T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK (DENİZ HUKUKU)
ANABİLİM DALI

DENİZ İCRA HUKUKUNDA GEMİ ALACAKLISI HAKKI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

BEGÜM CAN

Ankara-2010

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK (DENİZ HUKUKU)
ANABİLİM DALI

DENİZ İCRA HUKUKUNDA GEMİ ALACAKLISI HAKKI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

BEGÜM CAN

Tez Danışmanı

Doç. Dr. Hakan KARAN

Ankara-2010

TEZ ONAY SAYFASI

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK (DENİZ HUKUKU)
ANABİLİM DALI

DENİZ İCRA HUKUKUNDA GEMİ ALACAKLISI HAKKI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Hakan KARAN

Tez Jürisi Üyeleri

Adı ve Soyadı	**İmzası**
Doç. Dr. Hakan KARAN	.....
Prof. Dr. Ejder YILMAZ	.....
Prof. Dr. Kemal DAYINLARLI	.....

Tez Sınavı Tarihi: 10.11.2010

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER ..... **I**

KISALTMALAR ..... **VIII**

ÖZET - ABSTRACT **1**

GİRİŞ **2**

I. KONU VE AMAÇ **2**

II. KAPSAM VE PLAN **5**

III. METOD VE YAKLAŞIM **6**

BİRİNCİ BÖLÜM

GENEL OLARAK GEMİ ALACAKLISI HAKKI

I. GEMİ ALACAKLISI HAKKI KAVRAMI, TANIMI VE İHDAS SEBEPLERİ **8**

II. GEMİ ALACAKLISI HAKKININ DOĞUMU VE GEMİ ALACAKLARI **11**

III. GEMİ ALACAKLISI HAKKININ HUKUKÎ NİTELİĞİ VE SAHİBİNE BAHŞETTİĞİ HUKUKÎ HİMAYELER **16**

A) GENEL OLARAK 16

B) KANUNÎ REHİN HAKKI 21

C) RÜÇHAN HAKKI 23

D) REHİN HAKKININ GEMİYE ZİLYET OLAN HER ÜÇÜNCÜ KİŞİYE KARŞI İLERİ SÜRÜLEBİLMESİ 26

E) TÜRK DENİZ İCRA HUKUKUNDA İCRA VE İFLÂS KANUNUNUN 45. MADDESİNİN 1. FIKRASINA GETİRİLEN İSTİSNA 27

F) TÜRK DENİZ İCRA HUKUKUNDA İCRA VE İFLÂS KANUNUNUN 257. MADDESİNE GETİRİLEN İSTİSNA 27

IV. GEMİ ALACAKLISI HAKKININ SONA ERMESİ **29**

A) GEMİNİN CEBRİ İCRA YOLU İLE SATIŞI 29

B) GEMİ ALACAKLISI HAKKININ İPTALİ 31

C) DİĞER SEBEPLER 32

İKİNCİ BÖLÜM

DENİZ İCRA HUKUKUNDA GEMİ ALACAKLISI HAKKININ PARAYA ÇEVRİLMESİ

I. GENEL OLARAK 34

II. GEMİ ALACAKLISI HAKKININ PARAYA ÇEVRİLMESİNDE BAŞVURULABİLECEK TAKİP YOLLARI 36

A) GENEL OLARAK 36

B) GENEL HACİZ YOLU İLE TAKİP VE KAMBİYO SENETLERİNE MAHSUS TAKİBİN GEMİ ALACAKLISI HAKKINA ETKİSİ 38

C) REHNİN PARAYA ÇEVRİLMESİ YOLU İLE TAKİP 41

1- Önce Rehne Başvurma Zorunluluğu İlkesi 41

a) Genel Olarak 41

b) İstisnaları 43

2- Rehnin Paraya Çevrilmesi Usulü 44

3- Rehnin Paraya Çevrilmesi Yoluna Müracaat Edildiğinde Uygulanacak Takibin Hukukî Niteliği 46

4- Cebri İcra Takibinin Tarafları 50

a) Takip Alacaklıları 50

b) Takip Borçluları 51

c) Taraf Ehliyeti, Takip Ehliyeti, Tarafların Temsili ve Takip Arkadaşlığı 54

5- Takipte Görev ve Yetki 59

6- İlâmlı Yahut İlâmsız Takip Yoluna Başvurulması 61

7- Gemi Alacalısı Hakkının Rehnin Paraya Çevrilmesi Yolu ile İlâmsız Takibi 65

a) Takipte Yetkili İcra Dairesi 65

b) Takip Talebi 70

aa) Gemi Alacağının Taşınır Rehninin Paraya Çevrilmesi Yolu ile Takibinde 71

bb) Gemi Alacağının İpoteğin Paraya Çevrilmesi Yolu ile Takibinde 72

c) Ödeme Emri 74

aa) Gemi Alacağının Taşınır Rehninin Paraya Çevrilmesi Yolu ile Takibinde 74

bb) Gemi Alacağının İpoteğin Paraya Çevrilmesi Yolu ile Takibinde 75

d) Ödeme Emrine İtiraz ve Başvuru Yolları 76

aa) Maddi Hukuka Dayanan İtiraz Sebepleri 77

bb) Takip Hukukuna Dayanan İtiraz Sebepleri 77

cc) İmzaya İtiraz 78

dd) Borca İtiraz 79

ee) İtirazın Geçici Olarak Kaldırılması 83

ff) İtirazın Kesin Olarak Kaldırılması 83

gg) İtirazın İptali Davası 85

hh) Menfi Tespit Davası 88

ii) İstirdat Davası 89

8- Gemi Alacaklısı Hakkının Rehnin Paraya Çevrilmesi Yolu ile İlâmlı Takibi 90

a) Gemi Alacağına Yahut Gemi Alacaklısı Hakkına İlişkin İlâm Kesinleşmeden İlâmlı İcra Yolu ile Takip Yapılıp Yapılamayacağı Meselesi 93

b) Takipte Yetkili İcra Dairesi 95

c) Takip Talebi 95

d) İcra Emri 95

aa) Gemi Alacaklısı Hakkının Taşınır Rehninin İlâmlı İcra Yolu ile Takibinde 96

bb) Gemi Alacaklısı Hakkının İpoteğin İlâmlı İcra Yolu ile Takibinde 96

e) İcranın Durdurulması (Tehiri İcra) 97

f) İcranın İadesi 97

g) İcranın Geri Bırakılması 98

h) Yargılamanın Yenilenmesi 98

9- Gemi Alacaklısı Hakkının Paraya Çevrilmesi Usulü 99

a) Taşınırların Satışına İlişkin Hükümler Uyarınca Rehinli Geminin Paraya Çevrilmesi 101

aa) Satış Talebi ve Geminin Satışı için Yapılan Hazırlıklar 101

aaa) Açık Artırma Yolu ile Satış 103

bbb) Pazarlık Yolu ile Satış 106

b) Taşınmazların Satışına İlişkin Hükümler Uyarınca Geminin Paraya Çevrilmesi 108

aa) Satış Talebi ve Geminin Satışı için Yapılan Hazırlıklar 108

aaa) Yabancı Gemi Siciline Kayıtlı Gemiler 110

i) Açık Artırma Yolu ile Satış 110

ii) Pazarlık Yolu ile Satış 113

bbb) Türk Gemi Siciline Kayıtlı Gemiler 113

c) Geminin Satış Bedelinin Alacaklılar Arasında Paylaştırılması 113

d) Rehin Açığı Belgesi 114

10- İstihkak Prosedüründe Gemi Alacaklısı Hakkı 116

D) İFLÂS YOLU İLE TAKİP..... 117

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

GEMİ ALACAKLISI HAKKININ CEBRİ İCRASINA İLİŞKİN OLARAK UYGULAMADA YER ALAN MUHTELİF MESELELER

I. GEMİ ALACAKLISI HAKKI BAKIMINDAN GEMİLERİN İHTİYATÎ HACZİ 120

A) GENEL OLARAK 120

B) GEMİ ALACAKLARINDA İHTİYATÎ TEDBİRE Mİ YAHUT İHTİYATÎ HACZE Mİ MÜRACAAT EDİLECEĞİ MESELESİ..... 121

C) İHTİYATÎ HACİZ VE MENFAATLER DENGESİ 125

D) GÖREV VE YETKİ 126

E) UYGULANACAK HUKUK..... 130

F) İHTİYATÎ HACİZ TALEP EDEBİLME İMKÂNINI BAHŞEDEN ALACAKLAR VE İHTİYATÎ HACZİN ŞARTLARI 130

G) İHTİYATÎ HACZE KONU TEŞKİL EDEBİLEN GEMİLER..... 134

H) İHTİYATÎ HACZİ CAİZ OLMAYAN GEMİLER 136

1- Sefere Hazır Gemiler 136

2- Karasularından Zararsız Geçiş Halinde Bulunan Yabancı Gemiler 140

3- Devlet Gemileri..... 140

I) İHTİYATÎ HACZİN KAPSAMI..... 141

İ) YARGILAMA USULÜ 141

J) GEMİ ALACAKLISI HAKKI NEDENİYLE GEMİ ÜZERİNDE İHTİYATÎ HACİZ KARARININ UYGULANMASI VE KARARIN UYGULANMASI ESNASINDA YAPILACAK İŞLEMLER 142

1- Genel Olarak 142

2- Geminin Seferden Men Edilmesi ve Gemiye El Konulması 142

3- İhtiyatî Haciz Tutanağı Düzenlenmesi..... 146

4- Bildirimde Bulunma..... 147

5- Geminin Seferde Olması Halinde Yapılacak İşlemler..... 148

6- Geminin Yönetilmesi ve İşletilmesi..... 149

K) İHTİYATÎ HACZİ TAMAMLAYAN İŞLEMLER..... 150

L) İHTİYATÎ HACZİN ETKİSİ..... 151

M) İHTİYATÎ HACZE KARŞI BAŞVURU YOLLARI..... 152

N) GEMİNİN SERBEST BIRAKILMASI..... 154

II. KANUNÎ REHİN HAKKI TESİSİ UYGULAMASI..... 157

A) GENEL OLARAK 157

B) MAHKEMELERDE KANUNÎ REHİN HAKKI TESİSİ TALEBİNDE BULUNULMASININ NEDENLERİ 160

C) KANUNÎ REHİN HAKKI TESİSİNE İLİŞKİN AÇILAN DAVALARIN HUKUKÎ NİTELİĞİ..... 161

D) MAHKEMELERCE KANUNÎ REHİN HAKKI TESİSİ TALEPLERİNİN İNCELENMESİNDEKİ USUL 165

E) TÜRK TİCARET KANUNU TASARISINDAKİ DURUM 168

III. GEMİ ALACAKLARI ARASINDAKİ SIRA VE SIRA CETVELİNE KARŞI ŞİKÂYET VE İTİRAZ 170

A) GEMİ ALACAKLARININ SATIŞ BEDELİNİN PAYLAŞTIRILMASI ANINDA SIRA CETVELİNDEKİ YERİ VE KENDİ ARASINDAKİ SIRANIN TESPİTİ..... 170

1- Türk Ticaret Kanunu Bakımından 171

2- Türk Ticaret Kanunu Tasarısı Bakımından..... 176

B) GEMİ ALACAKLARININ KAYDEDİLDİĞİ SIRA CETVELİNE KARŞI BAŞVURU YOLLARI..... 179

1- Sıra Cetveline Karşı Şikâyet 180

2- Sıra Cetveline Karşı İtiraz 182

IV. FİNANSAL KİRALAMA KONUSU GEMİLERİN GEMİ ALACAKLISI HAKKI NEDENİYLE CEBRİ İCRA TAKİBİNE KONU TEŞKİL EDİP EDEMEYECEĞİ MESELESİ 183

A) GENEL OLARAK 183

B) FİNANSAL KİRALAMA KONUSU GEMİLER ÜZERİNDE GEMİ ALACAKLISI HAKKININ DOĞUP DOĞMAYACAĞI MESELESİ 184

C) GEMİ ALACAKLISI HAKKI NEDENİYLE FİNANSAL KİRALAMA KONUSU GEMİLER ÜZERİNDE TAKİP YAPILIP YAPILAMAYACAĞI MESELESİ 188

D) MALİKİ OLDUĞU GEMİ ÜZERİNDE GEMİ ALACAKLISI HAKKININ DOĞMASI YAHUT DOĞMASI İHTİMALİ BULUNMASI HALİNDE FİNANSAL KİRALAMA ŞİRKETİNİN BAŞVURABİLECEĞİ YOLLAR 193

E) MESELEYE İLİŞKİN ÖNERİLER 194

SONUÇ 196

KAYNAKÇA 204

KISALTMALAR

aşa.	**:**	aşağıda
AÜHF	**:**	Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi
b.	**:**	bend
B.	**:**	Baskı
Batider	**:**	Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi
BK	**:**	Borçlar Kanunu
bkz.	**:**	Bakınız
C.	**:**	Cilt
c.	**:**	cümle
E.	**:**	Esas
E/K.	**:**	Esas/Karar
f.	**:**	fıkra
FKK	**:**	Finansal Kiralama Kanunu
HD	**:**	Hukuk Dairesi
HGK	**:**	Hukuk Genel Kurulu
HUMK	**:**	Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu
İİD	**:**	İcra ve İflas Dairesi
İİK	**:**	İcra ve İflas Kanunu
K.	**:**	Karar
m.	**:**	madde
MTV	**:**	Motorlu Taşıtlar Vergisi
P&I	**:**	Protection and Indemnity
S.	**:**	Sayı
s.	**:**	sayfa
TBMM	**:**	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TTK	**:**	Türk Ticaret Kanunu
vb.	**:**	ve bunun gibi
vd.	**:**	ve devamı
vs.	**:**	vesaire
Y.	**:**	Yıl
yuk.	**:**	yukarıda

ÖZET

Bu çalışma, deniz hukukunun nitelikleri ve ihtiyaçları gereği ortaya çıkan "*Gemi alacaklısı hakkı*" kavramının "*deniz hukukunda cebri icra*" başlığı çerçevesinde inceleme yapılarak değerlendirilmesi; bununla ilgili hukukî düzenlemelerin araştırılması, halen TBMM'de görüşülmekte olan Türk Ticaret Kanunu tasarısı ile Türk deniz hukukuna getirilmesi düşünülen yeniliklerin yine bu bağlamda tespit edilip, hukukî sonuçlara ulaşılması, bu konuya dair uygulamada karşılaşılan somut sorunlar ve diğer uygulamalar ele alınmak suretiyle konunun gelişimine ışık tutulması amacını taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: Gemi alacaklısı hakkı, deniz hukukunda cebri icra, gemi alacaklısı hakkının takibi.

ABSTRACT

The object of this study is to research and evaluate "the maritime lien over the ship", incurred from a current qualification and need of maritime law, in the scope of "compulsory execution in maritime law"; in this context, to research and to establish current regulations and recent regulations generated by the draft of the Turkish Code of Commerce currently discussed on the Turkish Grand National Assembly, to discuss other difficulties and problems incurred from the application of this lien.

Keywords: *The maritime lien, the compulsory execution in maritime law, the execution proceeding of the maritime lien.*

GİRİŞ

I. KONU VE AMAÇ

Türk Deniz Hukukunda "*cebri icra*", ayrı bir hukukî düzenleme ile kodifiye edilmemiş, temel kaynak olarak günümüzde İcra ve İflâs Kanunu hükümleri uygulana gelmiştir. 29.06.1956 tarih ve 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu içerisinde ise, bu alana ilişkin az sayıda hükmün yer aldığını belirtmek mümkündür. Getirilen söz konusu düzenlemelerin de sistematik bir biçimde ele alınmaması sonucunda, ilgili hükümler arasında uyumsuzluklar ve kopukluklar meydana gelmiştir.

Gemi alacaklısı hakkı, Türk Ticaret Kanununun 1235-1257. maddeleri arasında düzenlenmiş olup, deniz ticaretinin nitelikleri ve ihtiyaçları gereği doğmuştur. Öğretide, donatanın sınırlı aynî sorumluluğunun söz konusu olduğu hallerde[1], gemi alacaklısı hakkının, donatanın sadece deniz servetine başvurabilme imkânını haiz alacaklılara söz konusu deniz servetinden öncelikli olarak alacağını temin etme imkânı bahşetmek suretiyle menfaatlerin dengelenmiş olduğu savunulmuştur[2]. Ancak belirtmek gerekir ki, donatanın sınırlı aynî sorumluluğu sisteminin terk edilmesi sonucunda, bu alacaklara söz konusu dengenin bozulduğu gerekçesiyle bazı imtiyazlar tanınması için neden kalmadığı görüşünden hareket edilerek, uluslararası anlaşmalarla, gemi alacaklısı hakkı

---

1 Türk Ticaret Kanununun 948. maddesi ve 1234. maddesinin 1. fıkrası, donatanın mesuliyetini deniz serveti ile sınırlamış ve borçlu donatanı, alacaklısına karşı tek taraflı olarak korumuştur. **Çağa, T./ Kender, R.:** *Deniz Ticareti Hukuku*, *(Gemi ve Yük Alacaklısı Hakları, Zamanaşımı, Deniz Hukukunda Cebrî İcra)*, C. III, B. 4, İstanbul 2005, s. 1. Türk Ticaret Kanununun 949. maddesi hükmü uyarınca gemi adamlarının hizmet sözleşmelerinden kaynaklanan sınırsız şahsî sorumluluk halleri gibi istisnaî haller dışında (TTK. m. 1235. b. 1, 2, 3 kısmen b. 4, b.10), gemi alacaklısı hakkı veren alacaklar çoğunlukla sınırlı aynî sorumluluğa yol açan alacaklardır. **Barlas, N.:** *Gemi Alacaklısı Hakkı Veren Alacaklar ve Gemi Alacaklısı Hakkının Hukukî Niteliği*, İstanbul 2000, s. 26 (Gemi Alacaklısı Hakkı); **Çağa/ Kender,** s. 2, 43.

2 **Barlas,** *Gemi Alacaklısı Hakkı*, s. 1, 7; **Çağa/Kender,** s. 1-2; **Kender, R./Çetingil, E.:** *Deniz Ticareti Hukuku (Takip Hukuku ve Deniz Sigortaları ile Birlikte) Temel Bilgiler*, B. 8, İstanbul 2007, s. 205; **Çetingil, E. A.:** "*Finansal Kiralama Konusu Gemiler Üzerinde Gemi Alacaklısı Hakkının Doğması ile İlgili Olarak Uygulamada Ortaya Çıkan Bazı Sorunlar*", Deniz Hukuku Dergisi, Y. 4, S. 1-2, Mart-Haziran 1999, (Finansal Kiralama Konusu Gemiler Üzerinde Gemi Alacaklısı Hakkı) s. 10; **Ülgener, F.:** "*Gemi Üzerindeki Rehin Hakkı "Gemi Alacaklısı Hakkı*", Deniz Hukuku Dergisi, Y. 2, S. 4, Aralık 1997, s. 5 (Gemi Alacaklısı Hakkı); **Atamer, K.:** "*Gemi ve Yük Alacaklısı Haklarının Kullanılmasında Yargılama Usulü ve İcra*", Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu XIV, Bildiriler-Tartışmalar, Ankara, 4-5 Nisan 1997, s. 220 (Gemi ve Yük Alacaklısı Hakları); **Can, M.:** "*Mülkiyeti Finansal Kiralama Şirketlerine Ait Gemiler Üzerinde Gemi Alacaklısı Hakkının Sahibine Bahşettiği Kanunî Rehin Hakkının Doğup Doğmayacağı Meselesi*", XVI. Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu, Bildiriler-Tartışmalar, Ankara 14 Mayıs 1999, s. 200-201.

bahşeden haklar listesinde yeniden düzenleme yapılması yoluna gidilmiştir[3]. Başka bir deyişle, donatanın sınırlı aynî sorumluluğu sistemi günümüzde terk edilmiş olmasına rağmen, "*gemi alacaklısı hakkı*" kavramı, alacaklısına önemli bir teminat işlevi sağlama bakımından geçerliliğini halen sürdürmektedir. O halde, söz konusu hakkın getirilme gerekçesini, yalnızca "*sınırlı aynî sorumluluk*" sistemi çerçevesinde değerlendirmemek gerekir. Gemi alacaklısı hakkı kavramının deniz ticareti hukukuna getirilmesindeki temel amaç, alacaklılarına kanunî ve rüçhanlı bir rehin hakkı bahşetmek suretiyle onları teşvik etmek ve böylece geminin işletilebilmesini ve deniz ticaretinin devamlılığını sağlamaktır. Nitekim örneğin, kredi alacaklılarına rehin hakkıyla güvence altına alınmış böyle bir teminat sağlanması donatanın, gemisinin deniz ticaretinde faaliyet gösterebilmesi bakımından ihtiyaç duyduğu borçlanmayı gerçekleştirmesine olanak sağlayacaktır. Aksi halde, özellikle deniz ticaretinin fiilî ve ekonomik riskleri dikkate alındığında böyle bir güvenceyi alacaklılara bahşetmemek, deniz ticaretinin gelişimini sekteye uğratacağı gibi, ticaretin pahalılaşmasına da sebebiyet verecektir.

Gemi alacaklısı hakkı sahibinin alacağına kavuşabilmesi, borçlu rızası ile borcunu ifa etmediği sürece, ancak bu hakkın cebri icra yolu ile paraya çevrilmesi ile mümkündür. Yürürlükteki mevzuat açısından bakıldığında, deniz hukukunda cebri icraya ilişkin kapsamlı hükümlerin Türk Ticaret Kanununda yer almaması nedeniyle 09.06.1932 tarih ve 2004 sayılı İcra ve İflâs Kanununun genel hükümlerinin tatbik edildiği, ancak deniz hukukunun nitelikleri ve ihtiyaçları gözetildiğinde, uygulamada bu hükümlerin yetersiz kaldığı görülmektedir. Uygulamada yaşanan tereddüt ve sıkıntıları dikkate alan kanun koyucu tarafından, halen TBMM'de görüşülmekte olan 1/324 esas sayılı Türk Ticaret Kanunu Tasarısında, deniz hukukunda cebri icraya ilişkin özel hükümler ihdas edilmiştir. Deniz hukukunun önemli konularından birini teşkil eden gemi alacaklısı hakkının, cebri icra hukukundaki uygulamasının tespiti, gerek mevcut hükümlerin, gerekse Tasarı ile getirilen özel hükümlerin incelenmesini zorunlu kılmaktadır.

Söz konusu gerekçe dikkate alınarak çalışma konusu ve amacını, deniz ticareti hukukunun bir ihtiyacı olarak karşımıza çıkan "*gemi alacaklısı hakkı*" kavramı ile ilgili

---

[3] **Barlas,** *Gemi Alacaklısı Hakkı*, s. 1; **Türkel, D. T.:** *Gemi Alacaklısı Hakkının Paraya Çevrilmesi*, İzmir 2008, s. 5.

araştırma ve incelemelerin "*deniz hukukunda cebri icra*" başlığı altında değerlendirilmesi ve ilgili mevzuat ve hukukî düzenlemeler arasında gerektiğinde karşılaştırma yapmak ve özellikle uygulamada karşılaşılan muhtelif sorunlar nazara alınmak suretiyle hukukî tespitlerde bulunulması teşkil etmektedir.

Türk Ticaret Kanunu Tasarısının deniz ticareti hukukuna ilişkin beşinci kitabı incelendiğinde, söz konusu kısmın uluslararası sözleşmelerle uyum sağlaması amacını taşıdığı görülmektedir[4]. Bu bağlamda çalışma konumuza ilişkin 06.05.1993 tarihli "Gemiler Üzerinde İmtiyazlar ve İpotekler Hakkında Milletlerarası Sözleşme" (*International Convention on Maritime Liens and Mortgages*) (1993 tarihli Sözleşme olarak anılacaktır), 12.03.1999 tarihli "Gemilerin İhtiyatî Haczine İlişkin Milletlerarası Sözleşme" (*International Convention on Arrest of Ships*) (1999 tarihli Sözleşme olarak anılacaktır)'ye ilişkin açıklamalara çalışmada yeri geldiğince değinilecektir.

Çalışmada, deniz icra hukukunda gemi alacaklısı hakkı hususunda uygulanacak hükümler tartışılmış ve ayrıca aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1) Gemi alacaklısı hakkı nedir? Gemi alacaklısı hakkının özellikleri, hukukî niteliği ve sahibine bahşettiği hukukî himayeler nelerdir? Bu bağlamda deniz icra hukukunda ve takip hukukunda öncelikli olarak hangi himayeler bu hakkın sahiplerine bahşedilmiştir?

2) Gemi alacaklısı hakkının sona erme sebepleri nelerdir? Geminin yurtdışında cebri icra yolu ile satılması gemi alacaklısı hakkını nasıl etkiler?

3) Gemi alacaklısı hakkının cebri icra yolu ile takibinde başvurulabilecek takip yolları ve takibin hukukî niteliği nelerdir?

4) Gemi alacaklısı hakkı sahibi cebri icra takibini ilâmlı mı yahut ilâmsız mı gerçekleştirebilir? Takibin ilâmlı gerçekleştirilebilmesi halinde, ilâmın kesinleşmesi şartı gemi alacakları bakımından aranır mı?

5) Gemi alacaklısı hakkının hukukî niteliği ve özellikleri dikkate alındığında, cebri icra takibinin tarafları bakımından nasıl bir durum karşımıza çıkar?

---

[4] **Türk Ticaret Kanunu Tasarısı Gerekçesi:** http://www2.tbmm.gov.tr/d23/1/1-0324.pdf, s. 50 (Tasarı Gerekçe).

6) Gemi alacaklısı hakkının takibinin güvence altına alınması amacıyla müracaat edilebilecek hukuksal koruma tedbiri hangisidir? Söz konusu geçici hukukî himaye tedbirinin deniz hukukunda uygulaması hangi hükümler çerçevesinde gerçekleştirilir?

7) Uygulamada sıkça karşılaşılan, gemi alacaklısı hakkı sahiplerinin kanunî rehin haklarını mahkeme yoluyla tesisini talep etmeleri ve ilgili mahkeme kararlarının cebri icra hukuku bakımından etkisi ne şekilde olmaktadır? Bu mahkeme kararlarına dayanılarak ilâmlı icra takibine müracaat edilebilir mi?

8) Gemi alacakları arasındaki sıra hangi hükümler çerçevesinde tespit edilir? Deniz icra hukukunda buna ilişkin olarak düzenlenen sıra cetveline karşı başvuru yolları nelerdir?

9) Finansal kiralama konusu gemiler üzerinde, kiracının borcu nedeniyle gemi alacaklısı hakkı doğar mı? Doğduğu varsayımında, hakkın konusu gemi üzerinde gemi alacaklısı hakkına dayanılarak cebri icra takibi yapılabilir mi?

II. KAPSAM VE PLAN

Bu çalışmada, deniz icra hukukunda gemi alacaklısı hakkına ilişkin Türk hukukunda yer alan düzenlemeler ayrıntılı bir biçimde ele alınmıştır. Çalışma giriş ve sonuç bölümleri haricinde toplam üç bölüm olarak hazırlanmıştır.

Çalışmanın ilk bölümünde, gemi alacaklısı hakkı kavramı, tanımı, ihdas nedenleri, işbu kavramın hukukî niteliği ve sahibine bahşettiği haklar ile hakkın sona ermesine ilişkin açıklamalara, konuya giriş mahiyetinde kısaca yer verilmiştir.

İkinci bölümde, gemi alacaklısı hakkının takibinde başvurulabilecek temel takip yolu olan, rehnin paraya çevrilmesi yolu ile takibe ilişkin usul hükümleri ve gemi alacaklısı hakkı bakımından doğan özel sonuçlar anlatılmaya çalışılmıştır.

Üçüncü bölümde, gemi alacaklısı hakkının cebri icrasına ilişkin olarak uygulamada yer alan muhtelif meselelere yer verilmiş, bu doğrultuda, gemi alacaklısı hakkı nedeniyle gemilerin ihtiyatî haczine, mahkemelerce gerçekleştirilen kanunî rehin hakkı tesisi uygulamasına, gemi alacakları arasındaki sıra ve icra hukuku bakımından tanzim edilen sıra cetveline karşı başvuru yolları ile finansal kiralama konusu gemi üzerinde gemi alacaklısı hakkının takibi meselelerine değinilmiştir.

Çalışma konusunun usul hukukunu kapsayacak kadar geniş olması karşısında, anılan tüm konulara ayrıntılı olarak yer vermenin mümkün olmayacağı kuşkusuzdur. Bu nedenle çalışma kapsamına bazı sınırlamalar getirilmiş olup, ilgili bazı konularda doktrinde yer alan eserlere atıfta bulunulmakla yetinilmiştir. Örneğin; haciz yolu ile takip, kambiyo senetlerine mahsus özel takip yolu, takip borçlularının tespitinde perdeyi kaldırma teorisi, hacze iştirak, gemi alacağının temliki, yabancı para alacaklarının tahsili, gemi alacaklısı hakkında ve hakkın takibinde zamanaşımı ve hak düşürücü süre meselesi, deniz ödüncünden doğan gemi alacaklısı hakkı gibi konular çalışma kapsamının dışında bırakılmıştır.

Gemi alacaklıları, mevzuatta öngörülen istisnai düzenlemeler sonucunda iflâs yolu ile takip gerçekleştirebilmektedirler. Ancak çalışmanın deniz "icra" hukuku kapsamında sınırlanması sonucunda, "iflâs" hukukunu ilgilendiren bu meseleye değinilmemiş, yalnızca gemi alacaklısı hakkına bahşedilen bir imkân olarak ele alınmıştır. Gemi alacaklısı hakkının rehnin paraya çevrilmesi yolu ile takibi incelenirken ise, takip yolunun aşamaları ve takibe karşı başvurulacak yollar kısaca ve genel olarak incelenmiş, "şikâyet" usulü ise ayrı başlık altında ele alınmamakla birlikte, ilgili yerlerde açıklamalarda bulunulmuştur.

Genel olarak deniz hukukuna ve icra hukukuna ilişkin açıklamaların, yalnızca gemi alacaklısı hakkı kapsamında dikkate alınması gereklidir. Çalışma kapsamını aşmamak ve esas çalışma konusunu dağıtmamak gerekçeleriyle, söz konusu alanlara ilişkin detaylı açıklamalara yer verilmekten kaçınılmıştır.

III. METOD VE YAKLAŞIM

Çalışmada gemi alacaklısı hakkının deniz icra hukukundaki yeri açıklanırken, ilgili mevcut hükümler, tasarılarla öngörülen ilgili hükümler, uluslararası anlaşmalar, kanun ve madde gerekçeleri, yargı kararları, Yargıtay içtihatları, genel eserler, makaleler, monografiler, hukukun genel ilkeleri ışığında incelemede bulunulmuştur.

Tez çalışması konusunu teşkil eden deniz icra hukukunda gemi alacaklısı hakkı hususunda yürürlükteki Türk Ticaret Kanunu ve TBMM'de halen görüşülmekte olan Türk Ticaret Kanunu tasarısındaki hükümler, İcra ve İflâs Kanunu hükümleri, Finansal

Kiralama Kanunu hükümleri ve söz konusu hükümlerin gerekçeleri ile yeri geldikçe konuya ilişkin muhtelif uluslararası anlaşma hükümleri dikkate alınmış, zaman zaman ilgili hükümler arasında karşılaştırmada bulunmak suretiyle konu irdelenmiş ve hukukî tespitlerde bulunulmuştur.

Çalışma konusu ile doğrudan bağlantılı eserler, makaleler, monografiler, yargı kararları ve Yargıtay içtihatları öncelikli olarak irdelenmiş, çalışma konusu ile doğrudan bağlantılı olmayan kaynaklar ise ulaşılması hedeflenen hukukî tespitler nispetinde ve çoğu kez yalnızca atıfta bulunmak suretiyle çalışma kapsamına dâhil edilmiştir. Bu hususta amaçsal yorum yönteminden en temel metot olarak istifade edilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM
GENEL OLARAK GEMİ ALACAKLISI HAKKI

I. GEMİ ALACAKLISI HAKKI KAVRAMI, TANIMI VE İHDAS SEBEPLERİ

Yatırımların ve risklerin yüksek olduğu deniz ticareti işletmeciliğinde, işletmenin devamını güçleştirmemek amacıyla donatanın sorumluluğunun sınırlı aynî olarak sınırlandırılmış olması[5] nedeniyle, yalnızca donatanın deniz servetine[6] başvurabilen alacaklının alacağını elde etme imkânının azaldığı, alacaklı ile borçlu arasındaki dengenin alacaklı aleyhine bozulduğu, bu nedenle gemi alacaklısı hakkı müessesesinin[7] karşılıklılık düşüncesinden hareket ederek ve alacaklıya, alacağını deniz servetinden öncelikle elde etme imkânı bahşederek alacaklı aleyhine bozulan dengeyi yeniden kurduğu öğretide savunulmaktadır[8]. Ancak belirtmek gerekir ki, bu hak, alacaklı ile

---

5 Sınırlı aynî sorumluluk sistemi, 1976 tarihli Deniz Alacaklarına Karşı Sorumluluğun Sınırlandırılmasına İlişkin Londra Konvansiyonu ile terk edilmiş, sorumluluğun alacaklılara karşı sınırlandırılması, ancak gemi maliki ile yardım ve kurtarma faaliyetlerini gerçekleştiren kişiler bakımından ve Sözleşmenin 2. maddesinde yer alan alacaklar ile sınırlı olmak üzere kabul edilmiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz. **Ataol, H.:** "*Deniz Alacaklarına Karşı Sorumluluğun Sınırlandırılmasına İlişkin 1976 Londra Konvansiyonu'nda Öngörülen Sınırlı Sorumluluğun Kapsamı*", Prof. Dr. Tahir ÇAĞA'nın Anısına Armağan, İstanbul 2000, s. 57-85.

6 Deniz serveti, gemi, navlun ve surrogatlardan oluşmaktadır. Deniz servetini teşkil eden bu unsurlardan "*gemi*" ve "*navlun*", alacağın doğumuna sebebiyet veren gemi ve navlunu; "*surrogatlar*" ise, sınırlı aynî sorumluluğun konusu olan gemi ve navlunun yerine geçmek suretiyle deniz serveti kapsamında yer alan değerleri teşkil etmektedir. Ayrıntılı bilgi için bkz. **Kender/Çetingil,** s. 78.

7 Gemi alacaklısı hakkının tarihsel çıkış noktasının Rodos Kanunları ve müteakiben Roma Hukuku olduğu ifade edilmektedir. Ayrıntılı bilgi için bkz. **Atamer, K.:** *Türk Ticaret Kanunu Tasarısına Göre Deniz Hukukunda Cebrî İcra*, İstanbul 2006, s. 19 (Tasarı Cebrî İcra); **Atamer,** *Gemi ve Yük Alacaklısı Hakları*, s. 208-212, 218; **Atamer, K.:** "*Yargıtay Kararları Işığında Deniz Ticareti ve Deniz Sigortası Hukukunda Güncel Sorunlar ve Gelişmeler*", XXIII. Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu, 12 Haziran 2009 – Ankara, s. 239 vd. (Deniz Ticareti ve Deniz Sigortası Hukukunda Güncel Gelişmeler); **Günay, M. B.:** *Türk, İngiliz ve Amerikan Hukukunda Gemi Alacaklısı Hakkı,* Ankara 2009, s. 33-47 (Gemi Alacaklısı Hakkı); **Günay, M. B.:** "*Türk, İngiliz ve Amerikan Hukukunda Gemi Alacaklısı Hakkının Tarihçesi*", Prof. Dr. Hüseyin ÜLGEN'e Armağan, İstanbul 2007, s. 930 vd. (Gemi Alacaklısı Hakkı Tarihçesi); **Hızır, S.:** "*Gemi Alacaklısı Hakkının Bahşettiği Bir İmkân Olarak Rehnin Paraya Çevrilmesi Suretiyle Takip Usulü*", Batider, Aralık 2006, C. XXIII, S. 4, s. 359.

8 **Atamer, K.:** *Gemilerin İhtiyatî Haczinde Seferden Men Önleminin Uygulanması (İİK. m. 23 f. 4 ve 92'nin tarihsel kökenleriyle Deniz Takip Hukuku'ndaki anlamları üstüne)*, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, Prof. Dr. Türkan SADO'ya Armağan Sayısı, C. LV, S. 3, İstanbul 1997, s. 279-337 (Seferden Men Önleminin Uygulanması). İstisnaen Türk Ticaret Kanunun 948. maddesinin 3. fıkrası hükmü uyarınca donatanın sözleşmenin ifasında bizzat kusurlu olması, yahut sözleşmenin ifasını ayrıca tekeffül etmiş bulunması halinde doğan gemi alacağı (TTK. m. 1235/7) ile Türk Ticaret Kanununun 949. maddesi hükmü uyarınca alacağın gemi adamlarının hizmet veya iş sözleşmelerinden doğması halinde oluşan gemi alacağında (TTK. m. 1235/3) donatan, sınırsız şahsî surette mesuldür. **Kalpsüz, T.:** "*Gemi Alacaklısı Hakkının Hukukî Mahiyeti",* Prof. Dr. Yaşar Karayalçın'a 65 nci Yaş Armağanı, s. 302 (Hukukî Mahiyeti). Buna ilâveten, sınırlı aynî sorumluluğa tâbi olan bir alacağın dava edilmesi halinde, dava tarihinden itibaren işleyen faizler ile

borçlu arasında bir denge kurmanın yanı sıra, geminin yolculuk sırasında ihtiyaç duyabileceği yakıt, kumanya, tamirat vb. gibi giderleri için kredi teminini kolaylaştırmakta, kılavuz, römorkaj, kurtarma hizmetleri gibi yardım faaliyetlerinden kolayca faydalanma imkânı getirmektedir[9]. Zira, bu gibi hizmetlerde bulunanlar bakımından bir gemi alacaklısı hakkı söz konusu olacağından, geminin varlığını ve işletmesini korumaya yönelik hizmetler kolayca temin edilebilecektir. Şüphesiz ki, alacaklılar gibi borçlunun da menfaatine bir durum söz konusu olmaktadır. Tüm bu gerekçeler dikkate alındığında, gemi alacaklısı hakkını yalnızca sınırlı aynî sorumluluk sistemi ile bağdaştırmamak ve deniz ticaretinin devamlılığının sağlanmasına yönelik bir kavram olduğunu kabul etmek gerekir.

Gemi alacaklısı hakkı müessesesinin getirilmesinde ayrıca, kamu alacaklarına getirilen imtiyaz bakımından Hazinenin menfaatinin; gemi adamlarının hizmet sözleşmelerinden doğan alacaklara getirilen imtiyaz bakımından ise, sosyal düşüncelerin rol oynadığını belirtmek mümkündür[10].

Mehaz Alman Ticaret Kanunundan naklen alınarak sınırlı olarak on bent halinde Türk Ticaret Kanununun 1235. maddesinde, Türk Ticaret Kanunu Tasarısının ise 1320. maddesinde altı bent olarak[11] tanzim edilen gemi alacakları[12], sahiplerine "*gemi alacaklısı hakkı*" adı verilen imtiyazlı[13] bir rehin hakkı bahşetmektedir. Bütün rehin

---

muhakeme masraflarından da donatanın sınırsız suretle sorumlu olduğu kabul edilmektedir. **Çetingil,** *Finansal Kiralama Konusu Gemiler Üzerinde Gemi Alacaklısı Hakkı*, s. 9.

9 **Kalpsüz,** *Hukukî Mahiyeti,* s. 301-302; **Barlas,** *Gemi Alacaklısı Hakkı*, s. 7; **Çağa/Kender,** s. 2; **Kender/Çetingil,** s. 205; **Doğrucu, M.:** *Deniz Taşımacılığında Kanuni Rehin Hakkı,* İstanbul 1997, s. 18 (Kanuni Rehin Hakkı); **Ülgener,** *Gemi Alacaklısı Hakkı*, s. 5; **Arseven, H.:** *Deniz Ticareti Hukuku Dersleri*, İstanbul 1961, s. 1 (Deniz Ticareti Hukuku); **Atamer,** *Gemi ve Yük Alacaklısı Hakları*, s. 221; **Türkel,** s. 3-4.

10 **Barlas,** *Gemi Alacaklısı Hakkı,* s. 8; **Çağa/Kender,** s. 2; **Kender/Çetingil,** s. 205; **Çetingil,** *Finansal Kiralama Konusu Gemiler Üzerinde Gemi Alacaklısı Hakkı*, s. 10.

11 Sınırlı aynî sorumluluk sisteminin uluslararası sözleşmelerle terk edilmesi ve sınırlı şahsî sorumluluğun benimsenmesi sistemi Türk Hukukunda da etkisini göstermiş, hâlihazırdaki Türk Ticaret Kanununda on bent olarak yer alan gemi alacakları listesinin, yeni sistemi benimseyen Türk Ticaret Kanunu Tasarısında altı bende indirilmesine sebep olmuştur. **Kender/Çetingil,** s. 211.

12 "*Gemi alacağı*" (*maritime lien*) terimi ilk kez 10.04.1926 tarihli Gemi Alacakları ve Rehinleri ile İlgili Bazı Kaidelerin Birleştirilmesi Hakkında Milletlerarası Sözleşme'de (*International Convention for the Unification of Certain Rules of Law Relating to the Maritime Liens and Mortgages*) yer almaktadır. Gemi alacağını düzenleyen 10.04.1926 tarihli Brüksel Sözleşmesi ve 20.05.1967 tarihli Brüksel Sözleşmesi hakkında açıklamalar için bkz. **Kalpsüz, T.:** "*Milletlerarası Sözleşmelerde Kullanıldıkları Manada Gemi Alacağı ve Deniz Alacağı Kavramları*", Prof. Dr. Tuğrul ANSAY'a Armağan, Ankara 2006, s. 63-65 (Milletlerarası Sözleşmelerde Gemi Alacağı ve Deniz Alacağı).

13 **Hirsch, E. E.:** *Deniz Ticareti ve Sigorta Hukuku -Teksir Halinde- Ders Notları*, Ankara 1945, s. 57; **Çetingil,** *Finansal Kiralama Konusu Gemiler Üzerinde Gemi Alacaklısı Hakkı*, s. 9; **Altop, A.:**

haklarından önce gelen bu hak sayesinde, gemi alacaklısı, alacağını diğer rehin hakkı sahiplerine nazaran öncelikle elde etme imkânını haizdir.

Yukarıdaki açıklamadan yola çıkarak, gemi alacaklısı hakkını, "*Türk Ticaret Kanununun 1235. maddesinde belirtilen gemi alacaklarından birinin doğması halinde, alacaklısına hiçbir işleme yahut tescile gerek kalmaksızın, kendiliğinden ve kanun gereği doğan bir kanunî rehin hakkı bahşeden; deniz servetinin her üçüncü kişi zilyedine karşı ileri sürülebilen ve sahibine, alacağını diğer bütün adî ve rehinli alacaklılardan öncelikli olarak temin edebilme imkânını veren imtiyazlı bir hak*" olarak tanımlamak mümkündür.

Deniz ticareti hukukunda "*gemi alacaklısı hakkı*" kavramını, "*yük alacaklısı hakkı*" ve "*deniz alacaklısı hakkı*" kavramları ile karıştırmamak gerekir. Zira yük alacaklısı hakkı, Türk Ticaret Kanununun 1258. maddesi hükmü uyarınca genellikle yük sahibinin sınırlı sorumluluğunun söz konusu olduğu alacaklarda, sahibine yük üzerinde kanunî rehin hakkı ve öncelik hakkı bahşeden bir hak olup, gemi alacaklısı hakkından farklı olarak, bu hak sahiplerinin, yükü iyi niyetli olarak iktisap eden üçüncü kişilere karşı alacağını ileri sürülme imkânı bulunmamaktadır[14]. Deniz alacaklısı hakkı ise, 12.03.1999 tarihli "*Gemilerin İhtiyatî Haczine İlişkin Milletlerarası Sözleşme*"nin *(International Convention on Arrest of Ships)* 1. maddesinde ve Türk Ticaret Kanunu Tasarısı'nın 1352. maddesinde sayılan deniz alacaklarının[15] doğması ile sahiplerine, alacaklarına süratle kavuşabilmelerinin bir teminatı olmak üzere, gemi üzerinde ihtiyatî

"*Gemilere İlişkin Finansal Kiralama Sözleşmelerinin Ülkemizdeki Gelişimi ve Ortaya Çıkan Özellikli Durumlar*", Deniz Hukuku Dergisi, Y. 3, S. 3-4, Eylül-Aralık 1998, s. 41 (Gemilere İlişkin Finansal Kiralama Sözleşmeleri); **Arseven,** *Deniz Ticareti Hukuku*, s. 9; **Tekil, F.:** *Deniz Ticareti Hukuku*, İstanbul 1973, s. 271 (Deniz Ticareti Hukuku); **Tekil, F.:** *Deniz Hukuku*, B. 4, İstanbul 1993, s. 310 (Deniz Hukuku) **Eriş, G.:** *Açıklamalı-İçtihatlı Türk Ticaret Kanunu Deniz Ticareti ve Sigorta,* Ankara 1990, s. 886 (Deniz Ticareti ve Sigorta); **Başbuğoğlu, T.:** *Uygulamalı Türk Ticaret Kanunu – Açıklamalar – İçtihatlar,* C. II, Ankara 1988, s. 1592.

14 Yük alacaklısı hakkı sahibinin takip hakkı, yük ancak donatanın, kaptanın, gönderilen kişinin yahut rehin hakkının varlığı bilerek yükü iktisap eden üçüncü kişilere karşı söz konusudur. Ayrıntılı bilgi için bkz. **Kender/Çetingil,** s. 212 vd.

15 Söz konusu kavram, ilk olarak 1952 tarihli Gemilerin İhtiyatî Haczi ile İlgili Bazı Kaidelerin Birleştirilmesi Hakkında Brüksel Sözleşmesinde (*International Convention relating to the Arrest of Sea-Going Ships*) yer almaktadır. Bu sözleşme ile ilgili açıklamalar için bkz. **Kalpsüz,** *Milletlerarası Sözleşmelerde Gemi Alacağı ve Deniz Alacağı,* s. 69-70; **Ülgener, F.:** "*Gemilerin İhtiyati Haczine İlişkin 1999 Tarihli Cenevre Konvansiyonuna Bir Bakış (International Convention on Arrest of Ships 1999)*", Deniz Hukuku Dergisi, Yıl: 3, S. 3-4, İstanbul, Eylül-Aralık 1998, (1999 Konvansiyonu), s. 7-16.

haciz konulmasını talep etme imkânını sağlayan bir haktır[16]. Gemi alacaklısı hakkından farklı olarak ise, bu hakkın gemi alacaklısı hakkı ile bahşedilen kanunî rehin hakkı ve rüçhan hakkı ile herhangi bir ilgisi bulunmamaktadır[17]. Ayrıca deniz alacaklısı hakkına ilişkin deniz alacaklarının sayısının, gemi alacaklarına nazaran çok daha fazla ve kapsamlarının çok daha geniş[18] olduğunu ifade etmek mümkündür.

II. GEMİ ALACAKLISI HAKKININ DOĞUMU VE GEMİ ALACAKLARI

Gemi alacaklısı hakkı, geminin işletilmesi sonucunda[19], Türk Ticaret Kanununun 1235. maddesinde sayılan gemi alacaklarından birinin meydana gelmesi ile kanundan doğar ve sicil dışında[20] mevcudiyet kazanır. Söz konusu hakkın doğabilmesi için, gemi üzerinde zilyet olma gerekliliği bulunmamaktadır. Şöyle ki, geminin, sahibinin rızası dışında kullanılmış olması ve çalınmış olması halinde dahi gemi alacaklısı hakkının doğduğu yahut varlığını sürdürdüğü kabul edilmektedir[21].

Kanundan doğan bu hakkın sicile tescil edilmesi de mümkün olmamaktadır. Dolayısıyla bu hakkın aleniyet fonksiyonunu haiz olmadığını belirtmek mümkündür[22].

---

16 Deniz alacakları ve deniz alacaklısı hakkına ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz. **Kalpsüz,** *Milletlerarası Sözleşmelerde Gemi Alacağı ve Deniz Alacağı*, s. 59-104; **Ülgener,** *1999 Konvansiyonu,* s. 7-16.

17 **Kalpsüz,** *Milletlerarası Sözleşmelerde Gemi Alacağı ve Deniz Alacağı*, s. 99. Kuşkusuz alınacak bir ihtiyatî haciz kararı, kanunî rehin hakkı kuvvetinde olamayacak ve öncelik hakkından faydalanamayacaktır. **Doğrucu,** *Kanuni Rehin Hakkı,* s. 41.

18 **Kalpsüz,** *Milletlerarası Sözleşmelerde Gemi Alacağı ve Deniz Alacağı*, s. 104; **Atamer,** *Tasarı Cebrî İcra,* s. 212; **Tasarı Gerekçe,** s. 388.

19 Geminin denizde işletilmesi ile doğrudan bağlantısı olmayan, örneğin geminin satış bedeline, inşa bedeline, tamir bedeline, sigorta primlerine ilişkin alacaklar gemi alacaklısı hakkı kapsamına girmezler. **Barlas,** *Gemi Alacaklısı Hakkı,* s. 27; **Çağa/Kender,** s. 27; **Doğrucu,** *Kanuni Rehin Hakkı,* s. 19; **Ülgener,** *Gemi Alacaklısı Hakkı*, s. 6; **Arseven, H.:** "*Türk Ticaret Kanunu'na Göre Gemi Alacaklısı Hakkının Doğurduğu Bazı Problemler",* II. Ticaret ve Banka Hukuku Haftası (10-18 Mayıs 1961) Bildiriler-Tartışmalar, Ankara 1961, s. 545 (Gemi Alacaklısı Hakkı Problemleri); **Çevik, O. N.:** *Türk Ticaret Kanunu*, Ankara 1993, s. 984; **Günay,** *Gemi Alacaklısı Hakkı,* s. 66; **Türkel,** s. 5.

20 **Kender/Çetingil,** s. 205.

21 **Kalpsüz,** *Hukukî Mahiyeti,* s. 303; **Barlas,** *Gemi Alacaklısı Hakkı,* s. 8; **Arseven,** *Deniz Ticareti Hukuku*, s. 3; **Hızır,** s. 360; **Hirsch,** s. 57; **Türkel,** s. 10. Nitekim TTK. m. 946 hükmü mucibince, "*...Malik, geminin işletilmesinden dolayı gemi alacaklısı sıfatiyle bir talepte bulunan kimseyi, bu işletilme malike karşı haksız ve alacaklı da kötü niyet sahibi olmadıkça, hakkını istemekten menedemez.*" Söz konusu hükme ilişkin açıklama için bkz. **Çağa/Kender,** s. 7; **Çetingil,** *Finansal Kiralama Konusu Gemiler Üzerinde Gemi Alacaklısı Hakkı*, s. 8.

22 **Barlas,** *Gemi Alacaklısı Hakkı,* s. 9; **Çağa/Kender,** s. 5-6; **Hirsch,** s. 57. Bu niteliği ile gemi alacaklısı hakkının sahibine, "*doğrudan doğruya*", "*tescilsiz*", "*saklı*" ve "*dışarıdan görülmeyen*" bir rehin hakkı bahşettiği görüşü doktrinde yer almaktadır. **Kalpsüz,** *Hukukî Mahiyeti*, s. 303; **Kalpsüz, T.:** *Gemi Rehni*, Genişletilmiş B. 5, Ankara 2004, s. 12-13 (Gemi Rehni); **Atamer,** *Tasarı Cebrî İcra,* s. 300; **Atamer,** *Gemi ve Yük Alacaklısı Hakları*, s. 221; **Türkel,** s. 10

Gemi alacaklısı hakkının doğumunda uygulanacak kanunlar ihtilâfı kurallarına ilişkin detaylı açıklama ve tartışmalara burada değinilmemiştir[23]. Nitekim mesele, esas olarak milletlerarası özel hukukun çalışma kapsamında yer almakta olup, çalışma kapsamı dışında bırakılmıştır. Ancak özellikle Tasarıda gemi alacaklısı hakkının cebri icrasında uygulanacak özel kanunlar ihtilafı kuralları getirilmiş olduğundan, yalnızca bu kuralların incelenip değerlendirilmesinde fayda görülmüştür.

Gemi alacakları, Türk Ticaret Kanununun 1235. maddesinde 10 bent halinde tahdidî olarak sayılmıştır[24];

1. Gemi cebri icra yolu ile satıldığı takdirde, geminin son limana girmesinden itibaren yapılan ve cebri icra masraflarından sayılmayan gemi ile teferruatının bekçilik ve muhafaza masrafları;

2. Gemi seyrüsefer ve liman resimleri ve hususiyle şamandıra, fener, karantina ve liman paraları;

3. Gemi adamlarının hizmet ve iş mukavelelerinden doğan alacakları;

4. Kılavuz ücretleriyle kurtarma, yardım, fidye ve itiraz ücret ve masrafları;

5. Geminin müşterek avarya garame borçları;

6. Deniz ödüncüne karşı kendilerine gemi rehnedilmiş olan deniz ödüncü alacaklılarının alacakları ve geminin tamamına veya bir kısmına sahip olsa bile kaptanın bu sıfatla ve gemi bağlama limanı dışında bulunduğu sırada zaruret hallerinde 988 ve 1001 inci

---

23 Konuya ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz. **Tekinalp, G.:** "*Türk Devletler Hususi Hukukunda Gemi Alacaklısı Hakkının Doğuşu ve Buna İlişkin Problemler*", Batider, 1967, C. IV, S. 1-2, s. 230-254 (Gemi Alacaklısı Hakkının Doğuşu ve Buna İlişkin Problemler); **Atamer,** (Deniz Ticareti ve Deniz Sigortası Hukukunda Güncel Gelişmeler), s. 186-188.

24 Her ne kadar burada tahdidî bir sayım söz konusu olsa da bazı hallerde söz konusu listenin genişletilmesi zarurî olabilir. Örneğin, Kaptan, hususî değil de kanunî temsil yetkisine dayanarak üçüncü şahsa karşı borç altına girerse, (örneğin kredi ile gemiye yakıt alması) Türk Ticaret Kanununun 948. maddesinin 1. fıkrasının 1. bendi uyarınca donatan, sınırlı aynî olarak borçtan sorumlu olur; alacaklı da Kanunun 1235. maddesinin 6. bendi uyarınca gemi alacaklısı hakkını haiz olur. Eğer kaptan söz konusu işlemi, kanunî temsil yetkisi ile değil de kendi adına, kendi parası ile gerçekleştirirse, donatan, yaptığı sarfiyatı kaptana ödemekle mükelleftir. İşte burada dolambaçlı olarak donatanın sınırlı aynî sorumluluğunun önüne geçip onu sınırsız sorumlulukla karşı karşıya bırakmak isteyen kaptana karşı getirilen Kanunun 992. maddesi hükmü uyarınca kaptan, donatandan tazminat isterken üçüncü şahıs hükmündedir. Dolayısıyla burada donatan kaptana karşı tıpkı üçüncü şahısmış gibi sınırlı aynî olarak mesul olacaktır. Bu durumda kaptana da gemi alacaklısı hakkı tanınması gerekmektedir. Belirtmek gerekir ki, bu durum diğer alacaklıların durumunu ağırlaştırmaz, zira eğer kaptan söz konusu işlemi kanunî temsil yetkisine dayanarak yapsa idi, sorumlu olan donatana karşı üçüncü şahıs, aynı imtiyaza sahip olacak idi. **Çağa/Kender,** s. 26-27.

maddeler hükümleri gereğince yaptığı diğer kredi muamelelerinden doğan alacaklar. Bağlama limanı dışında bulunduğu sırada zaruret hallerinde ve ihtiyaçla mahdut olarak geminin bakımı veya yolculuğun başarılması için bir kredi açmaksızın, kaptana bu sıfatla verilmiş levazımdan veya yapılmış hizmetlerden doğan alacaklar da bu hükümdedir;

7. Taşıyan aynı zamanda donatan olmasa bile, yük ile 1128 inci maddenin 2 nci fıkrasında yazılı bagajın teslim edilmemesinden veya hasara uğramasından doğan alacaklar ile yolcu veya mal taşıma akitlerinin hiç veya gereği gibi yerine getirilmemiş olmasından doğan peşin ödenmiş navlunun geri alınması dâhil diğer bütün alacaklar;

8. Kaptanın hususî bir vekâletle değil, sırf kaptan sıfatıyla haiz bulunduğu kanunî salahiyetine (Madde 948, fıkra 1, bent 1) dayanarak yaptığı hukukî muamelelerden ve donatan tarafından akdedilmiş olup, ifası kaptana düşen bir mukavelenin yerine getirilmemesinden yahut noksan veya fena ifasından doğan (Madde 948, fıkra 1, bent 2) ve yukarıdaki bentlere girmeyen alacaklar;

9. Geminin tamamına veya bir kısmına sahip olsa bile gemi adamlarından birinin kusurundan doğan (Madde 947, 948, fıkra 1, bent 3) alacaklar;

10. İşçi Sigortaları Kurumunun iş hayatına ait sigorta kanunları hükmünce donatanlardan isteyebileceği bütün alacaklar. Şu kadar ki; sigorta veya iş kanunları gereğince donatanların Sigorta Kurumuna karşı şahsen mesul tutulmasına ait hükümler mahfuzdur.

Gemi alacakları bakımından gelişmekte olan ülkelerde gemi finansmanı imkânlarının artırılması, gemi ipoteğinin bahşettiği teminatın güçlendirilmesi ve yabancı ülkelerde doğmuş veya yabancı bayraklı gemilere ilişkin olarak gemi alacaklısı hakkı tanınmasının müşterek kaidelere bağlanması amacıyla[25] 19 Nisan – 6 Mayıs 1993 tarihleri arasında Cenevre'de gerçekleştirilen Birleşmiş Milletler Diplomatik Konferansında kabul edilen 06.05.1993 tarihli "*Gemiler Üzerinde İmtiyazlar ve İpotekler Hakkında Milletlerarası Sözleşme*"deki temel prensip, gemi alacaklısı hakkı

[25] **Kalpsüz,** *Milletlerarası Sözleşmelerde Gemi Alacağı ve Deniz Alacağı*, s. 65-66; **Ülgener,** *1999 Konvansiyonu,* s. 7.

veren alacakların sayısının azaltılmasıdır[26]. Türk Ticaret Kanunu Tasarısında yer alan gemi alacaklarının sayısı da, işbu Sözleşme hükümlerine uyum sağlamak suretiyle azaltılmış ve Tasarının 1320. maddesinin 1. fıkrası hükmü ile aşağıda belirtilen alacaklar gemi alacağı olarak kabul edilmiştir:

a) Ülkelerine getirilme giderleri ve onlar adına ödenmesi gereken sosyal sigorta katılma payları da içinde olmak üzere, gemi adamlarına, gemide çalıştırılmakta olmaları dolayısıyla ödenecek ücretlere ve diğer tutarlara ilişkin istem hakları;

b) Geminin işletilmesi ile doğrudan doğruya ilgili olarak karada veya suda meydana gelen can kaybı veya diğer bedensel zararlardan doğan alacaklar;

c) Kurtarma ücreti;

d) Liman, kanal, diğer su yolları, karantina ve kılavuzluk için ödenecek resimler;

e) Gemide taşınan eşya, konteynerler ve yolcuların eşyalarına gelecek olan zıya veya hasar dışında, geminin işletilmesinin sebep olduğu maddî zıya veya hasardan doğan ve haksız fiile dayanan alacaklar;

f) Müşterek avarya garame payı alacakları[27].

Gemi alacaklısı hakkı kapsam itibariyle, Türk Ticaret Kanununun 1236. ve 1237. maddeleri uyarınca işletilmesi sonucu alacağın doğumuna sebebiyet veren gemi ve teferruatı[28]; alacağın doğduğu seferin[29] henüz donatanın eline geçmemiş gayrisâfi

---

26 **Çağa/Kender,** s. 50. İlgili Sözleşme metninin Türkçe çevirisi için bkz. **Algantürk, D.: "***1993 Deniz İmtiyazları ve İpotekleri ile İlgili Milletlerarası Sözleşme*", Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi, 2002 C.VI, AÜHF'nin 15. Kuruluş Yılına Armağan, s. 391-399.

27 Belirtmek gerekir ki, 1993 tarihli Sözleşmenin 4. maddesinde müşterek avarya garame payı alacaklarına doğrudan gemi alacaklısı niteliği bahşedilmemiş, Sözleşmenin 6. maddesi ile sözleşmeye taraf olan devletlere bu hususta bir serbesti tanınmıştır. Türk Ticaret Kanunu Tasarında da bu serbestiden hareket edilerek kanun koyucu tarafından müşterek avarya garame alacaklarına gemi alacağı niteliği verilmiştir.

28 Türk Medeni Kanununun 944. maddesinin 2. fıkrası uyarınca taşınır rehinlerinde egemen olan "*bölünmezlik ilkesi*" uyarınca, gemi ve eklentisi, bir bütün olarak gemi alacağının tamamı için ve geminin bütünü üzerinde rehinlidir. **Uyar, T.:** *İcra Hukukunda Rehnin Paraya Çevrilmesi*, Manisa 1984, s. 25 (Rehnin Paraya Çevrilmesi); **Hızır,** s. 401. Donatma iştirakinde de rehin, iştirak payı üzerinde değil ve fakat geminin tamamı üzerinde doğar. **Atamer,** *Tasarı Cebrî İcra,* s. 201. Gemi malikine ait olmayan, üçünü kişilere ait teferruat da rehnin kapsamına girer. Ancak belirtmek gerekir ki, Türk Ticaret Kanunu Tasarısının 1321. maddesinin 2. fıkrası uyarınca gemi malikine ait olmayan teferruat, gemi alacaklısı hakkının konusu olmaktan çıkarılmış ve kanunî rehin hakkının kapsamı dışında tutulmuştur. **Barlas,** *Gemi Alacaklısı Hakkı,* s. 13.

navlunu ve bunların yerine geçen surrogatlar[30] üzerinde doğar[31]. Türk Ticaret Kanunu Tasarısında ise 1321. maddenin 1. fıkrası gereğince, gemi alacaklısı hakkının yalnızca gemi ve eklentisi üzerinde doğacağı öngörülmüş; deniz serveti ile sınırlı sorumluluk sisteminin terk edildiği gerekçesiyle[32] navlun, gemi alacaklısı hakkının konusu olmaktan çıkartılmıştır.

Gemi alacaklısı hakkının "*gemi*" üzerinde doğacağı açıkça hükme bağlanmış olmasına rağmen, bu hakkın hangi gemiler üzerinde doğacağı, örneğin; gezinti teknelerinde istihdam edilen gemi adamlarının hizmet sözleşmelerinden doğan gemi alacaklarına istinaden tekne üzerinde kanunî rehin hakkına sahip olup olamayacağı

---

29 Buradaki "*sefer*"den kasıt, yük tamamen boşaltıldıktan sonra başlanan veya geminin yeni baştan donatılmasını gerektiren yolculuktur. **Çağa/Kender,** s. 17; **Hirsch,** s. 58; **Tekil,** *Deniz Hukuku,* s. 311; **Eriş,** *Deniz Ticareti ve Sigorta*, s. 898.

30 Sigorta tazminatı, gemi alacakları yönünden "*surrogat*" sayılmamaktadır ve üzerinde gemi alacaklısı hakkı doğmaz. **Çağa/Kender,** s. 22; **Hirsch,** s. 58; **Arseven,** *Deniz Ticareti Hukuku,* s. 17; **Arseven,** *Gemi Alacaklısı Hakkı Problemleri*, s. 550; **Ülgener,** *Gemi Alacaklısı Hakkı*, s. 6. Ayrıca bkz. Yargıtay 11 HD. 23.02.1999 tarih ve E.1999/702, K. 1999/1455 sayılı kararı (**Günay,** *Gemi Alacaklısı Hakkı,* s. 65); Yargıtay'ın 14.05.1953 tarih ve E. 874, K. 2570 sayılı kararı (**Doğanay, İ.:** Türk Ticaret Kanunu Şerhi, C.III, Ankara 1990, s. 3143). Arseven, sigorta bedeli üzerinde kanunî rehin hakkı doğmayacağının iki gerekçesi olduğunu ifade etmiştir. Birincisi, sigortanın donatanın ihtiyarî olarak akdettiği bir akit olması; ikincisi ise gemi ipoteğini korumaktır. **Arseven,** *Gemi Alacaklısı Hakkı Problemleri*, s. 551. Algantürk, deniz serveti ile sınırlı sorumluluk terk edildiği gerekçesiyle gemi alacaklısı hakkının bahşettiği kanunî rehin hakkının, navluna ve gemi için ödenecek sigorta tazminatına şamil olmadığı ifade etmiştir. **Algantürk Light, S. D.:** "*TTK Tasarısı'nın Deniz Ticareti Başlıklı Beşinci Kitabı ile Getirilen Düzenlemeler ve Değerlendirmeler*", İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Y. 5, S. 10, Güz 2006/2, s. 143. Ancak belirtmek gerekir ki, sigorta tazminatının rehin kapsamında olmaması, Tasarı ile getirilen bir yenilik olmayıp, yukarıda da görüldüğü üzere, evvelden de rehin kapsamında olmamıştır. Çağa/Kalpsüz/Kender tarafından 1978 yılında hazırlanan Türk Ticaret Kanununun 4. kitabında değişiklik yapılmasına ilişkin Kanun Tasarısının 1237. maddesi incelendiğinde de, geminin sigorta tazminatının kanunî rehin hakkının kapsamına dâhil edilmemiş olduğu açıkça görülmektedir. İlgili Tasarı metni için bkz. **Çağa, T./Kalpsüz, T./Kender, R.:** "*Donatanın Sorumluluğu ile İlgili Olarak Türk Ticaret Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Tasarısı*", Batider, Aralık 1978, C. IX, S. 4, s. 1077-1144. Ancak gemi alacaklıları bakımından sakıncaları gidermek için, söz konusu sigorta tazminatlarına imtiyaz tanınması gerekmekte olup; örneğin geminin batması halinde, gemi üzerinde doğması gereken gemi alacaklısı hakkının, donatan tarafından alınacak geminin sigorta tazminatı üzerinde devam ettiği de öğretide savunulmaktadır. **Tekil,** *Deniz Hukuku,* s. 311-312. Tasarının 1321. maddesinin 2. fıkrasına göre de, bir sigorta sözleşmesi uyarınca donatana ödenecek sigorta tazminatı kanuni rehin kapsamında değildir. Buna karşın, çatma halinde geminin sorumluluk sigortacısı (P&I Kulüp) tarafından ödenmesi gerekebilecek sigorta tazminatları aynı hükmün 3. fıkrası uyarınca kanuni rehin kapsamına alınmıştır. **Atamer,** *Tasarı Cebrî İcra,* s. 200-201.

31 Gemi alacaklısı hakkının konusu bakımından ayrıntılı bilgi için bkz. **Barlas,** *Gemi Alacaklısı Hakkı,* s. 11 vd.; **Atamer,** *Tasarı Cebrî İcra,* s. 200-201; **Çağa/Kender,** s. 8-23; **Doğrucu,** *Kanuni Rehin Hakkı,* s. 29-35; **Tekil,** *Deniz Ticareti Hukuku*, s. 272-273; **Türkel**, s. 15-18.

32 **Tasarı Gerekçe,** s. 362. Çağa/Kalpsüz/Kender tarafından 1978 yılında hazırlanan Türk Ticaret Kanununun 4. kitabında değişiklik yapılmasına ilişkin Kanun Tasarısında da, sınırlı aynî sorumluluğun artık geçerli olmadığı gerekçesiyle ve 1967 tarihli Brüksel Konvansiyonuna uygun olarak, navlunun kanunî rehnin kapsamından çıkartıldığı görülmektedir. **Çağa/Kalpsüz/Kender, s.** 1129 vd.

tartışma konusu yapılabilir. Her ne kadar Türk Ticaret Kanununun 822. maddesinin 1. fıkrasında, bu kanunun hükümlerinin ticaret gemileri hakkında tatbik olunacağı öngörülmüş olsa da, aynı maddenin 1. bendinde yer alan, "*....bu kitabın gemi, kaptan ve gemi alacaklıları hakkındaki fasılları ile deniz ödüncü, çatma, kurtarma ve yardım hakkındaki kısımları; yatlar, denizci yetiştirme gemileri gibi münhasıran gezinti, spor, eğitim, öğretim ve ilim gayelerine tahsis edilmiş gemilere...dahi tatbik olunur*" hükmü dikkate alındığında, yatlar, gezinti tekneleri, denizci yetiştirme gemileri gibi muhtelif amaçlara tahsis edilmiş gemiler üzerinde de gemi alacaklısı hakkının doğacağı sonucuna ulaşılacaktır. Örnekte konu edilen gemi adamı ise, gemi alacağının doğması ile birlikte gezinti teknesi üzerinde kanunî rehin hakkına sahip olacaktır.

Gemi alacaklısı hakkının teminat teşkil ettiği alacaklar ise Türk Ticaret Kanununun 1241. maddesinde "*Temin Edilen Alacak*" başlığı altında düzenlenmiş ve ana para, faiz, deniz ödüncü primi ve masrafların gemi alacaklısı hakkı tarafından aynı surette temin edildiği hükme bağlanmıştır. Türk Ticaret Kanunu Tasarısında ise bu husus "*Temin Ettiği Alacaklar*" başlıklı 1322. maddenin 1. fıkrasında düzenlenmiş ve gemi alacaklılarının rehin hakkının anaparayı, faizi, takip ve yargılama giderlerini aynı surette temin ettiği öngörülmüştür.

III. GEMİ ALACAKLISI HAKKININ HUKUKÎ NİTELİĞİ VE SAHİBİNE BAHŞETTİĞİ HUKUKÎ HİMAYELER

A) GENEL OLARAK

Gemi alacaklısının hakkının hukukî niteliği hususunda doktrinde uzun süre tartışmalar vuku bulmuş, buna ilişkin olarak Roma hukukundan, müşterek hukuktan ve Germen hukukundan muhtelif görüşler ileri sürülmüştür[33]. Bu görüşleri kısaca açıklamak gerekirse[34];

"*Gemi alacaklısı hakkının sadece bir alacak hakkı-şahsî haktan ibaret olduğu görüşü*" kendi arasında "*gemi alacaklısı hakkının münhasıran donatanın deniz servetine veya kaptana yönelik bir alacak hakkı olduğu görüşü*" ve "*gemi alacaklısı hakkının*

---

33 **Kalpsüz,** *Hukukî Mahiyeti*, s. 304.

34 Gemi alacaklısı hakkının hukukî mahiyetine ilişkin görüşler hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **Kalpsüz,** *Hukukî Mahiyeti*, s. 304-313; **Çağa/Kender,** s. 2-5; **Barlas,** *Gemi Alacaklısı Hakkı,* s. 82-127.

münhasıran actio in rem scripta karakterinde bir alacak hakkı (şahsî hak) olduğu görüşü" olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. "*Gemi alacaklısı hakkının münhasıran donatanın deniz servetine veya kaptana yönelik bir alacak hakkı olduğu görüşü*" [35], geminin veya donatanın deniz servetinin hükmî şahsiyetinin bulunduğu fikrine dayanır. Bu görüş taraftarları, hakkın konusu ile hakkın süjesinin birbirine karıştırılmış olması nedeniyle eleştirilmiştir. Zira gerek donatanın deniz serveti, gerekse onun cüz'ünü teşkil eden gemi, hakkın süjesi değil, ancak hakkın konusunu teşkil edebilir. "*Gemi alacaklısı hakkının münhasıran actio in rem scripta karakterinde bir alacak hakkı (şahsî hak) olduğu görüşü*" ise[36], gemi alacaklısı hakkı sahiplerine gemi ve teferruatı üzerinde kanunî rehin hakkı bahşedilmiş olması nedeniyle, deniz servetine zilyet olan her üçüncü kişiye karşı "*actio in rem scripta*"[37] *(alacak hakkına dayanan şahsî dava)* açılabileceği fikrine dayanır. Bu görüş de, gemi alacaklısı hakkının açıklanmasında yetersiz kaldığı, zira actio in rem scripta niteliğindeki bir alacak hakkının, akdî veya kanunî diğer bütün haklardan önde gelemeyeceği, hâlbuki gemi alacaklısı hakkının diğer bütün rehinli alacaklara karşı öncelikli olduğu, *actio in rem scripta'*da borçlunun başlangıçta belirsiz olduğu, hâlbuki gemi alacaklısı hakkında borçlunun alacağın doğumu anında ve alacağın doğumuna sebep olan donatan olması nedeniyle belirli olduğu gerekçeleri ile eleştirilmiştir.

Gemi alacaklısı hakkının niteliği hususundaki bir diğer görüş ise "*gemi alacaklısı hakkının münhasıran bir aynî hak olduğu görüşü*"[38]dür. Bu görüş uyarınca, gemi alacaklısı hakkı, şahsî alacağın yanında yer alan aynî bir hak olmayıp, burada şahsî hak, aynî hak içerisinde eritilmiş ve deniz servetinin her defasındaki malikine karşı ileri sürülebilen bir münhasır aynî hak haline gelmiştir. Burada belirtmek gerekir ki, gemi alacaklısı hakkı eğer yalnızca bir aynî haktan ibaret olsa idi, donatanın, deniz servetinin paraya çevrilmesi sonucunda eline geçen meblağı gemi alacaklısı hakkı sahibine ödemesi ile yetinebilmesi gerekirdi. Ancak donatan, borçlanılan meblağı ödemekle

---

35 **Kalpsüz,** *Hukukî Mahiyeti*, s. 305; **Barlas,** *Gemi Alacaklısı Hakkı,* s. 83-87.

36 **Kalpsüz,** *Hukukî Mahiyeti*, s. 306-307; **Barlas,** *Gemi Alacaklısı Hakkı,* s. 88-95.

37 "*Actio in rem scripta*" ile "*actio in rem*" kavramları birbirinden farklıdır. Nitekim "*actio in rem*" Roma Hukukunda iddianın aynî bir hakka dayandığı davaları ifade etmekte olup; "*actio in rem scripta*" ise alacak hakkına dayanan şahsî davaları teşkil eder. Her ne kadar şahsî bir dava olsa da, *actio in rem scripta* davalarında borçlu şahsen tespit edilmiş olmayıp, aynî davalar gibi, malın her defasındaki malikine, zilyedine vs. karşı açılabilen davalardır. Bu görüşü savunanlara göre, gemi alacaklısı hakkı sahibinin, gemi ve teferruatına zilyet olan her üçüncü kişiye karşı dava açma hakkı mevcuttur. Ayrıntılı bilgi için bkz. **Kalpsüz,** *Hukukî Mahiyeti*, s. 306.

38 **Kalpsüz,** *Hukukî Mahiyeti*, s. 307-308; **Barlas,** *Gemi Alacaklısı Hakkı,* s. 95-103.

mükelleftir[39]. Ayrıca, gemi alacaklısı hakkı sahibinin, kendisine bahşedilen rehin hakkından feragat etmesi de mümkündür. Bu nedenlerle, doktrinde çoğunlukla gemi alacaklısı hakkının hukukî niteliğinin yalnızca kanunî rehin hakkından ibaret olduğuna ilişkin yer alan görüşlerin[40] aksine, bizim de katılmış olduğumuz görüşe göre[41], gemi alacaklısı hakkının, imtiyazlı ve kanundan doğan bir rehin hakkı ile teminat altına alınmış şahsî bir hak olduğunu belirtmek mümkündür. Nitekim gemi alacaklısı hakkı doğduğu anda, borç ilişkisinin tarafları şahsen ve önceden belirlenmiş bulunmaktadır. Zira aşağıda ayrıntılı olarak açıklanacağı üzere, aynî hakların intikalinde olduğu gibi burada bir şahıstan diğer bir şahsa "*borç*" intikal etmez, burada yalnızca "*sorumluluğun*" intikali söz konusudur[42].

Gemi alacaklısı hakkının niteliğine ilişkin izah edilecek son görüş ise "*gemi alacaklısı hakkının bir alacak hakkı - aynî hak karışımından ibaret olduğu görüşü*"dür. Bu görüş de "*gemi alacaklısı hakkının deniz serveti üzerindeki rehin hakkı ile korunmuş aynî bir borç olduğu görüşü*" ve "*ilk donatana karşı haiz olunan deniz serveti üzerindeki bir rehin hakkı ile teminat altına alınmış bir alacak hakkı görüşü*" olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Birinci görüşe göre[43], gemi alacaklısı hakkı, geminin her defasındaki zilyedine karşı ileri sürülebilen ve kanunî rehin hakkı ile korunmuş şahsî bir haktır. Bu görüş, donatanın deniz serveti üzerinde kısmî temlik gerçekleştirmiş olması

---

39 **Kalpsüz,** *Hukukî Mahiyeti*, s. 308.

40 **Çağa/Kender,** s. 2; **Kender/Çetingil,** s. 205; **Barlas,** *Gemi Alacaklısı Hakkı,* s. 125-127; **Arseven,** *Deniz Ticareti Hukuku,* s. 3; **Atamer,** *Gemi ve Yük Alacaklısı Hakları,* s. 221; **Atamer,** *Tasarı Cebrî İcra*, s. 175; **Türkel,** s. 8-9; **Doğanay,** C. III, s. 2886; **Tekil,** *Deniz Hukuku*, s. 310; **Altop,** *Gemilere İlişkin Finansal Kiralama Sözleşmeleri,* s. 40; **Başbuğoğlu,** C. II, s. 1592; **Deynekli, A./Kısa S.:** *Hacizde ve İflasta Sıra Cetveli*, B. 3, Ankara 2005, s. 658; **Deynekli, A.:** "*4949 Sayılı Kanunla Değişik İcra ve İflas Kanununa Göre Adi ve Rehinli Alacakların Sırası*", Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2004, C. 54, S. 1, s. 193. Ayrıca bkz. Yargıtay 19. HD'nin 03.02.2000 tarih ve E. 1999/8342, K. 2000/625 sayılı kararı (http://www.kazanci.com)

41 **Kalpsüz,** *Hukukî Mahiyeti*, s. 316; **Kalpsüz,** *Gemi Rehni*, s. 13-15, **Kalpsüz, T.:** XXIII. Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu, 12.06.2009 - Ankara, Doç. Dr. Kerim Atamer'in tebliğine ilişkin "*Tartışmalar*" bölümü, s. 285; **Kalpsüz, T.:** "*Türk Ticaret Kanunu Tasarısı'nın Deniz Ticareti Hukuku Hükümlerine İlişkin Açıklamalar (1)*", Hukukî Perspektifler Dergisi, S. 4, Ağustos 2005, s. 37 (Açıklamalar); **İzveren, A.:** *Deniz Ticaret Hukuku,* Ankara 1979, s. 241; **İzveren, A.:** Arseven'in "Türk Ticaret Kanunu'na Göre Gemi Alacaklısı Hakkının Doğurduğu Bazı Problemler" adlı tebliğine ait "*Müzakereler*" bölümü, s. 556; **Arkan, S.:** "*Gemilerle İlgili Finansal Kiralamalardan Doğan Bazı Sorunlar*", Prof. Dr. Haluk Tandoğan'ın Hatırasına Armağan, Ankara 1990, s. 438; **Tekinalp,** *Gemi Alacaklısı Hakkının Doğuşu ve Buna İlişkin Problemler,* s. 231; **Can,** s. 201-202; **Hızır,** s. 359. Gemi alacaklısı hakkının diğer şahsî haklardan farkı, sahibine, deniz servetinin her defasındaki malik veya zilyedine karşı ileri sürülebilecek bir rehin hakkı bahşetmesidir. **Kalpsüz,** *Hukukî Mahiyeti*, s. 316, **Kalpsüz,** *Gemi Rehni*, s. 14.

42 **Kalpsüz,** *Hukukî Mahiyeti*, s. 316.

43 **Kalpsüz,** *Hukukî Mahiyeti*, s. 309-310; **Barlas,** *Gemi Alacaklısı Hakkı,* s. 104-113.

halinde ciddi tereddütlerin yaşanacağı, temlik edilmeyen bölümler üzerinde donatanın borçlu kalmaya devam edeceği, temlik edilen kısım için ise yeni borçlu doğacağı, böylece iki farklı borcun kabulünün zarurî olacağı gerekçeleri ile eleştirilmiştir. İkinci görüş olan "*ilk donatana karşı haiz olunan deniz serveti üzerindeki bir rehin hakkı ile teminat altına alınmış bir alacak hakkı görüşü*"[44] uyarınca ise, gemi alacaklısı hakkının borçlusu ilk donatandır. Başka bir deyişle, deniz serveti üçüncü şahıslara temlik edilse dahi ilk donatan borçlu[45] olarak kalmaya devam eder. Buna karşın, aynî sorumluluk, deniz serveti ile birlikte intikal eder. Özetle, deniz servetinin el değiştirmesi sonucunda "*borç*" değil, yalnızca "*sorumluluk*" bu serveti temlik alan üçüncü kişiye geçer. Belirtmek gerekir ki, borç, her ne kadar sorumlulukla birlikte ikinci donatana geçmemiş, ilk donatan üzerinde kalmış olsa da, bu borcun ondan deniz serveti üzerinden cebri icra yolu ile tahsiline imkân yoktur[46]; bu borcun ancak kara serveti üzerinden ödenebilme imkânı mevcuttur[47]. Burada ayrıca, rehin hakkının, borçlunun borcunu ödemesi ile sona ereceğini; borçlu olmayan üçüncü bir şahıs tarafından borcun ödenmesi halinde ise, rehin hakkının sona ermeyip, bu kişiye intikal edeceğini belirtmek mümkündür. Bu durumda örneğin, geminin mülkiyetini devreden ilk donatan, şahsında doğmuş bulunan gemi alacağına karşı "*borçlu*" konumundadır. Gemiyi devir alan ikinci donatan, gemisi üzerinde girişilecek icra takiplerine mani olmak için gemi alacağına ilişkin kendi

---

44 **Kalpsüz,** *Hukukî Mahiyeti*, s. 310-313; **Çağa/Kender,** s. 4; **Barlas,** *Gemi Alacaklısı Hakkı,* s. 113-124.

45 Burada "*borçlu olma*" kavramı ile "*mesul olma*" kavramı arasındaki farka dikkat edilmesi gerekir. Pappenheim'e göre (**Kalpsüz,** *Hukukî Mahiyeti*, s. 311'den naklen) "*Borçlanmak, bir edada bulunma mükellefiyeti altına girmektir; mesul olmak ise bu mükellefiyetin yerine getirilmesini temin mecburiyetidir. Borçlunun mesul olması sonucunu doğurmayan borçlar olduğu gibi, mesul olanın borçlu olmadığı haller de vardır. Borç ile mesuliyet aynı şahısta birleşse dahi, bunların kapsamlarının eşit olmasına hacet yoktur.*" **Barlas,** *Gemi Alacaklısı Hakkı,* s. 115. Bu görüşü eleştiren doktrin, gemi alacaklısı hakkının hukukî niteliğinin borç ve sorumluluk kavramları arasındaki farka dayanmak suretiyle değil, kanunî düzenlemeler aracılığıyla açıklanması gerektiğini, bu ifadeden hareketle, hakkın doğuşu ve bahşettiği takip ve rüçhan haklarından yola çıkılarak hakkın hukukî niteliğinin tespit edilebileceğini, bunun sonucu olarak da gemi alacaklısı hakkının imtiyazlı ve kanunî bir rehin hakkından ibaret olduğunu savunmuşlardır. Ayrıntılı bilgi için bkz. **Çağa/Kender,** s. 2; **Barlas,** *Gemi Alacaklısı Hakkı,* s. 125-127.

46 Burada deniz servetinin devrini müteakip, borçlu konumunda kalan ilk donatanın pasif dava ehliyetini haiz olmaması nedeniyle, davanın, deniz servetini devralan şahsa karşı açılması gerekmektedir. **Kalpsüz,** *Hukukî Mahiyeti*, s. 312; **Barlas,** *Gemi Alacaklısı Hakkı,* s. 116. Ancak belirtmek gerekir ki, sorumluluğu bulunmayan fakat borçluluğu devam eden ilk donatana karşı, borcun varlığına ilişkin tespit davaları açılabilmektedir. **Çağa/Kender,** s. 5; **Barlas,** *Gemi Alacaklısı Hakkı,* s. 116.

47 Deniz servetini devreden ilk donatan, devri müteakip, şahsına karşı doğmuş olan gemi alacağını öderse, ödediği bu meblağı geri isteyemez. Nitekim deniz serveti devredilmiş olsa dahi, borç kendi üzerinde kalmıştır ve ödediği şahsına ait bu borcunu geri isteyebilme imkânı bulunmamaktadır. **Kalpsüz,** *Hukukî Mahiyeti*, s. 312.

şahsına ait olmayan bu borcu ödediğinde, gemi alacaklısı hakkı ile bahşedilen rehin hakkı sona ermez, gemi alacaklısı hakkı kendisine intikal olur ve kendi gemisi üzerinde rehin hakkı devam eder. Bu örnekte, şahsî borçlu konumunda olan ilk donatanın gemi alacağını ödemesi halinde ise fer'i karakteri haiz olan rehin hakkı sona erer.

Donatanın kendi gemisi üzerinde de gemi alacaklısı hakkının doğabileceğini kabul etmek mümkündür[48]. Şöyle ki; örneğin donatanın gemisinin, sahibi olduğu bir başka gemi tarafından kurtarılması halinde, kurtarma ücretine ilişkin donatanın gemi alacağı kendi gemisi üzerinde doğacaktır. Bu durum özellikle, donatanın kendi gemisi üzerindeki gemi alacaklıları arasında sıra kazanabilmesi bakımından önem teşkil edecektir[49].

Kanunî rehin hakkının devrine ilişkin olarak ayrıca, 1993 tarihli Sözleşmenin 10. maddesinin 2. fıkrasına uygun olarak öngörülen Türk Ticaret Kanunu Tasarısının 1325. maddesi uyarınca da gemi alacağının devri veya intikali ile bu alacağın bahşettiği kanunî rehin hakkının da devredeceği yahut intikal edeceği hükme bağlanmıştır. Aslında genel hükümler uyarınca böyle bir sonuca varmak mümkün gözüktüğünden, böyle bir maddenin düzenlenmesine ihtiyaç bulunmamaktadır[50].

Gemi alacaklısı hakkının niteliğine ilişkin olarak yukarıda yapılan açıklamaları müteakip, gemi alacaklısı hakkının sahiplerine bahşettikleri hukukî himayeleri şu şekilde sınıflandırmak mümkündür:

a) Kanunî rehin hakkı,

b) Rüçhan hakkı,

c) Gemiye zilyet olan her üçüncü kişiye karşı ileri sürülebilmesi,

d) Deniz icra hukukunda İcra ve İflâs Kanununun 45. maddesinin 1. fıkrasına getirilen istisna ile iflâs yolu ile takipte bulunma hakkı,

e) Deniz icra hukukunda İcra ve İflâs Kanununun 257. maddesine getirilen istisna ile gemi üzerinde ihtiyatî haciz talep edebilme hakkı.

---

48 **Çağa/Kender,** s. 73-76; **Tekil,** *Deniz Hukuku,* s. 316; **Arseven,** *Deniz Ticareti Hukuku,* s. 24-27.

49 **Tekil,** *Deniz Hukuku,* s. 316.

50 **Çetingil E. A./Kender, R./Ünal, A. S./Yazıcıoğlu, E.:** "*TTK Tasarısı'nın "Deniz Ticareti" Başlıklı 5. Kitabında Yer Alan Hükümler Hakkında*", Deniz Hukuku Dergisi, Özel Sayı, Ocak 2006, s. 256.

Gemi alacaklısı hakkının özelliğini teşkil eden bu hukukî himayelere aşağıda kısaca yer verilecek, cebri icraya ilişkin yukarıda (d) ve (e) bentlerinde yer alan hukukî himayeler hususuna ise, gemi alacaklısı hakkının paraya çevrilmesine ilişkin bölümlerde ayrıntılı olarak bir kez daha değinilecektir.

B) KANUNÎ REHİN HAKKI[51]

Türk hukukunda rehin hakları kuruluş şekli bakımından, "*taşınır rehni*" ve "*taşınmaz rehni*" olarak ikiye ayrılır[52]. Taşınır rehinlerini ise, "*sözleşmeyle kurulan (akdî) menkul rehni*", "*kanundan doğan (kanunî) menkul rehni*" ve "*mahkeme kararıyla tesis edilen (kazaî) rehin*" olarak sınıflandırmak mümkündür[53]. Gemi alacaklısı hakkı, Türk Ticaret Kanununun 1236. maddesi hükmü uyarınca sahibine kanunî ve imtiyazlı bir rehin hakkı[54] bahşeder. Aynı zamanda gemi alacaklısı hakkı ile doğrudan kanundan doğan bu rehin hakkı, geminin teslimine gerek kalmaksızın (teslimsiz) ortaya çıkan ve sicile tescili de mümkün olmayan (tescilsiz) bir rehin hakkıdır.

Her ne kadar yukarıda belirtildiği üzere, doktrinde çoğunlukla yer alan görüş[55] uyarınca, Türk Ticaret Kanununun 1242. maddesinin 2. fıkrasının 1. bendi hükmünde; İcra ve İflâs Kanununda rehinle temin edilmiş alacaklar için ihtiyatî haciz istenmeyeceğine dair olan hüküm ile rehnin paraya çevrilmeden iflâs yolu ile takip yapılmasına engel olan hükmün gemi alacaklılarına uygulanmayacağının zikredildiği, böylece gemi alacaklısı hakkının "*rehin hakkı*" olarak kabul edildiği, ayrıca gemi alacaklısı hakkı ile alacaklının alacağını öncelikle deniz servetinden elde edebilmesinin de muhteva bakımından rehin hakkına işaret ettiği[56] savunulmuş olsa da, yukarıda gerekçeleri ayrıntılı olarak açıklandığı üzere, gemi alacaklısı hakkını yalnızca bir rehin

---

51 Kanunî rehin hakkına ilişkin genel kurallar, Türk Medeni Kanunu ve Türk Ticaret Kanununda yer almamakta, bu konuda hukuksal bir boşluk mevcut bulunmaktadır. Bu nedenle, taşınır rehnine ilişkin ilkelerin benimseneceği görüşü üzerinde durulmaktadır. **Çağa/Kender,** s. 113 vd.; **Atamer,** *Gemi ve Yük Alacaklısı Hakları*, s. 207, 218. Sonuç olarak; gemi ve eklentisi üzerinde doğan gemi alacaklısı hakkı ile sahibine bahşedilen rehin hakkının teslime bağlı olmayan bir "*taşınır rehni*"; navlun ve surrogatlar üzerinde doğan gemi alacaklısı hakkı ile sahibine bahşedilen rehin hakkının da bir "*alacak rehni*" niteliğini haiz olduğunu belirtmek mümkündür. **Türkel,** s. 9. Buna karşılık sicile kayıtlı Türk gemilerinin üzerinde doğan gemi alacaklısı haklarında çözümün ne olacağı hususunda belirsizlikler mevcut olduğu ileri sürülmüştür. Bkz. **Atamer,** *Gemi ve Yük Alacaklısı Hakları*, s. 218.

52 **Uyar,** *Rehnin Paraya Çevrilmesi,* s. 2.

53 **Atamer,** *Gemi ve Yük Alacaklısı Hakları,* s. 217.

54 Türk Ticaret Kanunu Tasarısı uyarınca ise, gemi alacaklısı hakkı yalnızca gemi ve eklentisi üzerinde doğacağından, burada bahşedilen rehin hakkını, yalnızca taşınır rehni teşkil edecektir. **Türkel,** s. 9.

55 Bkz. yuk. s. 17-18.

56 **Çağa/Kender,** s. 2.

hakkı olarak kabul etmek mümkün değildir. Buradaki kanunî rehin hakkı, gemi alacaklısı hakkının niteliğini teşkil etmemekte, gemi alacaklısı hakkı sahibine bahşedilen bir imtiyazdan ibaret olmaktadır. Nitekim Türk Ticaret Kanununun 1236. maddesinin 1. fıkrası hükmü ile gemi alacaklısı hakkı sahiplerine bahşedilen işbu kanunî rehin hakkı, Türk Ticaret Kanunu Tasarısında da 1321. maddenin 1. fıkrasında aynen muhafaza edilmiştir. Söz konusu hüküm uyarınca "*Gemi alacağı, sahibine, gemi ve eklentisi üzerinde kanunî rehin hakkı bahşeder*".

Söz konusu kanunî rehin hakkı, sicile tescil ile değil, kanundan doğar. Nitekim bu hakkın sicile tescil edilmesi de mümkün değildir. Eşya hukukuna ilişkin temel prensibe uygun olarak hem Türk Ticaret Kanunu, hem de Türk Ticaret Kanunu Tasarısında öngörülen bu kanunî rehin hakkı, mutlak fer'i ve alacağa sıkı sıkıya bağlı bir nitelik taşımaktadır[57]. Dolayısıyla Türk Ticaret Kanunu Tasarısının 1377. maddesinin 1. fıkrası hükmünde de açıkça belirtildiği ve aşağıda detaylı olarak değinileceği üzere, söz konusu hak, asıl alacaktan ayrı ve bağımsız olarak yargılama ve icra konusu yapılamaz.

Gemi alacaklısı hakkı sahiplerine bahşedilen rehin hakkı kanundan doğmuş olsa da, son yıllara "*kanunî rehin hakkı tesisi*"[58] olarak adlandırılan bir uygulama damgasını vurmuştur. Aşağıdaki bölümlerde ayrıntılı olarak inceleneceği üzere, mahkemelerin gemiler üzerinde ihtiyatî haciz kararı vermekte çekingen davranmaları, ihtiyatî tedbir teminatının yüksek tutulması gibi nedenlerle gemileri seferden men etmek için başka yöntemler arayışı içine giren gemi alacaklıları, mahkemeden rehin haklarının tanınması ve tesisini istemişler, mahkemeler ise, başvuru dilekçesi borçluya veya gemi malikine tebliğ edilmeden, alacağın varlığı ve muacceliyeti hususunu araştırmaksızın kanunî rehin hakkının tesisine karar vermişlerdir. Doktrinde bu uygulamanın hukuka aykırı olduğu ciddi bir biçimde eleştiri konusu yapılmış, getirilen bu eleştiriler aşağıdaki bölümlerde detaylı bir biçimde yer almıştır. Türk Ticaret Kanunu Tasarısının 1377. maddesinin 1. fıkrasında yer alan "*gemi üzerinde, kanun veya sözleşme uyarınca doğan*

---

57 **Atamer,** *Tasarı Cebrî İcra,* s. 199.

58 *"Kanunî rehin hakkı tesisi*" uygulaması hakkında detaylı bilgi, görüş ve tartışmalar için bkz. **Çağa/Kender,** s. 53; **Kender/Çetingil,** s. 223-225; **Atamer,** *Tasarı Cebrî İcra,* s. 83-84; **Atamer,** *Gemi ve Yük Alacaklısı Hakları*, s. 224-239; **Atamer, K.:** "*Gemi Alacaklısı Haklarının Kullanılmasında Yasal Sistem*", Deniz Hukuku Dergisi, Y. 2, S. 4, Aralık 1997, s. 21-22 (Yasal Sistem); **Eriş, G.:** "*Gemi ve Yük Alacaklısı Haklarının Kullanılmasında "Rehin Tesisi ve İlamlı İcra" Uygulamasına Dair*", Deniz Hukuku Dergisi, Y. 2, S. 4, Aralık 1997, s. 15-19 (Rehin Tesisi ve İlamlı İcra); **Hızır,** s. 364-367; **Yardım, O.:** *Rehin Hakkının Tanınması Kararlarının Uygulamada Yarattığı Sorunlar,* İstanbul Barosu Dergisi, 1994, s. 206-211.

veya mahkemece tesciline karar verilen bütün rehin ve hapis hakları, temin edilen alacaktan ayrı ve bağımsız olarak yargılama veya icra konusu yapılamaz." hükmü ile ise bu uygulama bertaraf edilmek istenmiştir[59].

C) RÜÇHAN HAKKI[60]

Deniz ticareti hukukunun ihtiyaçları gereği özel olarak korunması gereken gemi alacaklılarına yalnızca münferit bir rehin hakkının tanınması, söz konusu korumayı tam anlamıyla gerçekleştiremezdi. Zira önce doğmuş olan rehin haklarının ileri sürülmesi veya öncelik bahşeden yeni hakların doğması, gemi alacaklısı hakkı sahiplerinin menfaatlerini tehlikeye düşürürdü[61]. Bu düşünceden hareket eden kanun koyucu, hukukî düzenlemeleri ile gemi alacaklısı hakkı sahiplerine, alacaklarını diğer adî veya rehinli alacaklara nazaran öncelikle temin etme imkânını bahşetmiştir[62].

Türk Ticaret Kanununun 1257. maddesinde gemi alacaklılarının diğer alacaklılara karşı rüçhan hakkına sahip bulunduğu hükmü açıkça yer almaktadır. Söz konusu hüküm uyarınca "*Gemi alacaklılarının rehin hakları, rehin veya ipotekle temin edilmiş veya edilmemiş olan diğer bütün alacaklara takaddüm eder*." Bir başka ifade ile, cebri icrada satış bedeli paylaştırılırken gemi alacaklıları, doğuş tarihlerine bakılmazsızın[63] bütün adî ve rehinli alacaklardan, hapis haklarından ve icraî yahut ihtiyatî hacizle temin edilmiş olanlardan öncelikli olarak alacaklarına kavuşma imkânını haizdirler.

---

59 **Atamer,** *Tasarı Cebrî İcra,* s. 87; **Tasarı Gerekçe,** s. 63.

60 Temeli Roma Hukukuna dayanan rehinlere ilişkin rüçhan hakkı, Alman öğretisinde "*versio in rem*" olarak nitelendirilmiştir. Buna göre, örneğin bir eşyanın kurtarılması yahut onun muhafazası için yapılmış harcamaların, o eşyanın malikinin ve üzerinde hak iddia eden kişilerin menfaatine bir durum yaratması neticesinde söz konusu harcamalara ilişkin alacaklar, önce doğmuş diğer bütün alacaklardan önce gelecektir. Bkz. **Atamer,** *Tasarı Cebrî İcra,* s. 20; **Atamer,** *Deniz Ticareti ve Deniz Sigortası Hukukunda Güncel Gelişmeler*, s. 240.

61 **Çağa/Kender,** s. 43.

62 Bahşedilen bu önceliğin; zaman itibariyle hızlandırılmış bir öncelik mi; alacağa bir an önce kavuşma önceliği mi yahut yalnızca gemi satılıp sıra cetveli hazırlandığı zaman bu cetvelin en üstünde yer alma önceliği mi olduğu gündeme getirilmiş ve Kanundan çıkan sonuç uyarınca, bu önceliğin, sıra cetvelinin en üstünde yer alma önceliği olduğu ifade edilmiştir. **Atamer, K.:** Deniz Hukuku Derneği tarafından 25.10.1997 tarihinde düzenlenen "*Deniz Hukukunda Rehin Haklarına Dair*" Panelinde sunulan tebliğlere ilişkin "*Tartışma*" bölümünde yer alan açıklaması, Deniz Hukuku Dergisi, Y. 2, S. 4, Aralık 1997, s. 53.

63 **Kalpsüz,** *Gemi Rehni,* s. 13; **Çağa/Kender,** s. 6, 43; **Barlas,** *Gemi Alacaklısı Hakkı,* s. 10; **Kender/Çetingil,** s. 207; **Doğrucu,** *Kanuni Rehin Hakkı,* s. 40; **Ülgener,** *Gemi Alacaklısı Hakkı*, s. 5; **Deynekli,** s. 193.

Belirtmek gerekir ki, muhtelif özel kanunlarda kendilerine rüçhan hakkı tanınan bazı haklar mevcuttur. Buna rağmen, avukatın vekâlet ücreti alacağı[64] gibi rüçhanlı alacakların söz konusu olması halinde dahi, gemi alacaklısı hakkının önceliğinin bulunduğunu kabul etmek gerekir[65]. Kısa bir örnekle açıklamak gerekirse; (A) gemisinde tamirat gerçekleştirilmesi nedeniyle tersane sahibinin Türk Ticaret Kanununun 877. maddesi hükmü uyarınca gemi üzerinde kanunî bir ipotek hakkı[66]; aynı gemide istihdam edilen gemi adamlarının Türk Ticaret Kanununun 1235. maddesinin 3. fıkrası uyarınca hizmet sözleşmelerinden doğan bir gemi alacaklısı hakkı ve aynı gemi üzerinde gerçekleşen bir ihtilafın yargıya intikal etmesi sonucunda (X) isimli avukat lehine hükmedilen bir vekâlet ücreti alacağı doğmuş bulunsun. Bu alacakların ödenebilmesini temin amacıyla geminin cebri icra yolu ile satılması sonucunda satış bedeli paylaştırılırken, gemi alacaklısı hakkı sahibi, diğer iki alacak sahibinden öncelikli olarak alacağına kavuşacaktır. Geriye kalan satış bedeli üzerinden ikinci sırada (X) isimli avukatın vekâlet ücreti alacağı, üçüncü sırada ise tersane sahibinin alacağı karşılanacaktır.

Gemi alacaklılarına bahşedilen işbu öncelik hakkının iki istisnası mevcuttur[67];

1) İcra ve İflâs Kanunun 138. maddesinin 2. fıkrası hükmü uyarınca, haciz, paraya çevirme ve paylaştırma gibi bütün alacaklıları ilgilendiren takip masrafları önce satış tutarından alınır ve artan para takip masrafları ve işlemiş faizler dâhil olduğu halde alacakları nispetinde paylaştırılır. Başka bir deyişle, bu alacaklar gemi alacaklarının hepsinden önce gelir, satış tutarından öncelikle bu masraflar karşılanır.

---

64 19.3.1969 tarih ve 1136 sayılı Avukatlık Kanununun 166. maddesinin 2. fıkrasında yer alan "*Avukat, sözleşme ile kararlaştırılan ve hakim tarafından takdir olunan ücretinden dolayı, kendi çalışması sonucunda müvekkilin muhafaza ettiği veya kazandığı mallar ve davadaki diğer taraftan ilâm gereğince tahsil edilecek para yahut alınacak mallar üzerinde diğer alacaklılara nazaran rüçhan hakkını haizdir.*" hükmü ile işbu alacakların rüçhan hakkını haiz olduğu açıkça ifade edilmiştir.

65 **Çağa/Kender,** s. 46-47; **Türkel,** s. 11-12. Özel kanunlarda yer alan imtiyazlı alacakların çatışması halinde kendi aralarındaki sıranın ne olacağı meselesinin kanun hükümleri ile çözülmesi daha uygun olacaktır. Ayrıntılı bilgi için bkz. **Çağa/Kender,** s. 46.

66 Türk Ticaret Kanununun 877. maddesinin 2. fıkrasında yer alan "*Bu kanuni ipoteğin tesisi hakkında Medeni Kanunun 809, 810 ve 811 inci maddeleri tatbik olunur.*" hükmündeki "*Medeni Kanun*", 22.11.2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu ile yürürlükten kaldırılan 17.2.1926 tarih ve 743 sayılı Türk Kanunu Medenisini ifade etmektedir. Yürürlükteki Türk Medeni Kanununun 897. maddesine tekabül eden Türk Kanunu Medeninin 811. maddesi uyarınca, zanaatkârlar ve yüklenicilerin kanunî ipotek haklarına öncelik tanınmıştır. Ancak yukarıda ifade edildiği üzere, gemi alacaklısı hakkının sahibine bahşettiği kanunî rehin hakkı, diğer bütün akdî ve kanunî ipotek alacaklılarına nazaran öncelik arz eder.

67 **Çağa/Kender,** s. 44.

2) 14.4.1341 tarih ve 618 sayılı Limanlar Kanununun 7. maddesi hükmü uyarınca, limanlar dâhilinde seyrüseferin selametine engel olabilecek surette batan gemilerin liman idaresi tarafından tayin edilecek müddet zarfında ilgililerce çıkartılmaması halinde, liman idaresinin söz konusu gemiyi çıkartması üzerine meydana gelen masraflara ilişkin Hazine alacağı da, gemi alacaklarından önce gelmektedir.

Söz konusu bu hak, bir taraftan alacaklı ile borçlu arasında yukarıda açıklanan nedenlerden ötürü bir denge unsuru teşkil etmekte, ancak diğer taraftan gemi ipoteği karşılığında ödünç para veren malî müesseseler ve gemi ipoteği ile teminata bağlanmış tahvilleri satın alan şahıslar bakımından büyük bir tehlike oluşturmaktadır. Bu nedenledir ki, yukarıda da belirtildiği üzere, özellikle uluslararası deniz hukukunda ve Türk Ticaret Kanunu Tasarısı gibi yeni oluşumlarda gemi alacaklarının sayısını azaltma yoluna gidilmiştir[68].

Türk Ticaret Kanunu Tasarısının 1323. maddesi ile de Türk Ticaret Kanununun 1257. maddesinde öngörülen rüçhan hakkı, temel ilke olarak muhafaza edilmiş; ancak, 1993 tarihli Sözleşmenin 5. maddesi hükmüne uygun olarak düzenlenen Tasarının 1323. maddesinin 1. fıkrası uyarınca (a) - (e) bentlerinde sayılmış olan gemi alacaklılarının sahip olduğu kanunî rehin hakkının gemi üzerinde tescil edilmiş veya edilmemiş olan bütün kanunî ve akdî rehin hakları ile aynî yükümlülüklerden önce geleceği belirtilmiş, aynı maddenin (f) bendinde yer alan müşterek avarya garame payı alacaklarının ise, Tasarının 1323 maddesinin 2. fıkrası uyarınca bütün akdî ve rehin haklarından sonra geleceği hükme bağlanmıştır.

Türk Ticaret Kanunu Tasarısında (a) - (e) bentleri bakımından öngörülen rüçhan hakkının istisnasını, Tasarının 1323. maddesinin 3. fıkrası oluşturmaktadır. 1993 tarihli Sözleşmenin 12. maddesinin 3. fıkrasına uygun olarak getirilen söz konusu hüküm uyarınca, karaya oturmuş veya batmış bir geminin, seyrüsefer güvenliği veya deniz çevresinin korunması amacıyla kamu kurumları tarafından kaldırılması halinde, bunun giderleri, diğer bütün gemi alacaklarından önce ödenir. Burada yapılan eleştiri[69] söz konusu gemi kaldırma masraflarının gemi alacaklısı hakkı vereceğinin varsayılmasına ilişkindir. Hâlbuki bu masraflar, Tasarının 1320. maddesinin 1. fıkrasının (c) bendi

---

68 **Çağa/Kender,** s. 7.

69 **Çetingil/Kender/Ünal/Yazıcıoğlu,** s. 254-255; **Atamer,** *Tasarı Cebrî İcra*, s. 206.

uyarınca bir kurtarma alacağı teşkil ettiği zaman gemi alacaklısı hakkıdır. Burada kanaatimce de kabul edilen en uygun çözüm[70], bu masrafların da Tasarının 1320. maddesinde sayılmak suretiyle gemi alacağı olarak kabul edilmesi ve bunlara birinci sırada gemi alacaklısı hakkı tanınmasıdır.

Gemi alacaklısı hakları arasındaki sıra ve uygulamada sıkça karşılaşılan ve bu sıralamadan doğan sıra cetveline itiraz davaları, üçüncü bölümde detaylı bir biçimde incelenecektir.

D) REHİN HAKKININ GEMİYE ZİLYET OLAN HER ÜÇÜNCÜ KİŞİYE KARŞI İLERİ SÜRÜLEBİLMESİ

Türk Ticaret Kanununun 1236. maddesinin 2. fıkrası hükmü uyarınca, gemi alacaklısı hakkının doğumu ile birlikte kanundan doğan rehin hakkı, gemiye zilyet olan her üçüncü şahsa karşı ileri sürülebilir. Dolayısıyla, üzerinde gemi alacaklısı hakkı doğduğunu bilmeksizin gemi ve navlunu iktisap eden iyi niyetli üçüncü kişiye karşı da söz konusu rehin hakkı hükmünü korur[71]. Başka bir deyişle, öğretide "*takip hakkı*" olarak da nitelendirilen[72] bu hak karşısında gemiye zilyet olan üçüncü şahıs, bir gemi alacağı nedeniyle geminin icra yolu ile satışı ve bunu müteakip geminin elinden alınmasına katlanmak durumundadır[73]; gemi üzerinde hapis hakkına sahip olsa dahi bu hakkını kullanamaz[74]. Nitekim bu husus, Türk Ticaret Kanununun 946. maddesinde de açıkça öngörülmüş olup, ilgili hüküm gereğince, malik, geminin işletilmesinden dolayı gemi alacaklısı hakkı nedeniyle bir talepte bulunan gemi alacaklısını, bu işletilme kendisine karşı haksız ve gemi alacaklısı da kötü niyet sahibi olmadıkça, hakkını

---

70 **Çetingil/Kender/Ünal/Yazıcıoğlu, s.** 255.

71 **Arseven,** *Deniz Ticareti Hukuku*, s. 3; **Kalpsüz,** *Hukukî Mahiyeti*,s. 304; **Atamer,** *Seferden Men Önleminin Uygulanması*, s. 297; **Hirsch,** s. 57; **Çetingil,** *Finansal Kiralama Konusu Gemiler Üzerinde Gemi Alacaklısı Hakkı*, s. 9; **Hızır,** s. 360. Üçüncü şahıs, geminin tamamen bedelini ödeyip onu iktisap etse dahi gemi üzerindeki rehin hakkı sona ermemiş olduğundan, bu hakka sahip bulunan alacaklılar, alacaklarını gemi üzerinden temin edebileceklerdir. **Barlas,** *Gemi Alacaklısı Hakkı,* s. 9-10; **Atamer,** *Tasarı Cebrî İcra,* s. 202; **Kender/Çetingil,** s. 206-207; **Arseven,** *Deniz Ticareti Hukuku*, s. 9-10. Ancak geminin el değiştirmesi halinde, gemiyi devreden donatanın sınırlı veya sınırsız şahsî sorumluluğunun doğması halinde, söz konusu donatan bakımından icra takibi yapılabilecektir. **Barlas,** *Gemi Alacaklısı Hakkı,* s. 9; **Çağa/Kender,** s. 6; **Atamer,** *Gemi ve Yük Alacaklısı Hakları*, s. 221; **Arseven,** *Deniz Ticareti Hukuku*, s. 10.

72 **Çetingil,** *Finansal Kiralama Konusu Gemiler Üzerinde Gemi Alacaklısı Hakkı*, s. 9.

73 **Ekşi, N.:** *Yabancı Gemilerin İhtiyati Haczi,* B. 2, İstanbul 2004, s. 98; **Hirsch,** s. 57.

74 **Çağa/Kender,** s. 6.

istemekten menedemez[75]. Gemi alacaklısı hakkının aleniyet fonksiyonundan yoksun olmasını dikkate alan kanun koyucu, Türk Ticaret Kanununun 1246. maddesi hükmü ile, gemiyi iktisap eden üçüncü kişilere, gemi alacaklısı hakkının iptali yolunu açmıştır. Aşağıda "gemi alacaklısı hakkının sona ermesi" bölümünde ilgili usule ilişkin açıklamalara yer verilmiştir.

Türk Ticaret Kanununun 1236. maddesinin 2. fıkrası hükmü ile gemi alacaklısı hakkının sahibine bahşettiği kanunî rehin hakkının gemiye zilyet olan herkese karşı ileri sürülebilmesi imkânı, Türk Ticaret Kanunu Tasarısının 1321. maddesinin 5. fıkrası ile aynen muhafaza edilmiştir.

E) TÜRK DENİZ İCRA HUKUKUNDA İCRA VE İFLÂS KANUNUNUN 45. MADDESİNİN 1. FIKRASINA GETİRİLEN İSTİSNA

Kural olarak, İcra ve İflâs Kanununun 45. maddesinin 1. fıkrası uyarınca alacağı rehinle temin edilmiş alacaklılar, ne haciz, ne de iflâs yolu ile, fakat yalnızca rehnin paraya çevrilmesi yolu ile takipte bulunabilirler. Bu kurala, gemi alacaklıları bakımından Türk Ticaret Kanununun 1242. maddesinin 2. fıkrasının 1. bendinde hükmü ile bir istisna getirilmiştir. Söz konusu hüküm uyarınca "*İcra ve İflâs Kanununun rehinle temin edilmiş alacaklar için ihtiyatî haciz istenmiyeceğine dair olan hükmiyle rehin paraya çevrilmeden iflas yoliyle takip yapılmasına engel olan hükmü burada tatbik olunmaz*."

İlgili hüküm, gerekçeleri de ele alınmak suretiyle aşağıda inceleme konusu yapılmış bulunduğundan[76], burada ayrıca incelenmesine lüzum görülmemiştir.

F) TÜRK DENİZ İCRA HUKUKUNDA İCRA VE İFLÂS KANUNUNUN 257. MADDESİNE GETİRİLEN İSTİSNA

İcra ve İflâs Kanununun 257. maddesinin 1. fıkrası hükmü uyarınca "*Rehinle temin edilmemiş ve vadesi gelmiş bir para borcunun alacaklısı, borçlunun yedinde veya üçüncü şahısta olan taşınır ve taşınmaz mallarını ve alacaklariyle diğer haklarını*

---

75 Belirtmek gerekir ki, adi kira, finansal kiralama, ariyet yahut herhangi bir aynî hakka dayanılarak geminin işletilmesi halinde geminin haksız kullanımı söz konusu olmayacağı gibi, geminin sözleşmeye aykırı bir şekilde işletilmesi halinde dahi sonuç değişmez. Ancak, gemini herhangi bir hakka dayanmaksızın ele geçirilmesi halinde haksız kullanmanın gerçekleşmiş olduğunu kabul etmek gerekir. **Çetingil,** *Finansal Kiralama Konusu Gemiler Üzerinde Gemi Alacaklısı Hakkı*, s. 8.

76 Bkz. aşa. s. 117-119.

ihtiyaten haczettirebilir." Başka bir ifade ile, bir alacağın rehinle temin edilmiş olması, bu alacak üzerinde ihtiyatî haciz talep edilmesine engel teşkil eder. Rehin hakkı sahibi, normal olarak geminin haczi ve cebrî satışı ile alacağına kavuşur[77]. Zira taşınır rehni, zilyetliğin alacaklıya devri ile kurulduğundan ve taşınmaz rehinlerinde de taşınmaz mal sabit bulunduğundan, söz konusu eşyalar üzerinde ayrıca ihtiyatî haciz yolunun açılmasının bir anlamı bulunmamaktadır[78]. Ancak bu durum gemiler söz konusu olduğunda ciddi sıkıntılara yol açmaktadır. Nitekim Encümenin sözleriyle[79]; "... *fakat, gemi daima hareket halinde bulunan ve yurt içinde dahi nerede bulunduğunu tespit daima mümkün olmayan ve her zaman ve kolayca yurt dışına çıkması mümkün olan bir servet unsuru bulunduğu cihetle gemi üzerindeki kanunî rehnin ihtiyatî hacze engel teşkil etmesi bu hükmün konuluş sebebine uygun düşmemektedir.*"

Bu kaidenin istisnasını, sahibine kanunî rehin hakkı bahşeden gemi alacaklısı hakkı oluşturur. 29.06.1956 tarih ve 6763 sayılı Kanunun 42. maddesi ile İcra ve İflâs Kanununun 257. maddesine eklenen 4. fıkra hükmü uyarınca gemi alacaklısı hakkı sahipleri, donatanın sınırlı aynî mesuliyetinin söz konusu olduğu hallerde, sorumluluğun konusunu oluşturan mal ve haklar üzerinde ihtiyatî haciz koydurabilirler. Ancak belirtmek gerekir ki, donatanın şahsen sorumlu olduğu haller bundan müstesnadır. Başka bir deyişle, gemi üzerine ihtiyatî haciz koydurabilme, ancak sınırlı aynî sorumluluğun söz konusu olduğu hallerde mümkündür[80]; şahsen sorumluluk halinde

---

77 **Kalpsüz,** *Milletlerarası Sözleşmelerde Gemi Alacağı ve Deniz Alacağı*, s. 88.

78 **Kender/Çetingil,** s. 218; **Akıncı, S.:** "*Ticaret Kanununun Deniz Ticareti Hukukuna Getirdiği Yenilikler ve Yeni Meselelerden Bazıları*", II. Ticaret ve Banka Hukuku Haftası (10-18 Mayıs 1961) Bildiriler-Tartışmalar, Ankara 1961, s. 529.

79 **Atamer,** *Tasarı Cebrî İcra,* s. 21; **Kender/Çetingil,** s. 219.

80 Bu hükmün gerekçesi Atamer tarafından şu şekilde ifade edilmiştir; "*TTK m. 948 uyarınca donatanın sorumluluğu, orada sayılan alacaklar bakımından deniz serveti ile sınırlandırılmıştı. Dolayısıyla, alacağın takibi için başvurulabilecek malvarlığı, deniz servetinin konusunu oluşturan gemi ve ilgili sefere ait navlundan ibaretti. Böyle olduğu için, TTK m. 1242 f. 2 uyarınca tanınan ihtiyati haciz olanağının, yalnızca sınırlı sorumluluğun konusunu teşkil eden gemi üzerinde işletilebilmesi mümkündü. Bu gerekçeyle, TatbK m. 42 (t) uyarınca İİK m. 257'ye eklenen yeni dördüncü fıkra, donatanın sınırlı aynî sorumluluğu söz konusu olduğunda, sadece deniz servetinin ihtiyaten haczettirilebileceğini öngörmüştü.*" **Atamer,** *Tasarı Cebrî İcra*, s. 37. İcra ve İflâs Kanununun 257. maddesinin 4. fıkrası hükmü, donatanın sınırlı aynî sorumluluğunu düzenleyen Türk Ticaret Kanununun 948. maddesinin 1. fıkrası hükmü ile uyum içerisindedir. Ancak sınırlı aynî sorumluluk sistemi, 1976 tarihli Deniz Alacaklarına Karşı Mesuliyetin Sınırlandırılması Hakkındaki Milletlerarası Sözleşme uyarınca geçerli olmadığından ve Türkiye'nin işbu Sözleşmeye taraf olması üzerine, Türk Ticaret Kanununun 948. maddesinin zımnen ilga edildiği, dolayısıyla bu maddeye istinaden düzenlenen İcra ve İflâs Kanununun 257. maddesinin 4. fıkrası hükmünün de aynı şekilde zımnen mülga olduğuna ilişkin ayrıntılı görüş ve bilgi için bkz. **Atamer,** *Tasarı Cebrî İcra,* s. 18 ve 105. Türk Ticaret Kanunu Tasarısının 1328. maddesinin 1. fıkrası uyarınca, deniz alacaklarından doğan sorumluluk 1976 tarihli Sözleşme hükümlerine göre sınırlanabilir.

gemi üzerine ihtiyatî haciz konulamaz. Ayrıca, haczi mümkün olmayan gemilerin (yola hazır gemi, karasularında zararsız geçiş halinde bulunan yabancı gemiler, devlet gemileri, donatma iştirakinde gemi payı)[81] ihtiyaten haczinin de mümkün olmadığını belirtmek mümkündür.

Gemi üzerinde ihtiyatî haciz talep edebilme hakkı, Türk Ticaret Kanunu Tasarısının 1353. maddesi hükmü ile düzenlenmiştir. Söz konusu hükmün 3. fıkrasında açıkça, deniz alacaklarından başka alacaklar için gemi hakkında ihtiyatî haciz kararı verilemeyeceği ifadesi yer almaktadır. Türk Ticaret Kanunu Tasarısında gemi alacaklarının tümünün deniz alacakları listesinde yer aldığı dikkate alındığında, söz konusu gemi alacakları için de ihtiyatî haciz imkânının mevcut olduğunu belirtmek mümkün olacaktır. Kaldı ki, Tasarının 1369. maddesinin 1. fıkrasının (e) bendi uyarınca, hakkında deniz alacağı ileri sürülen her geminin ihtiyatî haczinin, alacak 1320. madde uyarınca gemi alacaklısı hakkı bahşediyorsa caiz olduğu açıkça hükme bağlanmıştır.

IV. GEMİ ALACAKLISI HAKKININ SONA ERMESİ

Gemi alacaklısı hakkı, esas olarak üç durumun meydana gelmesi halinde sona erer.

A) GEMİNİN CEBRİ İCRA YOLU İLE SATIŞI

Türk Ticaret Kanununun 1245. maddesinde, 20.04.2004 tarih ve 5136 sayılı Kanun ile yapılan değişiklik sonucunda gemi alacaklısı hakkının aşağıdaki durumlarda sona ereceği hükme bağlanmıştır;

a) Geminin Türkiye içinde cebri icra yoluyla satışı halinde[82],

---

81 Haczi mümkün olmayan gemiler hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **Çağa/Kender,** s. 124-142; **Ekşi,** s. 133-158.

82 Hüküm, her ne kadar yurtiçinde yapılacak cebri icra satışlarının gemi alacaklısı hakkını ortadan kaldıracağını ifade etmiş olsa da, yurtdışında yapılacak satışların gemi alacaklısı hakkı üzerindeki etkisi, satışın gerçekleştiği ülkenin hukuka tabidir. **Çağa/Kender,** s. 69; **Damar, D.:** "*Deniz Ticareti Hukuku Tartışmalarına Notlar*", Hukukî Perspektifler Dergisi, Ağustos 2005, S. 4, s. 44. Yargıtay 11. Hukuk Dairesinin 10.05.2002 tarih ve E. 2002/11370, K. 2002/4600 sayılı kararı öğretide eleştiri konusu olmuş ve Atamer karar hakkında yorumunu; "*Bu konuda verilen ilk karar olduğu anlaşılan (Amir-1) gemisi ile ilgili karar konu olan olayda, gemi Türkiye'den geçerken bir kamu kurumuna borçlanmış, TTK m. 1235 uyarınca kanunî rehin doğmuş, daha sonra gemi yurtdışında satılmış ve yeniden Türkiye'den geçerken ihtiyatî tedbir yoluyla seferden men edilmiştir. Bu uyuşmazlıkta Yargıtay, geminin yurtdışında cebri icra yoluyla satılmış olmasının Türk hukukuna göre daha önce*

b) Türkiye genelinde tirajı en yüksek beş gazete arasından iki ayrı gazetede üç gün ara ile iki kez ilânen tebligat yapılmak suretiyle gemi alacaklılarının satıştan haberdar edilmeleri kaydıyla geminin yurt dışında cebri icra yoluyla satışı halinde,

c) Kaptan tarafından 990. madde hükmü gereğince kanunî yetkisine dayanarak zorunlu hallerde[83] geminin satışı halinde, gemi alacaklılarının gemi üzerindeki rehin hakları ortadan kalkar. Satış bedeli, alıcı tarafından henüz ödenmediği veya kaptanın yahut acentenin elinde bulunduğu müddetçe gemi alacaklıları için gemi yerine geçer. Başka bir deyişle, böyle bir durumda, gemi alacaklısı hakkı, gemi yerine satış bedeli üzerinde devam eder. Satış bedelinin, alacaklılar arasında paylaştırılması ile hak sona erer[84]. Öğretide[85], satış bedelinin henüz ödenmemesi yahut kaptanın veya acentenin elinde bulunması koşulunun, sadece kaptanının 990. madde hükmü gereğince gemiyi satmış olması haline mahsus olduğu, zira cebri icrada satış halinde satış bedelinin icra dairesine ödendiği, bu hatanın gecikmeksizin düzeltilmesi gerektiği savunulmuştur.

Geminin 618 sayılı Limanlar Kanununun 7. maddesi gereğince satışı halinde de[86] gemi alacaklısı hakkının sona ereceği, zira anılan hakkın satışa rağmen devam etmesinin, kanunun amacı ile bağdaşmayacağı kabul edilmektedir[87].

---

doğmuş olan kanunî rehinleri etkilemeyeceğini, TTK m. 1245 f. 1 c. 1 uyarınca yalnızca Türkiye'deki cebri satışın böyle bir sonuç doğuracağını kabul etmiştir. Bu karar, maddenin amacına tümüyle aykırı olduğu gibi, yurtdışında yapılan cebri satışların kanunî rehinler bakımından Türkiye tarafından tanınmaması anlamına da gelmektedir." şeklinde haklı olarak ifade etmiş, hiçbir ülkenin, diğer bir devletin cebrî icra tasarruflarının sonucunu düzenleyemeyeceği gerekçesiyle bu kararı eleştirmiştir **Atamer,** *Tasarı Cebrî İcra*, s. 22-23. İlgili karar incelendiğinde, gerçekten kanunî rehin hakkının sukutunun devletlerin hâkimiyet hakları ile ilgili birer icra işlemi olması nedeniyle yapıldıkları ülkenin hukukuna tabi olması gerektiğinin Yargıtay tarafından ifade edildiği görülmekte ise de, o ülkenin hukuku araştırılmaksızın bir karara varılmış ve yalnızca Türkiye'deki cebri satışlarının hakkı sukuta uğrattığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu nedenle ilgili karar kanaatimizce de isabetli görünmemektedir (karar metni için bkz. http://www.kazanci.com).

83 Geminin rızaen satılması halinde satış bedeli surrogat sayılmaz. **Çağa/Kender, s.** 21, 71; **Arseven,** *Deniz Ticareti Hukuku,* s. 28; **Tekil,** *Deniz Hukuku*, s. 317. Ayrıca geminin rızaen satışı gemi alacaklısı hakkının sona ermesine neden olmaz. Bkz. Yargıtay 12. HD'nin 12.07.2002 tarihli ve E. 2002/13000, K. 2002/15480 sayılı kararı (http://www.kazanci.com); Yargıtay 12. HD'nin 27.09.2002 tarih ve E. 2002/17208, K. 2002/18843 sayılı kararı (**Deynekli/Kısa,** s. 771). Zira bu hak, niteliğini gereği gemiye zilyet ve malik her üçüncü kişiye ileri sürülebilen bir haktır. Kaptanın, Kanunun 990. maddesi hükmü gereğince zaruret halinde gemiyi satması halinde, gemi üzerindeki bütün rehin haklarının sona ereceğinin gerekçesi olarak kanun koyucu, alıcı bulmanın kolaylaştırılmasını göstermiştir. Nitekim üzerinde rehin haklarının mevcut olduğu bir geminin alıcı bulması zor, hatta zaman zaman imkânsız görünmektedir. **Çağa/Kender,** s. 70.

84 **İzveren**, s. 242.

85 **Çağa/Kender,** s. 61.

86 İlgili madde hükmü şu şekildedir;

Türk Ticaret Kanunu Tasarısının 1350. maddesinde ise; uygulamada özellikle yabancı gemilerin yurtdışında cebri icra yolu ile satışının sonuçları bakımından ortaya çıkan karışıklık giderilmiş ve bir geminin ihtiyaten veya icraen haczi, cebrî icra yoluyla satışı ve mülkiyetin intikali de dâhil olmak üzere bu satışın sonuçları ve cebrî icraya ilişkin diğer bütün işlem ve tasarrufların, geminin bu işlem ve tasarrufların yapıldığı sırada bulunduğu ülkenin hukukuna tâbi olduğu açıkça hükme bağlanmıştır[88].

B) GEMİ ALACAKLISI HAKKININ İPTALİ

Gemi alacaklısı hakkının sicile tescilinin mümkün olmaması, aleniyetten yoksun bulunması ve üçüncü kişilere ileri sürülebilmesi karşısında kanun koyucu, gemiyi iktisap eden üçüncü kişileri her an gemi alacaklısının ortaya çıkması endişesinden kurtarmak amacıyla[89] Türk Ticaret Kanununun 1246. maddesi hükmünü getirmiştir. Söz

---

"*Limanlar dahilinde seyir ve seferin selametine engel olabilecek suret ve vaziyette batan bilcümle gemileri ve eşyasını liman reisleri tarafından tayin olunacak kısa bir müddet zarfında çıkarmağa bunların sahip, kaptan ve acentaları mecburdurlar. Bu müddet gazetelerle ilan ve ilişikliler malüm olduğu takdirde kendilerine noterlik marifetile de tebliğ edilir.*

Fenni zaruret veya eşya ve gemiler üzerindeki hukuki vaziyet ve ihtilaf gibi sebeplerle ilişikliler tarafından yapılacak itirazlar üzerine bu müddet İktısat Vekaletince lüzumu kadar uzatılabilir. Sahip, kaptan veya acentaları tarafından tayin edilen müddetler içinde, çıkarılmıyan gemi ve eşyasını, liman idareleri istedikleri gibi çıkartmağa veya imha ettirmeğe salahiyetlidir.Liman idarelerince imha edilmiyerek çıkarılabilen enkaz ve eşyayı çıkarma masraflarını ödeyerek almak üzere sahipleri gazetelerle ilan suretile çağrılırlar. Bu ilandan sonra on beş gün geçtiği halde sahiplerince çıkarma masrafı ödenerek alınmıyan enkaz ve eşya liman idarelerinin müracaatı üzerine malmemurları tarafından satılarak bedeli Hazineye irat kaydedilir. Satış bedeli çıkarma masrafından fazla olursa farkı, müracaatlerinde, Hazinece hak sahiplerine verilir.

Batmış olan gemi ve eşyası Devlete ait olduğu surette ilana lüzum kalmaksızın liman idarelerince çıkartılarak malmemurlarına teslim edilir ve çıkarılamıyacak vaziyette olanları imha ettirilir."

87 **Çağa/Kender,** s. 70.

88 Öğretide "*işlemin yapıldığı sırada geminin bulunduğu ülke hukuku*" kısası eleştirilmiş, örneğin Türk bayraklı bir geminin bir ülkede ihale edilirken, başka bir ülke karasularında bulunması halinde çözümün belirsiz olacağı ifade edilmiştir. **Çetingil/Kender/Ünal/Yazıcıoğlu,** s. 272. Bu görüşü eleştiren ve bizim de katıldığımız diğer bir görüş ise, Tasarının 1350. maddesinin 1. fıkrasının 2. cümlesi hükmüne uygun olarak bildirim yahut ilanın yapılmaması halinde, geminin Türk sicilinden kaydının zaten silinmeyeceğini, ayrıca Tasarıya esas alınan 1993 tarihli Sözleşmesinin 12. maddesinin 1. fıkrasının (a) bendi uyarınca satışın, gemi üzerindeki aynî ve şahsî hakları sona erdirebilmesi için, geminin satışı sırasında satışı gerçekleştiren makamın yargı çevresinde bulunmasının şart olduğunu belirtmiştir. **Atamer,** *Tasarı Cebrî İcra*, s. 110. İhtiyaten haczedilen gemi, borçlu tarafından teminat gösterilmesi sonucu serbest kalsa ve başka bir ülkeye gitse dahi, herhangi bir sakınca doğmayacaktır. Zira gemi alacaklısı hakkı, teminat bedeli üzerinde devam edecektir. Bkz. aşa. s. 154 vd.

89 **Çağa/Kender,** s. 6; **Barlas,** *Gemi Alacaklısı Hakkı,* s. 10; **Doğanay,** C. III, s. 3161. İlgili hükümde öngörülen iptal usulü, iptal kararının kim tarafından verileceğinin, ilanın şeklinin, müddetinin ve şartlarının belirsiz olduğu gerekçesiyle eleştirilmiş ve mevcut bu boşlukların kanun koyucu tarafından doldurulması gerektiği ifade edilmiştir. **Arseven,** *Gemi Alacaklısı Hakkı Problemleri*, s. 553. Tasarıda ilgili hükme yer verilmemiş olduğundan, Tasarının kanunlaşması ile birlikte bu tartışmanın geçerliliğini yitireceği kuşkusuzdur.

konusu hüküm uyarınca gemi, Kanunun 1245. maddesinde yazılı haller haricinde (geminin cebrî icra veya zarurî satışı) temlik edilirse, iktisap eden kimse, ilan yolu ile tebligat yapılarak belli olmayan gemi alacaklılarının rehin haklarının iptaline karar verilmesini isteyebilir. Burada belirtmek gerekir ki, söz konusu iptal kararı usulü, 1993 tarihli Sözleşmenin 8. maddesinde yer alan "*12'nci madde hükümleri saklı kalmak üzere, deniz imtiyazları, gemi üzerindeki mülkiyet veya tescil veya bayrak değişikliğine bakılmaksızın gemiyi takip eder.*" hükmüne aykırı bulunduğu gerekçesiyle Türk Ticaret Kanunu Tasarısından çıkartılmıştır[90].

C) DİĞER SEBEPLER

Üzerinde gemi alacaklısı hakkı doğan deniz servetinin zıyaı, örneğin, geminin navlunu ile birlikte kurtarılamayacak şekilde batması halinde[91] gemi alacaklısı hakkı sona erer. Ayrıca gemi eklentisinin, gemiden devamlı olarak ayrılması halinde de eklenti üzerindeki hak son bulur[92].

Buna ilâveten, rehne konu teşkil eden gemi alacağının sona ermesi halinde (örneğin, alacağın tahsili, takas, alacaklı ile borçlu sıfatının birleşmesi[93] vb.) ve gemi alacaklısı hakkından feragat edildiği durumlarda gemi alacaklısı hakkının sona ereceğini kabul etmek gerekir[94]. Belirtmek gerekir ki, navlun ve surrogatlar bakımından Türk Ticaret Kanununun 1252-1256. maddeleri arasındaki hükümlerde öngörülen durumların ortaya çıkması halinde[95] gemi alacaklısı hakkı sona erer, ancak hakkın sona erdiği

---

90 **Atamer,** *Tasarı Cebrî İcra,* s. 200.

91 Öğretide, gemi tamamen batmış ve değerini yitirmiş ise gemi alacaklısı hakkının sona erdiği; ancak bazı parçalarının kurtarılması ve bu parçaların satılabilecek durumda olması halinde gemi alacaklısı hakkının sona ermeyeceği ifade edilmiştir. **Günay,** *Gemi Alacaklısı Hakkı,* s. 65-66.

92 **Çağa/Kender,** s. 72.

93 İstisnasını, donatanın kendi gemisi üzerinde gemi alacaklısı hakkının doğması hali oluşturur. Bkz. yuk. s. 20.

94 **Çağa/Kender,** s. 72.

95 İlgili hükümler aynen şu şekildedir;
"*VII - DONATANIN MAHDUT ŞAHSİ MESULİYETİ:*
1. NAVLUNUN TAHSİLİ HALİNDE:
Madde 1252 - Navlun tahsil eden donatan, bu yüzden rehin haklarını tamamen veya kısmen kaybetmiş olan gemi alacaklılarına karşı, tahsil ettiği nispette şahsan mesuldür; şu kadar ki; donatanın alacaklılardan her birine karşı olan bu mesuliyeti, tahsil olunan paranın kanuni sıra gereğince paylaşılması halinde her birine isabet edecek olan miktarı geçemez.
Donatanın kendi hesabına gemiye yüklettiği mallar için yükleme yerinde ve yükleme zamanında ödenmesi mutat olan navlun hakkında da 1 inci fıkra hükmü tatbik olunur.
2. NAVLUNUN BAZI ALACAKLILARA TEVZİİ HALİNDE:
Madde 1253 - Donatan navlunu, navlun üzerinde rehin hakkı olan gemi alacaklılarından birinin veya birkaçının alacağını ödemek için kullandığı takdirde, rüçhan hakkı olan alacaklılara karşı, ancak onları bilerek mahrum ettiği miktar nispetinde mesul olur.

ölçüde donatanın sınırlı şahsî sorumluluğu söz konusu olur. Gemi alacağına karşılık borçlu tarafından teminat gösterilmesi halinde ise gemi alacaklısı hakkının bu teminatın üzerine geçtiği öğretide ifade edilmiştir[96].

Gemi alacaklısı hakkının sona ermesi sebeplerine ilâveten, geminin denizde zapt ve müsadere hukuku gereğince müsaderesi gösterilmiş olup, bu sebebin devletler umumî hukukuna ve müsadere hükmü ile mülkiyet kazanmanın mahiyetine uygun olduğu savunulmuştur[97].

---

3. GEMİNİN CEBRİ VEYA ZARURİ SATIŞI HALİNDE:

Madde 1254 - Donatan 1245 ve 1246 ncı maddelerde yazılı hallerde satış bedelini tahsil ederse cebri icra veya zaruri satış neticesinde yahut ilan yoliyle davet sonunda verilen iptal kararı sebebiyle rehin hakları düşmüş olan gemi alacaklılarına karşı 1252 ve 1253 üncü maddelerde yazılı olduğu gibi şahsan mesul olur.

4. GEMİNİN YENİ BİR YOLCULUĞA ÇIKARILMASI HALİNDE:

Madde 1255 - Donatan; yalnız gemi ve navlun ile mesul olduğu bir gemi alacaklısının alacağını öğrendikten sonra alacaklının menfaati iktizası olmadığı halde gemiyi yeni bir deniz yolculuğuna (Madde 1238) gönderirse, bu alacak için aynı zamanda, geminin yeni yolculuğun başındaki değerinin gemi alacaklıları arasında kanuni sıralarına göre paylaştırılması halinde bu, alacaklıya düşecek olan miktar nispetinde, şahsan dahi mesul olur.

Bu paylaşmada alacaklının alacağını tamamen elde edebileceği kabul olunur: şu kadar ki, donatan bunun aksini ispat edebilir.

Donatanın, üzerinde alacaklının rehin hakkı bulunan navlunu tahsil etmiş olması yüzünden 1252 nci madde hükmü gereğince doğan şahsi mesuliyeti mahfuzdur.

5. TAZMİNAT HALİNDE:

Madde 1256 - Müşterek avarya hallerinde feda edilen veya hasara uğrıyan şeyler için verilen tazminat, gemi alacaklıları için, tazminatın karşılık olduğu şeyler yerine geçer.

Geminin zıyaı veya hasarı yahut malın zıyaı veya hasarı neticesi olarak navlunun eksilmesi halinde, hukuka aykırı hareketiyle bu zararlara sebep olan kimse tarafından donatana ödenecek tazminat da aynı hükme tabidir.

Donatan tazminatı tahsil etmişse, tahsil ettiği miktar nispetinde gemi alacaklılarına karşı 1252 ve 1253 üncü maddelerde yazılı olduğu gibi şahsan mesul olur." Donatanın bu sorumluluğu hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **Tekil,** *Deniz Hukuku*, s. 314-316.

96 **Çağa/Kender,** s. 152. Günay, teminat gösterilmesi halinde gemi alacağının sona erip, teminat üzerine geçeceğini, sona erme nedenleri arasında "*teminat gösterilmesi*"ni göstererek ifade etmiştir. **Günay,** *Gemi Alacaklısı Hakkı*, s. 68. Ancak kanaatimizce bu durumda hakkın sona ermesi söz konusu olmamakta, yalnızca bu hakkın başka bir değer üzerine geçişi gerçekleşmektedir.

97 **Çağa/Kender,** s. 70-71; **Arseven,** *Deniz Ticareti Hukuku,* s. 29; **Günay,** *Gemi Alacaklısı Hakkı*, s. 64.

İKİNCİ BÖLÜM

DENİZ İCRA HUKUKUNDA GEMİ ALACAKLISI HAKKININ PARAYA ÇEVRİLMESİ

I. GENEL OLARAK

Gemi alacaklısı hakkı sahibinin alacağına kavuşabilmesi, borçlu rızası ile borcunu ifa etmediği sürece, ancak bu hakkın cebri icra yolu ile paraya çevrilmesi ile mümkün olabilecektir. Bilindiği üzere cebri icra, borçlunun borcunu yerine getirmeye devlet kuvveti yardımı ile zorlanmasıdır[98]. Cebri icrada, devletin cebri icra organları (icra daireleri) vasıtasıyla borçlunun mallarına el konulmakta ve bu malların satışı gerçekleştirilmek suretiyle temin edilen satış bedelinden alacaklının alacağı ödenmektedir.

Hukukumuzda "*cüz'î icra (icra takibi)*" ve "*küllî (toplu) icra (iflâs takibi)*" olmak üzere iki çeşit cebri icra, başka bir deyişle takip yolu mevcuttur[99]. Cüz'î icra, borçlunun karşısında bir veya birkaç alacaklısının yer aldığı, borçlunun malvarlığından ise, bir veya birkaç değerin takip konusunu oluşturduğu cebri icra türüdür. Takip sonucu borçlunun mallarının paraya çevrilmesi üzerine satış bedeli, yalnızca takibi gerçekleştiren alacaklılara ödenir; icra takibinde bulunmayan alacaklılara herhangi bir ödeme yapılması söz konusu değildir. Küllî icrada ise, cüz'î icradan farklı olarak, borçlunun karşısında bütün alacaklıları yer almakta ve borçlunun bütün malvarlığı satışa konu edilmektedir. Burada borçlunun bilinen bütün alacaklılarının alacağına kavuşması amaçlanmaktadır[100]. Cüz'i icra, icra hukukunun konusu oluştururken; küllî icra, iflâs hukukunun konusunu teşkil etmektedir[101].

---

98 **Kuru, B./Arslan, R./Yılmaz, E.:** *İcra ve İflâs Hukuku Ders Kitabı*, B. 23, Ankara 2009, s. 29; **Kuru, B./Görgün, Ş.:** *İcra ve İflâs Hukuku*, Ankara 1995, s. 1; **Pekcanıtez, H./Atalay, O./Sungurtekin Özkan, M./Özekes, M.:** *İcra ve İflâs Hukuku*, B. 7, Ankara 2009, s. 46; **Üstündağ, S.:** *İcra Hukukunun Esasları*, B. 8, İstanbul 2004, s. 2-3 (İcra Hukuku); **Yıldırım, M. K./Deren-Yıldırım, N.:** *İcra Hukuku*, B. 4, İstanbul 2009, s. 1; **Muşul, T.:** *İcra ve İflâs Hukuku*, B. 3, Ankara 2008, s. 87.

99 **Kuru/Arslan/Yılmaz,** s. 32; **Kuru/Görgün,** s. 5; **Pekcanıtez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes,** s. 46; **Muşul, s.** 91. Üstündağ, cebrî icra çeşitlerinde tasnife giderken, takip yollarını esas almış ve (i) iflâs yolu ile takip (küllî icra), (ii) haciz yolu ile takip (cüz'î veya ferdî icra), (iii) rehnin paraya çevrilmesi yolu ile takip şeklinde bir sınıflandırma öngörmüştür. **Üstündağ,** *İcra Hukuku,* s. 10.

100 Cebrî icra çeşitlerine ilişkin olarak ayrıntılı bilgi için bkz. **Kuru/Arslan/Yılmaz,** s. 32-33; **Kuru/Görgün,** s. 5; **Pekcanıtez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes,** s. 49-53; **Üstündağ,** *İcra Hukuku,* s. 2-3; **Muşul,** s. 89-92.

101 **Kuru/Arslan/Yılmaz,** s. 32; **Kuru/Görgün,** s. 5; **Pekcanıtez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes,** s. 51; **Muşul,** s. 92.

Gemi alacaklısı hakkının cebri icra yolu ile paraya çevrilmesi, hem cüz'î icra hem de küllî icra ile mümkün olabilmektedir. Bu çerçevede örneğin; gemi alacaklısı hakkının paraya çevrilmesinde sıklıkla tercih edilen rehnin paraya çevrilmesi yolu ile takipte bulunulması sonucunda, cüz'i icranın[102]; İcra ve İflâs Kanununun 45. maddesine, Türk Ticaret Kanununun 1242. maddesinin 2. fıkrasının 1. bendi hükmü ile getirilen istisnanın uygulanması sonucunda iflâs yolu ile takipte bulunulduğunda ise külli icranın söz konusu olduğunu belirtmek mümkündür.

İcra hukukunun iki ana bölümünü, İcra ve İflâs Kanununun 24-41. maddeleri arasında yer alan ilâmlı icra ve aynı Kanunun 42-144. maddeleri arasında yer alan ilâmsız icra teşkil etmektedir[103]. Bu ikili ayrımın dışında, üçüncü bir ayrıma gitmekte fayda bulunmaktadır; zira İcra ve İflâs Kanununun 145-153. maddeleri arasında düzenlenen rehnin paraya çevrilmesi yolu ile takip, bu ayrımın üçüncü ayağını oluşturmaktadır[104]. İlamsız icrayı, kendi arasında "*genel haciz yolu*", "*kambiyo senetlerine mahsus haciz yolu*" ve "*kiralanan gayrimenkullerin ilâmsız icra yolu ile tahliyesi*" olmak üzere üçe ayırmak mümkündür[105]. Çalışmada, gemi alacaklısı hakkının paraya çevrilmesi konusu işlenirken, genel haciz yolu ile takip ve kambiyo senetlerine mahsus haciz yolu ile takibin yalnızca gemi alacaklısı hakkına etkisi hususuna değinilmiş, söz konusu takip yollarının nasıl işletileceğine ilişkin ayrıntılara yer verilmemiş, bu konularda icra ve iflâs hukuku kaynaklarına atıfta bulunulmakta yetinilmiştir. Kiralanan gayrimenkullerin ilâmsız icra yolu ile tahliyesi ise, çalışma kapsamının dışında kalmaktadır. Aşağıda asıl olarak inceleme konusu yapılan takip yolu, gemi alacaklısı hakkının bahşettiği kanunî rehin hakkı nedeniyle işletilecek olan "*rehnin paraya çevrilmesi yolu ile takip*"tir. Söz konusu takibin "*ilâmsız icra*" ve "*ilâmlı icra*" kapsamında başlatılması ve sonuçlandırılması arasındaki aşamalar

---

102 Üstündağ, rehnin paraya çevrilmesi yolu ile takibi, cebrî icra çeşitleri arasında ayrı bir yere koymuş, cüz'î icra içerisinde değerlendirmemiştir. **Üstündağ,** *İcra Hukuku,* s. 10. Hâlbuki cüzî icranın özelliğine uygun olarak, rehnin paraya çevrilmesi yolu ile takipte, borçlu karşısında tek bir alacaklı bulunmakta olup, borçlunun sadece rehinli malvarlığı paraya çevrilmektedir.

103 **Kuru/Arslan/Yılmaz,** s. 34; **Kuru/Görgün,** s. 6.

104 Pekcanıtez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes, cüz'î icra arasında bir ayrıma giderken ikili değil, üçlü bir ayrım gerçekleştirmiş ve (i) ilâmlı icra, (ii) ilâmsız icra, (iii) rehnin paraya çevrilmesi yolu ile takip olmak üzere bir tasnife gitmiştir. Buna ilâveten ihtiyatî haczi de bu üçlü ayrım dışında ve fakat bu kategorinin içerisinde değerlendirilmesi gerektiğini kabul etmiştir. **Pekcanıtez/Atalay/ Sungurtekin Özkan/Özekes,** s. 49-51.

105 **Kuru/Arslan/Yılmaz,** s. 110; **Kuru/Görgün,** s. 46; **Pekcanıtez/Atalay/Sungurtekin Özkan/ Özekes,** s. 50

hakkındaki açıklamalar aşağıda yer almıştır. Çalışma konusu "*deniz icra hukukunda*" gemi alacaklısı hakkını teşkil ettiğinden, "*iflâs hukukuna*" ilişkin takip ve açıklamalara yer verilmemiş, yalnızca alacakları kanunî rehinle temin edilmiş gemi alacaklılarının iflâs yolu ile takipte bulunabilecekleri meselesi ele alınmıştır.

II. GEMİ ALACAKLISI HAKKININ PARAYA ÇEVRİLMESİNDE BAŞVURULABİLECEK TAKİP YOLLARI

A) GENEL OLARAK

Gemi alacaklısı hakkı sahibinin bu alacağını paraya çevirmek için kural olarak başvuracağı yol, kendisine bahşedilen kanunî rehin hakkı nedeniyle, İcra ve İflâs Kanununun 45. maddesinin 1. fıkrası hükmü uyarınca rehnin paraya çevrilmesi yolu ile takiptir. Nitekim, kendisine bahşedilen kanunî rehin hakkının imkânlarından[106] istifade etmek isteyen alacaklının başvuracağı yegâne yol da, rehnin paraya çevrilmesi yolu ile takip olacaktır. Zira genel haciz yoluna başvurulması durumunda bu imkânlardan istifade edebilmek mümkün değildir. Gemi alacaklısı, rehnin paraya çevrilmesi yoluna başvurmak yerine, haciz yolu ile takipte bulunmak istiyorsa, bu hakkından açıkça feragat etmelidir[107]. Ancak bu sefer şöyle bir soru gündeme gelebilir; gemi alacaklısı, rehnin paraya çevrilmesi yolu ile takip yerine, haciz yolu ile takibe girişirse, bu durum onun rehin hakkından feragat ettiği anlamına gelebilir mi? Öğretide, bu soruya olumsuz yanıt vermek gerektiği ifade edilmiştir[108]. Buna karşın, Türk Ticaret Kanunu Tasarısı kanunlaştığı takdirde, soruya olumlu yanıt verileceği kuşkusuzdur. Zira Tasarının 1379. maddesi böyle bir tercihte bulunmanın, kanunî rehin hakkından feragat anlamını taşıdığını açıkça hükme bağlamıştır[109].

---

106 Gemi alacaklısı hakkı ile sahibine bahşedilen imkânlar ile ilgili açıklamalar için bkz. yuk. s. 16 vd. Borcun vadesinde ödenmemesi halinde, rehin alacaklısı ancak rehnin satılmasını ve satış bedelinden alacağının karşılanmasını isteyebilmektedir. Nitekim "*lex commissoria yasağı*" nedeniyle alacaklının, rehnin paraya çevrilmesini bizzat gerçekleştirebilmesi, rehnedilen malın kendisinde bırakılmasını talep etmesi mümkün değildir. Lex commissoria yasağı hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **Budak, A. C.:** *İpoteğin Paraya Çevrilmesi Yoluyla Takip*, B. 2, İstanbul 2009, s. 51-85.

107 **Kuru/Arslan/Yılmaz,** s. 418; **Üstündağ,** *İcra Hukuku,* s. 309; **Türkel,** s. 35. Zira İcra ve İflâs Kanununun 45. maddesinin kamu düzenine ilişkin olması nedeniyle, alacaklı, borçlunun süresiz şikâyet başvurusu neticesinde takibin iptal edilme tehlikesi ile karşı karşıya kalabilmektedir. **Pekcanıtez/Atalay/ Sungurtekin Özkan/Özekes,** s. 418; **Üstündağ,** *İcra Hukuku,* s. 309.

108 **Çağa/Kender,** s. 105; **Kender/Çetingil,** s. 218; **Üstündağ,** *İcra Hukuku,* s. 309.

109 İlgili hükme ilişkin açıklamalar için bkz. aşa. s. 39-41.

Gemi alacaklısı hakkı sahibinin, gemi alacağının takibi hususunda başvurabileceği diğer bir yol ise; İcra ve İflâs Kanununun 45. maddesinin 1. fıkrasındaki kaideye, gemi alacaklıları bakımından Türk Ticaret Kanununun 1242. maddesinin 2. fıkrasının 1. bendi ile getirilen istisna sonucunda, iflâs yolu ile takiptir[110]. Başka bir deyişle, kanunî rehin hakkına sahip olan gemi alacaklıları, öncelikle rehnin paraya çevrilmesi yoluna başvurmaya mecbur olmaksızın, iflâsa tabi borçlu aleyhine iflâs yolu ile de takipte bulunabilir. Belirtmek gerekir ki, iflâs yolu ile takibe başvurulması, gemi alacaklısı hakkının bahşettiği öncelik hakkının yitirildiği anlamına gelmez[111].

Gemi alacaklısı hakkı sahibi, ayrıca İcra ve İflâs Kanununun 45. maddesinin 3. fıkrası ve aynı Kanunun 167. maddesinin 1. fıkrası uyarınca kambiyo senetlerine mahsus takip yolu ile de alacağına kavuşabilir[112]. Ancak Türk Ticaret Kanunu Tasarısının 1379. maddesi, bu takip yolunun seçilmesi halinde de gemi alacaklısının kanuni rehin hakkından feragat etmiş sayılacağını öngörmüştür.

Türk Ticaret Kanunu Tasarısının "*Rehinli alacaklıların takip hakkı - a) Kanunî rehin hakkı sahiplerinin*" başlıklı 1380. madde hükmü uyarınca, gemi alacaklılarının başvuracakları takip yolu açıkça ortaya konulmuştur[113]. İlgili hüküm uyarınca, "*Gemi alacaklıları ile alacakları gemi üzerinde hapis hakkı ile temin edilmiş olan alacaklılar, ihtiyatî haczi tamamlamak veya alacağı doğrudan takip etmek için taşınır rehninin paraya çevrilmesi yoluyla takip yapabilirler. Bu hüküm, Türk ve yabancı bayraklı bütün gemilere uygulanır.*"

Takip yolları hakkında açıklamalara geçmeden önce, üzerinde cebri icra takibi yapılamayacak gemileri kısaca belirtmekte fayda bulunmaktadır. Zira aşağıdaki açıklamalar, cebri icraya konu olabilecek gemiler bakımından geçerli olacak, takibi caiz olmayan gemiler kapsam dışında tutulacaktır. Türk Ticaret Kanununun 892. maddesi

---

110 İlgili hüküm uyarınca "*İcra ve İflâs Kanununun rehinle temin edilmiş alacaklar için ihtiyatî haciz istenmiyeceğine dair olan hükmiyle rehin paraya çevrilmeden iflâs yoliyle takip yapılmasına engel olan hükmü burada tatbik olunmaz*."

111 **Atamer,** *Tasarı Cebrî İcra*, s. 341.

112 **Atamer,** *Tasarı Cebrî İcra*, s. 357-358; **Hızır,** s. 368; **Türkel,** s. 26-27.

113 Buna karşın, öğretide takip yolunun tespit edilmesinde, geminin sicile kayıtlı olup olmamasına ilişkin ayrımın devam etmesi, ancak sicile kayıtlı gemilerde, ipotek akit tablosu ibrazının söz konusu olamayacağının açıkça hükme bağlanması gerektiği de ifade edilmiştir. **Çetingil/Kender/Ünal/ Yazıcıoğlu,** s. 288. Ancak İcra ve İflâs Kanununun taşınmazlara ilişkin hükümlerinin, genel olarak nitelik itibari ile taşınır sayılması gereken gemilere uymadığı gerekçesiyle bu görüşe katılmak mümkün görünmemektedir.

uyarınca "*yola hazır gemiler*", devletler hukukunda uzun zaman bir örf ve adet kuralı olarak tanınan karasularında zarar geçiş hakkı dolayısıyla 1958 tarihli Cenevre Karasuları ve Bitişik Bölge Sözleşmesinin 20. maddesinin 2. fıkrası uyarınca "*karasularında zararsız geçiş halinde bulunan yabancı gemiler*"[114] ve "*denizde kazanç sağlamak amacına tahsis edilmemiş ve fiilen böyle bir amaçla kullanılmayan devlet, vilayet ve diğer kamu gemileri*" ve "*donatma iştirakinde gemi payı*[115]" üzerinde cebri icra takibi yapılamaz. Haczi caiz olmayan gemiler hakkındaki açıklamalar, çalışmanın üçüncü bölümünde, gemilerin ihtiyatî haczine ilişkin açıklamalar arasında yer almıştır[116].

Aşağıda gemi alacağının takibine ilişkin olarak öncelikle genel haciz yolu ile takip ve kambiyo senetlerine mahsus haciz yolu ile takibin gemi alacaklısı hakkına etkisinin incelenmesini müteakip; rehnin paraya çevrilmesi yolu ile takip yolu hakkında detaylı açıklamalar yer almış, iflâs yolu ile takip hakkında ise yalnızca gemi alacaklıları bakımından getirilen istisna ve bu istisnanın gerekçeleri hususuna değinilmiştir.

B) GENEL HACİZ YOLU İLE TAKİP VE KAMBİYO SENETLERİNE MAHSUS TAKİBİN GEMİ ALACAKLISI HAKKINA ETKİSİ

Gemi alacaklısı hakkı sahibi, İcra ve İflâs Kanununun 45. maddesinin 1. fıkrası uyarınca alacağına kavuşmak için ancak rehnin paraya çevrilmesi yolu ile takipte bulunabilir. Aşağıda ifade edileceği üzere, bu hükme gemi alacaklısı bakımından getirilen yegâne istisna, Türk Ticaret Kanunun 1242. maddesinin 2. fıkrasının 1. bendinde hükmü uyarınca gemi alacaklısı hakkının takibinde ihtiyati haciz ve iflâs yolu ile takip hükümlerinin uygulanabilmesidir. Rehnin paraya çevrilmesi yolu ile takipte ise önce rehne başvurma kuralının istisnalarının gemi alacaklısı hakkı bakımından getirildiği dikkati çekmektedir.

---

114 İlgili sözleşmenin Türkiye bakımından bir örf ve âdet kuralı kabul edilip edilemeyeceği hakkındaki tartışmalar için bkz. **Çağa/Kender,** s. 129-133; **Kender/Çetingil,** s. 233; **Ekşi,** s. 158-159; **Bektaşoğlu, D.:** "*Türk Boğazları'ndan Geçen Ticari Gemilerin Haciz Muafiyeti Var Mıdır?*", Deniz Hukuku Dergisi, Y. 5, S. 1-4, Ocak-Aralık 2000 (Basım Tarihi: Ekim 2002), s. 199-214.

115 Donatma iştirakinde gemi payı değil, iştirak payı haczedilebilir. Nitekim gemi payı ile iştirak payı birbirinden ayrılamaz. Aksi halde gemi payının paraya çevrilmesi sonucunda eski malik, gemi payı mevcut bulunmamasına rağmen donatma iştirakinin bir üyesi olmaya devam edecektir. Gemi payının yeni maliki de müşterek donatan sıfatına sahip bulunamayacaktır. Konuya ilişkin olarak bkz. **Çağa/Kender,** s. 142.

116 Cebri icraya konu teşkil edilemeyecek gemiler hakkındaki açıklamalar için bkz. aşa. s. 136-141.

İcra ve İflâs Kanunumuzda yer alan 45. maddenin 1. fıkrasının ikinci cümlesi ile aynı Kanunun 152. maddesinin 2. fıkrası hükümleri dikkate alındığında, rehinle temin edilmiş alacakların takibinde, bu takibin sonuçsuz kaldığı ölçüde haciz yoluna başvuruda bulunulabileceği sonucuna ulaşılmaktadır. Ayrıca kanunda açıkça belirtilmemiş olsa da gemi alacaklısı hakkının takibinde iflâs yerine haciz yoluna başvurulabileceği görüşü de doktrinde yer almış, gerekçesi olarak ise ilgili istisnanın kanun koyucu tarafından getirilmesi amacının haciz yolu ile de takibe cevaz verilmesini gerektirdiği, iflâs gibi son derece ağır yaptırımları haiz takip yoluna müsaade edilip, daha hafif sonuçları olan haczin bu istisnadan muaf tutulmasının tutarlı görünmediği ifade edilmiştir[117]. Ancak kanaatimizce, kanun koyucunun yalnızca iflâs yolu zikredilmek suretiyle getirdiği bu açık istisna karşısında, ilgili hükmün yorum yolu ile genişletilmesi pek de mümkün gözükmemektedir.

Aynı Kanunun yine 45. maddesinin 3. fıkrası dikkate alındığında, 167. maddesinin 1. fıkrası uyarınca, alacağı rehinle temin edilmiş olan gemi alacaklısı, bu alacağı çek, poliçe veya emre muharrer senede müstenit ise, kambiyo senetlerine mahsus takip yoluna başvurabilmektedir. Yargıtay'ca da kabul edildiği üzere, bu durumda, tahsilde tekerrür olmamak kaydıyla, hem rehnin paraya çevrilmesi yolu ile takip, hem de kambiyo senetlerine mahsus takip yoluna müracaat edilebilecektir[118].

Gemi alacaklarının takibinde haciz yoluna yahut kambiyo senetlerine mahsus takip yoluna müracaatın gemi alacaklısı hakkına etkisi özel olarak düzenlenmemiştir. Bu nedenle kanun koyucu tarafından Türk Ticaret Kanunu Tasarısının 1379. maddesinde alenî olmayan - gizli rehin niteliğindeki kanunî rehin haklarında haciz ve kambiyo takip yollarını kapatmanın herhangi bir gerekçesi bulunmadığı düşüncesinden hareket

---

117 **Çağa/Kender,** s. 106; **Budak,** s. 37.

118 Nitekim Yargıtay kambiyo ilişkisi ile sözleşmeden doğan ilişkinin birbirinden bağımsız ve soyut olduğu ilkesi doğrultusunda, alacağın rehinle temin edildiği ve bunun yanında kambiyo senedinin de mevcut olduğu durumlarda, hem rehnin paraya çevrilmesi yolu ile takibin, hem de kambiyo senetlerine mahsus takibin gerçekleştirilebileceğini, ancak tahsilde tekerrürün ortaya çıkmamasına dikkat edilmesi gerektiğini savunmaktadır. İlgili Yargıtay kararları için bkz. Yargıtay 19. HD'nin 23.12.2005 tarih ve E. 2005/2477, K. 2005/12955 sayılı kararı; Yargıtay 11. HD'nin 24.03.2005 tarih ve E. 2004/5241, K. 2005/2733 sayılı kararı; Yargıtay 19. HD'nin E. 2004/2268, K. 2004/9415 sayılı kararı (http://www.kazanci.com). Yargıtay'ın bu görüşüne getirilen eleştiri için bkz. **Kaçak, N.:** *Açıklamalı İçtihatlı Yeni Değişikliklerle Örnek Dilekçe ve İşlemlerle İcra ve İflâs Kanunu Şerhi,* B. 3, C. I, Ankara 2006, s. 422.

edilerek[119], önemli bir düzenlemeye yer verildiğini ifade etmek mümkündür. Söz konusu hükümle, bir taraftan gemi alacaklılarına[120], gemi üzerinde haciz yolu ile veya kambiyo senetlerine mahsus özel usuller uyarınca takipte bulunabilmeleri imkânı tanınmış, diğer bir taraftan bu imkânın kullanılması halinde kanunî rehin hakkından feragat edilmiş olacağı gibi ağır bir sonuç öngörülmüştür. Başka bir ifadeyle, Tasarı uyarınca gemi alacaklısının, alacağına kavuşmak için rehnin paraya çevrilmesi yolu ile takip yerine, haciz yoluna yahut kambiyo senetlerine mahsus özel usullere başvurması halinde[121], kanunî rehin hakkından feragat etmiş olduğu kabul edilecektir. Böyle bir düzenlemeyi her ne kadar alacaklının ağır bir sonuca katlanması olarak değerlendirmek mümkünse de, bazı durumlarda borçlunun kötü niyetine karşı alacaklının korunmasına hizmet ettiğini ifade etmek gerekir. Zira, kendisine bahşedilen kanunî rehin hakkını kullanmak istemeyen alacaklı, örneğin haciz yoluna müracaat ettiğinde, borçlunun, önce rehnin paraya çevrilmesi gerektiğini iddia ederek şikâyet yoluna başvurması ihtimal dâhilindedir. İşte Tasarı ile getirilecek böyle bir düzenleme sonucunda, takibin iptali tehlikesi ile karşı karşıya kalabilecek olan alacaklı korunmuş olmaktadır.

Öğretide yer alan bir görüşe göre[122], yürürlükteki İcra ve İflâs Kanununun 147. maddesinin 2. fıkrasında yer alan ”*Sırf rehin hakkına itiraz olunduğu takdirde, alacaklı,*

---

119 Tasarının 1379. maddesinin gerekçesi aynen şu şekildedir; “*Tasarının 1378 inci maddesi uyarınca rehinli alacaklılar, 2004 sayılı Kanunun 45 inci maddesinin birinci fıkrasında öngörülen kuraldan farklı olarak iflâs yoluyla takip yapabilirler. Buna karşılık bu alacaklıların haciz yoluyla veya kambiyo senetlerine mahsus yolla takip yapıp yapamayacakları hususunda, 6762 veya 2004 sayılı Kanunlarda açık bir hüküm yoktur; bu sebeple de bu yolların kapalı olduğu sonucuna varmak gerekmektedir. Sözleşmelerden doğan ve gemi siciline tescil yoluyla aleniyet kazanan rehinler bakımından bu çözüm isabetlidir. Ancak, gizli rehin niteliğindeki gemi alacaklılarına bahşedilen kanuni rehin bakımından haciz ve kambiyo takibi yollarını kapatmak için bir gerekçe tespit etmek mümkün değildir. Önemli olan, alacaklının böyle bir takip yolunu tercih etmesi halinde, bunun kanuni rehinden feragat anlamına geleceğinin açıklanmasıdır. Madde, bu hususları açıkça düzenlemek amacıyla kaleme alınmıştır*.”

120 Söz konusu madde metninde “*Gemi üzerinde kanuni bir rehin hakkına sahip olan alacaklılar*” olarak hapis hakkı sahiplerini de kapsayan geniş bir tanımlamaya yer verilmesine karşılık, madde gerekçesinin yalnızca “*gemi alacaklılarına*” özgülendiği dikkati çekmektedir. Çalışma kapsamı yalnızca gemi alacaklısı hakkından ibaret olduğu için metinde “*gemi alacaklıları*” kavramına yer verilmiştir. Madde gerekçesindeki özgülemeye rağmen, madde kapsamının gemi alacaklıları dışındaki gemi üzerindeki diğer kanunî rehin hakkı sahiplerini kapsadığını ifade etmek gerekir.

121 Kanuna uygun takip talebinde bulunmak, feragat için yeterli olacaktır. İlgili takibin daha sonra iptal edilmesi durumda ise kanunî rehin hakkından feragatin etkisini sürdüreceğini kabul etmek gerekir. Zira feragat, takip talebi ile çoktan etkisini göstermiştir. Takibin feragat üzerinde etkisi ve takibin daha sonra iptal edilmesinin, kanunî rehin hakkından feragat anlamını taşıyıp taşımayacağı hususunda detaylı bilgi için bkz. **Türkel,** s. 43 vd.

122 **Türkel,** s. 47-49. Gemi alacaklısı hakkının, asıl alacaktan ayrı ve bağımsız olarak dava edilemeyeceği ve uygulamada yer alan kanunî rehin hakkı tesisi kararlarının eleştirisi hakkında bkz. aşa. s. 157 vd.

rehnin paraya çevrilmesi yoliyle takipten vazgeçerek, takibin haciz yolu ile devamını istiyebilir." hükmünün, Türk Ticaret Kanunu Tasarısının 1379. maddesi hükmü kapsamında değerlendirilmesi gerektiği, başka bir deyişle, gemi alacaklısı hakkındaki kanunî rehne itiraz olunması sonucunda haciz yoluna müracaat edilmesi halinde kanunî rehin hakkından feragat etmiş sayılacağı ifade edilmiştir. Diğer bir görüşe göre ise[123], haciz yolu ile takibe girişmenin kanunî rehin hakkından feragat anlamını taşımayacağı savunulmuştur. Özellikle Türk Ticaret Kanunu Tasarısının kanunlaşmasını müteakip, her iki hükmün birlikte değerlendirilmesi ve haciz yoluna başvurunun rehin hakkından feragat anlamına geleceğinin kabulü gerekir. Zira her iki hükümde de rehnin paraya çevrilmesi ile takip yolunun haciz yolu olarak değiştirilmesi durumu mevcuttur. Bu bakımdan zaten söz konusu iki hükmün birbirine paralellik gösterdiği ifade edilebilir.

C) REHNİN PARAYA ÇEVRİLMESİ YOLU İLE TAKİP

Yukarıda da ifade edildiği üzere, genel haciz yolu ile takip ve kambiyo senetlerine mahsus takibin gemi alacaklısı hakkının paraya çevrilmesinde uygulama alanı bulmaması nedeniyle ve İcra ve İflâs Kanununun 45. maddesinin emredici düzenlemesi karşısında, kural olarak rehnin paraya çevrilmesi yolu ile takip hükümlerine müracaat edilecektir. Ancak belirtmek gerekir ki, gemi alacaklısı hakkının bahşettiği kanunî rehin hakkını diğer tüm rehin haklarından farklı ve öncelikli kılan özellikleri, bu takip yolunda da özel durumların ortaya çıkmasına sebebiyet vermiştir. Özellikle Türk Ticaret Kanunu Tasarısında deniz hukukunda cebri icraya ilişkin özel düzenlemelerin mevcut olması, şüphesiz bu düzenlemelerin incelenmesini zorunlu kılmaktadır. Aşağıda genel olarak rehnin paraya çevrilmesi yolu ile takibe ilişkin açıklamalara yer verilirken, gemi alacaklısı hakkından doğan özel durumların üzerinde ayrıca durulmuştur.

1- Önce Rehne Başvurma Zorunluluğu İlkesi

a) Genel Olarak

Rehin hakkı, hak sahibi kişinin alacağını teminat altına alan ve alacak tahsil edilmediği zaman rehnin konusunu teşkil eden değerin satılıp paraya çevrilmesi suretiyle

[123] **Çağa/Kender,** s. 105; **Kender/Çetingil,** s. 218; **Üstündağ,** *İcra Hukuku,* s. 309.

alacağın karşılanması yetkisini bahşeden sınırlı bir aynî haktır[124]. Gemi alacaklısı hakkı da, yukarıda ayrıntılı olarak açıklandığı üzere, sahibine kanunî bir rehin hakkı bahşeder. Rehin hakkı ile teminat altına alınan bir alacağının takibi için alacaklı, kural olarak, doğrudan doğruya ilâmsız veya ilâmlı haciz yoluna yahut borçlunun iflâsa tabi kişilerden olması durumunda iflâs yoluna başvuramaz; İcra ve İflâs Kanununun 45. maddesinin 1. fıkrası hükmünde yer alan "*önce rehne başvurma zorunluluğu*" ilkesi uyarınca öncelikle rehnin paraya çevrilmesi ile takip yoluna müracaat edilmelidir[125]. Aynı Kanunun 45. maddesinin 1. fıkrasının devamında[126] ve 152. maddesinin 2. fıkrasında[127], bu takibin

---

124 **Barlas,** *Gemi Alacaklısı Hakkı,* s. 96; **Atamer,** *Gemi ve Yük Alacaklısı Hakları*, s. 206; **Seven, V.:** "*Alacağı Gemi İpoteği ile Teminat Altına Alınmış Olan Alacaklının İhtiyatî Haciz Talep Edememesi Sorunu*", Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2005, C. 7, S. 1, s. 216.

125 İlgili maddede aynen şu hüküm yer almaktadır; "*Rehinle temin edilmiş bir alacağın borçlusu iflasa tabi şahıslardan olsa bile alacaklı yalnız rehinin paraya çevrilmesi yoliyle takip yapabilir."* Önce rehne başvurma zorunluluğu ilkesi hakkında bkz. **Kuru/Arslan/Yılmaz,** s. 418-419; **Kuru/Görgün,** s. 154-156; **Pekcanıtez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes,** s. 418-420; **Üstündağ,** *İcra Hukuku,* s. 308-312; **Uyar,** *Rehnin Paraya Çevrilmesi*, s. 53-64; **Budak,** s. 5-49; **Yıldırım/Deren-Yıldırım,** s. 278-281; **Muşul,** s. 725-734. İcra ve İflâs Kanununun 23. maddesi hükmü dikkate alındığında, akdî yahut kanunî, taşınır veya taşınmaz bütün rehin hakları bakımından geçerli olduğu sonucuna ulaşılan bu ilkenin emredici niteliği haiz olup olmadığı öğretide tartışma konusu yapılmıştır. Emredici niteliği haiz olmadığını savunan görüş dikkate alındığında, bu kuralı bertaraf eden sözleşmelerin yapılabileceği, takip hukuku bakımından ise hükmün ihlâli halinde yedi gün içinde süreli şikâyet yoluna başvurulabileceği kabul edilecektir. Söz konusu ilkenin emredici niteliğini haiz olduğunu savunan görüş dikkate alındığında ise, bu ilkeyi bertaraf eden her türlü sözleşmenin geçersiz olduğu ve ilkenin ihlâlinin söz konusu olması halinde icra müdürünün bu talebi re'sen reddetmesi gerektiği, reddedilmemesi halinde ise süresiz şikâyet yoluna başvurulabileceği sonucuna ulaşılacaktır. İşbu ilkenin emredici olup olmadığına ilişkin bir sonuca varmak gerektiğinde, kanaatimizce de dikkate alınacak unsur, var olan bu ilke ile korunmak istenen menfaatlerdir. Burada borçlunun menfaatinin yanında diğer alacaklıların menfaati de korunmaktadır. Zira rehinli alacağın alacaklısının, rehnedilen mal üzerinde aynî olarak temin edilmiş mutlak hâkimiyeti bulunmaktadır. Dolayısıyla kendi hâkimiyetindeki rehinli mal dışında borçlunun diğer malvarlığına da el atabilmesi şüphesiz diğer alacaklıların menfaatlerine zarar verecektir. Bir örnekle açıklamak gerekirse; önce rehne başvurma zorunluluğunun mevcut olmaması halinde, rehin hakkına sahip takip alacaklısı (A), rehin hakkına konu teşkil eden mal haricindeki borçlu (B)'nin diğer malvarlığı üzerinde takip yapabilecektir. Bunun sonucunda (B)'nin takibe konulacak başka malvarlığı değerinin kalmaması halinde, diğer alacaklı (X) rehinli mal üzerinde takibe girişmek istediğinde, rehin hakkına sahip olan (A)'nın rüçhan hakkı ile karşı karşıya kalacaktır. Kanaatimizce bu şekilde bozulabilecek menfaatler dengesinin korunması, ancak bu ilkenin emredici niteliği haiz olduğunun kabulü ile mümkün olacaktır. İlgili görüş ve tartışmalar için bkz. **Üstündağ,** *İcra Hukuku,* s. 310-311; **Uyar,** *Rehnin Paraya Çevrilmesi*, s. 54-58; **Yıldırım/Deren-Yıldırım,** s. 279; **Pekcanıtez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes,** s. 418; **Türkel,** s. 21-25. İlgili hükmün emrediciliği hususundaki Yargıtay kararları için bkz. Yargıtay 12. HD, 12.06.1990 tarih ve E. 1311, K. 7868 sayılı kararı; Yargıtay İİD, 14.10.1966 tarih ve E. 9801, K. 9894 sayılı kararı (**Uyar, T.:** *Gerekçeli-Notlu İçtihatlı İcra ve İflâs Kanunu,* C. I, İzmir 1996, s. 824 (İcra ve İflâs Kanunu). Buna karşın emredici değil, tamamlayıcı nitelikte bulunduğu hakkında bkz. Yargıtay 11. HD, 01.12.1987 tarih ve E. 4208, K. 6980 sayılı kararı (**Uyar,** *İcra ve İflâs Kanunu,* C. I, s. 824).

126 İlgili maddenin devamında; "*Ancak rehinin tutarı borcu ödemeğe yetmezse alacaklı kalan alacağını iflas veya haciz yoliyle takip edebilir*." hükmü yer almaktadır.

127 Söz konusu hüküm de aynı noktaya işaret etmektedir. Buna göre; "*Alacağı irat senedinden veya bir taşınmaz mükellefiyetinden doğmıyan alacaklı, bu suretle tahsil edemediği alacağı için borçlunun sıfatına göre iflas veya haciz yoluna gidebilir*."

sonuçsuz kaldığı ölçüde ancak genel haciz veya iflâs yoluna başvurmanın mümkün olacağı ifade edilmiştir.

b) İstisnaları

Belirtmek gerekir ki, önce rehne başvurma kuralının emredici olması, bu kuralın mutlak olduğu anlamına gelmemelidir. Nitekim bu kuralın İcra İflâs Kanununun 45. maddesinin ikinci, üçüncü ve dördüncü fıkralarından[128], genel olarak İcra ve İflâs Kanunundan[129], Türk Ticaret Kanunundan ve öğretide yer alan görüşlerden[130] doğan istisnalarının mevcut olduğu kabul edilmektedir. Söz konusu istisnaların, gerçek anlamda istisna mahiyetinde olup olmadığı tartışmalarına burada yer verilmemiştir[131]. Çalışma konusu bakımından tartışılması ve üzerinde durulması gereken en önemli olan husus, hiç şüphesiz Türk Ticaret Kanununun 1242. maddesi 2. fıkrasının 1. bendi

---

128 Bu istisnalar özetle;
1) 2499 sayılı Sermaye Piyasası Kanununun 38/A maddesinin birinci fıkrasında tanımlanan konut finansmanından kaynaklanan rehinle temin edilmiş alacaklar ile Toplu Konut İdaresi Başkanlığının rehinle temin edilmiş alacaklarının takibinde, rehnin paraya çevrilmesi yoluyla takip yapılabilir veya haciz yoluna başvurulabilir.
2) İcra ve İflâs Kanununun 167. maddesinin 1. fıkrası uyarınca, alacağı çek, poliçe veya emre muharrer senede müstenit olan alacaklının takibinde, alacak rehinle temin edilmiş olsa bile, haciz yolu ile veya borçlu iflâsa tabi şahıslardan ise iflâs yolu ile takipte bulunulabilir.
3) İpotekle temin edilmiş faiz ve senelik taksit alacaklarında, alacaklının intihabına ve borçlunun sıfatına göre, rehinin paraya çevrilmesi veya haciz yahut iflâs yollarına müracaat olunabilir.

129 Örneğin; İcra ve İflâs Kanununun 147. maddesinin 2. fıkrası uyarınca taşınır rehninin paraya çevrilmesinde ödeme emrinde sadece rehin hakkına itiraz olunduğu takdirde, alacaklı, rehnin paraya çevrilmesi yolu ile takipten vazgeçerek, takibin haciz yolu ile devamını isteyebilir. Ayrıca İcra ve İflâs Kanununun 150/f maddesi hükmü uyarınca; "*Alacaklının satış talebinden sonra takdir edilen ve kesinleşen kıymete göre merhunun alacağı karşılamıyacağı anlaşılırsa, alacaklının talebi üzerine kendisine açık kalan miktar için bir muvakkat rehin açığı belgesi verilir.*
Alacaklı, bu belgeye dayanarak borçlunun diğer mallarının haczini icra memurundan talebedebilir ve 100 üncü maddedeki esaslar dahilinde diğer alacaklıların haczine iştirak edebilir. Bu takdirde alacaklı, rehnin satışı neticesinde, alacağının tahsil edilemiyen kısmını borçlunun diğer mahcuz mallarından rüçhansız olarak alır." Görüldüğü üzere, geçici rehin açığı belgesi ile rehinli alacağın satışı sonucunda tahsil edilemeyen kısım için borçlunun diğer malvarlığı üzerinde haciz yoluna başvurulabilir. **Kuru/Arslan/Yılmaz,** s. 429; **Kuru/Görgün,** s. 165; **Pekcanıtez/Atalay/ Sungurtekin Özkan/Özekes,** s. 437; **Üstündağ,** *İcra Hukuku,* s. 331; **Yıldırım/Deren-Yıldırım,** s. 286; **Muşul,** s. 768. Belirtmek gerekir ki, Türk Ticaret Kanunu açısından donatanın sınırlı aynî sorumluluğunun söz konusu olması halinde, donatanın yalnızca deniz servetine başvurulabileceğinden, deniz servetinin borcu karşılamaya yetmemesi halinde dahi kara servetine müracaat edilemeyeceğinden, ne geçici rehin açığı belgesinin, ne de kesin rehin açığı belgesinin kullanılması mümkün olmayacaktır. Türk Ticaret Kanunu Tasarısında donatanın sınırlı aynî sorumluluğu sistemi mevcut olmadığından, alacaklı, satış bedeli ile alacağının karşılanamayacağının kuvvetle muhtemel olması halinde, geçici rehin açığı belgesi temin edebilecektir. **Türkel,** s. 49.

130 **Uyar,** *Rehnin Paraya Çevrilmesi*, s. 61. Öğretide; rehin hakkından feragatin bu ilkeye istisna getirilmiş olduğu görüşü de yer almaktadır. **Kuru/Arslan/Yılmaz,** s. 418; **Üstündağ,** *İcra Hukuku,* s. 309; **Yıldırım/Deren-Yıldırım,** s. 280; **Muşul,** s. 729. Ödeme emrine karşı borçlunun şikâyet hakkından açıkça yahut zımnen feragat etmesi halinin bir istisna teşkil ettiği ifade edilmektedir. **Muşul,** s. 729.

131 İlgili tartışma konuları için bkz. **Türkel,** s. 25-31.

hükmü ile getirilen istisnadır. Yukarıda da belirtildiği üzere, İcra ve İflâs Kanununun rehin paraya çevrilmeden iflâs yolu ile takip yapılmasına engel olan hükmü gemi alacakları bakımından tatbik olunmaz.

2- Rehnin Paraya Çevrilmesi Usulü

Rehnin paraya çevrilmesi yolu ile takip, her ne kadar kural olarak bir ilâmsız icra yolu olsa da[132], alacağın yahut rehin hakkının yahut her ikisinin birden bir ilâm yahut İcra ve İflâs Kanununun 38. maddesinde sayılan ilâm niteliğindeki bir belgeye bağlı olması halinde ilâmlı icra yoluna başvurulabilir. Başka bir ifadeyle, rehnin paraya çevrilmesi yolu ile takip, hem bir ilâmsız icra, hem de bir ilâmlı icra yoludur[133]. Bu nedenle iki ayrı başlık altında aşağıda inceleme konusu yapılmıştır.

Belirtmek gerekir ki, rehnin paraya çevrilmesi yolu ile takipte ayrı bir haciz aşaması bulunmamaktadır[134]. Zira haciz, borçlunun hacze konu edilebilecek malvarlığı değerlerine icra organları tarafından hukuken el konulmasını ifade etmektedir[135]. Rehinli mal üzerinde mevcut olan alacaklının aynî ve mutlak hâkimiyeti dikkate alındığında, haciz aşaması ile temin edilen hukukî el koymanın, zaten rehin hakkı ile sağlandığını belirtmek mümkündür[136]. Zira Türk Medeni Kanununun 939. maddesi hükmü uyarınca taşınırlar, ancak zilyetliğin alacaklıya devri suretiyle rehnedilebilir; aynı Kanunun 856. maddesi hükmü uyarınca ise taşınmaz rehni tapu siciline tescil ile kurulur. Bu şekilde iyiniyetli iktisapların da önüne geçilmiş olmaktadır. Taşınmazların ayrıca sabit bulunduğu dikkate alındığında, borçlunun mal kaçırması ihtimali de söz konusu olmamaktadır.

Görüldüğü üzere rehnin paraya çevrilmesi yolu ile takipte kural olarak haciz aşamasına ihtiyaç duyulmamaktadır. Ancak bu durum, uygulamada özellikle gemi alacaklısı hakkı gibi teslime bağlı olmayan taşınır rehinlerinde, alacaklının alacağına

---

132 Zira rehin alacaklısının icra takibinde bulunabilmesi için bir ilâm yahut ilâm niteliğinde bir belge gösterme zorunluluğu bulunmamaktadır. **Kuru/Arslan/Yılmaz,** s. 417; **Kuru/Görgün,** s. 153.

133 **Kuru/Arslan/Yılmaz,** s. 417; **Kuru/Görgün,** s. 154; **Pekcanıtez/Atalay/Sungurtekin Özkan/ Özekes,** s. 420; **Yıldırım/Deren-Yıldırım,** s. 278.

134 **Kuru/Arslan/Yılmaz,** s. 419; **Kuru/Görgün,** s. 155; **Pekcanıtez/Atalay/Sungurtekin Özkan/ Özekes,** s. 420; **Üstündağ,** *İcra Hukuku,* s. 312-313.

135 **Kuru/Arslan/Yılmaz,** s. 229; **Kuru/Görgün,** s. 86; **Aslan, K.:** "*Hacizde Sıra (Tertip)*", Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Y. 2005, C. 54, S. 2, s. 271.

136 **Kuru/Görgün,** s. 155; **Pekcanıtez/Atalay/ Sungurtekin Özkan/Özekes,** s. 420; **Yıldırım/Deren-Yıldırım,** s. 278.

kavuşamaması tehlikesine yol açabilmektedir. Nitekim gemi, İcra ve İflâs Kanununun uygulama alanında ister taşınır, ister taşınmaz olarak kabul edilsin, belli bir yerde sabit durmadığından, ileride hiç ele geçmeyecek şekilde yurtdışına çıkma ihtimali söz konusu olabileceği gibi, geminin işletilmesine devam edilmesi halinde yeni yolculuklardan doğan gemi alacakları nedeniyle takibi imkânsız hâle de gelebilir. Bu nedenle rehinli gemiler üzerinde fillî mi yahut hukukî el koymanın mı gerekli ve yeterli olacağı sorusu tartışma konusu yapılabilir. Burada öncelikle hukukî el koymayı ifade eden haczin tanımını belirtmek faydalı olabilir. Haciz, kesinleşmiş bir icra takibinin konusu olan belli miktar para alacağının ödenmesi için talepte bulunan alacaklı lehine olarak ve bu miktarın ödenmesini temin amacıyla, borçluya ait ilgili alacak miktarını karşılayacak değerdeki mal ve haklara icra dairesi tarafından hukuken el konulmasını ifade etmektedir[137]. Tanımdan da açıkça anlaşılacağı üzere, haciz talebinde bulunmak için ödeme emrinin kesinleşmiş olması şartı aranmaktadır[138]. Ayrıca hacizde, fiilî değil, hukukî bir el koyma gerçekleşmektedir[139]. Haciz aşamasında gerçekleşebilecek fiilî el koyma ise, haczin zorunlu bir unsuru olmayıp, haczin ve takibin başarıyla gerçekleştirilmesi için müracaat edilen bir koruma tedbiri olarak anlaşılması doğru olacaktır[140]. Kural olarak, yukarıda da bahsedildiği üzere, hem taşınır hem taşınmaz rehinlerinde alacaklının merhun mal üzerinde fiilî hâkimiyeti mevcuttur. Ancak özellikle teslime bağlı olmayan taşınır rehinlerinde (örneğin; gemi alacaklarından doğan kanunî rehin hakkı) rehinli mal üzerinde alacaklının fiilî hâkimiyetinin bulunmaması nedeniyle yukarıda belirtilen sakıncaların doğması kuvvetle muhtemel gözükmektedir. Aynı sakıncanın, gayrimenkul hükümleri tatbik olunan sicile kayıtlı gemiler bakımından da geçerli olduğu kuşkusuzdur. İşte bu aşamada geminin ihtiyaten haczinin, söz konusu muhtemel sakıncaları önleyeceği görüşü hem kanun koyucu, hem de öğreti tarafından

---

137 **Kuru/Arslan/Yılmaz,** s. 229; **Kuru/Görgün,** s. 86; **Muşul,** s. 415.

138 **Kuru/Arslan/Yılmaz,** s. 229; **Kuru/Görgün,** s. 87; **Üstündağ,** *İcra Hukuku,* s. 141; **Muşul,** s. 416. Genel haciz yolu ile takip hususunda ayrıntılı bilgi için bkz. **Kuru/Arslan/Yılmaz,** s. 229 vd; **Kuru/Görgün,** s. 47 vd. **Pekcanıtez/Atalay/ Sungurtekin Özkan/Özekes,** s. 143 vd; **Üstündağ,** *İcra Hukuku,* s. 140 vd; **Yıldırım/ Deren-Yıldırım,** s. 132 vd; **Muşul,** s. 213 vd.

139 Bu bakımdan İcra ve İflâs Kanununun 88. maddesinin 2. fıkrası uyarınca alacaklının muvafakati ile taşınır malın borçlunun elinde bırakılması yahut yediemine teslim edilmesi haciz için yeterli görülmekte olup, haczedilecek malın üçüncü kişinin elinde bulunması halinde alacaklının muvafakati ve üçüncü kişinin kabulü halinde malın üçüncü kişiye yediemin olarak bırakılması da mümkündür. Hukukî el koymaya bir başka örnek de İcra ve İflâs Kanununun 79. maddesinin 2. fıkrası gereğince resmi sicile kayıtlı malların haczinin, takibin yapıldığı icra dairesince, kaydına işletilmek suretiyle doğrudan yapılabilmesidir. Görülüyor ki, fiilen el koymaya gerek kalmaksızın sicil üzerinden hukuken el koyma faaliyeti haciz işlemi için yeterli görülmektedir.

140 **Türkel,** s. 54.

kabul edilmekte, gemi üzerinde fiilî hâkimiyetin tam olarak sağlanması bakımından ihtiyatî hacze ilâve olarak geminin seferden men edilmesi gerektiği belirtilmektedir. Ancak Türk Ticaret Kanunu Tasarısı, 1353. maddesi hükmü ile yalnızca deniz alacaklarının sadece ihtiyaten haczedilebileceğini kabul etmiş ve fakat gemi üzerine ihtiyatî tedbir konulması veya başka bir nedenle geminin seferden menedilmesini yasaklamıştır. Çalışmanın üçüncü bölümünde gemilerin ihtiyati haczine ayrıntılı olarak yer verilmiştir.

3- Rehnin Paraya Çevrilmesi Yoluna Müracaat Edildiğinde Uygulanacak Takibin Hukukî Niteliği

Gemi alacaklısı hakkının paraya çevrilmesinde rehnin paraya çevrilmesi yolu ile takip, gemi alacaklısı hakkının bahşettiği kanunî rehin hakkının hukukî niteliği (taşınır rehni yahut taşınmaz rehni) bakımından farklılık arz edecektir.

Türk Ticaret Kanununun 816. maddesi hükmünde tanımlanan gemi, öğretide baskın olan görüş uyarınca hukukî niteliği itibarı ile taşınır mal olarak kabul edilmiş olsa dahi[141], yürürlükteki İcra ve İflâs Kanununun 23. maddesinin 4. fıkrası uyarınca, bu kanunun tatbikinde Türk gemi siciline kayıtlı gemilerin "*taşınmaz*"[142], Türk gemi siciline kayıtlı olmayan gemilerin ise "*taşınır*" sayılacağı ifade edilmiştir[143]. Başka bir deyişle, bu hüküm uyarınca, Türk gemi siciline kayıtlı gemiler üzerinde doğan gemi alacaklısı hakkının rehnin paraya çevrilmesi yolu ile takibi[144], ipoteğin paraya çevrilmesi yolu ile; Türk gemi siciline kayıtlı olmayan gemiler üzerinde doğan gemi

---

141 **Atamer,** *Tasarı Cebrî İcra*, s. 27; **Seven,** s. 216; **İnceoğlu, M. M.:** "*Gemi İpoteğinde Alacaklının Alacak Muaccel Olmadan Öncelik Hakları (TTK. m. 909-910)*", Prof. Dr. Tahir Çağa'nın Anısına Armağan, İstanbul 2000, s. 261. Geminin "*şahsına münhasır*" (*sui generis*) bir mal olduğu yönündeki görüş için bkz. **Göktürk, H. A.:** "*Gemilerde Haczi İhtiyati*", Adliye Ceridesi, 1936, S. 13, s. 1629; **Cansel, E./İnan, A. N.:** "*Aynî Hak Kavramı, Taksimi ve Eşya Hukukunun Konusu*", Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Y. 1964, C. 21, S. 1-4, s. 365.

142 Belirtmek gerekir ki, sicile kayıtlı bulunan inşa halindeki gemiler, taşınmaz değil, taşınır sayılırlar. **Olgaç, S.:** *İcra İflâs,* C. I, Ankara 1978, s. 150; **Uyar,** *Rehnin Paraya Çevrilmesi*, s. 87.

143 Hükmün Türk mevzuatındaki tarihsel çıkış noktası hakkında bkz. **Atamer,** *Seferden Men Önleminin Uygulanması*, s. 323. Atamer ayrıca, Yargıtay'ın eski bir kararında, 18 tonilatodan küçük gemilerin sicile tescil mecburiyetlerinin bulunmadığı gerekçesiyle taşınır sayıldığını, bu yöndeki kararın İcra ve İflâs Kanununun ilgili maddesi ile bağdaşmadığını ifade etmiştir. **Atamer,** *Seferden Men Önleminin Uygulanması*, s. 287. Bu görüşün isabetli olduğunu söylemek mümkündür. Nitekim bu gemilerin sicile tescil mecburiyetleri bulunmasa da, donatanın talebiyle tescilin gerçekleştirilmiş olması karşısında, ilgili hüküm uyarınca gemiye taşınmaz hükümlerinin tatbik edileceğinden kuşku duyulmamalıdır.

144 Geminin sicile kaydının hukuken mümkün olmamasına rağmen bu kaydın gerçekleştirilmesi halinde dahi gemi alacaklısı hakkının takibinde taşınmaz rehninin takibine ilişkin hükümler uygulanır. **Çağa/Kender,** s. 118; **Doğrucu,** *Kanuni Rehin Hakkı,* s. 235; **Hızır,** s. 389.

alacaklısı hakkının takibi ise taşınır rehninin paraya çevrilmesi yolu ile gerçekleşecektir. Ancak belirtmek gerekir ki, mehaz İsviçre İcra ve İflâs Kanunundan alınan bu hüküm öğretide tartışmalara yol açmıştır. Şöyle ki, İsviçre'nin coğrafi yapısı ve özel sektörün kredi gereksinimlerini karşılamak amacıyla getirilmiş olan bu hüküm, geminin sürekli hareket halindeki yapısı ve ülkemizin üç tarafı denizlerle çevrili konumu dikkate alınarak, özellikle gemi üzerindeki alacaklıların haklarının takibi ve korunmasında güçlük yaşattığı gerekçesiyle haklı olarak eleştirilmiştir[145].

Kanunda yer alan bu açık hükme rağmen, gemi alacaklısı hakkının paraya çevrilmesinde uygulanacak takip yolunun hukukî niteliği hususunda doktrinde tartışmalar mevcuttur. Doktrin genelinde kabul gören görüş[146], İcra ve İflâs Kanununda yer alan hükmün açık olduğunu belirtmek suretiyle, sicile kayıtlı olup olmama bakımından taşınır yahut taşınmaz rehni takip hükümlerinin uygulanacağını kabul etmektedir. Doktrindeki diğer bir görüş ise[147], coğrafi konumu nedeniyle gemilere ilişkin bütün işlemlerin sicil vasıtası ile yürütülmesini öngören mehaz İsviçre İcra ve İflâs Kanunu hükümlerinin, üç tarafı denizlerle çevrili ülkemizde uygulama alanı bulamayacağını, kaldı ki gemi alacaklısı hakkının taşınmaz rehni sayılacağına ilişkin hiçbir hükmün mevzuatımızda yer almadığını, İcra ve İflâs Kanununun 148. maddesi ve devamında öngörülen taşınmaz rehnine ilişkin hükümlerin, gerçek anlamda taşınmazlara özgü olduğunu ifade ederek, bu hakka ilişkin olarak taşınır rehninin paraya çevrilmesine ilişkin hükümlerin uygulama alanı bulması gerektiğini savunmaktadır. Ülkemiz coğrafyası ve gemilerin sürekli hareket halinde olan yapıları dikkate alındığında İcra ve İflâs Kanununun 23. maddesi hükmünün gemilerin takibi bakımından uygun olmadığı kanaatimizce de kabul edilmesine rağmen, mevzuatımızda yoruma açık bırakmayacak bir şekilde düzenlenen bir hükmün aksinin iddia edilmesi pek de mümkün gözükmemektedir. Konuya ilişkin olarak özellikle Türk Ticaret Kanunu Tasarısı ile getirilen ve aşağıda yer verilecek düzenlemelerin, uygulamada yaşanan bu aksaklığın çözümünde ışık tutacağı inancındayız.

---

145 **Atamer,** *Tasarı Cebrî İcra*, s. 25-26; **Atamer,** *Seferden Men Önleminin Uygulanması*, s. 324-325.

146 **Çağa/Kender,** s. 113, 118; **Kender/Çetingil,** s. 222; **Doğrucu,** *Kanuni Rehin Hakkı,* s. 235; **Hızır,** s. 372-373.

147 **Atamer,** *Tasarı Cebrî İcra*, s. 25; **Atamer,** *Gemi ve Yük Alacaklısı Hakları*, s. 250-251; **Atamer,** *Yasal Sistem*, s. 22.

Türk Ticaret Kanunu Tasarının 1380. maddesinde, gemi alacaklılarının başvuracakları takip yolu, Türk ve yabancı bütün gemilere uygulanmak üzere taşınır rehninin paraya çevrilmesi yolu ile takip olarak açıkça öngörülmüştür. Ayrıca aynı esasın Türk Ticaret Kanununun Yürürlüğü ve Uygulama Şekli Hakkında Kanun Tasarısının 44. maddesinin ikinci fıkrasının (ı) bendi hükmü ile İcra ve İflâs Kanununa ilâve edilmesi düşünülen 153a maddesinin birinci fıkrasında da benimsendiği görülmektedir[148]. Başka bir deyişle, Tasarının kanunlaşması halinde gemi alacaklısı hakkının takibi, taşınır rehninin paraya çevrilmesine ilişkin hükümler çerçevesinde gerçekleşecektir. Bu hükme Tasarının 1378. ve 1379. maddeleri ile iki istisna getirildiği görülmektedir. Tasarının 1378. maddesi uyarınca gemi üzerinde sözleşmesel veya kanunî bir rehin hakkı bulunsa dahi alacaklı, iflâs yolu ile takip yapabilecektir. Başka bir deyişle, kanunî rehin hakkına sahip gemi alacaklısı, bu hüküm uyarınca alacağını iflâs yolu ile takibe koyabilecektir. Tasarının 1379. maddesi uyarınca ise yukarıda açıklandığı üzere, gemi üzerinde kanunî bir rehin hakkına sahip olan alacaklılar haciz yolu ile yahut kambiyo senetleri hakkında özel usullere göre takip yapabilirler. Bu yola başvurulması halinde kanunî rehin haklarından feragat edilmiş sayılacağı yukarıda ayrıca incelendiğinden, burada hükme yalnızca bir kez daha değinilmekle yetinilmiştir.

Türk Ticaret Kanunu Tasarısı ile getirilmek istenen sistemin, yürürlükteki İcra ve İflâs Kanununda geçerli olan sistemden farkı, gemi alacaklısı hakkının takibinin, uyuşmazlık konusu geminin tâbiiyetine ve sicile kayıtlı olup olmadığına bakılmaksızın, taşınır rehninin paraya çevrilmesi hükümlerine tâbi kılınmasıdır. Nitekim Tasarının 936. maddesinde yer alan "*Sicile kayıtlı olup olmadıklarına bakılmaksızın bütün gemiler bu Kanunun ve diğer kanunların uygulanmasında taşınır eşyadandır*." hükmü ile İcra ve İflâs Kanununun bu konuya ilişkin 23. maddesinin son fıkrasının yürürlükten kaldırılacağını ifade etmek mümkündür. Ancak belirtmek gerekir ki, Tasarıda benimsenen bu sistemin istinası, özellikle satış aşamasında uygulanacak hükümler bakımından Tasarının 1383. maddesinde yer almaktadır. Söz konusu hüküm uyarınca, bir sicile kayıtlı olan Türk ve yabancı bayraklı gemiler İcra ve İflâs Kanununun

[148] Uygulama Kanunu Tasarısının 44. maddesinin 2. fıkrasının (ı) bendi aynen aşağıdaki gibidir;
"*153 üncü maddesinden sonra gelmek üzere aşağıdaki madde eklenmiştir.*
Rehinin paraya çevrilmesine ilişkin hükümlerin gemilere uygulanması
Madde 153/a - Taşınır rehninin paraya çevrilmesine ilişkin hükümler, bayrağına ve sicile kayıtlı olup olmadığına bakılmaksızın bir gemi üzerindeki hapis hakkı ile gemi alacağının verdiği rehin hakkının paraya çevrilmesinde de uygulanır."

taşınmazların satışına ilişkin hükümlerine göre, bir sicile kayıtlı olmayan Türk ve yabancı bayraklı gemiler ise aynı Kanunun taşınırların satışına ilişkin hükümleri uyarınca paraya çevrilirler. Başka bir deyişle Tasarı, gemilerin satış aşamasında uygulanacak hükümlerin tespitinde, bir sicile kayıtlı olup olmamasına göre bir ayrıma gitmektedir. Böyle bir düzenlemenin gerekçesi olarak ise kanun koyucu[149], paraya çevirme usulleri bakımından gemilerin sicile kayıtlı olup olmamalarına göre bir ayrım yapılması gerektiğini, 2004 sayılı İcra ve İflâs Kanununun tapu sicilini dikkate alarak düzenlenen hükümlerinin bir Türk veya yabancı sicile kayıtlı olan gemiler bakımından uygulanması gerektiğini ifade etmiştir. Bu gerekliliğe duyulan ihtiyacın nedeninin ise gerekçede açık bir biçimde yer almadığı görülmektedir. Bu hususa ilişkin olarak kanun koyucunun, gemilerin sicile kayıtlı olması durumunda gerçekleşecek satış işlemlerinden üçüncü kişilerin haberdar olabilmeleri ve haklarını koruyabilmeleri düşüncesiyle hareket ettiği düşünülebilir[150].

Bu çerçevede gemi alacaklısının, sahip olduğu kanunî rehin hakkını paraya çevirmek için başvuracağı takip yolunu, hakkın kapsamına giren her bir unsur için ayrı ayrı ortaya koymak gerekirse[151]; Türk Ticaret Kanunu bakımından; a) gemi ve eklentisi üzerindeki rehin hakkının takibinde, İcra ve İflâs Kanunu hükümleri uyarınca Türk gemi siciline kayıtlı olup olmaması bakımından taşınır yahut taşınmaz rehninin paraya çevrilmesi hükümleri, b) navlun üzerindeki rehin hakkının takibinde, taşınır rehninin paraya çevrilmesi hükümleri, c) gemi ve navlun yerine geçen surrogatlar üzerindeki rehin hakkının takibinde, taşınır rehninin paraya çevrilmesi hükümleri; Türk Ticaret Kanunu Tasarısı açısından ise, kapsam olarak Türk yahut yabancı gemi ve eklentisi üzerindeki a) rehin hakkının takibinde; Tasarının 1380. maddesinde yer alan açık ifade ile taşınır rehninin paraya çevrilmesi hükümleri, b) satış aşamasında ise; 1383. madde gereğince bir sicile kayıtlı olan Türk ve yabancı bayraklı gemiler için taşınmazların

---

149 **Tasarı Gerekçe,** s. 397.

150 **Türkel,** s. 68.

151 Nitekim gemi alacaklısı hakkının takibinde, hakkın konusunu teşkil eden deniz servetine dâhil olan tüm unsurların takip konusu yapılması gerekmektedir. Bu bakımdan, gemi üzerinde doğan kanunî rehin hakkında gemi ve eklentisi; navlun veya surrogatların üzerinde doğan kanunî rehin hakkında ise deniz servetinin bu unsurları takip konusunu teşkil edecektir. Deniz servetinin bu unsurlarının tek bir kişide toplanabilmesi mümkün iken (örneğin; donatanın hem gemi maliki, hem taşıyan olması durumunda); farklı kişilerin deniz servetinde yer alması da ihtimal dâhilindedir (örneğin; gemi işletme müteahhidi ile gemi malikinin farklı kişiler olması durumunda).

satışına ilişkin hükümler, bir sicile kayıtlı olmayan Türk ve yabancı bayraklı gemiler için ise taşınırların satışına ilişkin hükümler uygulanacaktır.

Aşağıda cebri icra takibinin taraflarının tespit edilmesini müteakip, öncelikle gemi üzerinde doğan gemi alacaklısı hakkının ilâmsız takibi ve ilâmlı takibi olmak üzere iki temel ayrıma yer verilmiştir. Bu takip yolları içerisinde ise taşınır ve taşınmaz rehninin takibi, aralarındaki benzerlik ve farklılıklar ortaya konulmak suretiyle genel olarak tartışılmış, çalışma kapsamı dikkate alınarak, gemi alacaklısı hakkına ilişkin özel düzenleme ve durumlar ayrıca ortaya konulmuştur. Navlun ve surrogatlar üzerinde gemi alacaklısı hakkından doğan kanunî rehin hakları ise, nitelik itibari ile bir alacak rehni olmasına karşın, taşınır rehninin paraya çevrilmesine ilişkin hükümler uyarınca takip edildiğinden[152], ilgili bölümlerde açıklama yapılmakla yetinilmiş, ayrı bir başlık altında inceleme konusu yapılmamıştır.

4- Cebri İcra Takibinin Tarafları

a) Takip Alacaklıları

Gemi alacaklısı hakkının paraya çevrilmesi için girişilecek bir icra takibinde takip alacaklısı, gemi alacaklısı hakkı sahibidir[153]. Başka bir deyişle, Türk Ticaret Kanununun 1235. maddesinde yer alan gemi alacakları incelendiğinde; geminin bekçilik ve muhafaza hizmetlerini gören kişi, geminin seyrüsefer, liman resimleri, liman parası şamandıra, fener ve karantina alacaklıları, gemi adamları, kılavuz, kurtarma ve yardım faaliyetlerinde bulunanlar, geminin müşterek avarya garame alacaklıları, kredi alacaklıları, yolcular, yükle ilgililer, gemi adamlarının kusurundan zarar gören haksız fiil mağdurları ve İşçi Sigorta Kurumu (bugünkü adıyla Sosyal Güvenlik Kurumu) gemi alacaklısı hakkının takibinde takip alacaklısı olarak yer alabilir. Türk Ticaret Kanunu Tasarısı açısından bir değerlendirme yapıldığında ise, sayısı azaltılan gemi alacaklarına paralel olarak gemi alacaklısı hakkı sahiplerinin sayısında da azalma meydana geldiği, bu suretle gemi adamlarının, haksız fiil mağdurlarının, kurtarma faaliyetinde

---

152 **Çağa/Kender,** s. 113; **Uyar,** *Rehnin Paraya Çevrilmesi*, s. 16.

153 Gemi alacağının, muhtelif sebeplerden doğan (sözleşme, haksız fiil vs.) bir para alacağı olması sebebiyle, maddi hukuktaki "*alacaklı*" sıfatı ile takip hukukundaki "*alacaklı*" sıfatı birbiriyle örtüşmektedir. Bkz. **Türkel,** s. 71.

bulunanların, liman, kanal vs. resim ve para alacaklılarının ve müşterek avarya garame alacaklılarının takip alacaklısı olabileceği sonucuna varılmaktadır.

b) Takip Borçluları

Gemi alacaklısı hakkının takibinde takip borçlusu, gemi alacaklısı hakkının doğduğu anda değil, takibin açıldığı andaki duruma göre belirlenecektir[154]. Başka bir deyişle, gemi alacaklısı hakkının paraya çevrilmesinde takip borçlusu, gemi alacağının asıl borçlusu olabileceği gibi, takip açıldığında deniz serveti üzerinde gemi alacağı doğmuş bulunan üçüncü bir kişi de olabilir[155]. Takip borçlularının tespit edilmesinde Türk Ticaret Kanunu ve Türk Ticaret Kanunu Tasarısı açısından bir ayrıma gidilmesinde fayda bulunmaktadır.

Türk Ticaret Kanunu açısından takip borçlusu olarak ilk akla gelen kişi "*donatan*"[156]dır. Burada donatanın takip borçlusu olması, geminin maliki olmasından değil, esas olarak gemi alacağının borçlusu olmasından kaynaklanmaktadır. Pek tabii ki, deniz servetini üçüncü kişiye devretmeyen ve gemi alacaklısı hakkının borçlusu olan donatan, bu serveti üzerinde kanunî rehin hakkı doğduğu için hakkın yükümlüsü olarak da karşımıza çıkmaktadır. Donatanın aynı zamanda taşıyan olması halinde de bu sonuca

---

154 **Çağa/Kender,** s. 110-111; **Atamer,** *Tasarı Cebrî İcra*, s. 347; **Hızır,** s. 378.

155 Böyle bir durumda, aşağıda açıklanacağı üzere, asıl borçlu ile rehin maliki üçüncü kişi arasında zorunlu takip arkadaşlığı mevcut bulunmaktadır. **Arkan,** s. 440-441; **Çetingil,** *Finansal Kiralama Konusu Gemiler Üzerinde Gemi Alacaklısı Hakkı*, s. 12; **Uyar,** *Rehnin Paraya Çevrilmesi*, s. 95; **Türkel,** s. 72. Takip konusu borcun, rehin maliki üçüncü kişi tarafından ödenmesi halinde bu kişinin, Borçlar Kanununun genel hükümleri uyarınca (BK. m. 109) alacaklının haklarına halef olacağı ifade edilmiştir. **Çetingil,** *Finansal Kiralama Konusu Gemiler Üzerinde Gemi Alacaklısı Hakkı*, s. 13; **Uyar,** *Rehnin Paraya Çevrilmesi*, s. 96. Aksi yöndeki görüş, halefiyet hakkını kabul etmekte ancak bunu Türk Ticaret Kanununun 915. maddesi hükmüne dayandırmaktadır. **Arkan,** s. 441. Kanunun 915. maddesi hükmü uyarınca; "*Malik aynı zamanda borçlu değilse alacağı ödediği nispette alacaklının yerine kaim olur. Halefiyet, alacaklının zararına olarak ileri sürülemez.*
Borçlunun malik ile olan hukuki münasebetlerinden doğan itiraz hakları mahfuzdur.
Alacak için birlikte gemi ipoteği mevcutsa 936 ncı madde hükmü tatbik olunur." Halefiyet hakkının kabulü, malikin sıra cetvelinde yer alması ve geminin satışı halinde ödenen miktarının ne kadarının kendisinde kalacağının tespiti bakımından önem taşımaktadır. **Çetingil,** *Finansal Kiralama Konusu Gemiler Üzerinde Gemi Alacaklısı Hakkı*, s. 13.

156 Türk Ticaret Kanunun 946. maddesindeki tanım uyarınca "*donatan*", gemisini deniz ticaretinde kullanan gemi sahibine denir. Türk Ticaret Kanunu Tasarısının 1061. maddesinde ise donatan, gemisini menfaat sağlamak amacıyla suda kullanan gemi malikine denilmektedir. Tasarıda, yürürlükteki Kanundan farklı olarak "*deniz ticaretinde kullanılma*" yerine "*menfaat sağlamak amacıyla kullanma*"; "*deniz*" yerine "*suda*" kullanma ifadelerine getirilen eleştiriler için bkz. **Çetingil/Kender/Ünal/Yazıcıoğlu,** s. 86-87; **Türkel,** 73-74. Deniz Ticareti Hukukunda "*donatan*" hakkında ayrıntılı açıklamalar için bkz. **Kender/Çetingil,** s. 73 vd; **İzveren,** s. 78 vd.; **Doğanay,** C, III, s. 2938 vd.; **Başbuğoğlu,** C. II, s. 1225 vd. **Eriş,** *Deniz Ticareti ve Sigorta*, s. 237 vd.; **Çevik,** s. 803 vd.

varmak mümkündür[157]. Ayrıca donatana karşı yapılacak takiplerin, onu temsil yetkisini haiz kaptana yahut ona izafeten acenteye karşı da yapılabilmesi mümkündür[158].

"*Gemi maliki*"[159] ise, gemisi üzerinde doğan kanunî rehin hakkından ötürü aynî talep hakkının yükümlüsü konumunda bulunduğundan, her halükârda takip borçlusu olarak yer alacaktır. Gemi malikinin donatan yahut taşıyan olması durumunda ise, hem gemi alacağının şahsî borçlusu hem de aynî yükümlüsü olarak gemi maliki, takip borçlusu konumunda bulunacaktır.

"*Gemi işletme müteahhidi*"[160] de gemi alacaklısı hakkının takibinde takip borçlusu olarak yer alabilmektedir[161]. Gemi üzerinde doğan gemi alacağının şahsî borçlusunun gemi işletme müteahhidi olması durumunda, gemi maliki şahsî borçlu değil ve fakat gemisi üzerinde doğan kanunî rehin hakkının aynî yükümlüsü olacaktır. Dolayısıyla zorunlu takip arkadaşlığı neticesinde her ikisi de takip borçlusu olarak gösterilecektir. Navlun ve surrogatlar üzerinde doğan gemi alacaklısı hakkında ise, gemi işletme müteahhidi hem gemi alacağının şahsî borçlusu, hem de kanunî rehin hakkının aynî yükümlüsü olarak karşımıza çıkacaktır[162].

"*Taşıyan*"[163] da gemi alacağının şahsî borçlusu olarak takipte borçlu sıfatıyla yer alabilir. Taşıyanın aynı zamanda gemi maliki olması durumunda, taşıyan hem gemi alacağından ötürü şahsî borçlu, hem de bu alacaktan doğan kanunî rehin hakkından ötürü aynî yükümlü olarak takip borçlusu sıfatını taşıyacaktır.

---

157 **Türkel,** s. 74.

158 **Çağa/Kender,** s. 111; **Kender/Çetingil,** s. 221; **Doğrucu,** *Kanuni Rehin Hakkı,* s. 216.

159 Türk Ticaret Kanununun 884. maddesi uyarınca, gemi sicilinde malik olarak kayıtlı bulunan kimse, geminin maliki sayılır. Uluslararası deniz ticareti hukukunda gemi malikinin tespitine ilişkin olarak gerçekleşen tartışmalarda yer alan "*perdeyi kaldırma teorisi*" hakkındaki detaylı açıklamalar için bkz. **Karan, H.:** "*Deniz Ticareti Şirketleri Arasında Kurulan Gizli Adi Şirketlerde Görünen Ortak Perdesinin Kaldırılması*", XXIII. Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu, Ankara 12 Haziran 2009, s. 119-141; **Atamer,** *Tasarı Cebrî İcra*, s. 151 vd.; **Türkel,** s. 88-92.

160 Türk Ticaret Kanununun 946. maddesinin devamında maliki olmadığı bir gemiyi kendi adına deniz ticaretinde bizzat veya kaptan marifetiyle kullanan kimsenin de üçüncü şahıslarla olan münasebetlerinde donatan sayılacağı ifade edilmiştir. İşte burada bahsi geçen gerçek veya tüzel kişiye "*gemi işletme müteahhidi*" adı verilmektedir. Geminin hem idarî hem de teknik kontrolünün gemi malikinden devralınması durumunda gemi işletme müteahhidi sıfatı doğacaktır. Geminin idarî kontrolünün halen gemi malikinde bulunması halinde gemi maliki donatan sıfatını koruyacaktır. Gemi işletme müteahhidi hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **Kender/Çetingil,** s. 73-74; **Atamer,** *Tasarı Cebrî İcra*, s. 158-159; **Başbuğoğlu,** C. II, s. 1226; **Doğanay,** C. III, s. 2639 vd.; **Eriş,** *Deniz Ticareti ve Sigorta,* s. 238 vd.

161 **Türkel,** s. 75; **Hızır,** s. 377.

162 **Türkel,** s. 77.

163 Navlun sözleşmesi gereğince gemi tahsis etmek yahut etmemek suretiyle, denizde eşya yahut yolcu taşımayı taahhüt eden kimseye "*taşıyan*" adı verilmektedir. **Kender/Çetingil,** s. 103.

"*Donatma iştirakinin*"[164] takip borçlusu olarak yer alıp alamayacağı hususunda ise öğretide çeşitli görüşler mevcuttur. Doktrinde yer alan bir görüşe göre[165], tüzel kişiliği olmayan topluluklar, taraf ehliyetini de haiz değildir. Bu görüş dikkate alındığında, tüzel kişiliği haiz olmayan donatma iştirakinin de takipte taraf ehliyetinin olmadığı kabul edilmektedir. Buna karşılık diğer bir görüşe göre ise[166], donatma iştirakinin, tacirlere ilişkin hükümlere tabi tutulması nedeni ile Türk Ticaret Kanununun 46. maddesinin 2. fıkrası uyarınca bir ticaret unvanının mevcut olduğu, ayrıca tayin edilen gemi müdürünün müşterek donatanlardan bağımsız olarak donatma iştirakini mahkemede temsil edebileceği dikkate alındığında, ticaret unvanı ile takip borçlusu olarak yer alabileceği kabul edilmektedir. Her ne kadar donatma iştiraki tüzel kişiliği haiz olmasa da özellikle gemi müdürünün tayin edilmiş olması halinde donatma iştirakinin takip borçlusu olarak gösterilmesinde herhangi bir sakınca bulunmadığı kanaatindeyiz[167]. Zira Türk Ticaret Kanununun 955. maddesinde gemi müdürünün donatma iştirakinin üçüncü şahıslarla olan ilişkilerinden doğan bütün muamele ve hukukî tasarrufları yapmaya yetkili olduğu, donatma iştirakini mahkemelerde temsil yetkisini haiz olduğu açıkça belirtilmiş olup, aynı Kanunun 956. maddesinde ise bu yetkisi dâhilinde gerçekleştireceği hukukî muamelelerde müşterek donatanların adlarının gösterilmiş olup olmamasının herhangi bir etkisinin bulunmadığı hükme bağlanmıştır. Başka bir deyişle, ilk görüşün aksine, cebri icra takibinde müşterek donatanların takip borçlusu olarak gösterilmesinin bir önemi olmayacaktır. Ancak belirtmek gerekir ki, donatma iştirakinin bazı durumlarda takip borçlusu olarak gösterilebilmesi ile onun tüzel kişiliği olmasa da taraf ehliyetini haiz olduğu sonucuna varmamak gerekir. Zira özellikle Türk Ticaret Kanununun 956. maddesinde yer alan müşterek donatanların adlarının gösterilmiş olup olmamasının önemli olmadığı hükmünü,

---

164 Türk Ticaret Kanunun 951. maddesinin 1. fıkrası uyarınca, "*Birden ziyade şahsın müşterek mülkiyet şeklinde malik oldukları bir gemiyi, aralarında yapmış oldukları akit gereğince, cümlesi nam ve hesabına deniz ticaretinde kullanmaları halinde donatma iştiraki mevcuttur.*" Türk Ticaret Kanunu Tasarısının 1064. maddesinin 1. fıkrasına göre ise, "*Birden çok kişinin paylı mülkiyet şeklinde malik oldukları bir gemiyi, menfaat sağlamak amacıyla aralarında yapmış oldukları sözleşme gereğince, hepsi adına ve suda kullanmaları hâlinde donatma iştiraki vardır*".

165 **Kuru/Arslan/Yılmaz,** s. 100; **Kuru/Görgün,** s. 37; **Pekcanıtez/Atalay/Sungurtekin Özkan/ Özekes,** s. 136; **Üstündağ,** *İcra Hukuku,* s. 61; **Yıldırım/Deren-Yıldırım,** s. 13; **Muşul,** s. 164. Ayrıca bu hususun kamu düzenine ilişkin olduğu savunulmaktadır. **Pekcanıtez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes,** s. 136-137

166 **Çağa/Kender,** s. 111; **İzveren,** s. 93; **Doğrucu,** *Kanuni Rehin Hakkı,* s. 215-216; **Hızır,** s. 377-378.

167 **Türkel,** s. 81-82.

donatma iştirakine bahşedilen bir imkân olarak değerlendirmek gerekir[168]. Öğretideki bir diğer görüş ise[169], yalnızca sınırlı aynî sorunluluğun söz konusu olması halinde donatma iştirakinin takip borçlusu olarak gösterilebileceğini, zira şahsî sorumluluğun söz konusu olması halinde müşterek donatanların kara servetine müracaat edilmesi gerekeceğinden, müşterek donatanların adları gösterilmeden yalnızca donatma iştirakinin taraf gösterilmesinin mümkün bulunmadığını, kanaatimizce de haklı olarak ifade etmektedir[170].

Yukarıda Türk Ticaret Kanunu bakımından gemi alacaklısı hakkının takip borçluları tespit edilmeye çalışılmıştır. Türk Ticaret Kanunu Tasarısı bakımından bir tespit yapmak gerekirse; Tasarının 1320. maddesinin 1. fıkrasında takip borçlularının sınırlı sayıda ve açık bir şekilde ortaya konulduğu görülmektedir. Bu hüküm incelendiğinde, gemi malikinin, kiracısının[171], yöneticisinin[172] ve işleteninin[173], gemi alacaklısı hakkının takibinde takip borçlusu olarak karşımıza çıkacağı sonucuna varılmaktadır.

c) Taraf Ehliyeti, Takip Ehliyeti, Sıfat, Tarafların Temsili ve Takip Arkadaşlığı

Cebri icra takiplerinde taraf olabilmek için, alacaklı yahut borçlunun "*taraf ehliyeti*"ne sahip olmaları gerekmektedir[174]. Taraf ehliyeti konusu ise İcra ve İflâs Kanununda düzenlenmemiş olup, bu konuda esas olarak Türk Medeni Kanunundaki

---

168 **Türkel,** s. 82.

169 **Türkel,** s. 81-82.

170 Müşterek donatanların sınırlı şahsî sorumluluğunun söz konusu olması halinde iştirak payları oranında ve fakat bütün malvarlıkları ile sorumlu olacağı, bu nedenle gemi alacaklısının dilediği donatana karşı müracaatta bulunabileceği ve müracaatta bulunacağı donatanın adının takipte yer alması gerekeceği ifade edilmiştir. **Türkel,** s. 83.

171 Gemi kira sözleşmesi, Türk Ticaret Kanunu Tasarısının 1119. maddesinde şu hüküm ile tanımlanmaktadır; "*(1) Gemi kira sözleşmesi, öyle bir sözleşmedir ki, bununla kiralayan belli bir süre için geminin kullanılmasını, kira bedeli karşılığında, kiracıya bırakmayı üstlenir.*
(2) Kiralayanın, gemi ile birlikte gemi adamlarını da kiracının emrine vermeyi üstlenmesi, sözleşmenin niteliğini değiştirmez." Gemi kira sözleşmelerinde, geminin hem teknik hem de ticarî idaresi kiracıya bırakılmaktadır. Başka bir deyişle burada kiracının aynı zamanda gemi işletme müteahhidi olduğunu belirtmek mümkündür. Türk Ticaret Kanunu Tasarısı açısından gemi işletme müteahhidinin gemi alacağının borçlusu olabilmesi için geminin kiracısı olması gerekir. **Atamer,** *Tasarı Cebrî İcra*, s. 155, **Türkel,** s. 93-94.

172 1993 tarihli Sözleşmenin 4. maddesinin 1. fıkrası esas alınarak getirilen bu düzenleme ile gemi yöneticileri, gemi alacağının şahsî borçlusu olarak takipte "*borçlu*" sıfatıyla yer alacaktır. "*Gemi yöneticisi*", belli bir ücret karşılığında, geminin işletilmesini malikin nam ve hesabına üstlenen kişidir. **Atamer,** *Tasarı Cebrî İcra*, s. 157-158.

173 Geminin maliki dışında başka bir kişi tarafından işletilmesi durumunda gemiyi işleten kişi, "*gemi işletme müteahhidi*" olarak anılmaktadır. Geminin işleteni hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **Atamer,** *Tasarı Cebrî İcra*, s. 158.

174 Cebri icra takiplerinde taraf ehliyetine ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz. **Kuru/Arslan/Yılmaz,** s. 99-101; **Kuru/Görgün,** s. 37-39; **Pekcanıtez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes,** s. 136-138; **Üstündağ,** *İcra Hukuku,* s. 61-65; **Yıldırım/Deren-Yıldırım,** s. 13-15; **Muşul,** s. 163-164.

hükümlere müracaat edilir ve Türk Medeni Kanununa göre hak ehliyetine sahip her gerçek ve tüzel kişinin taraf ehliyeti vardır[175]. Taraf ehliyeti olmayan kişi yahut kişilere karşı takipte bulunulamaz yahut bu kişilerce icra takibi yapılamaz; böyle bir takibin süresiz şikâyet yoluyla yahut icra mahkemesince re'sen iptaline karar verilir[176]. Tüzel kişiliği olmayan topluluklar ise taraf ehliyeti bulunmadığından takipte taraf olarak gösterilemeyecektir[177]. Miras şirketinin gemi alacaklısı olması durumunda[178] ise tereke temsilcisi tayin edilmesi durumu hariç olmak üzere, takibin bütün mirasçılarca gerçekleştirilmesi gerekir. Bazı durumlarda donatma iştirakinin takip borçlusu olarak yer alabileceği hususuna yukarıda yer verilmiş olduğundan[179], burada ayrıca değinilmemiştir.

"*Takip ehliyeti*" ise, bizzat veya bir vekil aracılığı ile alacaklı yahut borçlu olarak takibi devam ettirme yahut takibe karşı koyma ehliyetidir[180]. Türk Medeni Kanununa göre fiil ehliyetine sahip olan gerçek veya tüzel kişiler, medeni usul hukukundaki dava ehliyetinin icra ve iflâs hukukundaki karşılığına tekabül eden takip ehliyetini

---

175 Taraf ehliyeti, yabancı gerçek veya tüzel kişinin tabi olduğu hukuka göre belirlenir; bu açıdan kendi hukuku bakımından hak ehliyetini haiz olan yabancılar taraf ehliyetine de sahiptir. Örneğin, kendi ülke hukuku bakımından hak ehliyetini haiz yabancı gemi alacaklısının taraf ehliyeti mevcuttur. Bu nedenle gemi alacağının takibinde, taraf alacaklısı olarak yer alabilecektir. Ancak belirtmek gerekir ki, yabancı kişiler tarafından bir icra takibine girişildiği takdirde 27.11.2007 tarih ve 5718 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanunun 48. maddesi uyarınca; Türk mahkemesinde dava açan, davaya katılan veya icra takibinde bulunan yabancı gerçek ve tüzel kişiler, yargılama ve takip giderleriyle karşı tarafın zarar ve ziyanını karşılamak üzere mahkemenin (takipte icra dairesinin) belirleyeceği teminatı göstermek zorundadırlar. Mahkemeler (takipte icra daireleri), dava açanı, davaya katılanı veya icra takibi yapanı karşılıklılık esasına göre teminattan muaf tutar. **Pekcanıtez/Atalay/ Sungurtekin Özkan/Özekes,** s. 137.

176 Belirtmek gerekir ki, gerçek ve tüzel kişiliği ifade edecek şekilde borçluların takip talebinde gösterilmesi gerekmektedir. Örneğin, takip talebinde takip borçlusunun "*A Gemisinin Donatanı*" olarak soyut bir şekilde gösterilmesi halinde taraf ehliyeti yokluğundan takip talebinin reddedilmesi yahut süresiz şikâyet yolu ya da icra organlarının re'sen dikkate almasıyla takibin iptal edilmesi gerekmektedir. **Kuru/Arslan/Yılmaz,** s. 128-129; **Pekcanıtez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes,** s. 136-137; **Üstündağ,** *İcra Hukuku,* s. 65; **Yıldırım/Deren-Yıldırım,** s. 13; **Muşul,** s. 235; **Türkel,** s. 96-97.

177 Donatma iştiraki için mevcut olan istisna ve açıklamalar için bkz. yuk. s. 53-54.

178 Örneğin, Türk Ticaret Kanunu Tasarısı uyarınca geminin işletilmesi ile doğrudan doğruya ilgili olarak suda meydana gelen can kaybından doğan gemi alacağında talep edilebilecek maddî-manevî tazminat alacağının gemi alacağı niteliğinde olduğunu belirtmek gerekir. **Türkel,** s. 97. Böyle bir durumda mirasçılar arasında zorunlu takip arkadaşlığı söz konusu olur. Tereke taksim edilmeden mirasçılar kendi paylarına düşen alacaklar için bireysel takipte bulunamazlar. Ancak tereke taksimi tamamlandıktan sonra, her mirasçının kendi payına düşen alacak için takip yapabilme imkânı doğacaktır. **Kuru/Arslan/Yılmaz,** s. 100-101; **Kuru/Görgün,** s. 38-39; **Pekcanıtez/Atalay/ Sungurtekin Özkan/Özekes,** s. 137; **Üstündağ,** *İcra Hukuku,* s. 62-64; **Yıldırım/Deren-Yıldırım,** s. 14; **Muşul,** s. 165. Mirasçıların bir veya bir kısmının takibe katılmaması halinde, icra memuru diğer mirasçıların takibe katılması için süre verir. **Pekcanıtez/Atalay/ Sungurtekin Özkan/Özekes,** s. 137.

179 Bkz. yuk. s. 53-54.

180 **Kuru/Arslan/Yılmaz,** s. 101; **Kuru/Görgün,** s. 39; **Pekcanıtez/Atalay/Sungurtekin Özkan/ Özekes,** s. 138; **Üstündağ,** *İcra Hukuku,* s. 65; **Yıldırım/Deren-Yıldırım,** s.15; **Muşul,** s. 166.

haizdirler[181]. Gemi alacaklısı hakkının takibinde de takip ehliyetinin yokluğu halinde, hem taraflarca süresiz şikâyet yolu ile hem de icra organlarınca re'sen dikkate alınmak suretiyle takip iptal edilebilecektir.

Taraf ve takip ehliyetini, "*takip sıfatı (husumet)*" ile birbirine karıştırmamak gerekir. Zira taraf ve takip ehliyetinin yokluğu halinde icra organlarınca takibin re'sen iptali mümkün iken, sıfat yokluğunda ancak kişinin husumet yokluğu itirazında bulunması gerekir. Başka bir deyişle, taraf ve takip ehliyetinin yokluğu süresiz şikâyetin konusu oluştururken; sıfat yokluğu bir itiraz sebebidir[182]. Bir örnekle açıklamak gerekirse, gemi alacaklısının gemi alacağını üçüncü bir kişiye temlik etmesi halinde[183], artık temlik eden alacaklının borçluya karşı bu alacaktan ötürü herhangi bir takip talebinde bulunma hakkı yoktur. Borçlu, böyle bir durumda, alacaklının takip alacaklısı sıfatını haiz olmadığı itirazını ileri sürmelidir.

Gemi alacaklısı hakkının takibinde "*tarafların temsili*"[184] hususunda, özellikle "*kaptanın*", "*gemi müdürünün*" ve "*acentenin*" temsil yetkisi karşımıza çıkmaktadır. Gemi alacaklısı hakkının takibine kolaylık sağlamak amacıyla[185] ve gemi alacağının borçlusunun donatan olması halinde, Türk Ticaret Kanunun 1242. maddesinin 2. fıkrasının 2. bendi hükmü uyarınca[186] donatana (yahut Türk Ticaret Kanununun 946. maddesinin devamında donatan sayılan gemi işletme müteahhidine) karşı yapılacak

---

181 **Kuru/Arslan/Yılmaz,** s. 101; **Kuru/Görgün,** s. 39; **Pekcanıtez/Atalay/Sungurtekin Özkan/ Özekes,** s. 138; **Üstündağ,** *İcra Hukuku,* s. 65; **Yıldırım/Deren-Yıldırım,** s.15; **Muşul,** s. 166.

182 **Kuru/Arslan/Yılmaz,** s. 102; **Kuru/Görgün,** s. 41; **Pekcanıtez/Atalay/Sungurtekin Özkan/ Özekes,** s. 139; **Üstündağ,** *İcra Hukuku,* s. 69; **Muşul,** s. 169.

183 Alacağın temliki konusunda ayrıntılı bilgi için, bkz. **Dayınlarlı, K.:** *Alacağın Temliki*, B. 3, Ankara 2008. Gemi alacaklarının temliki hususunda bkz. **Günay,** *Gemi Alacaklısı Hakkı*, s. 96 vd.

184 Taraf temsili, kanunî yahut iradî olarak karşımıza çıkmaktadır. İcra hukukunda taraf temsiline ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz. **Kuru/Arslan/Yılmaz,** s. 102-103; **Kuru/Görgün,** s. 42-43. **Pekcanıtez/ Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes,** s. 139.

185 **Kender/Çetingil,** s. 221.

186 İlgili madde hükmü aynen şu şekildedir; "*Dava veya takip donatana karşı olabileceği gibi, gemi bağlama limanında bulunsa bile, kaptana karşı da olabilir*." Kanunun bu açık hükmü karşısında, takip borçlusunun donatan olması durumunda (yahut donatan sayılan gemi işletme müteahhidi) kaptanın kanunî temsil yetkisinin geçerli olacağı belirtmek mümkündür. **Doğanay,** C. III, s. 3157. Bu nedenle örneğin takip borçlusunun gemi maliki olarak gösterilmesi halinde kaptanın temsil yetkisi söz konusu olmayacaktır. **Çetingil,** *Finansal Kiralama Konusu Gemiler Üzerinde Gemi Alacaklısı Hakkı*, s. 8. Aynı şekilde, gemi alacağının borçlusunun donatan, aynî yükümlüsünün ise gemi maliki olması durumunda, kaptanın kanunî temsil yetkisi, yalnızca donatan bakımından geçerli olur. **Çağa/Kender,** s. 111; **Kender/Çetingil,** s. 221; **Doğrucu,** *Kanuni Rehin Hakkı,* s. 216; **Can,** s. 203; **Hızır,** s. 377.

takiplerin onu temsil yetkisini haiz "*kaptana*" karşı da yapılabilmesi mümkündür[187]. Ancak bu durumda takip, kaptan değil, donatan hakkında hüküm ifade eder[188]. Belirtmek gerekir ki, burada temsil yetkisini haiz olan kaptan; gemi alacağının doğumuna sebebiyet veren kaptan, yahut gemi alacağından dolayı üzerinde kanunî rehin hakkı doğan geminin kaptanıdır. Bu nedenle, gemi alacağının borçlusu olan donatan birden fazla gemiyi işletiyorsa, yalnızca üzerinde gemi alacağı doğan geminin kaptanının kanunî temsil yetkisi bulunacağından, aynı donatanın gemi alacağı doğmayan diğer gemisinin kaptanı takipte taraf olarak gösterilemez[189]. Türk Ticaret Kanununun 955. maddesinin 2. fıkrası hükmü uyarınca "*gemi müdürünün*" donatma iştirakini mahkemede temsil yetkisi bulunmaktadır. Buradaki "*mahkeme*" kavramını, icra takiplerini de kapsayacak biçimde anlamak gerekmektedir[190]. Aynı şekilde "*acentenin*" de, Türk Ticaret Kanununun 119. maddesinin 2. fıkrası uyarınca müvekkili temsil yetkisi mevcuttur. Bu bakımdan gemi alacaklıları; gemi alacağının borçlusu olan donatana, gemi işletme müteahhidine yahut taşıyana izafeten acenteye karşı[191] takipte bulunabilirler. Kaptanın temsil yetkisinde olduğu gibi, acentenin temsil yetkisi dolayısıyla kendisine yapılan takipler, acente açısından hüküm ifade etmez; takibin sonuçları gemi alacağının borçlusu (acentenin müvekkili) üzerinde doğacaktır[192].

---

187 Kaptanın donatanı temsil yetkisi, Türk Ticaret Kanununun 987. maddesinin 2. fıkrasında da karşımıza çıkmaktadır. Söz konusu madde hükmü uyarınca "*Taşıma mukaveleleri yapmak ve kendi vazifeleri çerçevesine dahil hususlarda dava açmak da kaptanın salahiyetleri cümlesindendir*." Ancak 1242. maddede yer alan pasif temsil yetkisine karşı, 987. maddede kaptana aktif temsil yetkisinin verilmiş olduğu görülmektedir. Ayrıca kaptana verilen bu kanunî temsil yetkisinin, Avukatlık Kanununun 35. maddesinde yer alan münhasıran avukatlara tanınan temsil yetkisinin bir istisnası olduğu kabul edilmektedir. Konu hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **Türkel,** s. 103.

188 Nitekim hükmün devamında, kaptan aleyhine verilen hüküm veya kesinleşen takibin donatana sari olacağı açıkça hükme bağlanmıştır.

189 **Türkel,** s. 103.

190 **Türkel,** s, 108-109.

191 Müvekkiline izafeten acenteler aleyhine açılan davalar hakkında bkz. **Kalpsüz, T.:** Müvekkiline İzafeten Acentalara Karşı Dava Açılması ve Takip Yapılması, Batider, 1983, C. XII, S. 1, s. 1 (Müvekkiline İzafeten Acentalara Karşı Dava ve Takip); **Çağa, T.:** "*Acenteler Aleyhine Müvekkillerine İzafeten Açılan Davalarda Sadır Olan İlamların İcrası*", I. Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu, Bildiriler-Tartışmalar, Ankara 6-7 Ocak 1984, s. 1-22 (İlamların İcrası). Ayrıca bkz. Yargıtay 11. HD'nin 07.12.2004 tarih ve E. 2004/971, K. 2004/12040 sayılı kararı; Yargıtay 12. HD'nin 21.05.1984 tarih ve E. 1984/4157, K. 1984/6386 sayılı kararı; Yargıtay 11. HD'nin 09.07.1986 tarih ve E. 1986/3494, K. 1986/4317 sayılı kararı; Yargıtay 11. HD'nin 02.07.1986 tarih ve E. 1986/3832, K. 1986/4126 sayılı kararı; Yargıtay 11. HD'nin 27.02.2006 tarih ve E. 2005/2013, K. 2006/1952 sayılı kararı (http://www.kazanci.com).
Türk Ticaret Kanununun 119. maddesinin 2. fıkrasında yer alan "*dava*" ibaresinin, icra takiplerini kapsayıp kapsamayacağı tartışmalıdır. Hükmün amacına uygun olarak, "*dava*" kavramanın icra takiplerini de kapsayacak biçimde geniş olarak anlaşılması gerekmektedir. Ayrıntılı bilgi için bkz. **Türkel,** s. 105

192 **Kalpsüz,** *Müvekkiline İzafeten Acentalara Karşı Dava ve Takip*, s. 8.

Türk Ticaret Kanunu Tasarısının 1104. maddesinin üçüncü fıkrası uyarınca yabancı bayraklı gemilerde, geminin malikine veya kiracısına açılacak her türlü dava veya takibin, onlar hakkında geçerli olmak üzere kaptana da yöneltilebileceği hükme bağlanmıştır. Türk Ticaret Kanununun 1242. maddesinin 2. fıkrasının 2. bendinde yer alan kaptanın temsil yetkisi, geminin bayrağı dikkate alınmaksızın Türk ve yabancı gemiler bakımından geçerli iken, Tasarıda bu yetkinin yabancı bayraklı gemilere özgülendiği görülmektedir. Ayrıca Kanunda kaptanın "donatanı" temsil yetkisi mevcut iken, Tasarıda "*donatan*" yerine "*gemi maliki*" ve "*gemi kiracısı*" kavramlarının kullandığı görülmektedir. Acentenin kanunî temsil yetkisi ise Türk Ticaret Kanunu Tasarısının 105. maddesinin 2. fıkrasında aynen korunmaktadır. Ayrıca Tasarıdaki hükmün devamında, acentelerin ad ve hesabına hareket ettikleri kişilere karşı Türkiye'de açılacak olan davalar sonucunda alınan kararların acentelere uygulanmayacağı açıkça yer almaktadır.

Gemi alacaklısı hakkının paraya çevrilmesinde "*gemi alacaklıları arasındaki takip arkadaşlığı*" meselesine gelince; miras ortaklığının gemi alacaklısı olması halinde bütün mirasçılar arasında "*zorunlu takip arkadaşlığı*", gemi alacaklılarının müteselsil alacaklı olması durumunda ise "*ihtiyari takip arkadaşlığı*" söz konusu olur[193]. Bir örnekle açıklamak gerekirse; gemi adamının hizmetini ifa ettiği sıradaki kusuru nedeniyle yolculardan birinin ölmesi halinde, maddî ve manevî tazminat talep eden, destekten yoksun kalan gemi alacaklısı mirasçılar arasında zorunlu takip arkadaşlığı mevcuttur.

Yukarıda ifade edildiği üzere, gemi alacaklıları arasında takip arkadaşlığı mevcut olabileceği gibi, bazı hallerde "*gemi alacaklısı borçluları arasında takip arkadaşlığı*" da söz konusu olabilir. Örneğin; gemi alacağının şahsî borçlusu ile aynî yükümlüsünün

---

[193] Medeni usul hukukunda yer alan dava arkadaşlığında olduğu gibi, icra hukukunda da bazı hallerde takip arkadaşlığı mümkün olabilmektedir. Başka bir deyişle, takip borçlusu veya takip alacaklısı taraflarında birden fazla kişi yer alabilir. Ancak belirtmek gerekir ki, İcra ve İflâs Kanununda, alacak aynı sebepten doğmuş olsa bile, birden çok alacaklının aynı borçluya karşı takipte bulunabilmesi öngörülmemiştir. Buna rağmen, maddi hukuka göre takip arkadaşlığının söz konusu olduğu haller mevcuttur. Alacaklılar arasındaki zorunlu takip arkadaşlığında birden fazla alacaklı, tek bir takip talebi ile borçluya karşı birlikte takipte bulunmaya mecburdur. Alacaklılar arasındaki ihtiyarî takip arkadaşlığında ise, alacaklılar, borçluya karşı ayrı ayrı takipte bulunabilecekleri gibi, birlikte de borçluyu takip edebilirler. Takip arkadaşlığı ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. **Kuru/Arslan/Yılmaz,** s. 104-105; **Kuru/Görgün,** s. 44-45; **Pekcanıtez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes,** s. 140-141; **Üstündağ,** *İcra Hukuku,* s. 69-72; **Yıldırım/Deren-Yıldırım,** s. 16; **Muşul,** s. 171-172.

farklı kişiler olması halinde, bu kişiler arasında zorunlu takip arkadaşlığı mevcuttur[194]. Taşıyan, navlun mukavelesinin gereği gibi yerine getirilmemesinden doğan gemi alacağının şahsî borçlusudur. Taşıma sözleşmesinin ifa edildiği geminin maliki ise gemisi üzerinde kanunî rehin hakkı doğduğundan cihetle, gemi alacaklısı hakkının aynî yükümlüsü olarak karşımıza çıkmaktadır. İşte gemi alacağını paraya çevirmek isteyen alacaklı, takibini hem şahsî borçlu taşıyan hem de aynî yükümlü gemi malikine birlikte yöneltmek durumundadır.

Gemi alacaklısının, müşterek borçluların her birine karşı ayrı ayrı takip yapabilmek yerine, müşterek borçluların tümüne yahut bazılarına karşı tek bir takip talebi ile takipte bulunabilmesi durumunda ise "*borçlular arasında ihtiyari takip arkadaşlığı*" söz konusu olur. Para borçlarından ötürü mirasçılar arasında ihtiyarî takip arkadaşlığı olduğu kabul edilmektedir[195]. Örneğin, üzerinde gemi alacağı doğan geminin malikinin ölmesi halinde gemi alacaklısı, mirasçılara karşı dilerse ayrı ayrı, dilerse hepsine birden tek bir takip talebi ile takibini gerçekleştirebilir.

5- Takipte Görev ve Yetki

Gemi alacaklarının takibinde birinci derecede görevli icra organı, icra daireleridir[196]. İcra daireleri nezdinde başlatılan icra takiplerine karşı şikâyetleri, alacaklının itirazın kaldırılması taleplerini, hacizde ve iflâstaki istihkak davalarını inceleyip karara bağlamakla görevli mercii ise icra mahkemeleridir[197]. İcra dairelerinden başka icra işlerine bakmakla görevli bir organ bulunmadığından, icra işlerinde bir görev uyuşmazlığı çıkmaz[198]. Bu nedenle, burada sadece gemi alacaklısı hakkının takibinde başvurulacak yegâne merciin icra daireleri olduğu belirtmekle yetinilmiştir. Peki gemi alacaklısının cebri icra yolu ile takibinde ortaya çıkacak talep ve

---

194 **Türkel,** s. 110.

195 **Pekcanıtez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes,** s. 140-141.

196 İcra ve iflâs hukukunda "*görev*", asıl icra organlarının görevini teşkil etmektedir. Belirtmek gerekir ki, icra hukukunda her derecede yalnızca bir çeşit cebrî icra organı mevcut olduğundan esasen cebrî icra organları arasında görev uyuşmazlığı çıkmayacağından cihetle kanun koyucu tarafından icra hukukunda "*görev*" ayrıca düzenlenmemiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz. **Kuru/Arslan/Yılmaz,** s. 113; **Kuru/Görgün,** s. 10; **Pekcanıtez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes,** s. 90; **Üstündağ,** *İcra Hukuku,* s. 23.

197 **Kuru/Arslan/Yılmaz,** s. 43; **Pekcanıtez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes,** s. 101; **Üstündağ,** *İcra Hukuku,* s. 24; **Muşul,** s. 109-110; **İpekçi, N.:** *İcra Tetkik Mercii (İcra ve İflâsta Pratik Bilgiler),* İstanbul 2000, s. 30 (Pratik Bilgiler).

198 **Kuru/Arslan/Yılmaz,** s. 113; **Pekcanıtez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes,** s. 90.

davalarda hangi merci veya mahkemelere müracaat edilecektir? Gemi alacaklısı hakkının takibi esnasında takip borçlusu tarafından süresi içinde ödeme emrine itiraz edilmesi halinde gemi alacaklısı, itirazın geçici yahut kesin kaldırılması için icra mahkemelerine; itirazın iptali, menfi tespit ve istirdat davaları için ise kural olarak, Türk Ticaret Kanununun 4. maddesine 5136 sayılı Kanunun 1. maddesi ile eklenen son fıkra hükmünü dikkate alarak[199] Denizcilik İhtisas Mahkemelerine başvurabilecektir. Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunun 20.07.2004 ve 370 sayılı kararı ile İstanbul 8. Asliye Hukuk Mahkemesi yerine İstanbul Denizcilik İhtisas Mahkemesi ihdas edilmiştir. Denizcilik İhtisas Mahkemelerinin bulunmadığı diğer yerlerde ise alacağın müddeabihine göre sulh yahut asliye hukuk mahkemeleri (asliye ticaret mahkemelerinin olmadığı yerlerde) görevli olacaktır[200]. Ancak hemen belirtmek gerekir ki, örneğin gemi alacağının, gemi adamlarının hizmet sözleşmelerinden doğması halinde, 5521 sayılı İş Mahkemeleri Kanununun 1. maddesinin 2. fıkrası uyarınca gemi alacağına ilişkin itirazın iptali davalarında iş mahkemeleri görevli olacaktır[201]. Gemi alacağından

---

199 İlgili hüküm aynen şu şekildedir; "*İş durumunun gerekli kıldığı yerlerde Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunun olumlu görüşü ile Adalet Bakanlığınca, bu Kanunun Dördüncü Kitabında yer alan deniz ticaretine ilişkin ihtilaflara bakmak ve asliye derecesinde olmak üzere Denizcilik İhtisas Mahkemeleri kurulur. Bu mahkemelerin yargı çevresi Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu tarafından belirlenir*." Denizcilik İhtisas Mahkemelerinin asliye derecesinde kabul edildiği dikkate alındığında ise; itiraz edilen nispetin asliye mahkemelerinin görev sınırı içinde olup olmadığının tespit edilmesi gerekir. İtiraz edilen nispetin başka bir deyişle davanın müddeabihinin bu sınırın altında kalması halinde sulh hukuk mahkemelerinin görevli olacağını kabul etmek gerekir. Asliye mahkemelerinin görev sınırı, 01.01.2010 tarihi itibari ile 7.230,00 TL'nin üzerindeki uyuşmazlıklar olarak tespit edilmiştir. Bkz. http://www.turkhukuksitesi.com/hukuksayfa_humk_parasal.htm

200 Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunun 24.03.2005 tarih ve 188 kararı ile bütün ihtisas mahkemelerinin yargı alanları yeniden belirlenmiş ve bu kararın 18. maddesinde; "*I-Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu'nun 20.07.2004 gün ve 370 sayılı Kararı ile İstanbul'da kurulup faaliyete geçirilen Denizcilik İhtisas Mahkemesinin yargı alanın İstanbul ili mülki hudutları olarak belirlenmesine,*
II-Denizcilik ihtisas mahkemesi kurulmayan yerlerde
a)-Ticaret mahkemesi bulunan yerlerde;
1-Bir ticaret mahkemesi bulunan yerlerde bu mahkemenin,
2-Birden fazla ticaret mahkemesi bulunan yerlerde 1 numaralı ticaret mahkemesinde,
b)Ticaret mahkemesi bulunmayan yerlerde;
1)Bir asliye hukuk mahkemesi olan yerlerde bu mahkemede,
2)Birden fazla asliye hukuk mahkemesi bulunan yerlerde, 1 numaralı asliye hukuk mahkemesinde bakılmasına…"karar verilmiştir. Denizcilik İhtisas Mahkemeleri ile getirilen sisteme ilişkin eleştiri ve değerlendirmeler için bkz. **Atamer,** *Tasarı Cebrî İcra*, 116-127; **Yılmaz, O.:** "*Bir Yargıtay Kararı Üzerine Düşünceler*", İstanbul Barosu Dergisi, 2005, C. 79, S. 4-6, s. 1144 (Düşünceler); **Atamer,** *Deniz Ticareti ve Deniz Sigortası Hukukunda Güncel Gelişmeler*, s. 192 vd. Ayrıca bkz. Yargıtay 11. HD'nin 02.05.2006 tarih ve E. 2005/2782, K. 2006/5041 sayılı kararı; Yargıtay 20. HD'nin 17.07.2006 tarih ve E. 2006/7502, K. 2006/10675 sayılı kararı (http://www.kazanci.com).

201 Nitekim bkz. Yargıtay 13. HD'nin 20.10.1994 tarih ve E. 1994/7863, K. 1994/8919 sayılı kararında; "*854 sayılı Deniz İş Kanunu'nun 2/B fıkrası uyarınca bir hizmet aktine dayanılarak gemide çalışan tayfaların gemi adamı olduğu belirlenmiş, aynı Yasanın 46. maddesinde de Deniz İş Kanunu'nun kapsamına giren gemi adamlarıyla işveren arasında bu kanundan veya hizmet aktinden doğan*

bağımsız olarak yalnızca gemi alacaklısı hakkına itiraz edilmesi halinde ise, aşağıda ayrıntılı olarak inceleneceği üzere, yalnızca Denizcilik İhtisas Mahkemelerinin görevli olduğunu kabul etmek gerekir[202].

Gemi alacaklısı hakkının paraya çevrilmesindeki yetki kuralları ise; takibin ilâmlı yahut ilâmsız gerçekleştirilmesi, bu bağlamda Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu hükümleri, ayrıca rehnin paraya çevrilmesi yolu ile takibe ilişkin hükümler ve özellikle deniz hukukuna özgü Türk Ticaret Kanununda mevcut olan ve Türk Ticaret Kanunu Tasarısı ile getirilecek yetki kuralları uyarınca tespit edilecektir. Yetkili icra dairelerinin tespitine ilişkin açıklamalara, çalışmanın ilgili olduğu bölümlerde yer verilmiştir. Bu çerçevede örneğin; takibin ilâmsız olarak gerçekleştirilmesi halinde geçerli olacak yetki kuralları aşağıda "*Gemi Alacalısı Hakkının Rehnin Paraya Çevrilmesi Yolu ile İlâmsız Takibi*" bölümünde[203]; ilâmlı takibe başvurulması halinde yetki kuralları "*Gemi Alacalısı Hakkının Rehnin Paraya Çevrilmesi Yolu ile İlâmlı Takibi*" bölümünde[204], ihtiyati hacze ilişkin yetki kuralları ise "*İhtiyatî Haciz*" bölümünde[205] ayrı bir bölüm olarak yer almıştır.

6- İlâmlı Yahut İlâmsız Takip Yoluna Başvurulması

Rehnin paraya çevrilmesi yolu ile takibin, hem bir ilâmsız icra, hem de bir ilâmlı icra yolu olduğuna yukarıda değinilmiş idi[206]. Gemi alacağının yahut gemi alacaklısı hakkının ilâm veya İcra ve İflâs Kanununun 38. maddesinde sayılan ilâm niteliğindeki bir belgeye dayanıp dayanmaması takibin ilâmlı yahut ilâmsız olarak yürütülmesi bakımından farklılık arz edecektir. Nitekim İcra ve İflâs Kanununun 150/h maddesindeki hüküm uyarınca "*Alacağın veya rehin hakkının yahut her ikisinin bir ilamda veya ilam mahiyetini haiz belgelerde tesbit edilmiş olması halinde, ilamların*

---

davalar hakkında 5521 sayılı Kanun hükümlerinin uygulanacağı hükme bağlanmıştır. Bu durumda taraflar arasındaki uyuşmazlığa İş Mahkemesinin bakması gerekir. Mahkemece doğrudan gözetilmesi gereken göreve ilişkin husus gözardı edilerek davanın görülüp sonuçlandırılması usule ve yasaya aykırıdır ve bozma nedenidir." (http://www.kazanci.com)

202 **Türkel,** s. 165. Ancak Yargıtay 20. HD'nin 17.07.2006 tarih ve E. 2006/7502, K. 2006/10675 sayılı kararında, "*M/V Hakkı*" gemisinde personel olarak çalışan davacıların ücret alacakları ile birlikte gemi üzerinde kanuni rehin hakkı (gemi alacaklısı hakkı) tanınması istemine ilişkin davada da Denizcilik İhtisas Mahkemelerinin yetkili olduğuna hükmedilmiştir (http://www.kazanci.com).

203 Bkz. aşa. s. 65-70.

204 Bkz. aşa. s. 95.

205 Bkz. aşa. s. 126-130.

206 Bkz. yuk. s. 44.

icrasına dair hükümler kıyasen uygulanır." Bu hükümde yer alan "*alacak veya rehin hakkı*" ifadesi doktrinde tartışmalara yol açmıştır. Doktrinde yer alan bir görüşe göre[207], İcra ve İflâs Kanununun 150/h maddesinin kıyasen uygulanması sonucunda hem alacağın, hem de rehnin ilâm yahut ilâm niteliğindeki bir belgede tevsik edilmesi halinde, ilâmlı icraya başvurmanın bir sakıncası olmadığını, ancak bu belgenin yalnızca alacağı tespit etmesi halinde ilâmların icrasına ilişkin hükümlerin münferiden alacağa uygulanması ve rehin hakkına itiraz yolunun açık olması gerektiği savunulmaktadır. Doktrinde yer alan diğer bir görüşe göre ise[208], söz konusu hükmün yersiz olduğu ve kanunî rehinler bakımından işletilemeyeceği, zira ödeme emrinin tebliğinden sonra takip borçlusunun yalnızca borca itiraz etmesi halinde rehnin kesinleşmiş sayılacağı, bu durumda ve aksi durumda (rehne itiraz edilip alacağın kesinleşmesi halinde) birçok problemin ortaya çıkacağı ifade edilmiştir. Bu görüş uyarınca şu sorular gündeme getirilmiştir[209]: borçlu tarafından sunulan borca itirazı iptal ettirmek isteyen alacaklı, kesinleşmiş rehin hakkını nasıl ilâmlı icrada ileri sürecektir? Tam aksi düşünüldüğünde, yalnızca rehne itiraz edilip bu defa alacak kesinleştiğinde eğer rehnin paraya çevrilmesi yolu ile ilâmlı icra takibinde bulunulabiliyorsa, sırf rehin hakkına itiraz olunduğu takdirde, alacaklının rehnin paraya çevrilmesi yolu ile takipten vazgeçerek, takibin haciz yolu ile devamını isteyebileceğini öngören İcra ve İflâs Kanununun 147. maddesinin 2. bendindeki hükme neden ihtiyaç duyulsun? Kanaatimizce en doğru çözüm, gemi alacaklısı hakkına sahip gemi alacaklısının elinde ilâmlı takip yapabilecek bir belgenin bulunmasının zorluğu da dikkate alındığında[210], kural olarak rehnin paraya çevrilmesi yolu ile ilâmsız takip yolunun işletilmesi; alacak ve rehin hakkının her ikisinin ilâm yahut ilâm niteliğindeki bir belgede tespit edilmesi sonucunda ise ilâmlı takip yoluna başvurulabilmesidir. Doktrinde yer alan bu tartışmanın, Türk Ticaret Kanunu Tasarısı kanunlaşıp yürürlüğe girdiği vakit sona ereceği inancındayız. Nitekim, Türk Ticaret Kanunu Tasarısının 1377. maddesinin 1. fıkrası uyarınca gemi üzerinde, kanun veya sözleşme uyarınca doğan veya mahkemece tesciline karar verilen bütün rehin ve hapis haklarının, teminat altına alınan alacaktan ayrı ve bağımsız olarak yargılama veya icra konusu yapılamayacağı hüküm altına alınmıştır. Başka bir deyişle, alacağın ve rehin

---

207 **Çağa/Kender,** s. 117.
208 **Atamer,** *Gemi ve Yük alacaklısı Hakları*, s. 251-253.
209 **Atamer,** *Gemi ve Yük Alacaklısı Hakları*, s. 252-253.
210 **Hızır,** s. 375.

hakkının birbirinden bağımsız olarak ilâma bağlanması mümkün olamayacağı gibi[211], ayrı olarak icra takibinde de bulunulamayacaktır.

Türk Ticaret Kanunu Tasarısının TBMM'de gündemde olan ve halen görüşülmekte olan metninde[212] yer alan 1377. maddenin 2. fıkrası uyarınca; "*Alacak, ilam veya ilam niteliğindeki belgelerde veya gemi sicil memuru önünde düzenlenmiş gemi ipoteği sözleşmesinde[213] belirlenmiş olmadıkça, rehin veya hapis haklarının paraya çevrilmesi istenemez*". Tasarının Adalet Komisyonunda kabul edilen metninde[214] yer alan 1377. maddenin 2. fıkrasında ise "*Birinci fıkrada belirtilen rehin ve hapis haklarının, rehnin paraya çevrilmesi yoluyla ilâmlı takip konusu yapılabilmeleri için, hem alacağın hem de rehin veya hapis hakkının, ilâm veya ilâm niteliğindeki belgelerde veya gemi sicil müdürlüğünde düzenlenmiş gemi ipoteği sözleşmesinde tespit edilmiş olması şarttır.*" hükmünün yer aldığı dikkati çekmektedir. Belirtmek gerekir ki, Tasarının Komisyonca kabul edilen metni daha eski tarihli olup, güncel olan metin, TBMM'de gündemde yer alan ve halen görüşülmekte olan metindir. Her iki metinde yer alan bu iki hüküm karşılaştırmalı olarak incelendiğinde, eski metinde rehnin paraya çevrilmesi yolu ile ilâmlı takipte bulunabilmek için hem alacağın hem de rehin veya hapis hakkının ilâm veya ilâm niteliğindeki belge yahut gemi ipoteği sözleşmesinde tespit edilmiş olması şartının arandığı; ancak güncel olan metinde, rehnin paraya çevrilmesi yolu ile takipte bulunabilmek için bu defa alacağın mutlaka ilâm veya ilâm niteliğindeki bir belgede yahut gemi ipoteği sözleşmesinde belirlenmesinin şartının mevcut olduğu açıkça görülmektedir. Güncel metinde getirilen bu hükümle, gemi alacaklısının rehnin paraya çevrilmesi yolu ile takipte bulunmak için gemi alacağının mutlaka ilâm ve ilâm

---

211 Gemi alacaklısının hakkına ilişkin olarak rehnin paraya çevrilmesi yolu ile takibe başvurulduğunda, takipte yalnızca rehne itiraz edilmesi durumunda açılabilecek "*rehne itirazın iptali davası*"nın, bu kuralın bir istisnası niteliğinde olmadığı, zira itiraza uğramayan gemi alacağının kesinleşeceği öğretide savunulmuştur. **Atamer,** *Tasarı Cebrî İcra*, s. 335. Buna karşın, getirilen bu hükmün uygun olmadığı, zira yalnızca rehin hakkı yahut hapis hakkının çekişmeli bulunduğu durumların söz konusu olabileceği (örneğin alacağın kanuni rehin hakkı verip vermediği, rehin hakkının son bulduğu vb.) ifade edilmiştir. **Çetingil/Kender/Ünal/Yazıcıoğlu,** s. 286.

212 http://www2.tbmm.gov.tr/d23/1/1-0324.pdf

213 Tasarı çalışmalarında Doç. Dr. Hakan Karan tarafından yapılan haklı hatırlatma üzerine, Tasarının 1015. maddesinin 2. fıkrası ve 1055. maddesinin 1. fıkrası hükümleri ile kabul edilen resmî şekil şartı ilgili hükme eklenmiş ve gemi sicil memurluğu önünde gerçekleştirilen gemi ipoteği sözleşmeleri ilâm niteliğinde bir belge olarak kabul edilmiştir. **Atamer,** *Tasarı Cebrî İcra*, s. 336.

214 http://www.inisiyatif.net/document/tanitim/TTKTasari2007/defaulx.asp (ilgili web adresinde kaynak olarak TBMM'nin resmi web sitesi gösterilmiştir).

niteliğindeki bir belgeye dayanmış olması gerektiği ve bu yüzden yalnızca ilâmlı icraya başvurulabileceği sonucuna ulaşmak mümkündür.

Öğretide işbu madde hükmü uyarınca alacaklının elinde ilâm veya ilâm niteliğinde belge yahut gemi ipoteği sözleşmesinin bulunmamasının ilâmsız icraya başvurma yolunu kapatmayacağı savunulmuş olsa dahi[215], kanun koyucunun eski metinde bilinçli olarak bir değişikliğe gittiğini ve rehinli alacakların takibinde alacaklılara yalnızca ilâmlı icra yolunu açık tuttuğunu ifade etmek mümkündür. Nitekim Tasarının bu maddesinin gerekçesinde[216] de uygulamada alacak hakkında kesinleşmiş bir ilâm veya ilâm niteliğini haiz bir belge istihsal edilmeden, kanunî veya akdî rehin haklarının paraya çevrilmesinin mümkün olup olmadığı hususunda tereddütlerin mevcut olduğu ifade edilmiş, bunların giderilmesi amacıyla birinci fıkrada yer alan hükme rağmen alacak kesinleşmeden önce rehnin takip konusu yapılamayacağı kuralının ayrıca düzenlenmesinin uygun olduğu belirtilmiştir. Başka bir deyişle, Tasarı ile getirilecek sistem uyarınca, alacağın ilâm ve yahut ilâm niteliğindeki bir belge ile kesinleşmesini müteakip rehin hakkı paraya çevrilebilecek, bu ise ancak ilâmlı icra takibi yolu ile mümkün olabilecektir. Tasarı açısından gemi alacaklarının takibinde yalnızca ilâmlı icra yolunun açık tutulduğunun kabulüne ilişkin bir diğer gerekçe olarak da; Tasarının 1400. maddesinde yer alan, hapis haklarının bir ilâm yahut ilâm niteliğindeki belgeye dayanmaması halinde taşınır rehninin paraya çevrilmesi yolu ile ilâmsız takibe müracaat edilebileceği hükmü gösterilebilir. Söz konusu hükmü, Tasarının 1377. maddesinin 2. fıkrasına getirilen bir istisna olarak kabul etmek gerekir. Görülüyor ki, kanun koyucu hapis haklarında ilâmsız takip yapılabileceğini istisnaen açık olarak hükme bağlamasına karşın, gemi alacakları bakımından sessiz kalmıştır.

Bu uygulamanın, günümüzde mahkemelerce verilen kanunî rehin hakkı tesisi kararlarının yarattığı tartışmalara son vereceği ve kendisine çoğu zaman savunma hakkı tanınmadan ve dosya üzerinden yapılan inceleme sonucunda, gemisi üzerinde girişilen

---

215 Bu görüşü savunanlar, maddenin amacının, ilâmsız icraya başvuru yolunu kapatmak olmadığını ifade etmektedirler. Bkz. **Atamer,** *Tasarı Cebrî İcra*, s. 336; **Hızır,** s. 376.

216 İlgili hükmün gerekçesi şu şekildedir; "*Uygulamada, alacak hakkında kesinleşmiş bir ilam veya 2004 sayılı Kanunun 38 inci maddesi uyarınca ilam mahiyetini haiz belge istihsal edilmeden, kanunî veya akdî rehin haklarının paraya çevrilmesinin mümkün olup olmadığı hususu da tereddütleri mucip olmuştur. Birinci fıkrada bildirilen genel kural çerçevesinde bu konuda bir tereddüdün kalmayacağı açıksa da, alacak kesinleşmeden önce rehnin takip konusu yapılamayacağı kuralının ikinci fıkrada ayrıca tasrih edilmesi uygun görülmüştür.*" **Tasarı Gerekçe,** s. 396.

bir ilâmlı icra takibi ile karşı karşıya bırakılan ve ancak ödeme emri ile bundan haberdar olabilen borçlunun lehine bir menfaatler dengesinin getirileceği düşünülebilir. Ancak gemi alacaklısı hakkının niteliği ve sahibine bahşettiği ayrıcalıklar dikkate alındığında, gemi alacaklılarının kanundan doğan gemi alacaklısı haklarını paraya çevirmek için bu alacaklarının tespitini her defasında mahkemelerden talep etmek zorunda bırakılmaları, kuşkusuz onların menfaatini zedeleyen bir durum yaratacaktır.

Türk Ticaret Kanunu ve yürürlükteki İcra ve İflâs Kanunu uyarınca gemi alacaklısı hakkının paraya çevrilmesinde kural olarak ilâmsız takip yolu ve gerekli şartların oluşması halinde ilâmlı takip yoluna başvurulabilmesi nedeniyle, aşağıda her iki takip yolu inceleme konusu yapılmıştır. Türk Ticaret Kanunu Tasarı bakımından ise, bu alacaklar bakımından yalnızca ilâmlı icra takibi yapılabileceği sonucuna ulaşıldığından, ilâmlı icra bölümü içerisinde Tasarı hükümlerine yer verilmiştir.

7- Gemi Alacalısı Hakkının Rehnin Paraya Çevrilmesi Yolu ile İlâmsız Takibi

Gemi alacaklısı hakkı sahibinin kanunî rehin hakkının, yukarıdaki bölümlerde de ifade edildiği üzere, gemi alacağının meydana gelmesi ile herhangi bir işlem yahut karara gerek kalmasızın kanundan doğan bir hak olduğundan, çoğu zaman alacaklının elinde ilâmlı takip için gerekli belgeler bulunmamaktadır. Bu durumda alacaklının başvuracağı yol, rehnin paraya çevrilmesi yolu ile ilâmsız takiptir. Ancak yukarıda da belirtildiği üzere, Türk Ticaret Kanunu Tasarısının 1377. maddesinin 2. fıkrası, rehinli alacakların takibinde alacağın ilâm veya ilâm niteliğinde belgede yahut gemi ipoteği sözleşmesinde tespit edilmiş olması şartını aradığından, kural olarak ilâmsız takibe başvurulamayacaktır. Bu nedenle bu bölümde genel olarak rehnin paraya çevrilmesi yolu ile ilâmsız takip incelenirken, yürürlükteki mevzuat açısından gemi alacaklısı hakkına özgülenen durumlar üzerinde durulmuş, Tasarı hükümlerine yer verilmemiştir.

a) Takipte Yetkili İcra Dairesi

İcra ve İflâs Kanununun "*İlamsız İcra*" bölümünde yer alan 50. maddesinin 1. fıkrası hükmü uyarınca "*Para veya teminat borcu için takip hususunda Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun yetkiye dair hükümleri kıyas yolu ile tatbik olunur. Şu kadar ki, takibe esas olan akdin yapıldığı icra dairesi de takibe salahiyetlidir*." Gemi

alacağının bir para borcu olması cihetiyle, gemi alacağının ilâmsız takibinde bu hüküm uygulama alanı bulur. Bu nedenle, gemi alacağının ilâmsız takibinde genel yetkili icra dairesi, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 9. maddesi uyarınca, borçlunun Türk Medeni Kanunu gereğince ikametgâhı sayılan yer (yerleşim yeri) icra dairesidir[217]. İlgili maddenin devamında yer alan "*takibe esas olan akdin yapıldığı icra dairesinin*" yetkisi ise gemi alacaklısı hakkının sözleşmeden doğmuş olması halinde geçerli olacaktır. Ayrıca aynı maddenin ikinci fıkrası dikkate alındığında ve takip borçlularının birden fazla olması durumunda, takip talebinin bunlardan birinin yerleşim yeri icra dairesinde açılacağı sonucuna varılacaktır. Başka bir deyişle, örneğin gemi alacağının şahsî borçlusu gemi işletme müteahhidi ile aynî yükümlüsü gemi maliki arasındaki zorunlu takip arkadaşlığı neticesinde, takip bunlardan birinin yerleşim yeri icra mahkemesinde yapılacaktır. Gemi alacağının gemi adamının kusurlu eyleminden doğmuş olması ve haksız fiilin meydana gelmesi halinde ise, haksız fiilden doğan uyuşmazlıklarda yetkiyi düzenleyen Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunun 21. maddesi uyarınca haksız fiilin işlenmiş olduğu yer (ika yeri) icra dairesine de başvurulması mümkündür[218]. Deniz hukuku bakımından bu kuralın bazı tereddütlere yol açacağı muhtemeldir. Zira, öncelikle açık denizlerde ve birden çok gemi adamı tarafından işlenen bir haksız fiilden doğan gemi alacağının varlığı halinde ika yerinin nasıl tespit edileceği sorusu gündeme gelebilir[219]. Doktrinde ortaya konulan ve bizim de katıldığımız görüşe göre[220], böyle bir durumda Ceza Muhakemesi Kanununun "*deniz, hava ve demiryolu taşıtlarında veya bu taşıtlarla işlenen suçlarda yetki*"yi düzenleyen 15. maddesinin 1. fıkrası kıyasen dikkate alınabilir. Bu bağlamda, haksız fiilin, Türk bayrağını taşıma yetkisine sahip olan bir

---

217 Hukuk Muhakemeleri Kanunu Tasarısının 11. maddesinde de aynı esas belirlenmiş olup, ilgili hüküm uyarınca, genel yetkili mahkeme, davalı gerçek veya tüzel kişinin davanın açıldığı tarihteki yerleşim yeri mahkemesidir. Tasarının Türk Medenî Kanununun 19 uncu maddesindeki düzenlemeye paralel olarak, kavram birliğini gerçekleştirmek amacıyla, "*ikametgâh*" yerine "*yerleşim yeri*" kavramı kullanıldığı ifade edilmiştir. Ayrıca, davalının daha sonra yerleşim yerini değiştirmesi hâlinde, mahkemenin yetkisinin bundan etkilenmesi ve yetkisiz hâle gelmesini önlenmek amacıyla yürürlükteki düzenlemeden farklı olarak "*davanın açıldığı tarihteki yerleşim yeri*" ibaresi eklenmiştir. Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu Tasarı Metni ve madde gerekçeleri için bkz. http://www.kgm.adalet.gov.tr/ tbmmgk/hmk.pdf.

218 Hukuk Muhakemeleri Kanunu Tasarısının 21. maddesi yürürlükteki Kanunun 21. maddesi ile karşılaştırılarak incelendiğinde, haksız fiilden doğan davalarda yetkinin kapsamının genişletildiği; zira yürürlükteki düzenleme yalnızca "*haksız fiilin vuku bulduğu yer mahkemesi*"nden bahsederken; Tasarı ile "*haksız fiilin işlendiği yer mahkemesi*"ne ilâveten, "*zararın meydana geldiği yahut gelme ihtimalinin bulunduğu yer mahkemesi*"nin de yetkili kılındığı görülmektedir.

219 Medenî usul hukuku, açık denizlerde işlenen haksız fiiller için yetkili mahkemenin tayininde sessiz kalmıştır.

220 **Türkel,** s. 118-119.

gemide veya Türkiye dışında iken işlenmesi halinde geminin ilk uğradığı Türk limanında veya bağlama limanında bulunan icra dairesi de takipte yetkili kılınabilir[221].

Sözleşmeden doğan gemi alacaklarında ise Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 10. maddesinde yer alan özel yetki kuralı uyarınca, sözleşmeden doğan gemi alacağının ifa olunacağı yer icra dairesinde[222] gemi alacağı borçlusuna karşı takipte bulunulabilir. Sözleşmeden doğan gemi alacaklarına ilişkin ikinci olarak, İcra ve İflâs Kanununun 50. maddesinin 1. fıkrasının devamında sözleşmenin akdedildiği yer icra dairesinin de yetkili olduğu hükmü yer almaktadır. Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 10. maddesinin devamında buna paralel bir hüküm yer almaktadır. Ancak söz konusu hükmün uygulanması için borçlu veya vekilinin takip zamanında sözleşmenin akdedildiği yerde bulunması şarttır. Buna rağmen, İcra ve İflâs Kanununda yer alan düzenlemelerin icra takiplerinde doğrudan uygulanacağı dikkate alındığında[223], borçlu veya vekilinin sözleşmenin akdedildiği yerde bulunması şartı burada söz konusu olmayacaktır[224]. Başka bir deyişle, örneğin; navlun sözleşmesinden doğan gemi

---

221 Kanun tarafından, takip borçlularının tamamı hakkında ortak yetkiyi tespit eden bir icra dairesinin tayin edilmiş olması halinde, takip o icra dairesinde yapılır. Yargıtay uygulamalarında, haksız fiilden doğan uyuşmazlıklarda ika yerinin kesin yetkili mahkeme olduğu ve davanın mutlaka bu mahkemede açılması görüşü yer almakla birlikte, bunun aksi yönünde, ika yeri mahkemesinin seçimlik mahkeme olduğuna ilişkin kararlar da mevcuttur. Yargıtay 11. HD, 06.02.1997, E. 1997/148, K. 1997/638 (http://www.kazanci.com). Özellikle failin birden çok kişi olması durumunda davalılar bakımından ika yeri mahkemesinin kesin olarak ortak yetkili mahkeme olduğu kabul edilmiştir. Yargıtay HGK, 24.02.1984, E. 1981/11-772, K. 1984/153 (http://www.kazanci.com). İka yeri mahkemesinin kesin yetkili mahkeme olduğu görüşü öğretide haklı olarak eleştirilmiştir. **Alangoya, H. Y.:** *Medenî Usul Hukuku Esasları I*, İstanbul 2000, s. 79. Nitekim haksız fiillere ilişkin Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 21. maddesinde yer alan "*dava o fiilin vuku bulduğu mahal mahkemesinde ikame olunabilir*" ifadesinden de anlaşılacağı üzere, burada kesin bir yetki kuralı öngörülmemiştir. Bu durumda, gemi alacaklısı hakkının takibinde genel yetki kuralları ile diğer özel yetki kurallarına başvurmak daha doğru olacaktır.

222 Gemi alacağının ifa edileceği yerin taraflarca tespit edilmemiş olması halinde Borçlar Kanununun 73. maddesine müracaat edilecektir. Söz konusu hüküm uyarınca, "*Borcun ifa edilmesi lazım gelen yer, iki tarafın sarih veya zımni arzusuna göre tayin edilir. Hilafına bir şart mevcut olmadığı surette aşağıdaki hükümler tatbik olunur:*
1 - Borç bir miktar paradan ibaret ise tediye alacaklının verme zamanında mukim bulunduğu yerde vukubulur.
2 - Borç muayyen bir şeye taalluk ediyorsa bu şey akdin inikadı zamanında bulunduğu yerde teslim olunur.
3 - Bunlardan başka her borç doğumu zamanında borçlunun mukim bulunduğu yerde ifa edilir. Alacaklının ikametgâhında tediye edilmesi lazım gelen bir borcun ifası borcun doğumundan sonra alacaklının ikametgâhını değiştirmesi sebebiyle ehemmiyetli bir surette güçleşmiş ise borç alacaklının evvelki ikametgâhında ifa olunabilir."

223 Bu nedenle Hukuk Muhakemeleri Kanunu Tasarında sözleşmenin akdedildiği yer mahkemesinin (icra dairesinin) yetkisine yer verilmemiş olmasının, başka bir deyişle ilgili Tasarı kanunlaştığı zaman bu yetki kuralının kaldırılmış olmasının icra takiplerinde bir tesiri olmayacaktır. Zira ilgili hüküm İcra ve İflâs Kanununda yerini korumaktadır.

224 **Türkel,** s. 117.

alacağına karşı, donatan yahut acentenin orada bulunma şartı aranmaksızın, sözleşmenin akdedildiği yer icra dairesinde de takipte bulunulabilecektir.

Türk Ticaret Kanununda da deniz hukukuna özgü yetki kurallarına yer verilmiştir. Nitekim, Türk Ticaret Kanununun 950. maddesi hükmü uyarınca; "*Donatan aleyhine, bu sıfatla, herhangi bir alacaktan dolayı, şahsen veya yalnız gemi ve navlun ile mesul olduğuna bakılmaksızın, geminin bağlama limanı mahkemesinde de dava açılabilir*". Başka bir deyişle, bir gemi alacağı doğduğunda, donatanın şahsî yahut sınırlı aynî sorumlu olup olmadığına bakılmaksızın, donatan aleyhine, geminin bağlama limanının[225] bulunduğu yer icra dairesinde takip yapılabilecektir. Ayrıca Türk Ticaret Kanununun 970. maddesinin 1. fıkrası hükmüne göre; "*Müşterek donatanlar aleyhine, bu sıfatla, her hangi bir alacaktan dolayı, müşterek donatanlardan biri veya bir üçüncü şahıs tarafından geminin bağlama limanı mahkemesinde dava açılabilir*." Bu sayede, takip borçlusu müşterek donatanlar aleyhine gerçekleştirilecek gemi alacağının takibinde de, geminin bağlama limanının bulunduğu yer icra dairesinde takip yapılabilir[226].

Gemi alacaklısı hakkının takibindeki yetkili icra dairesi bakımından İcra ve İflâs Kanununa ilişkin yapılabilecek bir diğer tespit de; Türk gemi siciline kayıtlı gemilerin bu kanunun uygulanmasında "*taşınmaz*" sayılması nedeniyle, geminin kayıtlı olduğu sicilin bulunduğu yer icra dairesinin yetkili kabul edilebileceğidir[227]. Burada ise şöyle bir soru gündeme gelebilir; sicile kayıtlı olan ve "*taşınmaz*" hükümlerinin tatbik edildiği gemiler hakkındaki gemi alacağına ilişkin taleplerde, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 13. maddesinin 1. fıkrası uyarınca sicil yeri mahkemesi "*kesin yetkili*" olarak kabul edilebilecek midir? Bu soruya olumlu yanıt vermek zordur. İlgili hükmün 2. fıkrasında, gayrimenkule ilişkin davaların kapsamına şahsî davalar dâhil edilmiş bulunsa dahi, işbu hükmün ihdas edilme amacı, gayrimenkulün aynına ilişkin uyuşmazlıkların, gayrimenkulün bulunduğu yer

---

225 Türk Ticaret Kanunun 819. maddesi uyarınca bir geminin bağlama limanı, o gemiye ait seferlerin idare olunduğu limandır. Ayrıntılı bilgi için bkz. **Doğanay,** C. III, s. 2479-2480; **Eriş,** *Deniz Ticareti ve Sigorta,* s. 103; **Başbuğoğlu,** C. II, s. 1142; **İzveren,** s. 43.

226 Bağlama limanı mahkemesinin yetkisi, esasen Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 13. maddesi anlamında kesin yetki olarak anlaşılmamakla birlikte, bu maddede yer alan yetkiye benzer karakterde bir durumun söz konusu edilebileceği ifade edilmiştir. **Önen, E.:** "*Gayrimenkul Davalarında Yetki*", Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Y. 1965-66, C. 22-23, S. 1-4, s. 585.

227 **Çağa/Kender,** s. 110; **Hızır,** s. 379; **Türkel,** s. 119.

mahkemesinde daha iyi incelenip hükme bağlanmasıdır[228]. Gemi alacaklısı hakkına ilişkin taleplerin ise, esasen geminin aynına değil, gemi üzerinde doğan şahsî nitelikteki gemi alacaklarına yönelik olduğu bir gerçektir. Her ne kadar gemi üzerinde aynî bir hak doğmuş bulunsa da, uyuşmazlığın asıl sebebi, bu aynî haktan öte, bu hakkın temelini teşkil eden şahsî alacak hakkıdır[229]. Kanaatimizce, gemi alacaklısı hakkının donatanın gemisi üzerinde değil, fakat başka bir sicile kayıtlı gemi üzerinde doğduğuna ilişkin ihtilâflarda da söz konusu kesin yetki kuralı uygulama alanı bulmamalıdır. Zira burada da davanın esası doğrudan "*gemi*" olmayıp, uyuşmazlık temelini gemi alacağı ve bu alacağın hangi deniz serveti üzerinde doğduğu teşkil etmektedir. Buna ilâveten, öğretide bizim de katıldığımız görüşe göre[230], fiilî, coğrafî durumu ve niteliği itibariyle "gayrimenkul" kavramı kapsamına girmeyen malların Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 13. maddesi yönünden değerlendirmeleri doğru olmayacaktır. Bu nedenle madde hükmünde yer alan "gayrimenkul" kavramının, Türk Medeni Kanunu anlamında yerinde sabit olmayan fakat hukuken gayrimenkul addedilen mallara, özellikle sicile kayıtlı gemileri kapsamına alacak bir biçimde anlaşılmaması gerekir. Burada sicil yeri mahkemesi, yetkili mahkeme olarak kabul edilebilir; ancak bu yetkinin kesin yetki olarak kabulü mümkün değildir.

Söz konusu tartışma, Türk Ticaret Kanunu tasarısı açısından ise uygulama alanı bulmayacaktır. Zira sicile kayıtlı olup olmadığına bakılmaksızın bütün gemiler taşınır olarak kabul edilmiştir. Bu hususun burada tartışılmasına dahi ihtiyaç duyulmamaktadır. Nitekim, yukarıda izah edildiği üzere, Türk Ticaret Kanunun 1377. maddesinin 2. fıkrası uyarınca, gemi alacaklısı hakkının paraya çevrilmesinde ilâmsız icra takibi yolu kapatılmıştır.

---

228 Nitekim Yargıtay'ın bazı kararlarında, kesin yetkinin, yalnızca gayrimenkulün aynına ilişkin davalarda söz konusu olduğu kabul edilmiştir. Yargıtay HGK, 24.11.1965, E. 6/635, K. 428; Yargıtay 13. HD, 29.01.1993, 408/560. **Alangoya,** s. 88.

229 **Kender/Çetingil,** s. 225; **İpekçi, N.:** *Haciz - İhtiyati Haciz - Sıra Cetveli*, Ankara 2006, s. 213 (Sıra Cetveli). Bir davanın gayrimenkulün aynından doğup doğmadığı ve yetki meselesi hususunda öğretide şu şekilde bir kıstas getirilmiştir; "*Eğer gayrimenkul, dâvada uyuşmazlığın doğrudan doğruya konusunu teşkil etmekteyse yani ihtilaf direkt olarak o gayrımenkule ilişkin olup, gayrimenkul dâvanın müddeabihi ise uyuşmazlığın çözümünde yetkili mahkeme 13 üncü maddeye göre tayin edilecektir. Fakat eğer ihtilaf vasıtasız olarak o gayrımenkule ilişkin bulunmaz, aksine meselâ o gayrimenkul dolayısıyla doğmuş olan bir alacağa ilişkin bulunur ve gayrimenkulun bu dâvadaki rolü sadece endirekt olursa, bu takdirde uyuşmazlığın dolaysız müddeabihini şahsî bir hak olan bu alacak teşkil edeceğinden açılacak dâva 13 üncü madde anlamında bir gayrimenkul dâvası addedilemiyecek ve dolayısıyla yetki meselesi maddenin kapsamına girmeyecektir*." **Önen,** s. 583-584. Gemi alacaklarına ilişkin ihtilaflarda, uyuşmazlığın esasının, hakkın üzerinde doğduğu deniz servetinin değil, bizzat alacak hakkının oluşturduğunu kabul etmek gerekir. Bu nedenle, sicile kayıtlı gemiler üzerinde doğan gemi alacaklarına ilişkin ihtilaflarda, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun gayrimenkullere ilişkin kesin yetki kuralı uygulanmayacaktır.

230 **Önen,** s. 585.

Yetki meselesinde son olarak, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 22. maddesi hükmü esas alınarak, taraflar arasında gemi alacağının takibine ilişkin olarak bir yetki sözleşmesi akdedilebilir ve bu sözleşme ile yetkili olmayan bir icra dairesi yetkili kılınabilir.

Gemi alacağının cebri icra yolu ile takibi esnasında ortaya çıkabilecek itirazın kaldırılması talepleri, itirazın iptali davası, menfi tespit yahut istirdat davalarında yetkili mahkemeler için ise yukarıda yer alan genel yetki kurallarının geçerli olacağını ifade etmek mümkündür.

b) Takip Talebi

Gemi alacaklısı hakkının paraya çevrilmesine ilişkin cebrî icra usulü, takip talebiyle başlar. Nitekim İcra ve İflâs Kanununun 42. maddesi de, bir paranın ödenmesine ilişkin olan cebrî icraların takip talebiyle başladığını açıkça düzenlemiştir. Rehnin paraya çevrilmesi yolu ile takipte, takip talebinin nasıl yapılacağı ve içeriğinin ne olacağı hususu ise, Kanunun 145. ve 148. maddesi hem taşınır, hem taşınmaz rehinleri için aynı Kanunun 58. maddesine işaret etmekte ve bunun yanında bildirilmesi istenen ek hususlar öngörmektedir.

İcra ve İflâs Kanununun 58. maddesi hükmü uyarınca, takip talebi icra müdürüne yazılı veya sözlü olarak yapılabilir. Söz konusu hüküm dikkate alındığında gemi alacaklısının takip talebinin içeriğinde yer alması gereken hususlar da şunlardır:

1- Gemi alacaklısının ve varsa kanunî temsilcisinin ve vekilinin adı, soyadı, vergi kimlik numarası, şöhret ve yerleşim yeri; gemi alacaklısı yabancı memlekette oturuyorsa Türkiye'de göstereceği yerleşim yeri (yerleşim yeri gösteremezse icra dairesinin bulunduğu yer yerleşim yeri sayılır);

2- Takip borçlusunun[231] (varsa zorunlu ve ihtiyarî takip arkadaşlarının) ve varsa kanunî temsilcilerinin adı, soyadı; gemi alacaklısı tarafından biliniyorsa vergi kimlik numarası, şöhret ve yerleşim yeri; gemi alacaklısı hakkı borçlusu yahut aynî

[231] Takibin asıl borçluya izafeten, örneğin; kaptana yahut acenteye yapılması durumunda, takip talebinde kaptanın ve acentenin ad, soyad ve adreslerinin gösterilmesi gerekmektedir. Belirtmek gerekir ki, kaptanın adresinin yerine geminin adresini de belirtmek mümkündür. **Atamer,** *Tasarı Cebrî İcra*, s. 349; **Türkel,** s. 130.

yükümlüsünün ölmesi halinde terekeye karşı yapılan taleplerde kendilerine tebligat yapılacak mirasçıların adı, soyadı, şöhret ve yerleşim yerleri;

3- Gemi alacağının Türk parasıyla tutarı ve faizli alacaklarda faizin miktarı ile işlemeye başladığı gün; gemi alacağı yabancı para ise, alacağın hangi tarihteki kur üzerinden talep edildiği ve faizi[232];

4- Gemi alacağının bir senede dayanması halinde ilgili senet[233], alacağın senede dayanmaması halinde ise borcun sebebi (gemi alacağının doğum sebebi, örneğin; gemi adamlarının hizmet sözleşmesinden, müşterek avaryadan vb.)[234]

5- Takip yollarından (Türk gemi siciline kayıtlı olup olmaması bakımından taşınır yahut taşınmaz) rehnin paraya çevrilmesi yolu ile takibin seçildiği.

Gemi alacağının rehnin paraya çevrilmesi yolu ile takibinde, takip talebine ilişkin olarak istenen ilâve hususların neler olduğunun, rehnin hukukî niteliği (taşınır yahut taşınmaz rehni) dikkate alınarak ayrı ayrı incelenmesinde fayda bulunmaktadır.

aa) Gemi Alacağının Taşınır Rehninin Paraya Çevrilmesi Yolu ile Takibinde

İcra ve İflâs Kanununun 145. maddesi hükmü dikkate alındığında; sicile kayıtlı olmayan bir gemi üzerinde doğan gemi alacağının taşınır rehninin paraya çevrilmesi yolu ile takibine ilişkin takip talebinde yukarıda sayılan hususlara ilâve olarak; geminin adı, bayrağı[235], rehinli mala ve teminata ilişkin ayrıntıların (gemi ve eklentisi, navlun veya surrogat değerlerinin) ve rehinli mal üçüncü şahıs tarafından verilmiş veya mülkiyeti üçüncü şahsa geçmiş ise onun ve rehinli mal üzerinde gemi alacağından sonra

---

232 Bu hükümden, takip talebinde alacakların mutlaka Türk Lirası üzerinden belirtilmesinin zorunlu olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Alacağın yabancı para olması durumunda, hangi kur üzerinden talep edildiği gösterilmek suretiyle, yabancı alacağın Türk Lirası cinsinden belirtilmesi gerekecektir. Yabancı para alacaklarının takibi ve tahsili hususunda ayrıntılı bilgi için bkz. **Pekcanıtez, H.:** *Yabancı Para Alacaklarının Tahsili*, B. 2, İzmir 1996; **Üstündağ,** *İcra Hukuku,* s. 86 vd; **Muşul,** s. 240 vd.

233 Senedin aslının veya alacaklı (varsa temsilcisi) tarafından tasdik edilmiş borçlu sayısından fazla örneğinin icra dairesine verilmesi zorunluluğuna ilişkin olarak bkz. **Kuru/Arslan/Yılmaz,** s. 131; **Pekcanıtez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes,** s. 153; **Üstündağ,** *İcra Hukuku,* s. 90-91; **Muşul,** s. 237.

234 Bu sayede, alacağın Kanunda sayılan gemi alacakları listesinde yer alıp almadığı ve sahibine gemi alacaklısı hakkı bahşedip bahşetmediği; bunun neticesinde alacağın kanunî rehin hakkı ile temin edilip edilmediği anlaşılabilecektir. **Atamer,** *Tasarı Cebrî İcra*, s. 348-349; **Türkel,** s. 133.

235 **Hızır,** s. 384.

gelen bir rehin hakkı mevcut ise bu hakka sahip olan şahsın isminin de bildirilmesi şartı aranmaktadır.

Doktrinde yer alan bir görüşe göre[236]; gemi alacakları bakımından bu şartların tamamının bildirilmesinde zorluk yaşanacağı; örneğin navlun ve surrogatlarının değerlerinin tespitinin güç olduğu, bu bakımdan sadece gemiye ilişkin ayrıntıların yer almasının yeterli olacağı, gemi alacaklısı hakkından sonra gelen rehin alacaklılarının tespitindeki zorluk dikkate alınarak bu bildirimin yapılmaması halinde takibin geçerliliğinin etkilenmeyeceği; fakat bu bildirim yokluğu nedeniyle doğacak zararların gemi alacaklısı tarafından karşılanması gerektiği savunulmuştur. Buna karşı olarak savunulan bir diğer görüşe göre ise[237]; doktrinde getirilen bu çözümün takip hukuku ile bağdaşmadığı, zira özellikle, paraya çevrilecek bir rehin hakkının takip konusu yapılabilmesi için mutlaka somutlaştırılması gerektiği, aksine her ne kadar navlun ve surrogatların üzerindeki alacak hakkının borçlusunun ve alacak miktarının tespiti güç olsa da, somutlaşmamış bir malvarlığı değerinin takip konusu yapılmasının mümkün olmadığı ifade edilmiştir. Kanaatimizce, her ne kadar özellikle navlun veya surrogat değerlerinin tespiti güç olsa da, bu unsurlar üzerinde doğan gemi alacağının miktarının muayyen olmaması sonucunda, alacak "*likid olmayan alacak*" niteliğinde kabul edilecek ve borçlu tarafından takip hukukuna ilişkin olarak yapılacak bu itiraz haklı görülecektir[238]. Navlun veya surrogat üzerindeki alacak miktarının belli olmaması halinde yapılması gereken şudur[239]; Alacağın gerçek miktarının tespiti için gemi alacaklısı ve borçlu arasında bir anlaşmaya varılmalı yahut böyle bir anlaşma olmazsa alacağın gerçek miktarı için mahkemeye müracaat edilmelidir. Alacağın bu şekilde "*likid*" (*muayyen, belirli*) hale gelmesi sonucunda alacaklının takibe devam etmesi daha uygun bir yol olarak gözükmektedir.

bb) Gemi Alacağının İpoteğin Paraya Çevrilmesi Yolu ile Takibinde

Kural olarak, taşınmaz rehninin paraya çevrilmesinde düzenlenecek takip talebi açısından İcra ve İflâs Kanununun 148. maddesi hükmü uygulanır. Söz konusu hüküm uyarınca da "*Taşınmaz ipotek alacaklısı, yetkili veya taşınmazın bulunduğu yer icra*

---

236 **Çağa/Kender,** s. 113-114; **Doğrucu,** *Kanuni Rehin Hakkı,* s. 226-227; **Hızır,** s. 384.
237 **Türkel,** s. 210.
238 **Kuru/Arslan/Yılmaz,** s. 169.
239 **Kuru/Arslan/Yılmaz,** s. 169.

dairesine elindeki ipotek belgesinin akit tablosunun tapu idaresince verilmiş resmi bir örneğini ibrazla alacağın miktarını bildirir ve 58 inci maddeye göre takip talebinde bulunur." Türk gemi siciline kayıtlı olan gemiler bakımından ipoteğin paraya çevrilmesi yolu ile takip hükümleri uygulama alanı bulacağından, takip talebinde İcra ve İflâs Kanununun 148. maddesi hükmünün dikkate alınması gerekmektedir. Ancak ilgili maddenin gemi alacaklısı hakkı sahipleri bakımından doğrudan uygulanması pek de mümkün gözükmemektedir. Zira gemi alacağının meydana gelmesi sonucunda kanunî rehin hakkı kendiliğinden doğacak ve çoğu zaman Kanunun 148. maddesinde belirtilen belgelerden biri gemi alacaklısının elinde bulunmayacaktır. Böyle bir durumda doktrin tarafından muhtelif çözüm önerilerinin getirildiğine şahit olmaktayız. Buna göre[240]; gemi alacaklısı tarafından, takip borçlularına (şahsî borçlu ve aynî yükümlü yahut varsa diğer takip arkadaşları) ilişkin kimlik ve ikametgâh bilgilerinin, alacak miktarının ve rehnin konusunu teşkil eden deniz servetinin takip talebinde bildirilmesi yeterli olur.

Belirtmek gerekir ki, İcra ve İflâs Kanununun 150/b maddesinin uygulanması ile icra müdürü, alacaklının talebi üzerine, takibin kesinleşmesini beklemeden Türk gemi siciline kayıtlı geminin kiracısına bildirimde bulunur ve kiranın icra dairesine ödenmesini emreder[241]. Kanunun 150/c maddesi hükmü uyarınca ise, icra müdürü, ipoteğin paraya çevrilmesi yolu ile takibin başladığını tapu idaresine haber vermekle yükümlüdür. Türk gemici siciline kayıtlı gemi alacaklıları bakımından, bu bildirimin gemi siciline bildirilmesi gerektiği kuşkusuzdur. Gemi siciline şerh verilmesi tarihinden sonra gemiyi iktisap edenlere icra veya ödeme emri tebliğ olunmaz[242]. İlgili hükmün gemi alacaklıları bakımından önemi ise, bu kişilerin zaman zaman gemi sicilinde araştırma yapmak suretiyle, üzerinde gemi alacaklısı hakkına sahip bulundukları

---

240 **Çağa/Kender,** s. 120; **Kender/Çetingil,** s. 223; **Doğrucu,** *Kanuni Rehin Hakkı,* s. 235-236; **Hızır,** s. 390.

241 Kanunun 150/c maddesinin kıyasen uygulanması suretiyle, navlun ve surrogat borçlularına da bildirimde bulunulacağı savunulmuştur. Bu kapsamda bildirimde bulunan icra müdürü, gemi alacaklısı hakkının kapsamına dâhil olan navlun ve surrogatların da icra dairesine ödenmesini emreder. İlgili görüş için bkz. **Çağa/Kender,** s. 121; **Kender/Çetingil,** s. 226; **Hızır,** s. 391; **Türkel,** s. 141.

242 Bu düzenlemenin gerekçesi aynen şu şekildedir; "*İpoteğin paraya çevrilmesi yoluyla takipte, gayrimenkul sahibi üçüncü şahıs, takibin muhatabı olup kendisine ödeme emri tebliğ edilmesi lazımdır. Bu hal tatbikatta bazı suiistimallere sebebiyet vermekte ve takipten sonra yapılan mutüvali temliklerle alacaklı her yeni malike ödeme emri tebliğ ettirmek zorunda bırakılmakta ve böylece takip sürüncemede kalmaktadır. Bu duruma mani olmak için icra memurunun takibin başladığı tapu idaresine bildirmesi, tapu idaresinin de keyfiyeti tapu sicile şerh vermesi mecburiyeti konmuş ve bu şerh tarihinden sonra gayrimenkulü iktisap edenlere ayrıca icra ve ödeme emri tebliğ edilemeyeceği esası kabul edilmiştir.*" **Uyar,** *İcra ve İflâs Kanunu,* C. III, s. 4533.

geminin herhangi bir takibe konu teşkil edip etmediğini öğrenme ve haklarını korumak için zamanında gerekli teşebbüslerde bulunma imkânını bahşetmesidir[243].

Gemi alacaklısı hakkında zamanaşımı meselesi, çalışma kapsamı dışında bırakıldığından, takip talebinde bulunmanın zamanaşımına etkisi konusuna yer verilmemiştir.

c) Ödeme Emri

İlâmsız icraya ilişkin İcra ve İflâs Kanununun 60. maddesinin 1. fıkrası uyarınca, alacaklının takip talebini alan icra dairesi takip borçlusuna bir ödeme emri gönderir. Bu ödeme emrinde nelerin yer alması gerektiği, aynı maddenin 2. fıkrasında açıkça tayin edilmiştir. Gemi alacağının rehnin paraya çevrilmesi yolu ile ilâmsız takibinde ise gemi alacağının borçlusu ve aynî yükümlüsüne gönderilecek ödeme emrinin içeriği hususunda, rehnin paraya çevrilmesine ilişkin olarak özellikle süreler bakımından getirilen özel hükümler uygulama alanı bulur. Ödeme emrinin içeriğinin bu şekilde tayin edilmesinde, gemi alacağının doğduğu geminin Türk gemi siciline kayıtlı olup olmaması bakımından, taşınır ve taşınmaz rehninin paraya çevrilmesine ilişkin hükümlerin ayrı ayrı incelenmesi gerekmektedir.

aa) Gemi Alacağının Taşınır Rehninin Paraya Çevrilmesi Yolu ile Takibinde

Taşınır rehninin paraya çevrilmesinde ödeme emrine ilişkin (örnek no: 8) 146 ve 147. maddelerinin birlikte uygulanması sonucunda, gemi alacağı bakımından ödeme emrinde yer alması gereken hususlar şunlardır:

1- Takip talebinde yer alan ve yukarıda açıklamış olduğumuz kayıtlar,

2- İcra ve İflâs Kanununun 146. maddesinin 1. bendi hükmü uyarınca gemi alacağının (borcun) ve masraflarının ödeme emrinin tebliği tarihinden itibaren "*on beş gün*" içinde ödenmesi ihtarı,

3- Ödeme emrine, tebliğ tarihinden itibaren "*yedi gün*" içinde itiraz edilmez ve "*on beş günlük*" ödeme süresi içinde borç ödenmezse, rehnin konusunu teşkil eden malın (geminin, eklentisinin veya navlun yahut surrogatların) satılacağı ihtarı,

---

[243] **Çağa/Kender,** s. 121; **Hızır,** s. 390; **Türkel,** s. 140.

4- İcra ve İflâs Kanununun 147. maddesinin 1. bendi uyarınca; "*yedi gün*" içinde rehin hakkına sözlü veya yazılı olarak icra dairesine açıkça itiraz edilmediği takdirde, alacaklının rehin hakkının takip safhası içinde artık tartışma konusu yapılamayacağı ihtarı,

5- İcra ve İflâs Kanununun 147. maddesinin 2. bendi uyarınca; sırf rehin hakkına itiraz edildiği takdirde, gemi alacaklısının bu takip yolundan vazgeçerek takibin haciz yolu ile devamını isteyebileceği ve takip yolunun bu şekilde değiştirilmesi halinde 74. madde gereğince gemi alacaklısının borçludan mal beyanından bulunmasını isteyebileceği ihtarı,

6- Borcun bir kısmına itiraz edilmesi ve o kısmın cihet ve miktarının açıkça gösterilmemiş olması halinde, itiraz edilmemiş sayılacağı ihtarı,

7- İcra ve İflâs Kanununun 147. maddesinin 1. fıkrasındaki yollama sonucunda uygulanan 62. madde uyarınca, gemi alacaklısı hakkının senede dayanması halinde, takibin dayandığı senet altındaki imza borçluya ait değilse "*yedi gün*" içinde bu durumun ayrıca ve açıkça bildirilmesi; aksi halde icra takibinde senetteki imzanın kabul edilmiş sayılacağı ihtarı.

bb) Gemi Alacağının İpoteğin Paraya Çevrilmesi Yolu ile Takibinde

İpoteğin paraya çevrilmesinde ödeme emrine ilişkin İcra ve İflâs Kanununun 149/b ve 150. maddelerinin birlikte uygulanması sonucunda, gemi alacağı bakımından ödeme emrinde yer alması gereken hususlar şunlardır:

1- Takip talebinde yer alan ve yukarıda açıklamış olduğumuz kayıtlar,

2- İcra ve İflâs Kanununun 149/b maddesinin 1. bendi hükmü uyarınca; gemi alacağının (borcun) ve masraflarının ödeme emrinin tebliği tarihinden itibaren "*otuz gün*" içinde ödenmesi ihtarı,

3- İcra ve İflâs Kanununun 149/b maddesinin 2. bendi hükmü uyarınca; ödeme emrine, tebliğ tarihinden itibaren "*yedi gün*" içinde itiraz edilmez ve "*otuz günlük*" ödeme süresi içinde borç ödenmezse, rehnin konusunu teşkil eden malın (geminin) satışının istenebileceği ihtarı,

4- İcra ve İflâs Kanununun 150. maddesi uyarınca; borca karşı itiraz varsa tebliğ tarihinden itibaren "*yedi gün*" içinde yazılı veya sözlü olarak icra dairesine bildirilmesi yapılması ihtarı (aynı hükmün devamında rehin hakkının itiraz konusu yapılamayacağı açıkça hükme bağlanmıştır[244]),

5- Borcun bir kısmına itiraz edilmesi ve o kısmın cihet ve miktarının açıkça gösterilmemiş olması halinde, itiraz edilmemiş sayılacağı ihtarı,

6- Gemi alacaklısı hakkının senede dayanması halinde, takibin dayandığı senet altındaki imza borçluya ait değilse "*yedi gün*" içinde bu durumun ayrıca ve açıkça bildirilmesi; aksi halde icra takibinde senetteki imzanın kabul edilmiş sayılacağı ihtarı.

d) Ödeme Emrine İtiraz ve Başvuru Yolları

Kavram olarak ödeme emrine itiraz, borçlunun maddi hukuka dayalı sebeplerle borçlu olmadığını yahut takip hukukuna dayalı sebeplerle alacaklının takip yapma yetkisinin bulunmadığını ödeme emrinin tebliğinden itibaren[245] süresi içerisinde[246] icra

---

244 Fakat bu durum rehin hakkının iptali davasının açılmasına engel teşkil etmez. **Çağa/Kender,** s. 121; **Doğrucu,** *Kanuni Rehin Hakkı,* s. 238; **Hızır,** s. 393.

245 Borçlu tarafından yapılan itirazın geçerli olabilmesi için ödeme emrinin borçluya tebliğ edilmiş olması gerektiği doktrin tarafından savunulmaktadır. **Kuru/Arslan/Yılmaz,** s. 147; **Pekcanıtez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes,** s. 162; **Üstündağ,** *İcra Hukuku,* s. 98; **Yıldırım/Deren-Yıldırım,** s. 75. Ancak dosya numarası bildirilmek koşuluyla takip talebinden sonra ve ödeme emri henüz tebliğ edilmeden itirazda bulunabileceği de kabul edilmektedir. Bkz. **Kuru/Arslan/Yılmaz,** s. 147; **Pekcanıtez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes,** s. 163.

246 Borçlunun kusuru olmaksızın ödeme emrine süresinde itiraz edilememesi halinde İcra ve İflâs Kanununun 65. maddesi hükmü uygulama alanı bulur. İlgili hükme göre;

"*Borçlu kusuru olmaksızın bir mani sebebiyle müddeti içinde itiraz edememiş ise paraya çevirme muamelesi bitinceye kadar itiraz edebilir.*

Ancak borçlu, maniin kalktığı günden itibaren üç gün içinde, mazeretini gösterir delillerle birlikte itiraz ve sebeplerini ve müstenidatını bildirmeye ve mütaakıp fıkra için yapılacak duruşmaya taallük eden harç ve masrafları ödemeye mecburdur.

İtiraz üzerine icra mahkemesi ancak gecikme sebebinin mahiyetine ve hadisenin özelliklerine göre takibin tatilini tensip edebilir. Merci, tetkikatını evrak üzerinde yapar. Lüzumu halinde iki tarafı hemen davetle mazeretin kabule şayan olup olmadığına karar verir. Duruşmaya karar verilmemesi halinde borçludan alınan masraflar kendisine iade olunur.

Mazeretin kabulü halinde icra takibi durur. Aynı celsede alacaklı itirazın kaldırılmasını sözlü olarak da istiyebilir. Bu takdirde tahkikata devam olunarak gerekli karar verilir.

Daha önce borçlunun mallarına haciz konulmuşsa mazeretin kabulü kararının tefhim veya tebliği tarihinden itibaren alacaklı yedi gün içinde, merciden itirazın kaldırılmasını istemez veya aynı süre içinde 67 nci maddeye göre mahkemeye başvurmazsa haciz kalkar." Gecikmiş itiraz hakkında detaylı bilgi için bkz. **Kuru/Arslan/Yılmaz,** s. 152 vd; **Pekcanıtez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes,** s. 165-166; **Kuru/Görgün,** s. 61; **Yıldırım/Deren-Yıldırım,** s. 79-81; **Muşul,** s. 287-292.

dairesine bildirmesi anlamına gelmektedir[247]. Tanımdan da anlaşılacağı üzere ödeme emrine itirazı iki şekilde sınıflandırmak mümkündür.

aa) Maddi Hukuka Dayanan İtiraz Sebepleri

Bunlardan birincisi; daha çok takip konusu alacağa ilişkin olan ve maddi hukuka dayanan itiraz sebepleridir[248]. Gemi alacağının hiç doğmadığı yahut talep edildiği miktarda olmadığı (İcra ve İflâs Kanununun 62. maddesinin 4. fıkrasında yer alan kısmî itiraz), gemi alacağının sözleşmeden doğması durumunda ilgili sözleşmenin bâtıl olduğu, gemi alacağının henüz muaccel olmadığı yahut doğmasının geciktirici şarta bağlanıp şartın henüz gerçekleşmediği, gemi alacağının ödendiği yahut zamanaşımına uğradığı vs. sebeplerle son bulduğu, alacaklı yahut borçlu sıfatlarının bulunmadığı itirazları, maddi hukuka ilişkin itiraz sebeplerine birer örnek teşkil eder.

bb) Takip Hukukuna Dayanan İtiraz Sebepleri

"*Alacaklının takip yapma ehliyetinin bulunmadığı itirazı*" olarak ifade edilebilen takip hukukuna ilişkin itiraz sebeplerine[249] ise örnek olarak; yetki itirazı, gemi alacaklısının aynı alacak hakkında daha önceden takibe başlamış olması halinde derdestlik itirazı, alacak miktarının belirli olmadığı (başka bir deyişle likid olmadığı[250]), gemi alacaklısının bir sözleşme ile icra takibinde bulunma hakkından vazgeçtiği itirazı vb. verilebilir.

---

247 **Kuru/Arslan/Yılmaz,** s. 141.

248 Maddî hukuka ilişkin ileri sürülen sebepler, yalnızca itiraz sebebidir. Başka bir deyişle, bu sebeplere dayanılarak şikâyet yoluna başvurulamaz. Zira icra müdürünün, maddi hukuktan doğan itiraz sebeplerini (örneğin alacağın doğup doğmadığını yahut zamanaşımına uğrayıp uğramadığını) inceleme yetkisi yoktur. **Kuru/Arslan/Yılmaz,** s. 142.

249 Belirtmek gerekir ki, alacaklının takip yapma yetkisini haiz olmadığına ilişkin ileri sürülecek sebeplerin hepsi itiraz sebebi değildir. Bunlardan itiraz yolu ile sürülebilecek olanlar; icra müdürünün re'sen gözetmesi gereken şikâyet sebepleri kapsamında olmayanlardır. Ayrıntılı bilgi için bkz. **Kuru/Arslan/Yılmaz,** s. 142; **Pekcanıtez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes,** s. 160.

250 "*Likid alacak*" kavramı hakkında bkz. **Kuru/Arslan/Yılmaz,** s. 167-169. Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, 15.12.1967 tarihli ve E. 4/1344, K. 615 sayılı kararında alacağın likid olmasına ilişkin şu tespitte bulunmuştur; "*takip konusu alacağın belirli, sabit olması, borçlu tarafından bilinmesi veya tayin ve tahkik edilmesi mümkün nitelikte bulunması, hakimin takdirine bağlı olmaması lazımdır. Belgeye bağlı bulunsun veya bulunmasın borçlunun böyle bir alacağa karşı itirazı haksız sayılır. Alacağın miktarı ancak mahkemeye yapılacak inceleme ile tespit edilecek ise, örnek olarak haksız fiilden doğan tazminat istemlerinde, hesap rüyetini gerektiren adi ortaklıkta olduğu gibi, itiraz eden borçluya icra inkar tazminatı yükletilemez.*" (**Üstündağ,** *İcra Hukuku,* s. 108'den naklen) Likid alacaklar hakkındaki Yargıtay kararları için bkz. **Uyar,** *İcra ve İflâs Kanunu,* C. I, s. 1126 vd.

İtiraz sebeplerini ileri sürülüş bakımından ise ikiye ayırmak mümkündür[251];

cc) İmzaya İtiraz

Adi bir senede dayanan gemi alacağının takibinde, gemi alacaklısı hakkının borçlusunun, bu adi senet altındaki imzanın kendisine ait olmadığı gerekçesiyle itiraz etmesi halinde, imzaya itiraz söz konusu olacaktır. Örneğin; Türk Ticaret Kanununun 988. maddesinin 1. fıkrası uyarınca kaptan, gemi bağlama limanı dışında bulunduğu sırada ve gemiyi muhafaza etmek amacıyla veresiye mal almışsa ve karşılığında adi bir senet düzenlenmişse; aynı Kanunun 1235. maddesinin 6. bendi uyarınca doğan gemi alacağının takibinde alacaklının bu senede dayanması mümkündür. Burada örneğin donatan, senet altındaki imzanın kendi kaptanına ait olmadığını, imzaya itiraz olarak ileri sürebilecektir. Belirtmek gerekir ki, imzaya itiraz yalnızca alacağın adi bir senede dayanması halinde söz konusu olur[252]. Ayrıca yapılacak itirazın, İcra ve İflâs Kanununun 62. maddesinin 5. fıkrası gereğince ayrıca ve açıkça yapılması gerekir[253]. Aksi takdirde borçlu, senet altındaki imzayı kabul etmiş sayılır.

Gemi alacağının adi bir senede dayanması ve borçlunun bu adi senet altındaki imzaya itiraz etmesi halinde, gemi alacaklısı aşağıda inceleneceği üzere icra mahkemesinden bu itirazın geçici kaldırılmasını talep edebilir; itirazın kesin kaldırılmasını isteyemez[254]. Gemi alacağının çoğu zaman adi bir senede dayanmadığı dikkate alındığında (örneğin haksız fiilden doğan gemi alacaklarında), bu itiraz yolunun işletilebilmesi güçlük arz edecektir. Bu husus, konuyu pekiştirmesi bakımından, "*itirazın kaldırılması*" usulüne ilişkin açıklamalarda, bir kez daha yer almıştır.

---

251 **Kuru/Arslan/Yılmaz,** s. 143; **Kuru/Görgün,** s. 56; **Pekcanıtez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes,** s. 161.

252 **Kuru/Arslan/Yılmaz,** s. 143; **Pekcanıtez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes,** s. 161. İcra takibi hiçbir senede dayanmıyorsa imzaya itiraz söz konusu olamayacaktır. Ayrıca noterden tasdikli bir senede karşı da borçlu imza inkârında bulunamaz. Böyle bir inkâr, ancak sahtelik davası ile gündeme getirilebilir. Buna rağmen yine de noterden tasdikli imzaya karşı yapılan itiraz, imzaya değil, borca itiraz olarak nitelendirilir. Bkz. **Kuru/Arslan/Yılmaz,** s. 144-145; **Kuru/Görgün,** s. 56; **Pekcanıtez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes,** s. 161.

253 Örneğin, "*senet altındaki imzayı kabul etmiyorum*", "*imzayı inkâr ediyorum*", "*kaptanım senet imzalamamıştır*" şeklinde itirazda bulunulması mümkündür. "*Borcum yoktur*" şeklinde yapılan bir itiraz, imzaya değil borca itiraz olarak nitelendirilir. İmzaya itirazın yanında senet metninden anlaşılan diğer itiraz sebeplerinin de ileri sürülebilmesi mümkündür. Örneğin; "*senet altındaki imzayı kabul etmiyorum; bu itirazım kabul edilmese dahi alacağı doğuracak şart henüz gerçekleşmemiştir*" vb. Doktrinde, yapılan itirazın imzaya itiraz olarak işlem göreceği fikri hâkimdir. **Kuru/Arslan/Yılmaz,** s. 144; **Pekcanıtez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes,** s. 161.

254 **Kuru/Arslan/Yılmaz,** s. 144; **Kuru/Görgün,** s. 56.

dd) Borca İtiraz

İmzaya itiraz dışında yapılan bütün itirazlar "*borca itiraz*" olarak nitelendirilir[255]. Örneğin, gemi alacağının ödenmiş olduğu yahut henüz muaccel olmadığı, gemi alacağının zamanaşımına uğradığı[256], icra dairesinin yetkisizliği itirazı borca itiraza birer örnek olarak gösterilebilir. Yetkisizlik itirazının burada ayrıca değerlendirilmesi gerekir. Zira bu itirazın müstakil olarak yapılmayıp, imzaya veya borca itiraz ile birlikte ileri sürülmesi halinde hangi itiraz olarak işlem göreceği farklılık arz etmektedir. Şöyle ki; yetkisizlik itirazının borca itiraz ile birlikte yapılması halinde borca itiraz olarak; imzaya itiraz ile birlikte yapılması halinde ise imzaya itiraz olarak işlem göreceği kabul edilmektedir[257].

İmzaya itirazda yer alan "*itirazın açıkça ve ayrıca belirtilmesi*" şartının borca itirazda yer almadığını belirtmek mümkündür[258]. Ancak borçlu, ileri süreceği borca itiraz sebebi ile bağlı olacağından[259], senet metninden anlaşılmayan itiraz sebeplerinin açıkça ve ayrıca bildirilmesinin borçlu menfaatine olacağı savunulmaktadır[260]. Örneğin; senede dayanan gemi alacağına karşı yapılan takas itirazında, takas talebinin geçerliliği senet metninde anlaşılamayacağından, bunun ayrıca ve açıkça ileri sürülmesi gerekmektedir. Zira İcra ve İflâs Kanununun 63. maddesi hükmü uyarınca, itiraz eden borçlu, alacaklının dayandığı senet metninden anlaşılanlar dışında, itiraz sebeplerini değiştiremez ve genişletemez. Başka bir deyişle, ayrıca ve açıkça sebep bildirilmemiş

---

255 **Kuru/Arslan/Yılmaz,** s. 145; **Kuru/Görgün,** s. 57.

256 Kural olarak, taşınır rehninin paraya çevrilmesi yolu ile takipte, genel haciz yolu ile takipten farklı olarak, zamanaşımı, borca itiraz sebepleri arasında yer almamaktadır. Zira alacak zamanaşımına uğrasa dahi, taşınır rehninden alacaklının alacağına kavuşma imkanı sürecektir. Nitekim Borçlar Kanununun 138. maddesinde de belirtildiği üzere; "*Alacağın bir menkul rehni ile temin edilmiş bulunması, bu alacak hakkında müruru zaman cereyanına mani olmaz. Fakat alacaklı rehinden hakkını istifa etmek salahiyetini muhafaza eder*." Taşınır rehninin paraya çevrilmesi yolu ile takipte zamanaşımı itirazında bulunulamaması hakkında bkz. **Kuru/Arslan/Yılmaz,** s. 421. Ancak gemi alacaklısı hakkının takibinde, borçlu tarafından zamanaşımı itirazında bulunulabilmesi mümkündür. Ayrıntılı bilgi için bkz. **Türkel,** s. 134 vd. Türk Ticaret Kanunu Tasarısında ise 1326. maddesinde belirtilen sürelerin sonunda gemi alacaklısı hakkının bahşettiği kanunî rehin hakkının düşeceği açıkça yer almaktadır. Başka bir deyişle, bu sürelerin sonunda rehin hakkının ortadan kalktığı gerekçesiyle borca itiraz ileri sürülebilir.

257 **Kuru/Arslan/Yılmaz,** s. 145.

258 **Kuru/Arslan/Yılmaz,** s. 145; **Pekcanıtez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes,** s. 162.

259 Borçlunun itiraz sebepleri ile bağlı olması hakkında bkz. **Kuru/Arslan/Yılmaz,** s. 145 vd; **Pekcanıtez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes,** s. 162; **Yıldırım/Deren-Yıldırım,** s. 76.

260 **Kuru/Arslan/Yılmaz,** s. 145.

olması halinde borçlu, itirazın kaldırılması talebine karşı yalnızca alacaklının dayandığı senet metninden anlaşılabilen borca itiraz sebeplerini ileri sürebilir[261].

Gemi alacaklısı hakkının takibinde ise borca itiraz; a) sadece gemi alacağına itiraz, b) sadece gemi alacaklısı hakkına itiraz, c) gemi alacağına ve gemi alacaklısı hakkına itiraz olarak üç şekilde karşımıza çıkabilir[262].

Yalnızca gemi alacağına itiraz edilmesi halinde, gemi alacaklısı hakkı ve dolayısıyla bundan doğan rehin hakkı itiraz konusu yapılamayacaktır. Zira İcra ve İflâs Kanununun 147. maddesinin 1. bendi uyarınca, rehin hakkına açıkça itiraz edilmemişse, alacaklının rehin hakkı takip safhası içinde artık tartışma konusu olamaz; başka bir deyişle rehin hakkı kesinleşir. Bu durumda gemi alacaklısının, borçlunun alacaktan sorumlu olduğunu, itirazın kaldırılması yahut itirazın iptali davası ile hükme bağlaması yeterli olacaktır. Nitekim gemi alacaklısı hakkı burada tartışma konusu yapılmadığından, alacağın, gemi alacaklar listesinde yer alıp sahibine gemi alacaklısı hakkı bahşettiğinin hüküm altına alınmasına gerek yoktur[263].

Burada ayrıca belirtmek gerekir ki, donatanın yahut gemi işletme müteahhidinin sınırlı aynî sorumluluğunun söz konusu olması ve gemi alacaklısının bu kişilerin deniz serveti dışındaki malvarlıkları üzerinde takibe girişmiş olması halinde, bu kişiler tarafından başvurulacak yol, borca itiraz değil, şikâyet yolu olacaktır[264].

Yalnızca gemi alacaklısı hakkına itiraz ise çeşitli şekillerde meydana gelebilir. Örneğin, alacağın gemi alacakları listesinde yer almadığı gerekçesiyle gemi alacaklısı hakkının doğmadığı, borçlunun kendi gemisi üzerinde değil başka bir kişinin gemisi üzerinde doğduğu gibi.

Doktrinde bazı yazarların gemi alacaklısı hakkına itirazı, salt rehin hakkına itiraz olarak değerlendirildiği görülmektedir[265]. Acaba gemi alacaklısı hakkına yapılan itiraz, bu alacağın bahşettiği rehin hakkına itiraz anlamına gelir mi? Bu düşüncenin kabulü,

---

261 Borca itirazın sebebinin olması halinde ise, artık bu sebep değiştirilemez ve genişletilemez.

262 **Türkel,** s. 147.

263 **Türkel,** s. 147.

264 **Türkel,** s. 147.

265 Örneğin; Türkel, "*Sadece gemi alacaklısı hakkına itiraz edilmesi durumunda, bu rehin hakkına yöneltilen itirazın kaldırılması gerekir*" şeklinde görüşünü ifade ederken, gemi alacaklısı hakkına yapılan itirazı, aslında rehin hakkına yöneltilen itiraz olarak kabul etmektedir. Bkz. **Türkel,** s. 148.

bizim de savunduğumuz, gemi alacaklısının hukukî niteliğinin yalnızca rehin hakkından ibaret olmadığı, rehin hakkı ile teminat altına alınmış bir şahsî hak olduğu görüşüne aykırı düşer mi? Gemi alacaklısı hakkına muhtelif nedenlerle itiraz ileri sürülebilir. Örneğin; gemi alacaklısı hakkının kendi gemisi üzerinde doğmadığını ileri süren donatanın, burada aslında rehin hakkına da itiraz ettiği kabul edilebilir mi? Her ne kadar gemi alacaklısı hakkı salt bir kanunî rehin hakkı niteliğinde olmasa da, doğuş tarihinde kanunî rehin hakkını da beraberinde getireceğinden, esas hak ile bahşettiği hak arasında bir bütünlük ilişkisi olduğu düşünülebilir. Dolayısıyla gemi alacaklısı hakkının muhteviyatında kanunî rehin hakkını barındırdığını ve bunun neticesinde hakka yapılan itirazın, aslında rehin hakkına yapılan itiraz olarak değerlendirilebileceğini kabul etmek mümkündür.

Gemi alacaklısı hakkının paraya çevrilmesi için girişilen icra takibinde asıl olarak ileri sürülmesi gereken itirazın ise, gemi alacağı ile gemi alacaklısı hakkının birlikte inceleme konusu yapılacağı itiraz olduğunu kabul etmek gerekir[266]. Nitekim böyle bir durumda hem söz konusu alacaktan ötürü borçlunun borçlu olup olmadığı, hem de alacağın gemi alacaklısı hakkı bahşedip bahşetmediği araştırılacaktır.

Gemi alacağının rehnin paraya çevrilmesi yolu ile takibe konulması halinde, takibe itiraz etmek isteyen şahsî borçlu ve aynî yükümlü[267], geminin sicile kayıtlı olup olmamasına göre İcra ve İflâs Kanununun 146. yahut 150. maddesi hükmü uyarınca ödeme emrinin kendisine tebliği tarihinden itibaren 7 (yedi) gün içerisinde ödeme emrine itiraz etmelidir; zira aksi halde ödeme emri ve takip hem gemi alacağı hem de rehin hakkı bakımından kesinleşecektir[268]. Aynı kanunun taşınır rehinlerine ilişkin olan 147. maddesinin 1. fıkrasında, ödeme emrine itiraz hakkında 62 den 72 nci maddeye kadar olan hükümlerin uygulanacağı açıkça hükme bağlanmıştır. Buna göre örneğin; Kanunun 62. maddesinin 2. fıkrası uyarınca, takibe itiraz edilmesi halinde bu itiraz üç gün içinde bir muhtıra ile alacaklıya tebliğ edilir. 4. fıkrası uyarınca ise alacağa karşı

---

266 **Türkel,** s. 149.

267 **Uyar,** *Rehnin Paraya Çevrilmesi*, s. 97-98. Gemi alacaklısı hakkının aynî yükümlüsü olan gemi malikinin hem alacağa hem de kanunî rehin hakkına itiraz edebileceği kabul edilmelidir. Örneğin, gemi alacağının şahsî borçlusu tarafından borca itiraz edilip, rehne itiraz edilmediği takdirde, rehin hakkı kesinleşecek ve bu durum şüphesiz gemi malikinin menfaatine aykırı olacaktır. Bu gibi sakıncaları önlemek için itiraz hakkının gemi malikine de tanınması zarurî görünmektedir. **Çağa/Kender,** s. 116; **Atamer,** *Tasarı Cebrî İcra* s. 350.

268 **Atamer,** *Tasarı Cebrî İcra*, s. 351.

kısmî itirazda bulunmak mümkündür. Ancak itiraz edilen kısmın cihet ve miktarının açıkça gösterilmesi gerekmektedir; aksi takdirde itiraz edilmemiş sayılır. Yedi günlük süre içerisinde ödeme emrine itiraz edilmesi halinde Kanunun 66. maddesinin 1. fıkrası gereğince[269] takip, borçlunun itirazının haklı olup olmadığı araştırılmaksızın[270] kendiliğinden durur. Hükmün devamına göre ise; borçlu, borcun yalnız bir kısmına itirazda bulunmuş ise (kısmî itiraz), takibe kabul ettiği miktar için devam olunur. Müşterek borçluluğun söz konusu olması halinde (örneğin çatmada müşterek kusurun mevcut olması), yalnızca itiraz eden borçlular açısından takip durur. Ancak zorunlu takip arkadaşlığının söz konusu olması halinde, örneğin alacağın şahsî borçlusu ve aynî yükümlüsünün farklı kişiler olması halinde takibin durması için takip arkadaşlarından birinin itirazda bulunması yeterlidir.

Genel olarak borçlunun itirazı (imzaya itiraz yahut borca itiraz) ile duran takibe karşı alacaklının başvurabileceği iki yol mevcuttur[271]: 1) Borçlunun itirazının kaldırılması için icra mahkemesine başvurmak, 2) Borçlunun itirazının iptali için mahkemede dava açmak.

Bu konu, esas olarak icra ve iflâs hukukunun inceleme alanına girdiğinden, çalışma kapsamını genişletmemek amacıyla, konu hakkında izlenilecek usul ve ortaya çıkacak sonuçlara ilişkin olarak icra ve iflâs hukukçularının görüş, değerlendirme ve açıklamalarına atıfta bulunmakla yetinilmiştir. Ancak usul hukukunu ilgilendiren bu başvuru yollarının gemi alacaklısı hakkı bakımından göstereceği özelliklerin tespit edilmesinde yarar bulunduğu kuşkusuzdur. Başka bir deyişle, aşağıda alacaklı ve borçlu açısından başvurulabilecek yollar incelenirken, genel açıklamalara kısaca yer verilmesini müteakip, gemi alacaklısı hakkı bakımından ortaya çıkan sonuçlar tespit edilmeye çalışılmıştır.

---

269 İlgili hüküm uyarınca; "*Müddeti içinde yapılan itiraz takibi durdurur. İtiraz müddetinde değilse alacaklının talebi üzerine icra memuru takip muamelelerine alacağın tamamı için devam eder. Borçlu, borcun yalnız bir kısmına itirazda bulunmuşsa takibe, kabul ettiği miktar için devam olunur*."

270 Her ne kadar ödemeyi geciktirme ve zaman kazanma amacıyla takibe itiraz eden borçlular bakımından icra inkâr tazminatı (İİK. m. 67/2, m. 68 son fıkra ve m. 68/a son fıkra), tazminat (İİK. m. 69/5) ve 3095 sayılı Kanuni Faiz ve Temerrüt Faizine İlişkin Kanun uyarınca temerrüt gibi müeyyideler öngörülmüş olsa da, bütün bunları göze alan borçlu bakımından itiraz müessesesinin şahsî çıkarlar doğrultusunda kötüye kullanılması mümkündür. **Kuru/Arslan/Yılmaz,** s. 143.

271 **Kuru/Arslan/Yılmaz,** s. 141; **Kuru/Görgün,** s. 63; **Pekcanıtez/Atalay/Sungurtekin Özkan/ Özekes,** s. 167; **Üstündağ,** *İcra Hukuku,* s. 105; **Muşul,** s. 292-293; **Olgaç,** C. I, s. 496.

ee) İtirazın Geçici Olarak Kaldırılması[272]

İcra ve İflâs Kanununun 68/a maddesinin 1. fıkrası hükmü uyarınca, alacağın bir adî senede dayanması ve borçlunun bu adî senet altındaki imzayı inkâr etmesi halinde alacaklı, itirazın kendisine tebliği tarihinden itibaren altı ay içinde itirazın geçici olarak kaldırılmasını "*icra mahkemesinden*" talep edebilir. İcra mahkemesince bu talebin kabul edilmesi halinde alacaklı, itirazla durmuş olan icra takibine devam edilmesini isteyemez ve fakat yalnızca geçici haciz talep edebilir. Nitekim İcra ve İflâs Kanununun 69. maddesinin 2. fıkrası uyarınca, itirazın geçici kaldırılması kararının tefhim veya tebliğinden itibaren yedi gün içinde borçlu tarafından borçtan kurtulma davası açılabilir. Bu dava açma süresi içerisinde ve dava açılmışsa dava sonuçlanıncaya kadar takip durmakta devam eder[273].

İtirazın geçici olarak kaldırılması talebinde bulunmak için alacağın dayandığı adî senet altındaki imzaya itiraz edilmesi koşulu karşısında, gemi alacaklarının takibinde bu yola daha az sıklıkla müracaat edilebileceği sonucuna ulaşmak mümkündür. Zira gemi alacaklısının elinde çoğu zaman adî senet niteliğinde bir belge bulunmadığından (örneğin; kaptanın kusuruyla çatma meydana gelmesi halinde yolcuların tazminat alacaklarında), takibin daha başında borçlu imzaya itiraz edemeyecek ve dolayısıyla alacaklı tarafından itirazın geçici olarak kaldırılması talebi gündeme gelmeyecektir.

ff) İtirazın Kesin Olarak Kaldırılması[274]

Borçlunun "*borca itiraz*" etmiş olması ve alacağın İcra ve İflâs Kanununun 68. maddesinin 1. fıkrasında yer alan belgelerden[275] birine bağlı olması halinde alacaklı,

---

272 İtirazın geçici olarak kaldırılması usulü ve buna ilişkin mahkeme kararları, hükümleri ve borçtan kurtulma davası hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **Kuru/Arslan/Yılmaz,** s. 195 vd; **Kuru/Görgün,** s. 70 vd; **Pekcanıtez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes,** s. 196 vd; **Üstündağ,** *İcra Hukuku,* s. 122 vd; **Yıldırım/Deren-Yıldırım,** s. 93 vd.; **Muşul,** s. 308 vd; **Kaçak,** s. 656 vd.

273 **Kuru/Arslan/Yılmaz,** s. 195; **Pekcanıtez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes,** s. 197; **Muşul,** s. 313.

274 İtirazın kesin olarak kaldırılması usulü ve buna ilişkin mahkeme kararları hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **Kuru/Arslan/Yılmaz,** s. 174 vd.; **Kuru/Görgün,** s. 67 vd.; **Pekcanıtez/Atalay/ Sungurtekin Özkan/Özekes,** s. 186 vd; **Üstündağ,** *İcra Hukuku,* s. 112 vd; **Yıldırım/Deren-Yıldırım,** s. 81 vd.

275 İlgili madde hükmü uyarınca bu belgeleri; borçlunun imzası ile ikrar edilmiş adî senet, borçlunun imzası noterlikçe onaylı senet, resmî belgeler veya yetkili makamların yetkileri dâhilinde ve usulüne göre verdikleri belgeler, kredi kurumları ile ilgili belgeler, borçlunun resmî daireler veya memurlar huzurunda borç ikrarında bulunduğunun tespit edildiği belgeler, ihtiyar heyeti tarafından onaylı senetler olarak belirtmek mümkündür. Bu belgelere ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz. **Kuru/Arslan/Yılmaz,** s. 174 vd; **Kuru/Görgün,** s. 68; **Pekcanıtez/Atalay/Sungurtekin Özkan/ Özekes,** s. 186-191; **Üstündağ,** *İcra Hukuku,* s. 116-118; **Uyar,** *İcra ve İflâs Kanunu,* C. I, s. 1325 vd.

itirazın kendisine tebliğinden itibaren altı aylık süre içerisinde[276] "*icra mahkemesine*" başvurarak itirazın kesin kaldırılmasını talep edebilir. Bu süre içerisinde itirazın kaldırılması istenilmediği takdirde yeniden ilâmsız takip yapılamaz[277]. Alacağın Kanunun 68. maddesinde belirtilen belgelere bağlı olması koşulu getirtilmesindeki amaç, alacaklıya, borçlunun itirazını icra mahkemelerinde genel mahkemelere nazaran daha çabuk ve basit bir şekilde kaldırtma imkânı tanınırken, borçlunun savunma imkânının tehlikeye sokulmaması düşüncesinden kaynaklanmaktadır[278]. Başka bir deyişle, ancak güçlü delillerin bulunması halinde alacaklı itirazın kesin kaldırılmasını isteyebilmelidir.

Böyle bir şartın mevcudiyetinin çoğu zaman, borçlunun itirazını kaldırmak isteyen gemi alacaklısının aleyhine bir durum yarattığını kabul etmek gerekir. Zira örneğin; gemi adamlarının işlediği haksız fiillerden doğan gemi alacaklarında, gemi alacaklısının elinde İcra ve İflâs Kanununun 68. maddesinde sayılan belgelerden biri bulunmayacaktır. Gemi alacaklısı ancak elinde böyle bir belge bulunması halinde, örneğin; Türk Ticaret Kanunun 1235. maddesinin 6. bendi uyarınca kaptanın akdettiği kredi sözleşmesinden doğan gemi alacaklarının takibinde yahut gemi alacağı ve/veya gemi alacaklısı hakkının bir ilâm yahut ilâm niteliğindeki bir belgeye dayanması halinde[279] borçlunun itirazının bu yolla kaldırılmasını talep edebilecektir. Bu şekilde alacaklının Kanunun 68. maddesinde yer alan belgeler ile gemi alacağını ispat etmesi halinde, ispat yükü borçluya düşecektir. Borçlunun da kural olarak itirazını yalnızca Kanunun 68. maddesindeki belgelerden biri ile ispat etmekle yükümlü olması karşısında; alacaklı aleyhine geçerli olan durumun, borçlu aleyhine de karşımıza çıktığı sonucuna varılabilir. Nitekim elinde çoğu zaman böyle bir belge bulunmayan ve itirazını ispat edemeyen borçlu, Kanunun 68. maddesinin 2. fıkrası uyarınca icra mahkemesince itirazının kesin kaldırılması sonucu ile karşı karşıya kalacaktır.

---

276 Bu sürenin hak düşürücü süre olduğu kabul edilmektedir. Ancak bu altı aylık sürenin geçirilmesi ile birlikte ilâmsız icra takibi düşmez, zira alacaklı İcra ve İflâs Kanununun 67. maddesinin 1. fıkrası uyarınca 1 (bir) yıllık süre içinde itirazın iptali davasını açabilir. İlamsız takip, bu bir yıllık sürenin geçmesi ile düşer. Bkz. **Kuru/Arslan/Yılmaz,** s. 172; **Pekcanıtez/Atalay/Sungurtekin Özkan/ Özekes,** s. 185; **Muşul,** s. 292.

277 İcra ve İflâs Kanununun 68. maddesinin 1. fıkrası hükmünün kamu düzenine ilişkin olduğu savunulmaktadır. Dolayısıyla 6 (altı) aylık hak düşürücü sürenin icra mahkemesi tarafından re'sen gözetilmesinin zorunlu olduğu ve örneğin bu süre geçtikten sonra aynı alacaktan dolayı ilâmsız takip yapılması ve takip talebinin icra müdürlüğünce kabul edilmesi halinde başvurulacak yolun süresiz şikâyet olduğu ifade edilmektedir. Bkz. **Kuru/Arslan/Yılmaz,** s. 172; **Pekcanıtez/Atalay/ Sungurtekin Özkan/Özekes,** s. 186.

278 **Kuru/Arslan/Yılmaz,** s. 171.

279 **Türkel,** s. 169.

gg) İtirazın İptali Davası

İtirazın iptali davası, konusu borçlunun ödeme emrine karşı itiraz etmiş olduğu alacak olan bir eda davasıdır[280]. İtirazın iptali davasının hukukî niteliğine ilişkin doktrinde ve Yargıtay'da yer alan tartışmalara rağmen[281], esas olarak bir eda davası niteliğini haiz olduğunu belirtmek mümkündür. Zira itirazın iptali davasının kabul edilmesi halinde hüküm fıkrası, itiraza konu olan miktarın tahsili konusunda bir mahkûmiyet kararını ihtiva etmektedir[282].

Gemi alacaklısı hakkının takibinde açılacak itirazın iptali davasının konusunun, farklı şekillerde ileri sürülebilmesi bakımından, ayrıca incelenmesinde fayda görülmektedir. Nitekim gemi alacaklısı hakkının takibinde itirazın iptali davasının üç şekilde açılabilmesi mümkündür[283].

Bunlardan birincisi, yalnızca gemi alacağının, itirazın iptali davasının konusunu teşkil etmesidir. Belirtmek gerekir ki, bu durumda davacı taraf gemi alacaklısı; davalı taraf ise gemi alacağının şahsî borçlusudur. Gemi alacaklısı hakkı burada dava edilmediğinden, bu hakkın aynî yükümlüsünü taraf olarak göstermek mümkün değildir[284]. Bu davadaki ispat yükü de gemi alacaklısına düşecektir. Başka bir deyişle, alacaklının, gemi alacağının varlığını ve miktarını ispat etmesi gerekmektedir[285].

İkinci olarak, İcra ve İflâs Kanununun 147. maddesi hükmü uyarınca rehin hakkına açıkça itiraz edildiği durumlarda, gemi alacaklısı hakkının takibinde itirazın iptali davasının konusunu gemi alacaklısı hakkı teşkil edebilir. Gemi alacaklısı hakkının

---

280 **Kuru/Arslan/Yılmaz,** s. 160; **Kuru/Görgün,** s. 64; **Yavuz, N.:** *Uygulamada ve Öğretide İtirazın İptali Menfi Tespit ve İstirdat Davaları,* Ocak 2000, s. 37.

281 Esas olarak icra hukukunun konusu oluşturan bu tartışmaya detaylı olarak yer verilmemiştir. İtirazın iptali davasının hukukî niteliğine ilişkin görüşler hakkında bkz. **Kuru/Arslan/Yılmaz,** s. 161-162; **Pekcanıtez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes,** s. 172-173; **Yıldırım/Deren-Yıldırım,** s. 100-102; **Çağa/Kender,** s. 117; **Atamer,** *Tasarı Cebrî İcra,* s. 361; **Yavuz,** s. 37-44; **Türkel,** s. 154-155. Yargıtay'ın konuya ilişkin çeşitli kararları için bkz, **Uyar,** *İcra ve İflâs Kanunu,* C. I, s. 1295 vd.

282 **Kuru/Arslan/Yılmaz,** s. 161; **Yıldırım/Deren-Yıldırım,** s. 101; **Atamer,** *Gemi ve Yük Alacaklısı Hakları*, s. 249; **Türkel,** s. 155. Yargıtay HGK'nun 18.02.2005 tarih ve 19-99/87 sayılı kararı da bu yöndedir. Belirtmek gerekir ki Çağa/Kender, üçüncü kişi gemi malikinin asıl borçtan sorumlu olmadığı ve kendisinden tahsil talep edilemeyeceği gerekçesiyle, bu kişiye karşı açılacak davaların "*eda*" değil, bir "*tespit*" davası niteliğinde olduğunu savunmaktadır. **Çağa/Kender,** s. 117.

283 **Türkel,** s. 153.

284 **Türkel,** s. 157-158.

285 Bu dava aslında bir eda davası niteliğini haiz olduğundan, gemi alacaklısı tarafından yapılan bu talebin, takip talebinde veya ödeme emrinde gösterilen alacak kalemlerine ilişkin talebi ihtiva ettiğini kabul etmek gerekir. **Türkel,** s. 158.

bahşettiği kanunî rehin hakkının tartışma konusu yapıldığı bu davalar da esasen bir eda davası niteliğindedir[286]. Ancak buradaki eda davası, bir alacak davası olarak değil, rehin davası olarak karşımıza çıkmaktadır[287]. Dolayısıyla davanın yöneltileceği şahıs, esasen rehin hakkının yükümlüsü[288] olacaktır. Bu davalarda gemi alacağının şahsî borçlusunun davalı olarak gösterilmesi zorunlu olmadığından, gemi alacaklısı hakkının takibinde mevcut bulunan zorunlu dava arkadaşlığının burada bulunmadığını belirtmek mümkündür[289]. İtirazın iptaline ilişkin açılacak bu rehin davası, yukarıda da belirtildiği üzere eda davası niteliğini haiz olduğundan, hüküm fıkrasının bir mahkûmiyet hükmü ihtiva edeceğinden kuşku duyulmamalıdır. Örneğin; davanın kabulü halinde, takip borçlusunun itirazının iptaline karar verilmesinin ardından, rehnin hakkının mevcut olduğu gemi üzerinde yapılan cebri icra takibine katlanılması kararı hüküm fıkrasında yer almalıdır[290].

Üçüncü olarak ise, itirazın iptali davası konusunu, hem gemi alacağı hem de gemi alacaklısı hakkı teşkil edebilir. Bu durumda davalı olarak gösterilmesi gereken taraf hem gemi alacağının şahsî borçlusu, hem de aynî yükümlüsü olacaktır. Başka bir deyişle, böyle bir davada zorunlu dava arkadaşlığı söz konusu olacaktır.

Bütün bunların yanında, gemi alacaklısı ile birlikte gemi alacaklısı hakkına da itiraz edildiği durumlarda, itirazlardan birinin itirazın kaldırılması müracaatı ile; diğerinin ise itirazın iptali davası yolu ile hükümden düşürülmesi mümkündür[291]. Örneğin; kaptanın, kredi kurumları ile akdettiği kredi sözleşmesinden doğan gemi alacaklarında, borçlunun hem gemi alacağına hem de gemi alacaklısı hakkına itiraz etmesi halinde alacaklı, gemi

---

286 Bu nedenle, dava sonucunda elde edilecek karar, daha sonra takipten vazgeçilmiş olsa dahi, ilâmlı icraya konu teşkil edebilecektir **Türkel,** s. 162.

287 **Çağa/Kender,** s. 53; **Türkel,** s. 158.

288 **Türkel,** s. 159.

289 Nitekim yalnızca rehin hakkının itiraz konusu yapılması halinde, asıl alacağın varlığının ispatı yeterli olacaktır ve rehin hakkının kullanımı yalnızca takip sırasında gündeme gelecektir. Bkz. **Türkel,** s. 160.

290 **Türkel,** s. 162. Doktrinde Çağa/Kender, her ne kadar üçüncü kişi gemi maliki aleyhine tahsil hükmünün söz konusu olamayacağını ifade etse de, gemi alacaklısı hakkının gemiye malik her üçüncü kişiye ileri sürülebilmesi niteliği karşısında, bu kişi, gemisi üzerindeki cebri icra takibine katlanmak zorundadır. Nitekim ilâmda mevcut bulunacak tahsil hükmü, doğrudan bu üçüncü kişinin gemisi üzerinde gerçekleşecektir. Gemi alacaklısı hakkına ilişkin açılan rehin davalarının sonucunda ilâmda gösterilecek hüküm fıkrasının nasıl olması gerektiği hususundaki görüş ve tartışmalar hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **Çağa/Kender,** s. 56 vd.

291 **Türkel,** s. 157.

alacağına yönelik itirazı, itirazın kesin kaldırılması yolu ile; gemi alacaklısı hakkına ilişkin itirazı da, itirazın iptali yolu ile hükümsüz kılabilir.

Her iki yola müracaatın farklı zamanlarda gerçekleşmesi, uygulamada bazı soru işaretlerine yol açabilir. Nitekim, yalnızca İcra ve İflâs Kanununun 68. maddesinde sayılan belgelerden birine dayanan gemi alacağına karşı 6 (altı) aylık süre içinde itirazın kesin kaldırılması yoluna müracaat edilmiş ve bunun ardından ve fakat henüz müracaat sonuçlanmadan 1 (bir) yıllık süre içinde gemi alacaklısı hakkına ilişkin takipte itirazın iptali davası açılmış olabilir. Böyle bir durumda, gemi alacağına karşı itirazın kesin kaldırılması talebinin reddedilmesi halinde, bu alacak ile bahşedilen bir hak olan gemi alacaklısı hakkına ilişkin itirazın iptali davasının akıbeti ne olacaktır? Bu soruyu cevaplandırmak için itirazın kaldırılması talebinin reddi kararının genel olarak hüküm ve sonuçlarına başvurmak yeterli olacaktır. Zira itirazın kaldırılması talebinin reddi ile ilâmsız icra takibine devam edilemeyeceğine karar verilmiş olsa dahi, bu karar maddi anlamda kesin hüküm teşkil etmez[292]. Bu karar sonucunda alacaklı aynı alacak için yeniden ilâmsız icra yoluna başvuramaz; başka bir deyişle işbu karar, yalnızca ilâmsız icra takibi bakımından kesinlik arz eder[293]. Fakat İcra ve İflâs Kanununun 67. maddesinin 1. fıkrası uyarınca, alacaklının ödeme emrine itirazın tebliğinden itibaren bir yıl içinde itirazın iptali davası açma imkânı muhafaza edildiği gibi; aynı alacağa ilişkin genel mahkemelerde bir alacak davası açılması da mümkündür[294].

Bütün bu gerekçeler dikkate alındığında, gemi alacağına karşı itirazın kesin kaldırılması talebinin reddedilmesinin, gemi alacaklısı hakkına ilişkin itirazın iptali davasının akıbetini etkilemeyeceği sonucuna varmak mümkündür.

Gemi alacaklısının itirazın kesin kaldırılması müracaatı yerine itirazın iptali davası açmasında çoğu zaman menfaatinin bulunduğu kuşkusuzdur. Zira itirazın iptali davası açan gemi alacaklısının, alacağını İcra ve İflâs Kanununda sayılan belgeler ile ispat etme zorunluluğu bulunmamaktadır. Aksine Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununa göre caiz olan her türlü delil ile alacağın ispatı mümkündür. Bu nedenle, yukarıda da

---

292 **Kuru/Arslan/Yılmaz,** s. 192; **Kuru/Görgün,** s. 67; **Pekcanıtez/Atalay/Sungurtekin Özkan/ Özekes,** s. 195; **Yıldırım/Deren-Yıldırım,** s. 92.

293 **Kuru/Arslan/Yılmaz,** s. 192; **Pekcanıtez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes,** s. 195

294 **Kuru/Arslan/Yılmaz,** s. 193; **Kuru/Görgün,** s. 69-70; **Pekcanıtez/Atalay/Sungurtekin Özkan/ Özekes,** s. 195; **Yıldırım/Deren-Yıldırım,** s. 92

belirtildiği üzere, gemi alacağının bir belgeye dayanmamış olması halinde, itirazın hükümden düşürülmesini arzu eden alacaklının başvuracağı yegâne yol, itirazın iptali davası olacaktır.

hh) Menfi Tespit Davası [295]

Gemi alacaklısına karşı borçlu olunmadığına ilişkin borçlu tarafından açılacak menfi tespit davalarının, henüz icra takibine girişilmeden yahut takip esnasında ileri sürülmesi mümkündür. Gemi alacağının borçlusu olunmadığının tespitinde gemi alacağının; gemi alacaklısı hakkından dolayı sorumlu olunmadığının (başka bir deyişle hakkın aynî yükümlüsü olunmadığının) tespitinde[296] ise gemi alacaklısı hakkının dava konusu yapılması gerekmektedir. Ancak bu davayı açmak için borçlunun mutlaka tespit davası açmakta hukukî yararının mevcut olduğunu ispatlaması gerekir[297]. Takip henüz başlamadan açılacak tespit davasında ise bu hukukî yararın; örneğin, takibin kendisi aleyhine başlatılacak olmasının muhtemel olmasının ispatı ile gerçekleşeceğini belirtmek mümkündür. Şöyle ki; gemi alacağına ilişkin borçluya bir ihtarname gönderilmesi halinde, borçlu aleyhine takip başlatılacağı muhtemel kabul edilebilir[298]. Bunun yanında, borçlunun takipte ileri sürebileceği hususlar için[299] menfi tespit davası açmasında hukukî yarar yoktur. Belirtmek gerekir ki, borçlu tarafından takipten önce açılacak bu dava, alacaklının başvuracağı takibi kendiliğinden önlemez veya durdurmaz[300].

---

295 Menfi tespit davası hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **Kuru/Arslan/Yılmaz,** s. 213 vd; **Kuru/ Görgün,** s. 76 vd; **Pekcanıtez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes,** s. 204 vd; **Üstündağ,** *İcra Hukuku,* s. 130 vd; **Yıldırım/Deren-Yıldırım,** s. 118 vd; **Muşul,** s. 344 vd; **Olgaç,** C. I, s. 643-650; **Yavuz,** s. 165 vd; **Kaçak,** s. 707 vd.

296 Örneğin, gemi alacaklısı hakkının kendi gemisi üzerinde doğmadığını iddia eden gemi maliki menfi tespit davası açabilir.

297 **Pekcanıtez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes,** s. 208; **Muşul,** s. 346.

298 **Pekcanıtez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes,** s. 208.

299 Örneğin, gemi alacağının bir senede dayanması halinde, senet metninden anlaşılabilecek hususların (alacağın zamanaşımına uğradığı itirazı gibi) takip sırasında itiraz olarak ileri sürülebilmesi mümkündür.

300 İcra ve İflâs Kanununun 72. maddesinin 2. fıkrası uyarınca borçlunun takibin durmasına ilişkin ihtiyatî tedbir talebinin ciddi görülmesi halinde alacağın %15'den az olmamak üzere alınacak teminat ile icra takibi durabilmektedir. Alınacak bu ihtiyatî tedbir kararını müteakip, alacaklının itirazın kaldırılması yoluna başvurup başvuramayacağı, yahut başvurmuş ise icra mahkemesinin itirazı kaldırma kararı verip veremeyeceği hususu ve buna ilişkin Yargıtay'ın görüşü hakkında bkz. **Pekcanıtez/Atalay/ Sungurtekin Özkan/Özekes,** s. 208-209.

Menfi tespit davasının takip esnasında açılması için de aynı şekilde hukukî yararın mevcut bulunması gerekir[301]. Ayrıca gemi alacaklısı tarafından itirazın iptali davası açılmış olup, davanın kazanılmış olması halinde, menfi tespit davası açılması mümkün olmadığı gibi, itirazın iptali davası açılıp henüz sonuçlanmamış iken açılan menfi tespit davalarının da derdestlik nedeni ile reddedilmesi gerekmektedir[302].

ii) İstirdat Davası

Borçlu olunmayan bir paranın takip sırasında ödenmiş olması halinde, ödediği paranın geri verilmesini isteyen borçlunun başvuracağı yol, istirdat davasıdır. Gemi alacaklısı hakkının takibinde borçlu tarafından açılacak istirdat davalarında da uygulanacak özel hükümler mevcut bulunmadığından usul hukukunda yer alan genel hüküm ve açıklamalar burada da geçerli olacaktır[303]. Gemi alacaklısı hakkının paraya çevrilmesinde esasen rehinli malın satılıp, bedelinin alacaklıya ödenmesi söz konusu olduğundan, istirdat davasının asıl olarak rehinli malın malikinin, örneğin gemi malikinin talep etmesi söz konusu olacaktır. Gemisi satılıp paraya çevrilen ve açtığı istirdat davasında haklı görülen gemi malikinin uğradığı zararların tazminini isteyip isteyemeyeceği tartışma konusu yapılabilir. Zira geminin birçok seferden mahrum kalması ve aynı zamanda malik olan donatan bakımından ekonomik çöküntüye ve ticarî itibar kaybına maruz kalması söz konusu olabilir. Öğretide, kanunda herhangi bir düzenleme bulunmadığı gerekçesi ile istirdat davalarında kural olarak tazminata hükmedilemeyeceği, ancak menfi tespit davasının istirdat davasına dönüşmesi durumunda borçlu lehine tazminata hükmedilebileceği görüşü yer almaktadır[304]. Kanaatimizce, menfi tespit davasının istirdat davasına dönüşüp dönüşmediğine bakılmaksızın, haksız yere takibin sonuçlarına maruz kalan gemi malikinin bu zararının giderilmesi gerekmektedir.

---

301 Ödeme emrine itiraz eden borçlunun menfi davası açmakta hukukî yararının bulunduğu kabul edilmektedir. Ancak örneğin; ödeme emrine itiraz üzerine takip durmuş ise borçlunun bu davayı açmakta hukukî yararı yoktur. Bkz. **Pekcanıtez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes,** s, 209; **Muşul,** s. 345 vd.

302 **Pekcanıtez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes,** s. 206. Bu husus itirazın kaldırılması yoluna başvurulduğu durumlarda geçerli olmayacaktır. Zira itirazın kaldırılması kararları maddi anlamda kesin hüküm teşkil etmez.

303 İstirdat davasının şartları, yargılama usulü ve sonuçları için bkz. **Kuru/Arslan/Yılmaz,** s. 220 vd; **Kuru/Görgün,** s. 81 vd; **Pekcanıtez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes,** s. 215 vd; **Üstündağ,** *İcra Hukuku,* s. 136 vd; **Yıldırım/Deren-Yıldırım,** s. 128 vd; **Olgaç,** C. I, s. 650-652; **Yavuz,** s. 375 vd; **Kaçak,** s. 709 vd.

304 **Pekcanıtez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes,** s. 218.

8- Gemi Alacaklısı Hakkının Rehnin Paraya Çevrilmesi Yolu ile İlâmlı Takibi

İcra ve İflâs Kanununun 150/h. maddesi uyarınca alacağın veya rehin hakkının yahut her ikisinin bir ilâmda veya Kanunun 38. maddesinde öngörülen ilâm mahiyetini haiz belgelerden birinde tespit edilmiş olması halinde, ilâmların icrasına dair hükümler kıyasen uygulanır. Başka bir deyişle, (i) gemi alacağı yahut (ii) bu alacak hakkının bahşettiği rehin hakkı veya (iii) hem gemi alacağı, hem de rehin hakkı, bir ilâm[305] yahut aynı ilâm niteliğini haiz bir belgede[306] tespit edilmiş ise, gemi alacaklısı, rehnin paraya çevrilmesi yolu ile ilâmlı icraya başvurabilecektir. Belirtmek gerekir ki, gemi alacağının yahut gemi alacaklısı hakkının konu edildiği mahkeme ilâmlarında, alacağın, bir gemi alacağı olduğunun ve buna ilâveten, gemi alacağının hangi geminin işletilmesi sonucu ortaya çıktığının ayrıca tespit edilmiş olması gerekmektedir[307]. Zira, alacağın, gemi

---

305 Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 392. maddesi hükmü uyarınca, mahkeme kararının davalı ve davacı tarafın her birine verilen mühürlü suretlerine "*ilâm*" denir. Gemi alacağına yahut gemi alacaklısı hakkına ilişkin ilâmların ise; görev sınırı bakımından sulh hukuk mahkemeleri yahut asliye hukuk mahkemelerinden (asliye ticaret yahut denizcilik ihtisas mahkemesinden) veya gemi alacağının gemi adamlarının hizmet sözleşmelerinden doğması halinde gemi alacağına ilişkin davalarda iş mahkemelerinden temin edilmesi gerekmektedir. Gemi alacağı yahut gemi alacaklısı hakkının yabancı bir mahkeme kararına yahut yabancı hakem kararına dayanmış olması halinde ise 5718 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanununun 50-63. maddeleri arasında yer alan tenfiz hükümleri uygulama alanı bulacak ve bu kararların usulüne uygun tenfiz edilmesini müteakip ilâmlı icraya başvurulabilecektir.

306 İcra ve İflâs Kanununun 38. maddesinde ilâm niteliğini haiz belgeler; "*mahkeme huzurunda yapılan sulhler*", "*mahkeme huzurunda yapılan kabuller*", "*kayıtsız şartsız para borcunun ikrarını ihtiva eden düzenleme şeklindeki noter senetleri*", "*istinaf ve temyiz kefaletleri*" ile "*icra dairesindeki kefaletler*" olarak gösterilmiştir. Bunların yanında örneğin Türk Ticaret Kanununun 1213. maddesinin 1. fıkrası uyarınca "*mahkeme tarafından onaylanan dispeç raporları*" da ilâm niteliğindedir. Gemi alacaklısı hakkı kanundan doğan ve gizli nitelikte bir hak olduğu için gemi alacaklısının elinde çoğu zaman İcra ve İflâs Kanununun 38. maddesinde sayılan belgeler bulunmamaktadır. Dispeç raporları ise, ancak gemi alacağının, müşterek avaryadan doğması halinde söz konusu olabileceğinden, gemi alacaklısı, ancak bu halde mahkeme tarafından usulüne uygun olarak tasdik edilmiş dispeç raporlarına dayanarak ilâmlı icra yoluna müracaat edebilecektir. Buna ilâveten, hakem-dispeççiler tarafından hazırlanan raporlar ise hakem kararı olarak nitelendirileceğinden, ilâm niteliğindeki bu belgeye dayanarak da gemi alacaklısının ilâmlı takibe başvurması mümkündür. **Türkel,** s. 196 vd. Dispeç ve dispeç raporları hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **Doğanay,** C. III, s. 3064 vd.; **Eriş,** *Deniz Ticareti ve Sigorta,* s. 788 vd; **Başbuğoğlu,** C. II, s. 1536 vd; **İzveren,** s. 222-224.

307 Böyle bir tespit yapılmasının nedeni şu şekilde açıklanabilir. Teslime bağlı taşınır rehinlerinde rehinli alacak, alacaklının fiilî hâkimiyetinde bulunmakta ve taşınır, alacaklıya aynî bir güvence olarak verilmektedir. Taşınmaz rehinlerinde ise taşınmaz, niteliği itibariyle sabit bulunmakta olup, bunun yanında ipotek senedinde güvence altına alınan alacak belirlidir. Dolayısıyla alacak ile rehin hakkı arasında bir irtibat kurulabilmektedir. Kanundan doğan ve gizli niteliği haiz gemi alacaklısı hakkında bu irtibatın kurulması ilk bakışta mümkün olmadığından, mahkeme ilâmında bu irtibata açıkça yer verilmesi gerekmektedir. Ayrıca gemi alacağına ilişkin talebi alan mahkemenin, davalı olmasa da gemi malikine hukukî dinlenilme hakkının gereği olarak davayı bildirmesi ve malikin fer'i müdahil olarak davaya katılabilmesi imkânı tanınması gerekmektedir. **Seven,** s. 217; **Türkel,** s. 179-181.

alacağı olduğu ilâmda tespit edilmeden gemi alacaklısı hakkının ilâmlı takibi yapılamayacağı gibi[308]; gemi alacaklısı hakkının hangi gemi üzerinde doğduğunun tespit edilmemesi halinde de gemi alacağı ile gemi alacaklısı hakkı arasında bağlantı kurulamayacağından, belli bir gemi üzerinde ilâmlı icra takibine girişilemeyecektir[309].

Gemi alacaklısı hakkı, gemi alacağından bağımsız olarak açılacak bir eda davası ile hüküm altına alınabilir[310]. Rehin davası olarak karşımıza çıkan bu davaların sonucunda, gemi alacaklısının, eda hükmünü ihtiva eden mahkeme ilâmı ile ilâmlı icra yoluna başvurabilmesi mümkündür. Bu davanın davalısı şüphesiz rehin hakkının yükümlüsü gemi maliki olacaktır. Gemi alacağının şahsî borçlusunun davalı olarak gösterilmesine gerek yoktur.

Gemi alacağı ile gemi alacaklısı hakkının her ikisinin bir mahkeme ilâmında hüküm altına alınması için açılacak davada, hem gemi alacağının şahsî borçlusunun hem de gemi alacaklısı hakkının aynî yükümlüsünün davalı olarak gösterilmesi gerekmektedir. Bu şekilde her iki şahsa karşı hüküm altına alınmış olan ilâmın, ilâmlı icraya konulabilmesi mümkündür.

Uygulamada gemi alacaklılarının, kanunî rehin haklarının mahkemece aracılığı ile tesisini talep ettikleri ve eda hükmünü içermeyen bu kararları esas alarak ilâmlı icraya

---

308 Örneğin; gemi adamlarının hizmet kusurundan dolayı alacaklı lehine tazminata hükmedilebilir; ancak bu kararın gemi alacağının takibinde ilâmlı icraya konu oluşturabilmesi için, ilâmda söz konusu alacağın Türk Ticaret Kanununun 1235. maddesinde sayılan gemi alacağı olduğunun ayrıca belirtilmesi gerekir. Nitekim gemi alacaklısı hakkının, asıl gemi alacağından ayrı ve bağımsız bir biçimde dava konusu edilemeyeceği ifade edilmiştir. **Çetingil,** *Finansal Kiralama Konusu Gemiler Üzerinde Gemi Alacaklısı Hakkı*, s. 13; **İpekçi,** *Sıra Cetveli,* s. 213.

309 **Türkel,** s. 179. Başka bir deyişle, gemi alacağının hangi gemi üzerinde doğduğunun açık bir şekilde ilâmda belirtilmesi gerekmektedir.

310 Konuya ilişkin olarak Türk Ticaret Kanununun Yürürlüğü ve Uygulama Şekli Hakkında Kanun Tasarısı Taslağının 44. maddesinin (e) bendi uyarınca, İcra ve İflâs Kanununun 31. maddesinin devamına 31/a maddesinin eklenmesi öngörülmüştür. İlgili 31/a maddesinin 2. fıkrası uyarınca "*Sicile kayıtlı Türk gemilerine ve bunlarla ilgili aynî haklara ilişkin davalarda davacının lehine hüküm verilirse, mahkeme, davacının istemine gerek kalmaksızın, hükmün tefhimi ile birlikte özetini gemi sicili müdürlüğüne bildirir. Hüküm, gemi siciline şerh edilir. Davada verilen karar ileride davacının aleyhine kesinleşirse, mahkeme, bu hükmün özetini de gemi sicili müdürlüğüne derhal bildirir. Sicile kayıtlı olup olmadığına bakılmaksızın bütün yabancı bayraklı gemiler bakımından mahkeme, bu fıkrada öngörülen bildirimleri, geminin bayrağını taşıdığı devletin en yakın konsolosluğuna yapar. Hükmün gemi siciline şerh edilmesinden sonra geminin zilyetliğini elde eden kişi aleyhine yeni bir ilâm alınmasına gerek olmadan, üçüncü fıkraya göre işlem yapılır.*" Bu hükümle, aynî hak iddiasında bulunan davacının, geminin zilyetliği değişse dahi yeni malike karşı da başka bir hükme hacet kalmaksızın doğrudan ilâmlı icraya başvurabileceği sonucuna varılmaktadır. Nitekim ilgili hükmün gerekçesinde de, şerhten sonra zilyetliği elde eden kişi aleyhine yeni bir ilâm alınmasına gerek bulunmadığının açıklığa kavuşturulduğu ifade edilmiştir.

müracaat etiklerine şahit olunmaktadır. Özellikle öğretide oldukça eleştirilen ve Yargıtay ile doktrin arasında görüş farklılığına yol açan bu uygulamaya aşağıda detaylı olarak yer verilmiş olup[311], tekrardan kaçınmak amacıyla burada ilgili konu ayrıca açıklanmamıştır.

Türk Ticaret Kanunu Tasarısının öngördüğü sistem ise yukarıda belirttiğimiz mevcut sistemden farklılık arz etmektedir. Şöyle ki; Tasarının 1377. maddesinin 1. fıkrası uyarınca gemi üzerinde, kanun veya sözleşme uyarınca doğan veya mahkemece tesciline karar verilen bütün rehin ve hapis haklarının, teminat altına alınan alacaktan ayrı ve bağımsız olarak yargılama veya icra konusu yapılamayacağı açıkça hükme bağlanmıştır. Dolayısıyla Tasarının kanunlaşmasını müteakip, gemi alacaklısı hakkının rehnin paraya çevrilmesi yolu ile takibinde İcra ve İflâs Kanununun 150/h. maddesinin uygulama alanı ortadan kalkacaktır.

Ayrıca, Tasarının 1377. maddesinin 2. fıkrası uyarınca gemi alacaklısı hakkının takibinin yalnızca ilâmlı icra yolu ile gerçekleşebileceğine ilişkin görüşümüze yukarıda ayrıntılı olarak yer verilmiş olduğundan[312], tekrardan kaçınmak adına burada bir kez daha tartışma konusu yapılmamıştır.

Bilindiği üzere, ancak eda hükmünü içeren nihai kararlar, ilâmlı icranın konusunu oluşturabilir[313]. Tespit hükmünü içeren kararlar ise ilâmlı icraya konu teşkil edemez. Bu nedenle örneğin, gemi alacağının takibinde borçlu tarafından açılan menfi tespit davasının reddedilmesi halinde, gemi alacaklısı bu mahkeme ilâmına dayanarak ilâmlı icra yoluna başvuramaz[314]. İtirazın kaldırılması talepleri ise, esas niteliği itibari ile bir "dava" niteliğinde bulunmadığından[315] ve buna ilişkin kararlar maddî anlamda kesin hüküm teşkil etmediğinden, bu kararlara dayanılarak ilâmlı icra takibine başvurulamayacağını kabul etmek gerekir. Bunun yanında örneğin, gemi alacağının takibinde borçlunun itirazı üzerine gemi alacaklısı tarafından itirazın iptali davası açılmış ve bu dava kabul

311 Bkz. aşa. s. 157 vd.

312 Bkz. yuk. s. 62-65.

313 **Kuru/Arslan/Yılmaz,** s. 386; **Pekcanıtez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes,** s. 391.

314 Tespit kararlarının yalnızca yargılama giderlerine ilişkin bölümü ilâmlı icraya konulabilir. **Kuru/Arslan/Yılmaz,** s. 386; **Pekcanıtez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes,** s. 392. Tespit kararlarının ilâmlı icraya konulması talebini alan icra müdürünün bu talebi reddetmesi gerekir; aksi takdirde icra müdürünün bu işlemine karşı süresiz şikâyet yoluna başvurulabilecektir.

315 Nitekim itirazın kaldırılması yolu, borçlunun borçlu olup olmadığının "*ilâmsız icra*" prosedürü içerisinde tespit edilmesine imkân sağlayan bir yoldur. **Kuru/Arslan/Yılmaz,** s. 172.

edilmişse, ilgili karar eda hükmünü ihtiva ettiğinden[316], işbu karara dayanılarak ilâmlı icra takibine başvurmak mümkün olacaktır.

a) Gemi Alacağına Yahut Gemi Alacaklısı Hakkına İlişkin İlâm Kesinleşmeden İlâmlı İcra Yolu ile Takip Yapılıp Yapılamayacağı Meselesi

Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 433. maddesi uyarınca, bir mahkeme kararına karşı temyiz yoluna müracaat edilmesi, kararın icrasını durdurmaz. Hükmün 2. fıkrasında bu düzenlemeye bir istisna getirilmiş ve kişiler ve aile hukukuna, taşınmaz mala ve bununla ilgili aynî haklara ilişkin kararların kesinleşmedikçe yerine getirilemeyeceği hükme bağlanmıştır. İcra ve İflâs Kanununun tatbikinde Türk gemi siciline kayıtlı gemilerin "*taşınmaz*" hükümlerine tabi tutulması nedeniyle öğretide, gemi alacaklısının elinde mahkeme ilâmının olması halinde, bu ilâm kesinleşmeden icra takibine girişilemeyeceği görüşü[317] yer almaktadır. Bu görüşü eleştirenler[318] ise; sicile kayıtlı gemilerin taşınmaz sayılması hükmünün İcra ve İflâs Kanununda yer aldığını, hâlbuki kesinleşmeyen ilâmların icra edilemeyeceğinin Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununda öngörüldüğünü; ayrıca gemi alacaklısı hakkının bir şahsî hak niteliğinde olduğunu, gemi alacaklısının alacağını elde etmek için gemiyi sattırdığını, dolayısıyla gemi üzerinde aynî bir hak kazanma amacında olmadığını, sonuç olarak da aynî hak niteliğinde olmayan gemi alacaklısı hakkına ilişkin ilâmların kesinleşmeden icra edilebilmesi gerektiğini savunmuşlardır. Kanaatimizce, birinci görüşe katılmak güçtür. Zira, yukarıda da belirtmiş olduğumuz üzere, gemi alacaklısı hakkından doğan uyuşmazlıkların asıl sebebi, hakkın bahşettiği aynî haktan öte, bu hakkın temelini teşkil eden şahsî alacak hakkıdır[319]. Ancak Yargıtay uygulamalarında, özellikle gemi üzerindeki kanunî rehin hakkı tesisi kararlarının, sicile kayıtlı ve gayrimenkul niteliğindeki gemilerin aynına ilişkin kararlar olarak nitelendirildiği, bu nedenle de karar kesinleşmeden ilâma konulamayacağı görüşü mevcuttur[320]. Kanunî rehin hakkı

---

316 Bkz. yuk. s. 85 vd.

317 **Çağa/Kender,** s. 103; **Atamer,** *Tasarı Cebrî İcra*, s. 369.

318 **Kalpsüz, T.:** Atamer'in "*Yargılama Usulü ve Gemi ve Yük Alacaklısı Haklarının Kullanılmasında Yargılama Usulü ve İcra*" aslı tebliğine ilişkin "*Tartışmalar*" bölümü, s. 307; **Hızır,** s. 391.

319 Bkz. yuk. s. 69.

320 Yargıtay 12. HD'nin 05.12.1995 tarih ve E. 1995/17057, K. 1995/17239 sayılı kararında şu hükmü ihtiva etmektedir; "*Takip dayanağı Bandırma 2. Asliye Hukuk Mahkemesinin 20.6.1995 günlü ve 1995/76-76 değişik iş sayılı ilamında davacı tarafından navlun alacağı nedeniyle TTK.`nun 1069 ve 1077. maddeleri dayanak gösterilmiş ve kanuni rehin ve hapis hakkının tanınmasına karar vermiştir.*

tesisine ilişkin bu kararların, ilâm niteliğinde kabul edilmesi ise ayrı bir tartışma konusu olup, kabulü mümkün değildir[321].

Belirtmek gerekir ki, Türk Ticaret Kanunu Tasarısının kanunlaşıp yürürlüğe girmesi ile de bu tartışmanın sona ermemesi ihtimal dahilindedir. Zira Türk Ticaret Kanununun Yürürlüğü ve Uygulama Şekli Hakkında Kanun Tasarısı Taslağının 44. maddesinin (e) bendi uyarınca, İcra ve İflâs Kanununun 31. maddesinin devamına eklenmesi öngörülen 31/a maddesinin 1. fıkrasında açıkça "*Bayrağına ve sicile kayıtlı olup olmadığına bakılmaksızın bütün gemilere ve bunlarla ilgili aynî haklara ilişkin kararlar, kesinleşmedikçe icra edilemez*" hükmü yer alması öngörülmektedir. İlgili hükmün gerekçesinde[322] ise gemilerin yüksek ekonomik değerleri ve gemiyle ilgili çatışan çıkarlar dikkate alınarak, gemiler üzerindeki aynî hak çekişmelerinde, ilâmın kesinleşmesi şartını aramanın kanun koyucu tarafından uygun görüldüğü belirtilmiştir.

HUMK.`nun 443/4. maddesi hükmüne göre gayrimenkule ve buna müteallik ayni haklara ilişkin hükümler kesinleşmedikçe icra olunamaz. Gemi siciline kayıtlı gemiler gayrimenkul hükmünde olduğundan gemi üzerinde rehin hakkı tanınmasına ilişkin ilamların da kesinleşmedikçe infazının istenmesi mümkün değildir. Mercice dayanak ilamın kesinleşip kesinleşmediği araştırılmaksızın eksik inceleme ile şikayetin reddi isabetsizdir." (http://www.kazanci.com). Belirtmek gerekir ki, kararda yer alan Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 443. maddesi, 26.09.2004 tarih ve 5236 sayılı Kanunun 20. maddesi uyarınca yürürlükten kaldırılmıştır. İlgili hüküm için 5236 sayılı Kanunun 16. maddesi ile değişik Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 433. maddesine müracaat etmek gerekmektedir.

321 Bkz. aşa. s. 157 vd.

322 "*2004 sayılı Kanuna eklenmesi öngörülen yeni 31/a maddesinin birinci fıkrasında, kesinleşme şartı düzenlenmiştir. 1086 sayılı Kanunun 426/J maddesi ve 433 üncü maddesinin ikinci fıkrası uyarınca, taşınmaz mala ve bununla ilgili aynî haklara ilişkin kararlar kesinleşmedikçe yerine getirilemez. 2004 sayılı Kanunun yürürlükteki 23 üncü maddesinin ikinci fıkrasının birinci cümlesi uyarınca sicile kayıtlı Türk gemileri taşınmaz hükmündeyse de, bu kuralın 2004 sayılı Kanunda yer alması sebebiyle, 1086 sayılı Kanundaki kesinleşme şartına ilişkin düzenlemenin Türk gemilerine uygulanması şüpheli gözükmekteydi. Her ihtimalde, sicile kayıtlı olup olmadığına bakılmaksızın, yabancı gemiler bakımından bu kuralın uygulanması mümkün değildi. Gemilerin yüksek ekonomik değerleri ve gemiyle ilgili çatışan çıkarlar dikkate alındığında, gemiler üzerindeki aynî hak çekişmelerinde, ilâmın kesinleşmesi şartını aramak uygun görülmüştür. Bu amaç doğrultusunda 31/a maddesinin birinci fıkrasında kabul edilen hükme göre, bayrağına ve bir sicile kayıtlı olup olmadığına bakılmaksızın bütün gemilere ve bunlarla ilgili aynî haklara ilişkin kararlar kesinleşmedikçe icra edilemeyecektir. Bu kuralın uygulama alanının sicile kayıtlı gemilerle sınırlı tutulmaması, iki gerekçeye dayanmaktadır. Türk Ticaret Kanununun 935 inci maddesinin ikinci fıkrasının (a) bendinde öngörülen gemilerin tescili, aynı Kanunun 956 ncı maddesi uyarınca isteğe bağlıdır; oysa bu gemiler de çok yüksek değerler ifade edebilmektedir ve el değiştirme hâlinde karasularını terk edip cebrî icra işlemlerinin dışına çıkartılabilecektir. Yabancı bayraklı gemilerde ise, sicile tescil şartları bayrak hukukuna göre belirleneceğinden, Türk hukukunun sicile tescil kıstaslarını esas alarak, ilâmların kesinleşmesiyle ilgili bir hüküm kabul etmek uygun olmayacaktır. Aksine, yabancı bir devletin bayrağını taşıyan gemi, Türkiye'de aynî hak çekişmesine konu olmuşsa, bu çekişmenin kesin hükümle sona ermesini beklemek gerekmektedir. Gemi davadan önce veya dava sırasında ihtiyaten haczedilmişse, ilâm kesinleşene kadar geçecek sürenin sakıncalı sonuçları, Türk Ticaret Kanununun 1386 ncı maddesinde tanınmış olan erken satış imkânı sayesinde ortadan kaldırılabilecektir*." http://www.kgm.adalet.gov.tr/tbmmgk/ttkyrr.pdf, s. 37 (Uygulama Kanunu Tasarısı Gerekçe).

Gemi alacağına ilişkin kararların, geminin aynına ilişkin kararlar olarak nitelendirilip nitelendirilemeyeceği meselesi kapsamında hükmün gemi alacaklarına uygulanabilirliği tartışması gündeme gelebilecektir.

b) Takipte Yetkili İcra Dairesi

İcra ve İflâs Kanununun 34. maddesi, ilâmlı icralarda yetkili icra dairesini açıkça belirtmektedir. Söz konusu hüküm uyarınca, ilâmların icrası her icra dairesinden talep olunabilir. Başka bir deyişle, Kanunun 150/h maddesinin uygulanması ile gemi alacağının yahut rehin hakkının yahut her ikisinin tespit edildiği bir ilâm yahut ilâm niteliğini haiz bir belgenin mevcut olması halinde başvurulacak ilâmlı icra takibinde, her icra dairesi yetkilidir. Kanunun 150/h maddesine ilişkin tartışmalara yukarıda yer verildiğinden, burada ayrıca değinilmemiştir[323]. Belirtmek gerekir ki, Kanunun 34. maddesinin devamında, alacaklının yerleşim yerini değiştirmesi halinde, takibin yeni yerleşim yeri icra dairesine havalesini isteyebileceği hükme bağlanmıştır.

Türk Ticaret Kanunu Tasarısı açısından ise, taşınır rehninin paraya çevrilmesinde uygulanacak özel bir yetki kuralı mevcut olmadığından, burada da İcra ve İflâs Kanunun ilâmlı icra takibine ilişkin yetki kuralı uygulama alanı bulacak ve gemi alacaklısı, Türkiye'deki her icra dairesinde takibini gerçekleştirebilecektir.

c) Takip Talebi

İlamlı icradaki takip talebi, ilâmsız icradaki takip talebine çok benzemektedir. Takip talebinin içeriğine, ilâmsız icradaki takip talebindekine ilâve olarak, ilâmın veya ilâm niteliğindeki belgenin tarihi, numarası ve özeti yazılır. Dolayısıyla buradaki takip talebinin içeriğine bir kez daha değinilmemiştir.

d) İcra Emri

Gemi alacaklısının ilâmlı takip talebini alan icra müdürü, takip borçlularına (alacağın şahsî borçlusu ve aynî yükümlüsüne) İcra ve İflâs Kanununun 32. maddesi hükmü uyarınca bir icra emri gönderir. İcra emrinin içeriğinin ne olması gerektiğinin

[323] Bkz. yuk. s. 61-63.

tespitinde, gemi alacaklısı hakkının doğduğu geminin sicile kayıtlı olup olmaması göre taşınır ve taşınmaz rehinleri için ayrı ayrı incelenmesi gerekmektedir.

aa) Gemi Alacaklısı Hakkının Taşınır Rehninin İlâmlı İcra Yolu ile Takibinde

Gemi alacağının taşınır rehninin ilâmlı icra ile paraya çevrilmesine ilişkin icra emrinde yer alması gereken hususlar şunlardır[324]:

1) Takip talebindeki kayıtlar,

2) Gemi alacağının 7 (yedi) gün içinde ödenmesi ihtarı,

3) Gemi alacağı 7 (yedi) gün içinde ödenmezse icra mahkemesinden, Yargıtay'dan veya yargılamanın iadesi yoluna gidilmiş ise yargılamanın iadesi talebini incelemekte olan mahkemeden icranın geri bırakılması hakkında bir karar getirilmedikçe, rehinli malın (örneğin, rehin hakkı gemi üzerinde doğmuş ise geminin) satılacağı ihtarı.

bb) Gemi Alacaklısı Hakkının İpoteğin İlâmlı İcra Yolu ile Takibinde

İcra ve iflâs hukukunda ipoteğin paraya çevrilmesi yolu ile ilâmlı takibi iki şekilde gerçekleşebilmektedir[325]. Bunlardan birincisi, Kanunun 150/h. maddesi hükmü uyarınca alacak veya ipotek hakkı veya her ikisinin bir ilâm yahut ilâm niteliğindeki bir belgede tespit edilmiş olması halinde girişilecek ilâmlı takip; ikincisi ise, Kanunun 149. maddesi hükmü uyarınca ipotek akit tablosunun kayıtsız şartsız bir para borcunun ikrarını ihtiva etmesi halinde girişilecek ilâmlı takiptir. Birinci durumda düzenlenecek icra emrinin içeriği, yukarıda açıkladığımız, taşınır rehninin ilâmlı takibindeki icra emri ile paralellik göstermektedir[326]. İkinci durumda düzenlenecek icra emri ise özellikle borçluya verilen ödeme süresi bakımından (otuz gün) ve takip talebine ipotek akit tablosunun tapu dairesince verilen resmi örneğinin eklenmesi şartı bakımından farklılık arz etmektedir. Ancak gemi alacaklısı hakkının sicile tescil edilmeksizin doğan gizli rehin hakkı niteliği dikkate alındığında, gemi

---

324 **Kuru/Arslan/Yılmaz,** s. 396, 425. İcra ve İflâs Kanunun 24. maddesinin 2. fıkrası uyarınca icra emrinde, alacaklı ve borçlunun ve varsa mümessillerinin adları ve soyadları ile şöhret ve yerleşim yerleri, hükmü veren mahkemenin ismi ve hükmolunun şeyin neden ibaret olduğu, ilâmın tarih ve numarası ve icra mahkemesinden veya istinaf veya temyiz yahut yargılamanın yenilenmesi yolu ile ait olduğu mahkemeden icranın geri bırakılması hakkında bir karar getirilmedikçe cebri icraya devam olunacağı yazılır.

325 **Kuru/Arslan/Yılmaz,** s. 425.

326 **Kuru/Arslan/Yılmaz,** s. 425.

alacaklısının bu imkândan faydalanması mümkün gözükmemektedir[327]. Dolayısıyla gemi alacaklısı hakkının takibinde icra emrinde 7 (yedi) günlük ödeme süresi gösterilecektir.

Aşağıda ilâmlı icra takibi esnasında borçlu tarafından müracaat edilebilecek yollara kısaca yer verilmiştir. Ele alınan işbu hususların esasında usul hukukçularının inceleme ve çalışma kapsamında bulunması sebebiyle, genel nitelikte açıklamalarda bulunulmakla yetinilmiştir.

e) İcranın Durdurulması (Tehiri İcra)

Gemi alacaklısı, yukarıda da açıklandığı üzere[328], bir ilâma dayanarak ilâmlı icra takibi yapmak istediğinde, hükmün kesinleşmesini beklemek zorunda değildir. Hükmün temyiz edilmiş olması ise, icrayı durdurmaz[329]. İşte böyle bir durumda icrayı durdurmak isteyen borçlu[330], İcra ve İflâs Kanununun 36. maddesi uyarınca *Yargıtay'dan* "*icranın durdurulması kararı*" almalıdır. Bu talebin ardından borçlu, *icra dairesine* başvurmalı ve Yargıtay'dan icranın durdurulması kararını temin edene kadar kendisine uygun bir süre verilmesini talep etmelidir. Kanunun 36. maddesinin 1. fıkrasında da belirtildiği üzere, icra müdürü, alacağın tamamı kadar bir teminatı yatırması karşılığında borçluya bu kararı getirmesi için uygun bir süre verir. Yargıtay'dan icranın durdurulması kararı alınırsa, takip durur; kararın alınamaması yahut alınıp da esas hükmün onanması halinde gemi alacaklısının başlatmış olduğu ilâmlı icraya devam olunur[331].

f) İcranın İadesi

Gemi alacaklısı hakkının ilâmlı takibinde borçlu tarafından icranın durdurulması kararı alınamamış, esas ilâma ilişkin temyiz incelemesi sonucunda da hüküm hakkında

---

327 İcra ve İflâs Kanununa 3494 sayılı Kanun ile ilâve edilen kredi kurumları ile ilgili belli şartları ihtiva eden 150/ı maddesinin de gemi alacaklıları bakımından uygulanmayacağını belirtmek mümkündür. Bkz. **Türkel,** s. 176. Kredi kurumları ile ilgili bu özel düzenleme hakkında bkz. **Kuru/Arslan/ Yılmaz,** s. 427; **Pekcanıtez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes,** s. 431-433.

328 Bkz. yuk, s. 93-94.

329 Nitekim Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 433. maddesi 1. fıkrasında bu husus açıkça hükme bağlanmıştır. "*MADDE 433.- (Yeniden Düzenleme: 5236 - 26.9.2004 / m.16 - Yürürlük m. 22) Temyiz, kararın icrasını durdurmaz. İcra ve İflâs Kanununun icranın geri bırakılmasıyla ilgili 36ncı maddesi hükmü saklıdır."*

330 Buradaki başvuruda bulunacak "*borçlu*" kavramından anlaşılması gereken; yalnızca gemi alacağına ilişkin ilâmlarda "*gemi alacağının şahsî borçlusu*", yalnızca gemi alacaklısı hakkına ilişkin ilâmlarda "*hakkın aynî yükümlüsü*"; her ikisine ilişkin ilâmlarda "*şahsî borçlu ve/veya aynî yükümlü*"dür. **Türkel,** s. 201.

331 **Pekcanıtez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes,** s. 395-396.

Yargıtay'ca bozma kararı verilmişse, İcra ve İflâs Kanununun 40. maddesinin 1. fıkrası uyarınca icra işlemleri olduğu yerde durur. İcra işlemlerinin bu şekilde durması, kendiliğinden icranın eski hale iadesini sağlayamayacağından, eski hale iade için, Kanunun 40. maddesinin 2. fıkrası uyarınca, *mahkemenin*, Yargıtay'ın bozma kararı doğrultusunda gemi alacağının yahut gemi alacaklısı hakkının hiç yahut ilâmda belirtilen miktarda doğmadığına ilişkin yeni bir karar vermesi ve bu kararın usulüne uygun olarak kesinleşmesi gerekir. Ancak bundan sonra icra tamamen veya duruma göre kısmen iade edilir; başka bir deyişle, ilâmlı icra sonucunda rehinli geminin satılıp paraya çevrilmesi ile gemi alacaklısına ödenmiş olunan para, gemi malikine iade edilir.

g) İcranın Geri Bırakılması

İlamlı icrada, ilâmsız icra takiplerinde olduğu gibi takibe itiraz ederek karşı konulması mümkün olmadığından, gemi alacağına ilişkin taleplerde borçlu tarafından[332] ancak belirli sebeplerin varlığı halinde ve belirli belgelerle, icra emrinin tebliğinden itibaren yedi gün içinde[333] *icra mahkemesinden* icranın geri bırakılması talep edilebilir. Bu sebepler, İcra ve İflâs Kanununun 33. maddesi uyarınca gemi alacağının zamanaşımına uğraması veya imhal edilmesi (gemi alacaklısı tarafından borcun ertelendiği) yahut sona ermesi olup; itfa veya imhal iddiasının yetkili mercilerce re'sen yapılmış veya usulüne göre tasdik edilmiş yahut icra dairesinde veya icra mahkemesinde veya mahkeme önünde ikrar olunmuş senetle tevsik edilmesi halinde icranın geri bırakılmasına karar verilir.

h) Yargılamanın Yenilenmesi

Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 445. maddesinde yer alan sebeplerden birinin varlığı halinde yahut 446. maddesi uyarınca alacaklılar yahut aleyhine hüküm

---

[332] İcranın geri bırakılması talepleri, işin niteliği itibarı ile yalnızca gemi alacakları bakımından söz konusu olup, gemi alacaklısı hakkı bakımından mümkün gözükmemektedir. **Türkel,** s. 207. Zira zamanaşımı, itfa yahut imhal iddiaları, bizzat alacağın kendisine yöneliktir. Bu nedenle icranın geri bırakılması talebinin yalnızca gemi alacağının şahsî borçlusunun ileri sürebileceği düşünülse de, gemisinin satılıp paraya çevrilmesi ile karşı karşıya kalan, başka bir deyişle talep hakkı ile doğrudan menfaat ilişkisi bulunan üçüncü kişi gemi malikine de bu hakkın tanındığını kabul etmek kanaatimizce yerinde olacaktır.

[333] İcra ve İflâs Kanununun 40. maddesinin 2. fıkrası uyarınca, ilgili sebeplerin, icra emrinin tebliğinden daha sonraki bir zamanda ortaya çıkmış olması halinde, icranın geri bırakılması her zaman talep edilebilir.

verilen tarafın yerine kaim olanların zararına sebebiyet verecek şekilde muvazaalı davanın ikame edilmesi durumunda yargılamanın yenilenmesi talep edilebilir.

Kanunun 449. maddesinde de öngörüldüğü üzere, yargılamanın yenilenmesi davası, hükmün icrasını durdurmaz. Ancak davanın ve hükmün mahiyetine yahut diğer durumlar icranın durdurulmasını icap ettirirse, başvuruda bulunan davacıdan teminat alınmak şartıyla, yargılamanın yenilenmesi davasını gören mahkeme tarafından icranın durdurulmasına karar verilebilir.

Gemi alacaklarına ilişkin davaların muvazaalı bir şekilde aleyhine hüküm verilen tarafın yerine kaim olanların zararına olmak üzere açılması söz konusu olabilir. Örneğin; davacı gemi alacaklısı, gemi maliki olmayan davalı şahsî borçlu ile anlaşıp davanın onun aleyhine sonuçlanmasını sağlayabilir. Bunun sonucunda zarar görecek taraf, hiç şüphesiz gemisi üzerinde tespit edilen gemi alacağının doğurduğu kanunî rehin hakkına katlanmak durumunda kalan, hatta gemisi satılıp paraya çevrilme tehlikesi ile karşı karşıya kalan gemi malikidir. Doktrinde de savunulduğu üzere[334], "*aleyhine hüküm verilen tarafın yerine kaim olanlar*" kavramı içerisine gemi maliki dahil edilip, böyle muvazaalı bir durumda ona yargılamanın yenilenmesi müracaatında bulunabilme hakkı tanınması, daha uygun düşecektir.

9- Gemi Alacaklısı Hakkının Paraya Çevrilmesi Usulü

İcra ve iflâs hukuku sistemimizde alacaklının doğrudan borçlunun haczedilen yahut rehnedilen mallarıyla tatmin edilmesi kabul edilmemiştir. Dolayısıyla kanunî rehin hakkı ile gemi alacağı teminat altına alınan gemi alacaklısı hakkı sahibi, rehnin paraya çevrilmesi yolu ile takip sonucunda ve ancak hakkın konusunu teşkil eden rehinli malın (gemi ve eklentisi, navlun yahut surrogat) satılarak paraya çevrilmesi neticesinde alacağına kavuşabilecektir. Aşağıda, gemi alacaklısı hakkının paraya çevrilmesinde satış talebi ile başlayan bu süreç hakkında, icra ve iflâs hukuku kaynaklarına atıfta bulunmak suretiyle genel açıklamalara yer vermekle yetinilmiş, esas olarak gemi alacaklısı hakkı bakımından önem arz eden hükümler üzerinde durularak varılan sonuçlar, mevcut İcra ve İflâs Kanunu hükümleri ve Türk Ticaret Kanunu Tasarısı ile getirilen özel usul hükümleri çerçevesinde inceleme konusu yapılmıştır.

---

334 **Türkel,** s. 202.

İcra dairesi tarafından gemiye el konulması, geminin seferden men edilmesi ve gemi hakkında alınacak diğer koruma tedbirlerine ilişkin açıklamalara, bir geçici hukukî himaye tedbiri olan "*ihtiyati haciz*" bölümünde yer verilmiştir[335]. Ayrıca ihtiyaten haczedilmiş gemilerin satılıp paraya çevrilmesine ilişkin açıklama ve değerlendirmeler de aynı bölüm içerisinde incelenmiştir.

Gemi alacaklısı hakkının paraya çevrilmesi konusu incelenirken, İcra ve İflâs Kanununda yer alan mevcut hükümler ile Türk Ticaret Kanunu Tasarısında yer alan konuya ilişkin özel usul hükümlerinin ayrı ayrı incelenmesinde fayda bulunmaktadır. Zira mevcut sistem, İcra ve İflâs Kanununun 23. maddesinin 4. fıkrası uyarınca uygulanacak hükümler kapsamında geminin Türk gemi siciline kayıtlı olup olmamasına göre bir ayrıma giderken; Türk Ticaret Kanunu Tasarısı, satış aşamasına ilişkin olarak 1383. maddesi ile geminin Türk yahut yabancı bir sicile kayıtlı olup olmamasına göre bir ayrımda bulunmuştur. Geminin satışı aşamasında uygulanacak hükümlere ilişkin olarak özetle aşağıdaki tasnife gitmek mümkündür.

Mevcut sistem ve İcra ve İflâs Kanununun 23. maddesinin 4. fıkrası uyarınca; (i) Türk gemi siciline kayıtlı olmayan gemilerin satışı, taşınırların satışına ilişkin hükümlere göre (İİK. m. 112 vd.), (ii) Türk gemi siciline kayıtlı olan gemilerin satışı, taşınmazların satışına ilişkin hükümlere göre (İİK. m. 123 vd.); Türk Ticaret Kanunu Tasarısının 1383. maddesi uyarınca ise, (i) Bir sicile kayıtlı olmayan Türk ve yabancı bayraklı gemilerin, taşınırların satışına ilişkin hükümlere göre, (ii) Bir sicile kayıtlı olan Türk ve yabancı bayraklı gemiler ise, taşınmazların satışına ilişkin hükümler uyarınca paraya çevrilirler. Burada Tasarı ile getirilen farklılık; mevcut sistemde Türk gemi siciline kayıt kıstas alınırken; Tasarı ile getirilen sistemde Türk yahut yabancı gemi siciline kayıtlı olup olmamanın esas alınmasıdır. Bir örnekle açıklamak gerekirse; yabancı gemi siciline kayıtlı bir gemi, mevcut sistem uyarınca taşınırların satışına ilişkin hükümler doğrultusunda paraya çevrilirken; Tasarının kanunlaşması halinde taşınmazların satışına ilişkin hükümler esas alınarak paraya çevrilecektir.

Uygulamada gemi alacaklısı hakkının daha ziyade gemi üzerinde doğduğu dikkate alınarak bu bölümde, "rehinli geminin satılarak paraya çevrilmesi" konusu üzerinde

---

[335] Bkz. aşa. s. 120 vd.

durulmuştur. Bu nedenle aşağıda yer alan açıklamalar esas olarak, "gemi"ye özgülenmiş ve "taşınırların satışına ilişkin hükümler uyarınca rehinli geminin paraya çevrilmesi", "taşınmazların satışına ilişkin hükümler uyarınca rehinli geminin paraya çevrilmesi" olmak üzere iki temel başlık altında incelenmiştir. Navlun ve surrogatların hakkın konusu teşkil etmesi halinde paraya çevrilmesine ilişkin olarak ise taşınır rehninin paraya çevrilmesine ilişkin hükümler dikkate alınacaktır.

a) Taşınırların Satışına İlişkin Hükümler Uyarınca Rehinli Geminin Paraya Çevrilmesi

Yukarıda da açıklandığı üzere, bu başlık altında açıklanan hususlar, mevcut düzenlemeler uyarınca Türk gemi siciline kayıtlı olmayan gemiler ile navlun ve surrogatlara ilişkindir. Türk Ticaret Kanunu Tasarısının kanunlaşması halinde ise yabancı yahut Türk gemi siciline kayıtlı olmayan tüm gemiler hakkında bu açıklamalar geçerlilik kazanacaktır.

aa) Satış Talebi ve Geminin Satışı için Yapılan Hazırlıklar

İcra dairesinin kural olarak, kendiliğinden geminin satışını gerçekleştirmesi mümkün değildir[336]. Bu nedenle, İcra ve İflâs Kanununun 150/e maddesinin birinci fıkrası uyarınca "*gemi alacaklısı*" yahut Kanunun 150/g maddesinin yaptığı yollama sonucunda uygulanan 113. maddesinin 1. fıkrası uyarınca "*borçlu*"[337], rehinli geminin satışını, ödeme emrinin veya icra emrinin tebliğinden itibaren "*bir sene*" içinde istemek zorundadır[338]. Aksi takdirde, aynı maddenin ikinci fıkrası gereğince rehnin paraya çevrilmesi yolu ile takip düşer[339].

---

336 **Pekcanıtez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes,** s. 306; **Üstündağ,** *İcra Hukuku,* s. 238; **Yıldırım/Deren-Yıldırım,** s. 206. Ancak Kanunun 150/g maddesinin yaptığı yollama sonucunda uygulanan 113. maddesinin 2. fıkrası uyarınca icra memuru, kıymeti süratle düşen veyahut muhafazası masraflı olan malların satılmasına her zaman karar verebilir. Bu hükümden hareketle, muhafazası oldukça masraflı olan geminin satışına icra memurunun da karar verebileceği sonucuna ulaşmak mümkündür.

337 Öğretide, alacaklının talebi ile satışın gerçekleştirilmesinin gerektiği, ancak borçlunun satışı talep etmesi halinde, icra müdürünün rehinli malı paraya çevirmek zorunda olmadığı, bu hususta takdir yetkisini haiz olduğu, zira kanun koyucunun Kanununun 113. maddesinin 1. fıkrası hükmünde borçlunun talebi ile "*satış yapılabilir*" ifadesini kullandığı savunulmaktadır. **Muşul,** s. 587.

338 Satış isteme süresine ilişkin olarak ise, Kanunun 150/e maddesinin 78. maddesinin 2. fıkrasına yaptığı yollama ile genel haciz yolunda sürelere ilişkin öngörülen hükmün burada da geçerli olacağını belirtmek mümkündür. Şöyle ki; takibe itiraz edilmesi yahut dava halinde bunların vukuundan hükmün katileşmesine kadar veya alacaklıyla borçlunun icra dairesinde taksit

Türk Ticaret Kanununun Yürürlüğü ve Uygulama Şekli Hakkında Kanun Tasarısı Taslağının 44. maddesi ile İcra ve İflâs Kanununun 153. maddesinden sonra gelmek üzere eklenmesi düşünülen 153/a maddesi hükmü uyarınca, satış talebine ilişkin olarak Kanunun 150/e bendinde öngörülen "*bir yıllık*" süre, bayrağına ve sicile kayıtlı olup olmadığına bakılmaksızın bütün gemiler için "*üç ay*" olarak kabul edilmiştir. İlgili maddenin gerekçesinde de belirtildiği üzere[340], getirilecek bu hüküm ile gemilerin satışına ilişkin işlemlerin kısa sürede başlatılması ve gemilerin değer kaybına ve limanların gereksiz işgaline engel olunması amaçlanmıştır.

İcra ve İflâs Kanununun 150/d maddesi hükmü uyarınca icra dairesi, takip talebi üzerine satış hazırlıklarına başlar ve takibin kesinleşmesini beklemeden kıymet takdirini yaptırır. Ancak gemi alacaklısı hakkının bahşettiği kanunî rehin hakkının, teslime bağlı olmayan bir rehin hakkı olma niteliği dolayısıyla, satış hazırlıklarına, ancak icra dairesi tarafından, takibin kesinleşmesi üzerine ve gemi üzerinde fiilen el koymanın gerçekleştirilmesinden itibaren başlanacağını kabul etmek gerekir[341]. Nitekim kıymet takdiri de, ancak fiilen el konulan gemi üzerinde söz konusu olabilecektir.

Satış talebi, yazılı veya sözlü olarak, takibin yürütüldüğü icra dairesine yapılır. Geminin, takibin yürütüldüğü yer icra dairesinin yetki çevresi dışında bulunması halinde ise istinabe yolu ile geminin bulunduğu yer icra dairesi satış işlemlerini fiilen gerçekleştirir[342].

İcra ve İflâs Kanununun 59. maddesi uyarınca, geminin satışını talep eden gemi alacaklısı yahut borçlusunun satış giderlerini peşinen ödemesi gerekmektedir; aksi takdirde satış talebi sonuç doğurmaz[343].

---

sözleşmeleri yapmaları halinde taksit sözleşmesinin ihlâline kadar geçen zaman bu sürenin hesabında dikkate alınmaz.

339 Böyle bir durumda takip düşmesine rağmen, rehin hakkı baki kalır; bu nedenle rehnin paraya çevrilmesi yoluyla yeniden takip yapmak mümkündür. **Kuru/Arslan/Yılmaz,** s. 428; **Pekcanıtez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes,** s. 435; **Muşul,** s. 764. Satış talebinin geri alınması durumunda da takip düşer. Bu halde, kalan süre içinde mi yeniden satış istenebileceği, yahut yeni bir sürenin mi başlayacağı tartışmalıdır. Konu hakkındaki tartışmalar için bkz. **Pekcanıtez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes,** s. 307.

340 **Uygulama Kanunu Tasarısı Gerekçe,** s. 40-41.

341 **Türkel,** s. 217.

342 **Pekcanıtez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes,** s. 306; **Muşul,** s. 591.

343 Öğretide, özellikle büyük cesametli gemilerin satış giderlerinin tam olarak hesaplanmasının mümkün olmadığı, bu nedenle icra dairesi tarafından asgari oranda satış gideri tespit edilip bunun satışı talep edenden talep edilmesi gerektiği, tespit edilen asgarî bedelin ileride yeterli olmaması halinde ise ek satış giderinin istenmesinin mümkün olduğu savunulmaktadır. **Türkel,** s. 215.

İcra ve İflâs Kanununun 112. maddesinin 1. fıkrası uyarınca satış talebini alan icra dairesi, bu talepten itibaren "*bir ay*" içinde rehinli gemiyi satmalıdır[344]. Nitekim kısa süre içerisinde geminin satılması özellikle alacaklının menfaatinedir. Zira uzun süre satılamayan geminin muhafazası oldukça masraflı olacaktır. Bu yüksek bedelin satış bedelinden öncelikli olarak karşılanması sonucunda, satış bedelinden alacaklıya düşen pay azalacak; bu durum, hiç şüphesiz gemi alacaklısının aleyhine bir durum teşkil edecektir.

Taşınırlar kural olarak "*açık artırma yolu ile*" satılır; ancak kanunda yer alan bazı koşulların gerçekleşmesi halinde "*pazarlık yolu ile satış*" da mümkündür. Taşınırların satımına ilişkin hükümlere tabi gemiler için bu iki satış usulüne ilişkin açıklamalara aşağıda yer verilmiştir.

aaa) Açık Artırma Yolu ile Satış

İcra ve İflâs Kanununun 114. maddesi uyarınca, geminin açık artırma yolu ile satılması için artırmanın yapılacağı yer, gün ve saat satış gününden evvel icra dairesi tarafından satış talebi tarihinde tirajı elli binin üzerinde olan ve yurt düzeyinde dağıtımı yapılan gazetelerden biriyle yapılır. İlanın şekli hususunda her ne kadar icra müdürünün takdir yetkisini haiz olduğu kabul edilmekte ise de, uygulamada özellikle değeri yüksek taşınırların (örneğin, gemi) satışına ilişkin ilan, gazete ile yapılmaktadır[345]. Yapılacak bu ilanın kimlere bildirilmesi gerektiği hususunda kanunda herhangi bir hüküm bulunmamaktadır. Ancak uygulamada ilan, özellikle tarafların menfaati dikkate alınarak, borçlu, alacaklı ve ilgili üçüncü kişilere bildirilmektedir[346]. Bu nedenle geminin satışına ilişkin ilanın, gemi alacaklısına, gemi alacağının şahsî borçlusuna, aynî yükümlüsü gemi malikine ve gemi üzerindeki adi yahut rehinli diğer üçüncü kişi

---

344 Bu süre icra dairesine hitap ettiği için, bir aylık sürenin geçmesinden sonra yapılan satışlar da geçerlidir. **Kuru/Arslan/Yılmaz,** s. 311; **Pekcanıtez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes,** s. 308. Ancak bu süre içerisinde satışı gerçekleştirmeyen memurun disiplin ve hukukî sorumluluğunun doğacağı ifade edilmektedir. **Yıldırım/Deren-Yıldırım,** s. 218.

345 **Pekcanıtez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes,** s. 309. Gazete ile yapılacak ilanların içeriğinde hangi hususların yer alması gerektiği, Kanunun 114. maddesinin 3. fıkrasında belirtilmiştir. Buna göre; "*Gazete ile yapılacak ilanlara satış şartnamesi eklentileriyle geçirilmeyip, satılacak şeyin cinsi, mahiyeti, önemli vasıfları, muhammen kıymeti, bulunduğu yer ve ikinci artırmanın gün ve saati, satış şartnamesinin vesair bilginin nereden ve ne suretle öğrenilebileceği, talep halinde ve ilanda gösterilen masrafı verilmek şartiyle şartnamenin bir örneğinin gönderilebileceği hususları yazılmakla iktifa olunur*". Bu asgarî unsurları taşımayan ilanlar geçersiz olup; ilanın hiç yahut gereği gibi yapılmaması halinde Kanunun 134. maddesi uyarınca ihalenin feshi, şikâyet yolu ile talep edilebilir.

346 **Kuru/Arslan/Yılmaz,** s. 312; **Pekcanıtez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes,** s. 309-310.

alacaklılara bildirilmesi mümkündür. Türk Ticaret Kanunu Tasarısı ise 1384. maddesinin 2. fıkrasında, yabancı sicile kayıtlı gemilerin açık artırma yolu ile satış ilanının kimlere bildirileceğini açıkça hükme bağlamıştır. İlgili hükme ilişkin açıklamalara, yabancı sicile kayıtlı gemilerin satışı incelenirken yer verilmiştir[347].

Türk Ticaret Kanunu Tasarısında ise, Türk bayraklı gemilerin yurtdışında cebrî icra yolu ile satışına özgü bir düzenleme getirilmiştir. Tasarının 1350. maddesinde; bir geminin ihtiyaten veya icraen haczi, cebrî icra yoluyla satışı ve mülkiyetin intikali de dâhil olmak üzere bu satışın sonuçları ve cebrî icraya ilişkin diğer bütün işlem ve tasarrufların, geminin bu işlem ve tasarrufların yapıldığı sırada bulunduğu ülkenin hukukuna tâbi olduğu ifade edildikten sonra; Türk bayraklı bir geminin yurt dışında cebrî icra yoluyla satışı hâlinde, artırmayı yapan kurum veya ilgililer tarafından, bu satıştan en az otuz gün önce artırmanın; a) geminin kayıtlı olduğu Türk gemi siciline, b) geminin sicile kayıtlı malikine, c) gemi siciline tescil edilmiş diğer hakların ve alacakların sahiplerine bildirilmesinin veya gideri ilgililer tarafından karşılanmak şartıyla tirajı elli bin üzerinde olan ve Türkiye düzeyinde dağıtımı yapılan gazetelerden biriyle ilân edilmesinin zorunlu olduğu hükme bağlanmıştır. İcra ve İflâs Kanununda yalnızca ilan koşulu öngörülmesine rağmen, Tasarıda ilanın yanında, seçimlik olarak ilgililere bildirim yolunun da açık olduğu görülmektedir[348]. Belirtmek gerekir ki, Tasarıda bu bildirim yahut ilan koşulu yerine getirilmeksizin geminin yurtdışında satışı halinde, sicile kayıtlı geminin sicilindeki kaydın silinmeyeceği ve gemi üzerinde Türk gemi siciline kayıtlı haklar ve alacaklar saklı kalacağı yaptırımı öngörülmüştür[349].

---

347 Bkz, aşa. s. 110 vd.

348 Hükümde yer alan bildirim zorunluluğu, uygulamada prosedürün uzamasına ve gemilerin satılmasına rağmen sicilden terkin işlemlerinin gerçekleştirilmesinin yıllarca sürmesine neden olabileceği gerekçesiyle eleştirilmiştir. **Kuru, S.:** "*TTK Tasarısı'nın Deniz Ticareti Kitabındaki Cebri İcra Hükümlerine İlişkin Görüşler*", Deniz Hukuku Dergisi, Özel Sayı, Ocak 2006, s. 387. Ancak hükümde yalnızca bildirim zorunluluğu yer almamakta olup, prosedüre kolaylık sağlamak amacıyla seçimlik olarak ilan yolunun seçilmesi de mümkündür.

349 Söz konusu hüküm, satışı yapacak ülkenin Türk hukukunun getirdiği koşulları bilmemesi durumunda ve bu koşullardan birinin eksikliği nedeniyle yurtdışında yapılacak satışları etkisiz hale getireceği gerekçesi ile eleştirilmiştir. **Karaman, M./Bektaşoğlu Sanlı, D./Ünsal Aksakal, S./Demir, E./ Kurt, F.:** "*Türk Ticaret Kanunu Tasarısı Hakkında Görüş ve Öneriler*", Deniz Hukuku Dergisi, Özel Sayı, 2006, s. 373. Ancak belirtmek gerekir ki, bu yaptırım kanun koyucunun takdiri olmayıp, 1993 tarihli Sözleşmenin 12. maddesinin 1. fıkrasının (b) bendinden alınmıştır. Komisyon görüşmeleri sırasında Prof. Dr. Turgut Kalpsüz tarafından belirtildiği üzere, burada satışın geçerli olup olmadığı tartışma konusu yapılmamış olup, bu şart, yalnızca böyle bir satışın Türkiye'de hüküm ifade etmesi bakımından aranmaktadır. **Atamer,** *Tasarı Cebrî İcra*, s. 113; **Damar,** s. 44. İlgili hüküm, yurtdışında yapılan cebri icra işlemlerinin kamu düzenine aykırı olması

Taşınmazların aksine, taşınır malların artırma yolu ile satımında kural olarak katılımcıların teminat yatırma zorunluluğu mevcut değildir. Ancak icra memurunun, önemli ihalelerde, satılacak malın niteliği gereği olarak belli miktarda teminat yatırılması şartı getirebilmesi mümkündür[350]. Özellikle ticaret gemilerinin oldukça yüksek bedellere satıldığı dikkate alındığında, gemilerin satışına ilişkin bu önemli ihalelerde katılımcılardan belli miktarda teminat alınmasının yerinde olacağı kabul edilmelidir.

Birbirinden bağımsız olarak kullanılabilen ve ekonomik bütünlük teşkil etmeyen taşınır mallar ayrı ayrı satılır[351]. Buna karşın, gemi ve eklentisi gibi aralarında ekonomik bütünlük bulunan malların birlikte satılacaklarını kabul etmek gerekir.

Artırmanın yapılması da genel hükümler uyarınca gerçekleşecektir. İcra ve İflâs Kanununun 115. maddesinin 1. fıkrası uyarınca, birinci artırmada ihalenin yapılabilmesi için, satış bedelinin tahmin edilen değerinin yüzde altmışı veya satış isteyen alacaklının alacağına rüçhanı olan alacaklılardan hangisi daha fazla ise onu, ayrıca her iki halde, satış ve paylaştırma giderlerinin karşılanması gerekmektedir. Burada gemi alacaklısı bakımından üzerinde durulması gereken husus; gemi alacaklısı hakkının zaten diğer bütün adi ve rehinli alacaklardan rüçhanlı olması dikkate alındığında hangi alacağın esas alınması gerekeceğidir. Satış isteyen gemi alacaklısının alacağından önce gelecek alacaklara örnek olarak, aynı gemi üzerinde sonraki tarihli bir yolculuktan doğan gemi alacakları yahut gemi alacağının önceliğine istisna teşkil eden alacaklar[352] verilebilir.

Kanunun 115. maddesinin 2. fıkrası uyarınca, birinci artırma sonucunda yukarıdaki koşulun sağlanamamış olması durumunda, icra müdürü satışı geri bırakır, artırmada pey ileri sürmüş olanlar taahhütlerinden kurtulur ve 116. madde uyarınca birinci artırmayı takip eden beş iş günü içinde ikinci artırma yapılır. Birinci artırmada öngörülen yüzde

---

halinde çözümün ne olacağının belirsiz olduğu gerekçesi ile eleştirilmiştir**. Çetingil/Kender/Ünal/ Yazıcıoğlu,** s. 272. Ancak 5718 sayılı Milletlerarası Özel Hukuku ve Usul Hakkında Kanunun 5. maddesinde, yetkili yabancı hukukun belirli bir olaya uygulanan hükmünün Türk kamu düzenine açıkça aykırı olması hâlinde, bu hükmün uygulanmayacağı açıkça belirtilmiş olmasından cihetle bu durumun çözümsüz kalmadığı anlaşılmaktadır. **Atamer,** *Tasarı Cebrî İcra*, s. 115.

350 **Pekcanıtez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes,** s. 309; **Üstündağ,** *İcra Hukuku,* s. 255.

351 **Pekcanıtez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes,** s. 312.

352 Örneğin; 14.4.1341 tarih ve 618 sayılı Limanlar Kanununun 7. maddesi hükmü uyarınca, limanlar dâhilinde seyrüseferin selametine engel olabilecek surette batan gemilerin liman idaresi tarafından tayin edilecek müddet zarfında ilgililerce çıkartılmaması halinde, liman idaresinin söz konusu gemiyi çıkartması üzerine meydana gelen masraflara ilişkin Hazine alacakları gemi alacağından önce geleceklerdir. Bkz. yuk. s. 25.

altmışlık değer, ikinci artırmada yüzde kırk olarak öngörülmüştür. İkinci artırmada da öngörülen koşulun sağlanamaması halinde satış düşer[353]; alacaklının yeniden satış talebinde bulunması gerekir.

Borçlar Kanununun 231. maddesi hükmü gereğince, ihalenin yapılması ile zilyetliğin devrine gerek kalmaksızın malın mülkiyeti alıcıya geçer; ancak İcra ve İflâs Kanununun 118. maddesi uyarınca satış bedeli ödenmedikçe ve ihale kesinleşmedikçe mal alıcıya teslim edilmez. Türk Ticaret Kanunu Tasarısının 1388. maddesi ile de gemi kendisine ihale edildiği veya satıldığı anda geminin mülkiyetinin iktisap edileceği hükme bağlanmış ve mevcut hükme paralel bir düzenleme getirilmiştir.

Esasen alıcı, satış bedelini peşin olarak öder. Ancak İcra ve İflâs Kanununun 118. maddesinin 1. fıkrası uyarınca icra müdürünün alıcıya "*yedi günü geçmemek üzere*" bir süre verebilmesi mümkündür. Bu süre içinde bedelin ödenmemesi halinde icra müdürü, ihale kararını re'sen kaldırır[354].

bbb) Pazarlık Yolu ile Satış

Taşınırların satışında kural, açık artırma yolu ile satış olmakla birlikte, istisnai bazı hallerin varlığı halinde kanun pazarlık yolu ile satışa cevaz vermiştir. İcra ve İflâs Kanununun 119. maddesinde 5 bent olarak sayılan koşullardan[355] iki tanesi, geminin pazarlık yolu ile satışına imkân vermektedir. Bunlardan birincisi; 1. bent hükmü

---

353 Satışın düşmesi halinde, gemi üzerindeki el koyma tedbirlerinin muhafaza edilmesi gerektiği öğretide kabul edilmektedir. Bkz. **Türkel,** s. 252.

354 **Kuru/Arslan/Yılmaz,** s. 315; **Pekcanıtez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes,** s. 313; **Yıldırım/Deren-Yıldırım,** s. 223; **Muşul,** s. 625. Kanunun 118. maddesinin 2. fıkrası uyarınca ise, ihaleye katılıp daha sonra ihale bedelini yatırmamak suretiyle ihalenin feshine sebep olan tüm alıcılar ve kefilleri, teklif ettikleri bedel ile son ihale bedeli arasındaki farktan ve diğer zararlardan ve ayrıca temerrüt faizinden müteselsilen sorumludurlar. İhale farkı ve temerrüt faizi ayrıca hükme hacet kalmaksızın icra dairesi tarafından tahsil olunur. Bu fark, varsa öncelikle teminat bedelinden alınır.

355 İcra ve İflâs Kanununun 119. maddesi hükmü uyarınca, pazarlık yolu ile satış, ancak aşağıdaki hallerden biri yahut birkaçının varlığı halinde söz konusu olabilir;
1 - Bütün alakadarlar isterse,
2 - Borsa veya piyasada fiyatı bulunan kıymetli evrak veya diğer mallar için o günün piyasasında mukarrer fiyat teklif edilirse,
3 - Artırmada maden kıymetini bulmamış olan altın ve gümüş eşyaya bu kıymet verilirse,
4 - 113 üncü maddenin ikinci fıkrasında gösterilen haller bulunursa, başka bir deyişle, kıymeti süratle düşen veya muhafazası masraflı malların söz konusu olması halinde,
5 - Mahcuz malın tahmin edilen değeri iki bin lirayı geçmezse (2009 yılı geçerli olan değer; bkz. **Pekcanıtez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes,** s. 314).

uyarınca bütün ilgililerin pazarlık yolu ile satışı talep etmesi[356] (ki bunlar gemi alacaklısı, borçlusu, gemi maliki, diğer rehinli alacaklılar, hapis hakkı sahipleri, geçici haciz sahipleridir[357]); ikincisi ise 4. bent hükmü uyarınca geminin, muhafazası oldukça masraflı mal niteliğinde bulunmasıdır.

Ender olarak uygulanan bu satış türünün aslında açık artırma yolu ile satışa nazaran daha avantajlı bir yol olduğu, zira pazarlık yolu ile satışın yapılması sonucunda, günün koşullarına uygun olarak ve daha yüksek bedelle taşınırın satışının mümkün olduğunu kabul etmek gerekir. Şüphesiz bu sonuç, gemi alacaklısının olduğu kadar, gemi malikinin de menfaatine olacaktır. Örneğin; ilgililerce geminin satışının belli bir miktarın altında yapılmamasının kararlaştırılması, gemi alacaklısı ve gemi maliki açısından menfaat sağlayacaktır. Ayrıca pazarlık yolu ile satışta, ilgililerce satışın ve özellikle satış bedelinin ödenmesi hususunda belirli şartların yahut esnekliğin sağlanması imkânı mevcut bulunduğundan[358], özellikle yüksek meblağlı gemilerin satışına rağbetin artırılması mümkündür. Şöyle ki; satış bedelinin ödenmesine ilişkin alıcıya belli bir süre verilmesi yahut taksitler halinde ödeme imkânı sunulması halinde, satışa katılımın artması ve geminin kısa sürede satılması sağlanabilecektir. Pazarlık yolu ile satışta mülkiyet, geminin teslimi ile alıcıya geçer[359].

Öğretide, İcra ve İflâs Kanununun 113. maddesinin 2. fıkrası dikkate alınarak, icra müdürünün, muhafazası oldukça masraflı olan gemiyi re'sen satabilmesine cevaz verilmesi gerektiği savunulmaktadır[360]. Pazarlık suretiyle satışı düzenleyen Kanunun 119. maddesinde icra müdürünün pazarlık suretiyle satışı gerçekleştiremeyeceğine dair özel bir hüküm yer almamış, maddenin 4. bendinde "*113 üncü maddenin ikinci fıkrasında gösterilen haller bulunursa*" şeklinde genel bir ifadeye yer verilmiştir. Kanunun 113. maddesinin 2. fıkrası da icra memurunun muhafazası masraflı olan malların satılmasına her zaman karar verebileceği açıkça hükme bağlanmış olduğu cihetiyle, icra müdürünün gemiyi pazarlık sureti ile her zaman satabileceğini kabul

---

356 "*Talep etme*" kavramının geniş bir şekilde anlaşılıp "*yapılmış talebe rıza gösterme*"nin de bu kapsamda kabul edilmesi gerektiği hakkındaki görüş için bkz. **Pekcanıtez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes,** s. 315. İlgili kişilerin pazarlıkla satış kararını oybirliği ile karar vermeleri gerektiğine ilişkin görüş için bkz. **Kuru/Arslan/Yılmaz,** s. 316.

357 **Pekcanıtez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes,** s. 314; **Yıldırım/Deren-Yıldırım,** s. 225.

358 **Pekcanıtez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes,** s. 315.

359 **Kuru/Arslan/Yılmaz,** s. 316; **Pekcanıtez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes,** s. 314.

360 **Türkel,** s. 256.

etmek gerekir. Ancak yukarıda belirtilen bazı kolaylıklar icra müdürü tarafından sunulamayacaktır. Örneğin; icra müdürünün satış bedelinin ödenmesi hususunda alıcıya taksitlendirme seçeneğini sunması mümkün değildir[361].

b) Taşınmazların Satışına İlişkin Hükümler Uyarınca Geminin Paraya Çevrilmesi

Yukarıda da açıklandığı üzere, bu başlık altında açıklanan hususlar, mevcut düzenlemeler uyarınca Türk gemi siciline kayıtlı olan gemilere ilişkindir. Türk Ticaret Kanunu Tasarısının kanunlaşması halinde ise yabancı yahut Türk gemi siciline kayıtlı olan tüm gemiler hakkında bu açıklamalar geçerlilik kazanacaktır.

aa) Satış Talebi ve Geminin Satışı için Yapılan Hazırlıklar

İcra ve İflâs Kanununun 150/e maddesinin 1. fıkrası uyarınca gemi alacaklısı, rehinli geminin satışını, ödeme emrinin veya icra emrinin tebliğinden itibaren "*iki sene*" içinde talep edebilir. Talebi alan icra dairesi de İcra ve İflâs Kanununun 123. maddesi uyarınca "*iki ay*" içinde rehinli gemiyi "*açık artırma yolu ile*" satmalıdır. Görüldüğü gibi mevcut icra ve iflâs hukuku sistemimizde "*taşınmazlar*" (taşınmaz hükümlerinin tatbik edildiği Türk gemi siciline kayıtlı gemiler), kanunun açık hükmü gereğince yalnızca açık artırma yolu ile satılabilir; başka bir deyişle, Türk gemi siciline kayıtlı gemiler, pazarlık yolu ile satışa konu olamaz. Ancak Türk Ticaret Kanunu Tasarısında mevcut sistemin kapsamını genişletmek suretiyle bir düzenlemeye gidildiği görülmektedir. Şöyle ki; Tasarının 1387. maddesi uyarınca ve 1386. maddesinde sayılan koşulların mevcut olması halinde, Türk ve yabancı bayraklı gemilerin pazarlık suretiyle satışı söz konusu olabilir. Hangi koşulların varlığı halinde pazarlık yoluna müracaat edileceği, aşağıda "*pazarlık yolu ile satış*" bölümünde açıklanmıştır.

Türk Ticaret Kanunu Tasarısı sisteminde kural olarak, gemi ihtiyaten haczedildikten sonra, gemi alacaklısının satış isteme hakkının doğması, haczin kesinleşmesi ile mümkündür[362]. Ancak Tasarının 1386. maddesinde öngörülen durumların ortaya çıkması halinde, haciz kesinleşmeden önce de geminin erken satışı

---

361 **Türkel,** s. 256.
362 **Atamer,** *Tasarı Cebrî İcra*, s. 379.

imkanı getirilmiştir *(haciz kesinleşmeden satış) (lis pendente lite)*[363]. İlgili hüküm uyarınca; (i) Türk ve yabancı bayraklı gemilerde, malik aynı zamanda deniz alacağının kişisel borçlusu ise, malikin istemiyle; (ii) geminin değeri hızla düşer veya korunması fazla masraflı olur, özellikle de yeni gemi alacaklarının doğmasına veya sayılarının artmasına yol açarsa, icra müdürü veya alacaklının, icra mahkemesine başvurusu ile[364]; (iii) gemi veya içindeki eşya; insan, eşya ve çevre güvenliği açısından tehlike gösterirse, icra müdürü veya liman başkanının icra mahkemesine başvurusu ile[365] geminin erken satılması gündeme gelecektir.

Tasarıda, yabancı sicile kayıtlı gemiler hakkında geminin satışı hususunda özel usul hükümleri öngörülmüş olduğundan, "*yabancı gemi siciline kayıtlı gemiler*" ve "*Türk gemi siciline kayıtlı gemiler*" olmak üzere iki ayrı alt başlık altında inceleme yapılmış, inceleme konusu esas olarak "*yabancı gemi siciline kayıtlı gemiler*" başlığı altında yer almıştır. Belirtmek gerekir ki, yabancı gemi siciline kayıtlı gemilere, mevcut İcra ve İflâs Kanunu sistemimiz uyarınca "*taşınır*" hükümleri tatbik edilmektedir. Bu nedenle aşağıda yabancı gemi siciline ait gemilere ilişkin açıklamalar, yalnızca Türk Ticaret Kanunu Tasarısı sistemi içinde değerlendirilmelidir. Başka bir deyişle, bu hususta yapılan açıklamalar, ancak Tasarı kanunlaştığı zaman uygulanabilecektir.

---

363 Böyle bir düzenlemenin gerekçesi olarak, ihtiyaten haczedilen geminin muhafaza masraflarının yüksek olması ve yeni gemi alacaklarının doğma ihtimali bulunması gösterilmiştir. **Tasarı Gerekçe,** s. 398. Her ne kadar gemi seferden men edildiğinde bu riziko en asgariye indirilmiş olsa da, örneğin fırtına çıkması halinde, seferden men edilip limanda bağlı duran geminin halatlarının kopması halinde çevredeki diğer gemi yahut insanlara zarar verebilme ihtimali mevcuttur. Bunların dışında, durduğu yerde sürekli aşınma ve yıpranmaya maruz kalan geminin değer kaybetmesi de bu düzenlemenin gerekçesi olarak gösterilebilir. Nitekim özellikle muhafaza masraflarının çok olması karşısında, satış bedelinde öncelikle bu masraflar karşılanacağından, alacaklının alacağına kısmen kavuşması yahut hiç kavuşamaması rizikosu da söz konusu olabilecektir. **Atamer,** *Tasarı Cebrî İcra*, s. 382.

364 İlgili hükmün devamı uyarınca, icra mahkemesi, dosyadan anlaşılan ilgililerin görüşünü aldıktan sonra bu hususu karara bağlar. Bu karara karşı kanun yolu açık olup, başvurulan mahkeme bu başvuruyu öncelikle inceler. Kanun yoluna başvurma ise, satış kararının icrasını durdurur.

365 Belirtmek gerekir ki, ilgili hüküm uyarınca, bu karara karşı kanun yoluna başvurma, satış kararının icrasını durdurmaz. İlgili hükmün getiriş nedeninin İskenderun'da "*Ulla*" adlı geminin yol açtığı facia olduğu belirtilmektedir. Olayda hukuksal ve idarî süreçler nedeniyle uzun süre seferine çıkamaması sonucunda gemi çürümüş ve İskenderun Körfezi'nde 6 Eylül 2004 tarihinde 2 bin 200 ton toksik atıkla batmıştır. **Atamer,** *Tasarı Cebrî İcra*, s. 385; **Atamer, K.:** *Türk Ticaret Kanunu Tasarısı'nın Deniz Ticareti Hukuku Hükümlerine İlişkin Açıklamalar (2),* Hukukî Perspektifler Dergisi, Ağustos 2005, S. 4, s. 43 (Açıklamalar); http://www.denizhaber.com.tr/DENIZ-KAZALARI/15276/Batik-gemi-MV-Ulla-kaderine-terkedildi. html.

aaa) Yabancı Gemi Siciline Kayıtlı Gemiler

Türk Ticaret Kanunu Tasarısının 1384. maddesinin 1. fıkrası gereğince icra müdürü, yabancı sicile kayıtlı geminin satışı talep edildiğinde, bu hususu o geminin bayrağını taşıdığı devletin konsolosluğuna bildirir ve yükümlülükler listesini hazırlamak için ilgili konsolosluktan geminin sicil kaydını ister. Gemi sicil kaydının onaylı bir suretinin gemi alacaklısı tarafından sunulması da mümkündür. Böyle bir durumda, icra dairesine hangi kayıt önce ulaşırsa, yükümlülükler listesi o kayda göre hazırlanır.

i) Açık Artırma Yolu ile Satış

İcra ve İflâs Kanunun 126. maddesinin 1. fıkrası uyarınca artırma, satış tarihinden en az "*bir ay*" önce ilan edilir. İlanın içeriğinde hangi hususların yer alacağı, yine Kanunun aynı maddesinin 2. fıkrası hükmünde belirtilmiştir[366]. Türk Ticaret Kanunu Tasarısının 1285. maddesinin 1. fıkrasında ise, İcra ve İflâs Kanununun 126. maddesi uyarınca yapılacak ilânın, tirajı elli bin üzerinde olan ve yurt düzeyinde dağıtımı yapılan gazetelerden biriyle ve ayrıca yurt dışında dünya çapında dağıtımı yapılan denizcilikle ilgili günlük bir gazetede[367] yayınlanacağı hükme bağlanmıştır.

Yürürlükteki İcra ve İflâs Kanunumuzda, taşınmazların satışına ilişkin ilanın kimlere bildirilmesi gerektiği hususundaki 127. maddesi hükmünde, ilanın, borçluya ve alacaklıya ve taşınmazın tapu siciline kayıtlı bulunan alakadarlarının tapuda kayıtlı adresleri varsa bu adreslerine tebliğ olunacağı öngörülmüştür. Başka bir deyişle, mevcut

---

366 Buna göre; "*İlanda,*
1. Satışın yapılacağı yer, gün ve saat,
2. Artırma şartnamesinin hangi tarihten itibaren herkes tarafından görülebileceği,
3. Tayin edilen zamanda artırma bedeli taşınmazın muhammen kıymetinin yüzde altmışını bulmadığı takdirde, en çok artıranın taahhüdü baki kalmak üzere, artırmanın on gün daha uzatılmış olacağı ve onuncu günü aynı yerde, aynı saatte taşınmazın en çok artırana ihale edileceği (Onuncu günün resmi tatile rastlaması halinde ikinci artırma tarihi olarak tatilin bitimini izleyen ilk iş gününün belirlenmesi ve bu ikinci ihalenin yapılacağı yer, gün ve saatin ilanda açıkça gösterilmesi zorunludur.),
4. İpotek sahibi alacaklılarla diğer ilgililerin taşınmaz üzerindeki haklarını, hususiyle faiz ve masrafa dair olan iddialarını evrakı müsbiteleri ile onbeş gün içinde icra dairesine bildirmeleri yazılır. Aksi halde, hakları tapu siciliyle sabit olmadıkça, satış bedelinin paylaşmasından hariç kalacakları da ilave edilir."

367 Bu gazetelere örnek olarak, Londra'da yayımlanan "*Lloyd's List*" ve Norveç'te yayımlanan "*Trade Winds*" verilebilir. **Atamer,** *Tasarı Cebrî İcra*, s. 390. İlgili gazeteler için bkz. http://www.lloydslist.com ve http://www.tradewinds.no. Kanun koyucu tarafından hükmün getiriliş amacı ise, gemilerin satışında dünyanın her köşesinden talip çıkması ihtimalinin bulunması, taliplerin sayısının artırılması, ihale edilecek satış bedelinin yükseltilmesi ve böylece hem alacaklıların hem de gemi malikinin çıkarlarının korunması olarak ifade edilmiştir. **Tasarı Gerekçe,** s. 398.

sistem gereğince Türk gemi siciline kayıtlı geminin satışına ilanın gemi alacaklısına, gemi alacağının şahsî borçlusuna, gemi malikine ve gemi sicilinde kayıtlı olan ve sicilde kayıtlı adresleri mevcut bulunan ilgililere bildirilmesi gerekmektedir. Türk Ticaret Kanunu Tasarısının 1384. maddesinin 2. fıkrasında ise yabancı sicile kayıtlı gemilerin açık artırma yolu ile satış ilanının (i) Geminin kayıtlı olduğu sicil devletinde, gemi sicilini tutmakla yükümlü olan makama, (ii) Tescil edilmiş akdî rehin alacaklılarına, (iii) İcra dairesine bildirilmiş olmaları kaydıyla kanunî rehin alacaklılarına, (iv) Geminin sicile kayıtlı malikine bildirilmesinin veya gideri ilgililer tarafından karşılanmak şartıyla tirajı ellibin üzerinde olan ve sicilin fiilen tutulduğu ülke düzeyinde dağıtımı yapılan gazetelerden biriyle ilân edilmesinin zorunlu olduğu açıkça hükme bağlanmıştır. Tasarıda bildirimin borçluya yapılacağı öngörülmemiş olsa dahi, İcra ve İflâs Kanununun 127. maddesinin dikkate alınarak borçluya da bildirim yapılması gerektiği öğretide savunulmakta ise de[368]; aynı konuya ilişkin Tasarı ile getirilen özel usul hükümlerinin, genel nitelikteki İcra ve İflâs hükümlerine nazaran öncelikle uygulanması gerektiği kanaatindeyiz. Başka bir deyişle, Tasarıdaki hükümde belirtilen kişilere bildirimde bulunulması yeterli görülmeli, ayrıca borçluya bildirimde bulunulması şartı aranmamalıdır. Belirtilen kişilere yapılacak bildirim şekli ise aynı maddenin 3. fıkrasında düzenlenmiş ve bildirimin iadeli taahhütlü mektupla, bildirimin muhataba ulaştığını doğrulayan elektronik iletişim araçlarıyla veya başkaca uygun bir yol ve araçla yapılacağı öngörülmüştür.

İcra ve İflâs Kanununun 124. maddesi hükmü uyarınca icra dairesi tarafından bir artırma şartnamesi hazırlanır ve ilgili şartname artırmadan evvel en az on gün müddetle icra dairesinde herkesin görmesi için açık bulundurulur. Aynı maddenin devamında ise artırmaya iştirak edeceklerin geminin muhammen kıymetinin yüzde yirmisi nispetinde pey akçesi veya milli bir bankanın teminat mektubunu tevdi etmeleri şartnameye yazılacağı hükme bağlanmıştır[369]. Görülüyor ki, taşınırların aksine, taşınmazların satışında yüzde yirmi nispetinde bir teminat alınacağı açıkça öngörülmüştür.

---

368 **Türkel,** s. 262.

369 Ancak ilgili hükmün devamı uyarınca, satışa çıkarılan gemi üzerinde hak sahibi kişilerin alacakları, geminin muhammen kıymetinin yüzde yirmisi nispeti raddesinde ise, bu kişilerin artırmaya iştiraki halinde ayrıca pey akçesi ve teminat şartı aranmaz.

Artırma şartnamesinin muhteviyatı ise Kanunun 125. maddesinde düzenlenmiştir. Burada önemli olan husus, artırma şartnamesinde geminin, üzerindeki irtifak hakları, mükellefiyetler, ipotekler, ipotekli borç senetleri, irat senetleriyle birlikte satıldığı ve borçlunun bu gemi ile temin edilmiş şahsî borçlarının da alıcıya intikal edeceğidir. Belirtmek gerekir ki, artırma şartnamesinin bir cüz'ü niteliğindeki mükellefiyetler listesinde belirtilmeyen mükellefiyetler alıcıya karşı ileri sürülemez[370]. Türk Ticaret Kanunu Tasarısı bakımından ise 1388. maddenin 2. fıkrası uyarınca satış bedeli icra dairesine ödendiği anda, ipotek alacaklısının rızasıyla alıcı tarafından yüklenilenler dışında, gemi üzerindeki bütün aynî ve kişisel haklar, külfetler ve sınırlandırmalar sona erer. Görülüyor ki Tasarı, geminin mülkiyetinin bütün sınırlamalardan arî olarak alıcıya geçmesini amaçlamaktadır. Bu durumun istisnasını ise, gemi ipoteği teşkil edecektir. Söz konusu hüküm uyarınca gemi ipoteği alacaklısının rızası ise, alıcının ipoteği yüklenerek geminin mülkiyetinin iktisap etmesi mümkündür. Sonuç olarak, mevcut sistemimiz uyarınca mükellefiyetler listesi, alıcının iktisabının sınırlarını tayin etmekte iken; Tasarı açısından satış bedelinin paylaştırılması aşamasında yalnızca bir sıra cetveli niteliğinde olacaktır[371].

İcra ve İflâs Kanununun 134. maddesinin 1. fıkrası uyarınca ihalenin yapılması ile geminin mülkiyeti alıcıya geçer. Türk Ticaret Kanunu Tasarısının 1388. maddesinde de bu düzenlemeye paralel bir hüküm getirilmiştir. Şöyle ki; Tasarı uyarınca satışın açık artırma ile gerçekleşmesi halinde ihale anında, pazarlık yoluyla gerçekleşmesi halinde ise satış anında geminin mülkiyeti alıcıya geçer. Hâlbuki Türk Ticaret Kanununun 867. maddesinin 1. fıkrasında, yabancı gemi siciline kayıtlı gemilerin mülkiyetlerinin intikali hususunda Medeni Kanunun taşınırlara ilişkin hükümlerinin tatbik olunacağı hükme

---

370 **Kuru/Arslan/Yılmaz,** s. 329; **Pekcanıtez/Atalay/ Sungurtekin Özkan/Özekes,** s. 318; **Yıldırım/ Deren-Yıldırım,** s. 241; **Muşul,** s. 639. Hazırlanan mükellefiyetler listesinin alacaklılar ve takip borçlusuna bildirilmesini müteakip, varsa itirazların üç gün içinde icra dairesine bildirilmesi istenir. Süre içerisinde yapılan itiraz istihkak usulüne göre değerlendirilir. Üç gün içerisinde itiraz edilmemiş yahut itiraz üzerine yedi günlük süre içerisinde istihkak davası açılmamış olması halinde mükellefiyetler listesi kesinleşir. Mükellefiyetler listesinin bu şekilde kesinleşmesinin ardından yeniden kıymet takdiri yapılacaktır. Kıymet takdirine karşı da yedi günlük süre içerisinde raporu düzenleyen icra dairesinin bulunduğu yer icra mahkemesine şikâyet hakkı mevcuttur. Artırma şartnamesi, mükellefiyetler listesi ve kıymet takdiri hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **Kuru/Arslan/Yılmaz,** s. 329 vd; **Pekcanıtez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes,** s. 318 vd; **Üstündağ,** *İcra Hukuku,* s. 262 vd; **Yıldırım/Deren-Yıldırım,** s. 234 vd; **Muşul,** s. 631 vd.

371 İcra ve İflâs Kanunu uyarınca mükellefiyetler listesinin ikinci özelliği, sıra cetveli hükmünde olmasıdır. Tasarıda bu iki fonksiyondan yalnızca biri olan, sıra cetveli hükmü söz konusudur.

bağlanmış ve zilyetliğin devri şartı aranmıştır[372]. Görülüyor ki, açık artırma ile satışlarda İcra ve İflâs Kanunu hükümleri uygulanacak ve zilyetliğin devrine hacet kalmaksızın geminin mülkiyeti alıcıya geçecektir.

ii) Pazarlık Yolu ile Satış

İcra ve İflâs Kanunu uyarınca, pazarlık yolu ile satış, yalnızca taşınır sayılan gemiler bakımından açık olup, taşınmaz sayılan gemiler hakkında bu yolun işletilmesi mümkün görülmemektedir[373].

Türk Ticaret Kanunu Tasarısının 1387. maddesi uyarınca ve 1386. maddesinde sayılan koşulların mevcut olması halinde ise sicile kayıtlı Türk ve yabancı bayraklı gemilerin pazarlık suretiyle satışı söz konusu olabilir. Şöyle ki; (i) geminin değeri hızla düşer veya korunması fazla masraflı olur, özellikle de yeni gemi alacaklarının doğmasına veya sayılarının artmasına yol açarsa, veya (ii) gemi veya içindeki eşya; insan, eşya ve çevre güvenliği açısından tehlike gösterirse, yahut (iii) bütün ilgililer talep ederse geminin pazarlık yolu ile satışı söz konusu olabilir. Pazarlık yolu ile satış usulü hususunda Tasarıda özel bir düzenleme yer almadığından, yukarıda açıklanan genel hükümler burada da uygulama alanı bulacaktır[374].

bbb) Türk Gemi Siciline Kayıtlı Gemiler

Türk gemi siciline kayıtlı gemiler hakkında da, yabancı gemilere ilişkin öngörülen özel düzenlemelerin dışında kalan, taşınmazların satışına ilişkin genel hükümler uygulama alanı bulacağından, burada yalnızca yukarıdaki açıklamalara atıfta bulunmakla yetiniyoruz.

c) Geminin Satış Bedelinin Alacaklılar Arasında Paylaştırılması

İcra ve İflâs Kanununun 151. maddesinde yapılan yollama ile uygulanan 138. maddesi hükmü uyarınca, geminin satışı sonucunda elde edilen satış bedeli alacaklılara hisseleri nispetinde paylaştırılır. Ancak rehinli malın bir kısmının satılmasından sonra

---

372 İlgili hükmün devamında ise bu hükmün istisnası öngörülmüş ve yabancı gemi siciline kayıtlı geminin veya gemi payının temlikinde tarafların, mülkiyetin sadece sözleşme ile intikal edeceğini kararlaştırmaları halinde, zilyetliğin devrine hacet kalmaksızın mülkiyetin temellük edene geçeceği hükme bağlanmıştır.

373 **Çağa/Kender,** s. 162-163; **Atamer,** *Tasarı Cebrî İcra*, s. 392.

374 Bkz. yuk. s. 106-108.

da (örneğin; eklentinin daha önce satılmış olması halinde), icra müdürü, elde edilen bedeli alacaklıların hisselerine göre avans olarak dağıtabilir.

Hükmün devamı uyarınca ise, haciz, paraya çevirme ve paylaştırma gibi bütün alacaklıları alakadar eden masraflar öncelikli olarak satış bedelinden karşılanır ve artan para, takip masrafları ve işlemiş faizler alacaklılar arasında hisseleri nispetinde paylaştırılır.

Kanunun 140. maddesi hükmü uyarınca, geminin satılması sonucunda elde edilen satış bedeli, bütün alacaklıların alacağını tamamen ödemeye yetmez ise icra dairesi bir sıra cetvelini yapar ve paylaştırma işlemi, sıra cetveline göre gerçekleştirilir. Sıra cetveline ilişkin açıklamalar aşağıda yer almıştır[375].

Türk Ticaret Kanunu Tasarısının 1386. maddesinin 4. fıkrası uyarınca, geminin satılması ile satış bedelinin paylaştırılması arasındaki süreçte para değerindeki kayıpları önlemek amacıyla[376], satış bedelinin bir bankada nemalandırılacağı hükme bağlanmıştır. Buna göre, icra müdürlüğü satış bedelini, hak sahipleri adına, üçer aylık vadeli hesaba dönüştürerek, icra mahkemesince belirlenecek bankaya yatıracaktır. Söz konusu vadeli hesap gemi alacaklısı adına açılacak olsa dahi, icra müdürlüğünün onayı olmaksızın, hesap üzerinde herhangi bir tasarrufta bulunulamayacaktır[377].

d) Rehin Açığı Belgesi

Rehin açığı belgesi, rehinli malın satılıp paraya çevrilmesi sonucunda elde edilen satış bedelinin, alacaklının alacağını hiç ya da tam olarak karşılamadığı hallerde düzenlenmektedir. Burada dikkat edilmesi gereken husus, burada sadece rehnin alacağı karşılamaya yetmediğidir. Yoksa borçlunun başka malvarlığının bulunmadığı yahut diğer tüm malvarlığının alacağı karşılayamayacağı gibi bir sonuca ulaşılmamalıdır. Bu nedenle rehin açığı belgesini, aciz vesikası ile karıştırmamak gerekir[378].

---

375 Bkz. aşa. s. 170 vd.

376 **Tasarı Gerekçe,** s. 399; **Atamer,** *Tasarı Cebrî İcra*, s. 386. Her ne kadar ilgili hüküm erken satışa ilişkin 1386. maddede yer almış olsa da, söz konusu gereksinim normal satış aşamasında da mevcut olacağından, işbu hükmü, her türlü satışa uygulanacak şekilde geniş yorumlamak gerekmektedir. **Atamer,** *Tasarı Cebrî İcra*, s. 394.

377 **Atamer,** *Tasarı Cebrî İcra*, s. 386.

378 **Pekcanıtez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes,** s. 436; **Üstündağ,** *İcra Hukuku,* s. 330-331; **Yıldırım/Deren-Yıldırım,** s. 287.

Bilindiği üzere, iki şekilde rehin açığı belgesi düzenlenmiştir. İcra ve İflâs Kanununun 150/f maddesinde öngörülen "*geçici rehin açığı belgesi*", rehinli malın takdir edilen ve kesinleşen kıymet miktarının, alacağı karşılayamayacağının anlaşılması halinde, alacaklının talebi üzerine düzenlenen rehin açığı belgesidir[379]. Geçici rehin açığı belgesi, yeni bir takip yapmaya gerek kalmaksızın alacaklıya, aynı takip dosyasından, alacağının rehinle karşılanamayan kısmı için borçlunun diğer mallarının haczini talep etme imkânı bahşeder. Gemi alacaklısı hakkı bakımından geçici rehin açığı belgesinin tanzim edilip edilemeyeceği tartışma konusu yapılabilir. Nitekim, donatanının sınırlı aynî sorumluluğunun söz konusu olduğu hallerde, borçlu donatanın deniz serveti dışındaki malvarlığına müracaat imkanı mevcut olmadığından, geçici rehin açığı belgesi düzenlenmesinin pratik anlamda bir önemi kalmayacaktır. Bu nedenle, gemi alacaklısı hakkının takibinde, geçici rehin açığı belgesinin, ancak donatanın sınırsız sorumluluğunun söz konusu olduğu hallerde (örneğin; gemi adamlarının hizmet mukavelelerinden doğan gemi alacaklarında) düzenlenebileceğini kabul etmek gerekir. Geçici rehin açığı belgesine dayanılarak, donatanın deniz serveti dışındaki malvarlığına müracaat edilmesi halinde, gemi alacaklısının herhangi bir önceliği bulunmayacak ve sıra cetvelinde son sıraya kaydedilecektir[380].

"*Kesin rehin açığı belgesi*" ise, rehnin alacağı karşılayamadığının kesin olarak anlaşılması durumunda ve İcra ve İflâs Kanununun 152. maddesinde sayılan koşulların gerçekleşmesi halinde verilir. Buna göre, (i) satışı isteyen gemi alacaklısı hakkı sahibinin alacağına derece itibariyle rüçhanı olan diğer rehinli alacakların tutarından fazla bir bedelle alıcı çıkmamasından dolayı geminin satılamaması yahut (ii) satılıp da elde edilen satış bedelinin, takip olunan gemi alacağını karşılamaya yetmemesi halinde, rehnin paraya çevrilmesi yolu ile takip sonunda gemi alacaklısına kesin rehin açığı belgesi verilir. Kesin rehin açığı belgesine bağlanan sonuçlar bakımından gemi alacaklısı hakkına ilişkin özel bir düzenleme mevcut olmayıp, genel hükümlere müracaat etmek yeterli olacaktır[381].

---

379 Geçici rehin açığı belgesi hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **Kuru/Arslan/Yılmaz,** s. 429; **Pekcanıtez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes,** s. 427; **Muşul,** s. 767-768; **Kaçak,** C. I, s. 1368.

380 **Atamer,** *Tasarı Cebrî İcra*, s. 337. Nitekim İcra ve İflâs Kanununun 150/f maddesinin 2. fıkrası hükmü de dikkate alındığında, alacaklının, rehnin satışı neticesinde, alacağının tahsil edilemeyen kısmını borçlunun diğer mahcuz mallarından rüçhansız olarak alacağı ifadesi yer almaktadır.

381 - Gemi alacaklısı, borçluya karşı haciz veya iflâsa tabi ise iflâs yolu ile takip yapabilir.

10- İstihkak Prosedüründe Gemi Alacaklısı Hakkı

İstihkak iddiaları ve istihkak davası, esas olarak icra ve iflâs hukukunun çalışma kapsamı içerisinde bulunduğundan, bu bölümde yalnızca istihkak prosedüründe gemi alacaklısı hakkı sahipleri ve istihkak iddiasında bulunan borçlu yahut üçüncü kişiler bakımından arz edeceği özellikler kısaca tartışılmıştır. İstihkak usulüne ilişkin genel açıklamalara ilişkin olarak icra ve iflâs hukuku kaynaklarına atıfta bulunulmakla yetinilmiştir.

Önemle belirtmek gerekir ki, satışı talep edilen rehinli mala karşı ileri sürülen istihkak iddialarından özellikle "*mülkiyet hakkı*"na ilişkin istihkak iddialarının, gemi alacaklısı hakkının takibinde pratik olarak bir önemi yoktur. Zira, gemi alacaklısı hakkının gemiye zilyet olan her üçüncü kişiye ileri sürülebilme özelliği karşısında, gemi alacağı ilişkisinin tarafı olmayan üçüncü kişi gemi malikinin istihkak iddiasının takip sürecine herhangi bir etkisi olmayacaktır.

Buna karşın, mülkiyet hakkı dışında, rehin hakkı, intifa hakkı, sicile şerh verilmek suretiyle kuvvetlendirilmiş şahsî haklar, vefa hakkı, şufa hakkı vb. gibi hakların da istihkak iddiasının konusunu oluşturabileceği öğretide kabul edilmektedir[382]. Burada gemi alacaklısını ilgilerin asıl hak, kendi gemi alacaklısı hakkından üstün diğer hakların varlığı halinde sunulan istihkak iddialarıdır. Gemi alacaklısı hakkından üstün hakların varlığının sınırlı hallerde söz konusu olacağını kabul etmek gerekir. Zira gemi alacaklısı hakkının, diğer bütün adi ve rehinli alacaklardan üstün olduğu daha önce de ifade edilmiş idi[383]. Burada akla ilk gelen, şüphesiz, aynı gemi üzerinde yeni tarihli gemi alacaklarının doğması halinde, bu hak sahiplerinin sunacağı istihkak iddialarıdır. Yeni tarihli gemi alacaklılarının bu iddiaları sonucunda, istihkak prosedürü takip alacaklısı aleyhine sonuçlanacaktır. Bu durumda ya takibin iptal edilmesi yahut takip alacaklısının hakkının istihkak konusu haktan sonra karşılanması gündeme gelecektir[384].

- Alacaklının bir yıl içinde haciz yolu ile takibe müracaat etmesi halinde, borçluya yeniden ödeme yahut icra emrinin gönderilmesine gerek bulunmamaktadır. Yukarıda da açıklandığı üzere, Tasarı uyarınca bu takip yollarının seçilmesi, kanunî rehin hakkından feragat anlamını taşıyacaktır.
- Kesin rehin açığı belgesi, 68. maddenin 1. fıkrası anlamında borç ikrarını içeren senet hükmündedir. **Kuru/Arslan/Yılmaz,** s. 430; **Pekcanıtez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes,** s. 439.

382 **Kuru/Arslan/Yılmaz,** s. 296-297; **Pekcanıtez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes,** s. 287; **Muşul,** s. 525.

383 Bkz. yuk. s. 23 vd.

384 **Türkel,** s. 232.

D) İFLÂS YOLU İLE TAKİP

Gemi alacaklıları, Türk Ticaret Kanununun 1242. maddesi hükmünde de açıkça belirtildiği üzere, alacaklarına İcra ve İflâs Kanunu hükümlerine göre cebrî icra yolu ile kavuşurlar. İcra ve İflâs Kanununun 42. maddesi hükmüne göre ise cebrî icralar takip talebiyle başlar ve haciz yolu ile veya rehnin paraya çevrilmesi yahut iflâs suretiyle cereyan eder. İflâs yolu ile takip, İcra ve İflâs Kanununun 43. maddesi uyarınca, ancak Ticaret Kanunu gereğince tacir sayılan veya tacirler hakkındaki hükümlere tabi bulunanlar ile özel kanunlara göre tacir olmadıkları halde iflâsa tabi bulundukları bildirilen hakikî veya hükmî şahıslar hakkında yapılır. Alacağı rehinle temin edilmiş alacaklılar ise İcra ve İflâs Kanununun 45. maddesinin 1. fıkrası uyarınca ne haciz ne de iflâs yolu ile, fakat yalnızca rehnin paraya çevrilmesi yolu ile takipte bulunabilirler. Bu kaideye, gemi alacaklıları bakımından Türk Ticaret Kanununun 1242. maddesinin 2. fıkrasının 1. bendinde hükmü ile bir istisna getirilmiştir. Söz konusu hüküm uyarınca "*İcra ve İflâs Kanununun rehinle temin edilmiş alacaklar için ihtiyatî haciz istenmiyeceğine dair olan hükmiyle rehin paraya çevrilmeden iflas yoliyle takip yapılmasına engel olan hükmü burada tatbik olunmaz*." Başka bir deyişle, kanunî rehin hakkına sahip olan gemi alacaklıları, öncelikle rehnin paraya çevrilmesi yoluna başvurmaya mecbur olmaksızın, iflâsa tabi borçlu aleyhine iflâs yolu ile de takipte bulunabilirler. Söz konusu hükmün gerekçesi, Türk Ticaret Kanununun 1956 yılında tadil metnine ilişkin Büyük Millet Meclisi Adliye Encümeni mazbatasında aynen şu şekilde yer almaktadır[385];

"*...Gemi devamlı olarak dış seferlerde kullanıldığı takdirde onun ele geçirilmesi de hemen hemen mümkün olamaz. Bu halde gemi alacaklısı için alacağını almak imkânı mevcut değildir. Bu itibarla donatanların kredi durumuna menfî şekilde tesir etmekten geri kalmıyan bu durumun bertaraf edilmesi ve donatanın iflasının kabul edilmesi tek çare olarak gözükmektedir. Esasen ihtiyatî haciz meselesinde de belirtildiği üzere rehin halinde iflas yoluna gidilmesinin lüzumsuz görülmesi borçlunun elinde bulunan menkul rehinden veya memleket içinde bulunan gayrimenkul rehninden alacağı almak imkânı var iken iflas gibi ağır bir tedbire başvurmanın yersiz olduğu düşüncesine dayanmaktadır. Halbuki, gemi alacaklısının rehnine mevzu teşkil eden geminin ele*

[385] **Çağa/Kender,** s. 105; **Atamer,** *Tasarı Cebrî İcra,* s. 21.

geçirilmesinin zorluğu ve bilhassa donatanın kötü niyetli olması halinde imkânsızlığı düşünülünce deniz hukukunda gemi alacaklısının rehin hakkına rağmen donatanın iflası istenebilmesinin kabulü, yerinde bir tedbir mahiyetini arzeder...". İşbu gerekçe ile getirilen istisnanın yerinde olup olmadığı tartışma konusu yapılabilir. Zira İcra ve İflâs Kanununun 45. maddesinin 1. fıkrasında yer alan önce rehne başvurma kuralı, sadece borçlu ve alacaklıyı korumaya yönelik bir kural olmayıp, üçüncü kişi alacaklıların menfaatlerinin korunması da bu kuralın esasını oluşturmaktadır. Bir örnekle açıklamak gerekirse; Gemi alacaklısı (A), gemi alacaklısı hakkının paraya çevrilmesine ilişkin olarak Borçlu (B) aleyhine, rehnin paraya çevrilmesi yolu ile takip yerine iflâs yolu ile takibe müracaat ettiğinde, iflâsın tasfiyesi esnasında gemi alacaklısı hakkının kendisine bahşettiği rüçhan hakkını kullanmak isteyecektir. Başlangıçta rehinli alacağa karşı takipte bulunamayan üçüncü kişi alacaklılar, bir de iflâsın tasfiyesinde (A)'nın rüçhan hakkı ile karşılaşacaktır. Bu durumun üçüncü kişi alacaklıların menfaatlerini zedelediği kuşku götürmez.

Tartışılması gereken bir diğer husus ise, gemi alacaklısı hakkının yükümlüsünün üçüncü kişi olması durumunda ortaya çıkmaktadır. Nitekim İcra ve İflâs Kanununun 184. maddesinin 1. fıkrası uyarınca "*İflas açıldığı zamanda müflisin haczi kabil bütün malları hangi yerde bulunursa bulunsun bir masa teşkil eder ve alacakların ödenmesine tahsis olunur.*" Başka bir deyişle, iflâs masasına yalnızca iflâsı istenen borçlunun malvarlığı girecek ve fakat üçüncü kişinin serveti iflâs masasına dâhil edilmeyecektir. Doktrinde yer alan görüş[386], böyle bir durumda alacaklının iflâs masasına karşı değil müflis borçlu aleyhine rehnin paraya çevrilmesi yolu ile takipte bulunabileceği (üçüncü kişinin deniz serveti üzerinde), bu şekilde iflâs prosedürü dışında rehinden doğan hakkına kavuşabileceği yönündedir. Bu durumda ise özellikle gemi alacağı borçlusunun menfaatinin zedeleneceği sonucuna varmak mümkündür[387].

Belirtmek gerekir ki, İcra ve İflâs Kanununun 45. maddesinin 1. fıkrasına getirilen istisna, yalnızca sınırlı veya sınırsız şahsen mesuliyetin söz konusu olduğu alacaklar bakımından geçerli olup, sınırlı aynî mesuliyete tabi alacaklar bakımından iflâs yolu kapalıdır[388]. Zira sınırlı aynî mesuliyet söz konusu olduğunda, borçlunun yalnızca deniz

386 **Çağa/Kender,** s. 105-106.
387 **Türkel,** s. 38.
388 **Çağa/Kender,** s. 108.

servetine başvurulabilir; deniz serveti ile karşılanamayan kısım için borçlunun kara servetine başvurma imkânı bulunmamaktadır[389]. Başka bir deyişle, kara servetine başvurunun caiz olmadığı bir durumda iflâs yolu ile takipte bulunmanın bir anlamı da bulunmamaktadır. İflâs, üçüncü bir kişi yahut bizzat borçlunun kendisi tarafından açılmış olur ise, sınırlı aynî mesuliyete tabi gemi alacakları, yalnızca deniz serveti tutarı üzerinden iflâs masasına başvuruda bulunulabilecektir. Sonuç olarak, Türk Ticaret Kanununda yer alan gemi alacaklıları içinde sınırlı aynî sorumluluğa tabi alacakların önemli ölçüde mevcut olduğu düşünüldüğünde, söz konusu istisnanın önemini yitirdiği görülmektedir[390].

İflâs yolu ile takipte bulunan gemi alacaklısı, böyle bir yola başvurmak ile deniz serveti üzerindeki rehin hakkından vazgeçmiş olmaz; iflâs masasına girecek olan geminin satış tutarı ile navlun ve surrogatlar üzerindeki rüçhan hakkı devam eder[391]. Nitekim İcra ve İflâs Kanununun 185. maddesinin 1. fıkrasında da "*Üzerinde rehin bulunan mallar rehin sahibi alacaklının rüçhan hakkı mahfuz kalmak suretiyle masaya girer ve iflas idaresi tarafından en yakın ve münasip zamanda paraya çevrilip muhafaza ve satış masrafları çıkarıldıktan sonra rehinli alacaklıya hakkı verilir.*" hükmü yer almaktadır.

Türk Ticaret Kanununun 1242. maddesinin 2. fıkrasının 1. bendinde yer alan hükme paralel olarak Türk Ticaret Kanunu Tasarısının 1378. maddesi hükmü uyarınca, gemi üzerinde, akdî veya kanunî rehin bulunsa dahi, alacaklının iflâs yolu ile takipte bulunabileceği açıkça ifade edilmiştir. İflâs yolu ile takipte bulunmak, kanunî rehin hakkından feragat edildiği anlamına gelmemektedir. Nitekim Türk Ticaret Kanunu Tasarısının 1379. maddesi uyarınca bu feragat, yalnızca haciz yolu ile yahut kambiyo senetleri hakkındaki özel usullere göre takip yapıldığında geçerli olacaktır. Tasarının 1379. maddesi hükmü uyarınca, "*Gemi üzerinde kanuni bir rehin hakkına sahip olan alacaklılar, haciz yolu ile veya kambiyo senetleri hakkındaki özel usullere göre takip yapabilirler; bu takdirde kanunî rehin hakkından feragat etmiş olurlar.*" İlgili hükme ilişkin açıklamalara yukarıda yer verilmiş olduğundan[392], burada bir kez daha tekrarlanmamıştır.

---

389 **Kalpsüz,** *Gemi Rehni,* s. 12; **Kender/Çetingil,** s. 218; **Hızır,** s. 361; **Doğrucu,** *Kanuni Rehin Hakkı,* s. 35.

390 **Çağa/Kender,** s. 108-109.

391 **Çağa/Kender,** s. 105; **Kender/Çetingil,** s. 218; **Türkel,** s. 37-38.

392 Bkz. yuk. s. 39-41.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

GEMİ ALACAKLISI HAKKININ CEBRİ İCRASINA İLİŞKİN OLARAK UYGULAMADA YER ALAN MUHTELİF MESELELER

I. GEMİ ALACAKLISI HAKKI BAKIMINDAN GEMİLERİN İHTİYATÎ HACZİ

A) GENEL OLARAK

Hukuk sistemlerinde yer alan geçici hukukî himaye tedbirleri, esas olarak, borçlunun asıl uyuşmazlığa ilişkin kararın icrasını engelleyecek şekilde mallarını kısmen veya tamamen yok etmesine yahut gizlemesine engel olmak için yargı organlarınca verilen geniş yahut dar kapsamlı hukukî himayelerdir[393]. Geçici hukukî himaye tedbirlerinin, niteliği itibari ile sürekli hareket halinde bulunan ve özellikle açık denizlerdeki rizikolar dikkate alındığında batması yahut çatma sonucu kullanılamaz hale gelmesi ihtimali yüksek bulunan "*gemi*" üzerindeki hak sahiplerinin alacaklarına önemli bir teminat teşkil ettiği kuşkusuzdur. Gemi alacaklıları bakımından ise, sağlanacak bu teminata ayrıca ihtiyaç duyulduğunu belirtmek mümkündür. Elbette ki, bu teminatın somut bir şekilde desteklenmesi, gemiye fiilen el konulmasını zorunlu kılmaktadır. Nitekim üzerinde gemi alacağı doğan geminin işletilmesine devam olunduğu takdirde, yeni yolculuklarda, yeni gemi alacaklarının doğması muhtemel olup, geminin cebri icra yolu ile satış bedelinin paylaşılmasında, sonraki tarihte doğan bu alacaklıların önceliği söz konusu olacak ve takipte bulunan alacaklı, hakkına kısmen ya da tamamen hiç kavuşamayacaktır[394]. Geminin kurtarılamayacak biçimde batması sonucunda ise gemi alacaklısının, özellikle sınırlı aynî sorumluluğun söz konusu olduğu hallerde, alacağına kavuşması imkânsız görülmektedir. Ayrıca, gemi alacaklısı hakkının rehnin paraya çevrilmesi yolu ile takibinde, ancak gemi alacaklısının paraya çevirme talebini ileri sürmesini müteakip, rehinli gemi icra dairesine rehin sahibi alacaklı tarafından teslim edilebilecek olup, öğretide malın tevdii edilmemesi halinde takip talebinin hükümsüz kalacağı savunulmaktadır[395]. Bu nedenlerle gemi alacaklısının alacağına kavuşmasına bir teminat olarak kabul edilen geçici hukukî himaye tedbirlerinden "*ihtiyatî haciz*" ve bu kapsamda "*geminin seferden men edilerek gemiye fiilen el konulması*" hususlarının

---

393 **Yılmaz, E.:** *Geçici Hukuki Himaye Tedbirleri*, C. I, Ankara 2001, s. 32; **Ekşi,** s. 1.
394 **Çağa/Kender,** s. 143.
395 **Üstündağ,** *İcra Hukuku,* s. 327.

çalışma kapsamında zarurî ve önemli olarak incelenmesi gerekmektedir. Bu konuda özellikle Türk Ticaret Kanunu Tasarısı ile getirilen özel usul hükümlerinin ayrıca incelenmesi ve mevcut sistemle arasındaki ilişki ve farklılıkların ortaya konulması icap etmiştir. Ayrıca belirtmek gerekir ki, Tasarının öngördüğü sistem uyarınca kural olarak, gemi alacaklarına ilişkin cebri icra takipleri, geminin ihtiyatî haczi ile başlayacaktır[396]. Çalışmada esas olarak inceleme kapsamına alınan husus, Türk hukuku içerisinde Türk ve yabancı gemilerin ihtiyatî haciz usulü olmakla birlikte, yabancı gemilerin ihtiyatî haczinin milletlerarası hukukta doğurduğu bazı problemler, esasen milletlerarası özel hukukun çalışma alanına girdiğinden, kapsam dışında bırakılmıştır.

B) GEMİ ALACAKLARINDA İHTİYATÎ TEDBİRE Mİ YAHUT İHTİYATÎ HACZE Mİ MÜRACAAT EDİLECEĞİ MESELESİ

Uygulamada en çok müracaat edilen geçici hukukî himaye tedbirleri; ihtiyatî tedbir ve ihtiyatî haciz olarak karşımıza çıkmaktadır. Gemi alacaklısı hakkı bakımından ihtiyatî tedbir yoluna mı yahut ihtiyatî haciz yoluna mı müracaat edileceği tartışma konusu yapılabilir. Meselenin çözümünde, bu iki tedbir yolu arasındaki temel farklılığın ortaya konulması[397] ve gemi alacaklısı hakkının bahşettiği özellikler de dikkate alınarak bir sonuca varılması yerinde olacaktır.

Konu hakkındaki değerlendirmeye geçmeden önce, temel niteliklerini tespit etmek adına her iki geçici hukukî himaye tedbirinin tanımını yapmakta fayda bulunmaktadır. İhtiyatî tedbir, davacının davasını kazanması halinde dava konusu mala kavuşmasını, kanunda açıkça öngörülmesi halinde nafaka ödenmesini, ayrılık ve boşanma davaları üzerinde gerekli geçici tedbirlerin alınmasını ve benzeri düzenlemelerin yapılmasını sağlamak amacıyla, dava açılmadan önce yahut açılmasından sonra ve fakat kesin hükme bağlanmasından önce, mahkemece tanınan geçici hukukî himaye tedbiridir[398]. İhtiyatî haciz ise, bir para alacağının zamanında ödenmesini teminat altına almak için, alacaklının talebi üzerine mahkeme kararı ile borçlunun mallarına önceden el

---

396 **Atamer,** *Tasarı Cebrî İcra*, s. 338.

397 Her iki müessese arasındaki ayrım hususunda ayrıntılı bilgi için bkz. **Kuru/Arslan/Yılmaz,** s. 433-434; **Pekcanıtez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes,** s. 442-444; **Üstündağ,** *İcra Hukuku,* s. 403-406; **İpekçi,** *Sıra Cetveli*, s. 142-145; **Saldırım, M.:** *Öğretide ve Uygulamada Bütün Yönleriyle İhtiyati Haciz*, Ankara 1997, s. 18.

398 **Yılmaz, E.,** s. 178. İhtiyatî tedbir hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **Yılmaz, E.,** s. 169 vd; **Yılmaz, O.:** *İhtiyati Tedbirler*, Konya 1963 (İhtiyatî Tedbir).

konulmasıdır[399]. İhtiyatî haciz, bizatihi alacağı tahsile yönelik bir müessese olmayıp[400] amacı, asıl alacağa ilişkin mevcut yahut müstakbel icra takibini güvence altına almaktır[401].

Meseleye ilişkin olarak dikkate alınması gereken ilk ve en önemli özellik, Türk hukuk sisteminde para alacakları[402] için öngörülmüş olan yegâne geçici hukukî himaye tedbirinin ihtiyatî haciz olduğudur. Nitekim ihtiyatî hacze ilişkin İcra ve İflâs Kanununun 257. maddesinin 1. fıkrası gereğince, para borçları için yalnızca ihtiyatî haciz yolu açıktır[403]. İhtiyatî tedbir ise, para alacakları dışında örneğin haklar ve aynî çekişmeli menkul ve gayrimenkuller hususundaki davalarda başvurulabilecek bir geçici hukukî himaye yöntemidir[404]. Türk Ticaret Kanununun 1235. maddesinde yer alan gemi alacakları listesi incelendiğinde ise bunların birer para ve tazminat alacağı olduğundan şüphe duyulmamalıdır. Nitekim, her ne kadar gemi alacağı, sahibine sınırlı bir aynî hak niteliğindeki kanunî rehin hakkı bahşetse de, taraflar arasında meydana gelen uyuşmazlıkların çoğu, bizzat para veya tazminat alacağı niteliğindeki gemi alacağına ilişkindir[405]. Buna ilâveten, gerek İcra ve İflâs Kanununun 257. maddesinin 4. fıkrasında, gerekse Türk Ticaret Kanununun 1242. maddesinin 2. fıkrasının 2. bendinde, gemi alacakları bakımından ihtiyatî haciz yoluna başvurma imkânının açıkça

---

399 **Saldırım,** s. 11; **Şenpolat, N. K.:** "*Uygulamada İhtiyati Tedbir ve İhtiyati Haciz*", İstanbul Barosu Dergisi, 2007, C. 61, S. 4-6, s. 282-283; **İpekçi,** *Sıra Cetveli,* s. 141; **Algantürk Light,** s. 144.

400 İhtiyatî haczin amacının bizatihi alacağın tahsilini sağlamak olduğu yönündeki aksi görüş için bkz. **İpekçi,** *Sıra Cetveli,* s. 142.

401 **Seven,** s. 215, 226. Rehinle temin edilmiş alacaklar hakkında ihtiyatî haczin sağlayacağı yeterli teminatın peşinen bulunduğu ve ihtiyatî haczin amacının zaten gerçekleştiği gerekçesiyle, rehinli alacaklarda kural olarak ihtiyatî haciz yolu kapalıdır. Ancak gemi alacaklısı hakkı için bu hususta bir istisna getirilmiştir. Söz konusu istisnanın gerekçesi olarak, gemi alacaklısı hakkında hem taşınır hem de taşınmaz rehinlerinin bu güvenceyi yeterli olarak sağlayamadığı hakkında bkz. yuk. s. 28.

402 Teminat alacaklarının da esasen bir para alacağı olduğu gerekçesiyle, ihtiyatî haczin konusunun teminat alacaklarını da kapsadığı öğretide ifade edilmiştir. **Yılmaz, E.,** s. 1078; **Muşul,** s. 906; **Saldırım,** s. 8.

403 Söz konusu hüküm hakkındaki 4949 sayılı Kanunun 49. maddesi ile yapılan değişiklikten önce, hem genel icra hukukunda hem de deniz ticareti hukukunda para alacakları için ihtiyatî tedbir talep edilebilmekte idi. 4949 sayılı Kanun ile yapılan değişiklik sonucunda "*para borcu*" ifadesine açıkça yer verilmiş ve para alacaklarında ihtiyati tedbire başvurulmasının önü kapatılmıştır. Bkz. **Atamer,** *Tasarı Cebrî İcra*, s. 278. Nitekim maddenin gerekçesinde de bu husus açıkça vurgulanmıştır. Bkz. **Kaçak,** C. II, s. 1954. Bu nedenle ihtiyatî haciz yerine, ihtiyatî tedbir uygulanması açıkça hukuka aykırıdır. **Pekcanıtez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes,** s. 443.

404 **Kuru/Arslan/Yılmaz,** s. 433; **Pekcanıtez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes,** s. 443; **Üstündağ,** *İcra Hukuku,* s. 405; **Saldırım,** s. 18.

405 **Kender/Çetingil,** s. 225; **İpekçi,** *Sıra Cetveli,* s. 213.

öngörülmüş olması karşısında, gemi alacağının takibini güvence altına almak için ihtiyatî haciz yolunun seçileceği sonucuna varmak mümkündür[406].

Gemi alacaklarında ihtiyatî hacze başvurmanın bir diğer gerekçesi de; ihtiyatî tedbirlerin mahkeme tarafından verilen hüküm ile kendiliğinden ortadan kalkması, ihtiyatî hacizlerin ise öngörülen koşullar gerçekleşene kadar (örneğin, gemi alacağını karşılayacak teminat yatırılması) bir süre daha devam etmesidir[407]. Gemi alacağına ilişkin mahkeme tarafından verilen kararın ardından ortadan kalkacak bir müessesenin, niteliği itibariyle bu alacağın takibini güvence altına alması düşünülemez. Bu nedenle, ihtiyatî haciz, süre bakımından da gemi alacağının takibini güvence altına alma işlevini yerine getirmektedir.

Türk Ticaret Kanunu Tasarısında da aynı sistemin benimsendiği görülmekte olup, Tasarı kanunlaştığı zaman söz konusu meselenin sona ereceği şüphesizdir. Nitekim Tasarının 1353. maddesinde yer alan "*Deniz alacaklarının teminat altına alınması için, geminin sadece ihtiyatî haczine karar verilebilir*" ifadesi ile bu alacaklar bakımından geçici hukukî himaye tedbiri olarak yalnızca ihtiyatî haciz yoluna müracaat edilebileceği açıkça hükme bağlanmıştır. Bu nedenle gemi alacakları bakımından ihtiyatî tedbir yoluna müracaat edilemeyeceği gibi, herhangi başka bir hukuksal koruma yolu ile geminin seferden men edilmesi de mümkün değildir[408]. Her ne kadar deniz alacakları arasında para borcu niteliğinde olmayan taleplerin varlığının ihtiyati tedbire konu teşkil etmesi gerektiği, ancak bu talepler için de ihtiyati hacze başvurulmasının Türk hukuk sistemi ile uyumlu olmadığı öğretide eleştiri konusu yapılsa da[409], iki ayrı

---

406 **Çağa/Kender,** s. 148.

407 **Şenpolat,** s. 285.

408 Öğretide 1999 tarihli Sözleşmede yer alan "*arrest*" kavramının, geminin seferden men edilmesine ilişkin her türlü mahkeme kararını ifade etmesi ve bu nedenle ihtiyatî tedbirlerin "*arrest*" kavramı içinde değerlendirilerek, deniz alacaklarından başka alacaklar için geminin seferden men edilmesine yönelik ihtiyatî tedbir kararının verilmesinin mümkün olmadığı ifade edilmiştir. **Atamer,** *Tasarı Cebrî İcra*, s. 282. Deniz alacağı olmayan alacaklar için yalnızca gemi üzerinde ihtiyatî haciz yolu kapatılmıştır. Deniz alacağı olmayan alacaklara ilişkin olarak borçlunun gemi dışındaki malvarlığı üzerinde ihtiyati hacze başvurmak mümkündür. **Atamer,** *Tasarı Cebrî İcra*, s. 280-281. Buna ilâveten geminin seferden men edilmesi sonucunu doğurmayan ihtiyatî tedbir kararları ise deniz alacağı olmayan alacaklar bakımından geçerlidir. **Atamer,** *Tasarı Cebrî İcra*, s. 282. Nitekim gemi alacaklarının tümü, aynı zamanda birer deniz alacağı teşkil ettiğinden, çalışma kapsamı bakımından bu hususun pratik değeri bulunmamaktadır.

409 **Çetingil/Kender/Ünal/Yazıcıoğlu,** s. 275; **Algantürk Light,** s. 144. Kambiyo senetlerinin mücerretliği dikkate alınarak senet hamilinin senedin bahşettiği takip haklarından mahrum bırakılmaması gerekçesiyle ve 1999 tarihli Sözleşmenin amacına uygunluk bakımından, ilgili hükme, kambiyo senedine sahip alacaklılar bakımından bir istisna öngörülmesi gerektiği hakkındaki

usulün öngörülmesi halinde Tasarının bütünlüğünün bozulma tehlikesi dikkate alınmış ve deniz alacaklarının çoğunluğunun para borçlarına ilişkin olması ve kalan hallerin de parayla ölçülebilme imkânının bulunduğu gerekçeleri ile bu talepler için de ihtiyatî haciz yolu tercih edilmiştir[410]. Bu tartışmanın gemi alacakları bakımından bir önemi bulunmamaktadır. Zira yukarıda da ifade edildiği üzere, gemi alacaklarının tümü aslında bir para borcu teşkil etmektedir.

Gemi alacaklarında başvurulacak yegâne hukukî himaye tedbiri "ihtiyatî haciz" olmasına rağmen, kamuoyunda halen ihtiyatî tedbir talep ve kararlarından bahsedildiği görülmektedir. Örneğin, 20.08.2007 tarihinde Sarayburnu'nda rıhtıma yanaşmakta olan feribotun halatının kopması sonucunda sol ayağı diz altından kesilen Çera Alfasa'nın, aynı kazada yaralanan yakınları ile birlikte denizcilik firmasına açtığı 1.630.000 TL'lik tazminat davasında, feribota tedbir konduğu ve mahkemece gemi siciline "satılamaz" şerhi konulduğu haber konusu yapılmıştır[411]. Yolcu bakımından meydana gelen bedensel zararı, Türk Ticaret Kanununun 1235. maddesinin 9. bendi uyarınca "gemi adamlarının kusurundan doğan" gemi alacağı kapsamına sokmak mümkündür. Türk Ticaret Kanunu Tasarısı bakımından düşünülecek olur ise, 1320. maddesinin (b) bendi uyarınca geminin işletilmesi ile doğrudan doğruya ilgili olarak karada veya suda meydana gelen bedensel zarardan doğan bir gemi alacağı söz konusudur. Bu nedenle burada bir gemi alacağının varlığından şüphe duyulmamalıdır. Bu açıdan bir değerlendirme yapmak gerekirse, haberde konu edilen "*tedbir*", ancak ihtiyatî haciz olabilir. Ayrıca belirtmek gerekir ki, gemi siciline "*satılamaz*" ibaresinin konulması gemi alacağının mevcudiyetine yahut devamlılığına olumlu herhangi bir etkisi bulunmayacaktır. Nitekim feribotun el değiştirmesi halinde dahi, gemi alacaklı hakkı

---

görüş için bkz. **Karaman/Bektasoğlu Sanlı/Ünsal Aksakal/Demir/Kurt,** s. 374-375. Bu görüş, 1999 tarihli Sözleşmenin 1. maddesinin 2. fıkrası uyarınca getirilen istisnanın Tasarıda da yer alması gerektiğini savunmuştur. 1999 tarihli Sözleşmenin ilgili hükmü uyarınca; "*2. "Tutuklama", bir deniz alacağını teminat altına almak için bir geminin mahkeme emri ile alıkonulmasını veya hareketinin sınırlandırılmasını ifade eder; ancak bir ilamın veya başkaca icrası kabil senedin icrası için gemiye el konulması anlamını taşımaz*". **Aybay, G./Oral, N./Oğuzülgen, M./Parlakyıldız, S./Aybay, E./ Özdemir, D.:** "*Gemilerin Tutuklanmasına İlişkin Uluslararası Sözleşme*", Deniz Hukuku Dergisi, Y. 4, S. 1-2, Mart-Haziran 1999, s. 154.

410 **Atamer,** *Tasarı Cebrî İcra*, s. 278-279.

411 *24.02.2010 tarihli Hürriyet Gazetesi*. Bodrum'dan İstanbul'a gelen "*Deniz Cruise and Ferry Lines*" isimli şirkete ait Ankara feribotunun Sarayburnu'nda Avşa-Marmara İskelesine yanaşırken halatının kopması sonucu meydana gelen kazada, güvenlik görevlisi Zekeriya Timur hayatını kaybetmiş, iki yolcu ise ağır yaralanmıştı. İlgili kazaya ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz. http://www.denizticaretgazetesi.org/ index. php?haber=5753; http://arsiv.sabah.com.tr/2007/08/20/ haber.

baki kalacaktır. Eğer yolcunun alacağını takip imkânı gerçekten korunmak istiyorsa, aşağıda açıklanacağı üzere, gemi siciline şerh verilmekle yetinilmemeli, seferden men edilmek suretiyle feribota fiilen el konulmalıdır.

C) İHTİYATÎ HACİZ VE MENFAATLER DENGESİ

İlk olarak gemi üzerinde ihtiyatî haciz konulmasının, yalnızca alacaklının menfaatine uygun olarak öngörülmüş bir tedbir işlemi olduğu düşünülebilir. Nitekim alacaklının bu şekilde donatanı daimî gelir getiren bir kaynaktan mahrum bırakmış olması, ihtiyatî haczin, donatan açısından önemli iktisadî zararlara sebebiyet veren ağır bir müdahale olarak ifade edilmesi sonucunu doğurabilir[412]. Ancak kanun koyucunun bu müdahale imkânını getirirken, alacaklı ile borçlu, hatta çoğu zaman ihtiyatî hacizden olumsuz etkilenebilecek üçüncü kişiler arasındaki menfaatler dengesini korumaya çalıştığı unutulmamalıdır. Örneğin; yürürlükteki İcra ve İflâs Kanunu sisteminde ihtiyatî haciz talep eden kişinin, ihtiyatî haciz kararının yol açacağı zararlara karşı borçluyu korumak üzere teminat yatırmakla yükümlü kılınabilmesi, ihtiyatî haciz kararının alınmasından belli bir süre sonra dava açılması zorunluluğu, borçlunun korunmasına ve menfaatine hizmet etmektedir[413]. Buna ilâveten yürürlükteki mevzuat bakımından, yola hazır geminin ihtiyatî haczine ilişkin getirilen yasaklama hükmünün de, özellikle ihtiyatî hacizden olumsuz etkilenebilecek yükle ilgililer, yolcular, gemi adamları, gemi malikinin diğer alacaklıları ve sigortacılar gibi üçüncü kişilerin menfaatinin yanında, yine borçlunun korunmasına hizmet ettiğini ifade etmek gerekir.

Türk Ticaret Kanunu Tasarısı hükümlerinde de çatışan menfaatler arasında hassas bir denge oluşturmaya hizmet etme amacı görülmektedir. Nitekim, ihtiyatî hacze başvuruda bulunabilmek için yalnızca alacağın deniz alacağı olduğunun ve bu alacağın miktarının ispat edilmesinin gerekli ve yeterli görülmesi şüphesiz gemi alacaklısının takibini teminat altına almasını kolaylaştırmaktadır. Buna karşın, gemiyle hiç ilgisi olmayan alacaklar bakımından ihtiyatî haciz yolunun kapalı tutulması ve ihtiyatî haczin yalnızca deniz alacaklarına hasredilmesi, ihtiyatî haciz için teminat yatırma zorunluluğu getirilmesi ve yatırılacak teminat tutarının gerçekten de talebin haksız olması

412 **Ekşi,** s. 3.
413 **Ekşi,** s. 2.

durumunda doğacak zararı karşılayabilme amacına hizmet etmesi, borçluyu ve özellikle gemi malikini korumaktadır.

D) GÖREV VE YETKİ

Gemi alacakları için yapılan ihtiyatî haciz başvuruları bakımından görevli mahkemenin tespiti hususunda genel hükümlere müracaat edilecektir. Bu nedenle Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 1 ilâ 8. maddeleri uyarınca alacağın miktarına göre asliye yahut sulh hukuk mahkemelerinin görevli olduğunu belirtmek mümkündür[414].

İcra ve İflâs Kanununun 258. maddesinin 1. fıkrası, ihtiyatî haciz kararında yetkili mahkemenin aynı Kanunun 50. maddesi hükmü uyarınca tespit edilmesi gerektiğine işaret etmiş ve 50. maddenin yaptığı yollama ile de bu hususta Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununda yer alan genel hükümlere müracaat etmek gerekmiştir[415]. Belirtmek gerekir ki, genel hükümler ihtiyatî haciz talebinin yapılacağı yetkili yer mahkemesinin tespiti için geçerlidir. Alınan ihtiyatî haciz kararlarının infazı için başvurulacak icra dairesi ise İcra ve İflâs Kanununun 261. maddesinin 1. fıkrasında açıkça belirtilmiştir. Söz konusu hüküm dikkate alındığında, gemi alacaklısı, ihtiyatî haciz kararının verildiği tarihten itibaren "on gün içinde" kararı veren mahkemenin yargı çevresindeki icra dairesinden kararın infazını istemeye mecburdur. Başka bir deyişle, ihtiyatî haciz kararının infazı için yetkili icra dairesi, kararın verildiği mahkemenin yargı çevresindeki icra dairesidir[416].

Gemi alacakları için yapılan ihtiyatî haciz taleplerinde Türk Ticaret Kanunu Tasarısı "*dava açılmadan önce*" ve "*dava açıldıktan sonra*" olmak üzere ikili bir ayrıma gitmiştir.

---

414 **Atamer,** *Tasarı Cebrî İcra*, s. 283; **Şenpolat,** s. 283; **İpekçi,** *Sıra Cetveli,* s. 213-214.

415 Bu nedenle örneğin, Türk Ticaret Kanununun 950. maddesi hükmü uyarınca geminin bağlama limanı mahkemesinin esas davaya bakmaya yetkili olduğu hallerde, esas alacağa ilişkin ihtiyatî haciz taleplerinin de bu mahkemede karara bağlanabilmesi mümkündür.

416 İcra dairesinin bu yetkisi, kesin yetkidir. **Muşul,** s. 931; **Saldırım,** s. 47. Ancak İcra ve İflâs Kanununun 261. maddesinin 2. fıkrasında yapılan yollamayla esas alınan 79. maddenin 2. fıkrasının dikkate alınması halinde şu sonuca varmak mümkündür; İhtiyaten haczedilecek malların, örneğin geminin başka yerde bulunması halinde, yetkili icra dairesi, geminin bulunduğu yerdeki icra dairesine istinabe eder. Böylece geminin ihtiyaten haczinde zaman kaybı önlenmiş olacak, bu müesseseden beklenen faydaya ulaşmada kolaylık sağlanmış olacaktır. **İpekçi,** s. 211; **Türkel,** s. 115.

"*Dava açılmadan önce yetkili mahkeme*", Türk bayraklı gemiler hakkında 1354. maddede, yabancı bayraklı gemiler hakkında ise 1355. maddede özel hüküm olarak tespit edilmiştir. Tasarının 1354. maddesi hükmü uyarınca gemi alacağı için ihtiyatî haciz kararı verebilen mahkemeler sadece, geminin demir attığı, şamandıraya veya tonoza bağlandığı, yanaştığı ya da kızağa alındığı yer mahkemesi ya da (a) bir Türk gemi siciline kayıtlı gemilerde sicil yeri mahkemesi[417], (b) sicile kayıtlı olmayan gemilerde malikin yerleşim yeri mahkemesi, (c) 941. maddenin 3. fıkrası uyarınca tutulan özel sicile kayıtlı gemilerde kiracının yerleşim yeri mahkemesi olarak tespit edilmiştir.

Yabancı bayraklı gemiler için ise ihtiyatî haciz kararının sadece, geminin demir attığı, şamandıraya veya tonoza bağlandığı, yanaştığı ya da kızağa alındığı yer mahkemesi tarafından verilebileceği hükme bağlanmıştır. Ancak söz konusu hükmün gerekçesinde de aynen ifade edildiği üzere, ihtiyatî haczi istenen yabancı bayraklı geminin, o mahkemenin yargı çevresi içinde "*seferine ara vermesi*" şarttır[418]. Hükmün gerekçesinde ayrıca uğraksız geçiş yapan gemiler hakkında ihtiyatî haciz kararı verilemeyeceği, bu hükmün 20.07.1936 tarihli Montrö Sözleşmesinin 2. ve 3. maddelerine de tam olarak uyum sağladığı ifade edilmiştir[419]. Böylece Türk Boğazlarından zararsız ve uğraksız geçiş yapan gemilerin durumu açıklığa kavuşmuştur.

Yetki sözleşmeleri ile ilgili önemli bir mesele, taraflar arasında akdedilen bir yetki sözleşmesi ile yurtdışında yetkili kılınan bir mahkemenin söz konusu olması halinde, Türk mahkemelerinin davaya bakmakta yetkili kılınıp kılınamayacağıdır. Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 26.12.1997 tarih ve E. 1998/12-287, K. 1998/325 sayılı

---

417 Burada yetkili olan mahkeme, Tasarının 954. maddesinin 2. fıkrası uyarınca gemi sicillerini denetlemekle görevli mahkemelerdir. Örneğin; Türk Uluslararası Gemi Siciline kayıtlı olan gemiler bakımından bu sicili denetleyen yer mahkemesi İstanbul'da bulunmaktadır. Bu gemiler bakımından yetkili mahkeme İstanbul mahkemeleridir. Yurtdışında bir sicile kayıtlı iken Türk Bayrağı çekme hakkı tanınan gemiler bakımından ise, bu gemilere ilişkin sicil Ankara'da Denizcilik Müsteşarlığı tarafından tutulduğundan, Ankara mahkemeleri yetkili olacaktır. **Atamer,** *Tasarı Cebrî İcra*, s. 285.

418 Ancak geminin karaya fiilen yanaşma şartı aranmamaktadır. Zira önemli olan geminin seferine ara vermiş olması ve mahkemenin yetki çevresinde bulunmasıdır. **Atamer,** *Tasarı Cebrî İcra*, s. 287. Buna karşın durması muhtemel bir geminin şarta bağlı ihtiyatî haczi mümkün değildir. **Damar,** s. 44.

419 **Tasarı Gerekçe,** s. 389.

kararı[420], mesele bakımından önem teşkil etmektedir. Bu kararda yürürlükteki 5718 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanununun 47. maddesine tekabül eden mülga 2675 sayılı Kanunun 31. maddesinin öngördüğü şartlara uygun olarak akdedilen yetki sözleşmelerinin, Türk mahkemelerinin milletlerarası yetkisini kaldırdığı, aksi yöndeki Hukuk Genel Kurulunun 26.03.1975 ve 15.06.1988 tarihli kararlarından dönüldüğü açıkça ifade edilmiştir. Bu karar, yalnızca uyuşmazlığın esasına ilişkin davalarda böyle bir sonucu öngörmektedir. Buna karşılık icra hukukuna tabi olan ihtiyatî haciz gibi cebri icra tasarrufları, mahkemenin hukukuna *(lex fori)* tabi tutulmuştur[421]. Türk Ticaret Kanunu Tasarısında da paralel bir düzenleme benimsenmiş olup, Tasarının 1356. maddesi, yetki anlaşması yahut tahkim anlaşmasının[422] varlığı yahut gemi alacağının esası hakkında yabancı hukukun uygulanması halinde dahi 1354. ve 1355. maddelerde sayılan mahkemelerin ihtiyatî haciz kararı verme yetkilerinin devam edeceğini öngörmüştür.

"*Dava açıldıktan sonra*[423] *yetkili mahkeme*" ise, Tasarının 1357. maddesinin 1. fıkrasında davayı gören mahkeme olarak tespit edildikten sonra 2. fıkrasında, bir deniz alacağı hakkında, hakem önünde veya yurt dışındaki bir mahkemede dava açılmışsa, kesin hüküm verilinceye kadar ihtiyatî haciz kararının, sadece 1354 ve 1355. maddelere

---

420 Karar metni ve ilgili kararın değerlendirmesi için bkz. **Atamer, K.:** "*Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun 6 Mayıs 1998 Tarihli Kararı Hakkında Düşünceler*", Deniz Hukuku Dergisi, Y. 3, S. 1-2, Mart-Haziran 1998, s. 81-93 (Karar Hakkında Düşünceler).

421 **Atamer,** *Karar Hakkında Düşünceler*, s. 90. Ancak belirtmek gerekir ki, ihtiyatî haczi tamamlayan işlemlerden olarak cebri icra takibi yapılması durumunda, borçlunun ödeme emrine itirazı üzerine açılacak itirazın iptali davası, alacağın esasına ilişkin olacağından, burada Türk mahkemelerinin yetkisinden bahsedilemeyecektir. **Atamer,** *Karar Hakkında Düşünceler*, s. 91. İtirazın kaldırılması yoluna gidilmesi halinde ise durum belirsiz görülmekte ise de, itirazın kaldırılması yolunun esas olarak bir dava niteliğini taşımadığı ve talebin genel mahkemelerde incelenmediği dikkate alındığında ve esas hakkında bir talep söz konusu olmadığından, Türk mahkemelerinin yetkisinin yetki sözleşmesi ile bertaraf edilmediği kabul edilebilir.

422 Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunda yer alan iç tahkim usulünde hakemlerin ihtiyatî haciz kararı verme yetkileri bulunmamaktadır. Ayrıntılı bilgi için bkz. **Dayınlarlı, K.:** *HUMK'da Düzenlenen İhtiyarî İç Tahkim*, B. 2, Ankara 2004. Her ne kadar 4686 sayılı Milletlerarası Tahkim Kanununun 6. maddesinin 2. fıkrası uyarınca hakemlerin ihtiyatî hacze karar verme yetkileri kabul edilmiş olsa da, aynı hükmün devamında, hakem veya hakem kurulunun, cebri icra organları tarafından icrası ya da diğer resmi makamlar tarafından yerine getirilmesi gereken ihtiyatî haciz kararı veremeyecekleri açıkça hükme bağlamıştır. Gemilerin ihtiyatî haczinin cebri icra organları tarafından yerine getirilmesi zarurî olduğundan, bu kanun uyarınca da hakemlerin ihtiyatî haciz kararı vermeye yetkili olmadıkları kabul edilebilir. **Atamer,** *Tasarı Cebrî İcra*, s. 289.

423 Burada yer alan "*dava*" kelimesi, İcra ve İflâs Kanununun 67. maddesi hükmü uyarınca açılacak "*itirazın iptali*" davaları ile uyuşmazlığın esasına ilişkin açılan diğer davaları ifade etmektedir. İtirazın kaldırılması talepleri, esas olarak dava niteliğinde bulunmadığından, icra takibi esnasında ve dava açılmadan önce yapılan itiraz ve itirazın kaldırılması taleplerinde Tasarının 1354. ve 1355. maddeleri uyarınca tespit edilen mahkemelerin yetkili olduğunu kabul etmek gerekir. **Atamer,** *Tasarı Cebrî İcra*, s. 290.

göre yetkili olan mahkemeden istenebileceği hükme bağlanmıştır. İkinci fıkra hükmünün getirilmesindeki amaç, kesinleşmeyen hükümlerin ve hakem kararlarının Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkındaki Kanunun 50. maddesi hükmü dikkate alınarak tenfiz edilmemesi nedeniyle, hak sahiplerine ihtiyatî haciz yolunun kapatılmasını önlemektir[424].

İhtiyatî haciz kararının verildiği tarihten itibaren "*üç iş günü*" içinde infazının istenebileceği yetkili icra dairesi ise, Tasarının 1364. maddesi uyarınca, kararı veren mahkemenin yargı çevresindeki veya geminin bulunduğu yerdeki icra dairesi olarak tespit edilmiştir. İhtiyatî haciz kararının infazında, kararı veren mahkemenin yargı çevresindeki icra dairesini yetkili kılan İcra ve İflâs Kanunundaki 261. maddesi hükümden farklı olarak, Tasarıda geminin bulunduğu yer icra dairesi de kararın infazında yetkili sayılmıştır.

Tasarısının 1359. maddesine göre ise, deniz alacağının esasına ilişkin olarak yapılmış bir yetki veya tahkim sözleşmesi yoksa, 1354 ve 1355 inci maddeler uyarınca deniz alacakları hakkında ihtiyatî haciz kararı vermeye yetkili olan mahkemenin, ihtiyatî haczi tamamlamak üzere açılacak dava hakkında yetkili olduğunu; ihtiyatî haczi uygulayan icra dairesinin ise, ihtiyatî haczi tamamlamak üzere başlatılacak icra takibinde yetkili olduğu öngörülmüştür. Böylece geminin ihtiyatî haczinden sonra açılacak esasa ilişkin davalarda, genel yetki kurallarının yanında seçimlik olarak bu yetki kuralları da uygulama alanı bulacaktır[425].

Gemi alacağı için ihtiyatî haciz kararı vermiş Türk mahkemesinin, aynı alacağın esası hakkında verilmiş yabancı mahkeme veya yabancı hakem kararlarının tenfizinde de yetkili olması Tasarının 1360. maddesinde bazı koşullara bağlanarak kabul edilmiştir[426].

---

424 Bu nedenle, gemi alacaklısının, ihtiyatî haciz kararı verilen gemi alacağının esasına ilişkin olarak yurt dışında dava açılmış olduğunu ispat eden resmî bir belgeyi sunmuş olması yeterli olacaktır. **Atamer,** *Tasarı Cebrî İcra*, s. 291.

425 **Tasarı Gerekçe,** s. 391.

426 İlgili hükümde yer alan koşullar aynen şu şekildedir: a) Tenfiz isteminin yapıldığı tarihte geminin o Türk mahkemesinin yargı çevresinde bulunması veya b) Geminin serbest bırakılması için 1370 ilâ 1372. maddeler uyarınca yatırılmış teminatın, tenfiz isteminin yapıldığı tarihte mahkeme kasasında bulunmasıdır.

Gemi alacaklısı tarafından talep edilen ihtiyatî haczin haksız görülmesi halinde açılacak tazminat davasında ise Tasarının 1361. maddesi uyarınca, ihtiyatî haciz kararını veren mahkeme yetkilidir.

E) UYGULANACAK HUKUK

1999 tarihli Sözleşmenin 2. maddesinin 4. fıkrası uyarınca, ihtiyatî haciz kararı için başvuruda bulunulan yahut ihtiyatî haciz kararının uygulandığı mahkemenin hukuku *(lex fori)* Sözleşmede düzenlenmemiş olan usul ve icra hukuku konularında esas alınacaktır. Türk Ticaret Kanunu Tasarısında ise, 1350. maddede, bir geminin ihtiyaten veya icraen haczi, cebrî icra yoluyla satışı ve mülkiyetin intikali de dâhil olmak üzere bu satışın sonuçları ve cebrî icraya ilişkin diğer bütün işlem ve tasarrufların, geminin bu işlem ve tasarrufların yapıldığı sırada bulunduğu ülkenin hukukuna tâbi olduğu açıkça hükme bağlandıktan sonra, 1999 tarihli Sözleşmedeki hükme paralel olarak, 1351. maddede, Tasarının cebri icraya ilişkin kısmında düzenlenmeyen hususlarda, İcra ve İflâs Kanunu hükümlerinin, gemilerin hukuksal niteliğine ilişkin Tasarının 936 ve 937. maddelerinin birinci fıkrasında öngörüldüğü şekilde uygulanacağı ifade edilmiştir.

F) İHTİYATÎ HACİZ TALEP EDEBİLME İMKÂNINI BAHŞEDEN ALACAKLAR VE İHTİYATÎ HACZİN ŞARTLARI

İcra ve İflâs Kanununun 257. maddesinin 1. fıkrası uyarınca, ihtiyati hacze konu teşkil edebilen alacaklar; rehinle temin edilmemiş ve vadesi gelmiş bir para borcundan doğan alacaklardır. Başka bir deyişle rehinle temin edilmemiş muaccel[427] para alacakları için ihtiyatî haciz gerçekleştirilebilir. Gemi alacakları bakımından aynı maddenin 4. fıkrası ve Türk Ticaret Kanununun 1242. maddesinin 2. fıkrasının 1. bendi uyarınca bu hükme istisna getirildiği ve bunun gerekçesi yukarıda açıklanmış idi[428]. Yürürlükteki İcra ve İflâs Kanununun ilgili 257. maddesinin 4. fıkrası açısından gemi alacakları bakımından getirilen şart, gemi alacağı hakkında donatanın sınırlı aynî mesuliyetinin söz konusu olmasıdır.

---

427 İlgili hükümdeki "*vadesi gelmiş*" ifadesinin "*muaccel*" olarak anlaşılması gerektiği hakkında bkz. **Kuru/Arslan/Yılmaz,** s. 404; **Pekcanıtez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes,** s. 448; **Muşul,** s. 914; **Saldırım,** s. 27.

428 Bkz. yuk. s. 27-29.

Türk Ticaret Kanunu Tasarısının 1353. maddesi hükmünün 1. fıkrası uyarınca, İcra ve İflâs Kanununda öngörülen sistemden farklı olarak her türlü para alacağı için değil, yalnızca 1352. maddesinde sayılmış olan "*deniz alacakları*" için ihtiyatî haciz yolu açıktır. Buna ilâveten hükmün 2. fıkrasında, akdî veya kanunî rehin ile temin edilmiş deniz alacakları hakkında da 1. fıkra hükmünün uygulanacağı, başka bir deyişle, örneğin gemi alacakları hakkında da ihtiyatî hacze müracaat edilebileceği açıkça hükme bağlanmıştır[429]. Hükmün 3. fıkrasında ise, deniz alacaklarından başka alacaklar için gemi hakkında ihtiyatî haciz kararı verilemeyeceği ifadesi ile hüküm kuvvetlendirilmiştir. Tasarının 1320. maddesinde belirtilen gemi alacaklarının tamamı, Tasarının 1352. maddesinin birinci fıkrasının (a), (b), (c), (i), (k), (n) ve (o) bentleri uyarınca aynı zamanda deniz alacağıdır. Bunun sonucu olarak, gemi alacaklıları, deniz alacaklısı sıfatı ile birlikte hem geminin ihtiyatî haczini isteyebilecekler, hem de gemi alacaklısı sıfatı ile kendilerine bahşedilen imtiyazlardan istifade imkânına sahip olabileceklerdir.

İcra ve İflâs Kanununun 257. maddesinin 1. fıkrası hükmü uyarınca yalnızca muaccel gemi alacakları bakımından ihtiyatî hacze başvurulabileceği düşünülse de, ikinci fıkra hükmü dikkate alındığında müeccel alacaklar için bir istisna öngörüldüğü ve belirtilen koşulların gerçekleşmesi halinde bu alacaklar için de ihtiyatî haczin işletilebileceği görülmektedir. Örneğin, gemi bağlama limanı dışında bulunduğu sırada kaptanın zaruret halinde akdettiği kredi anlaşmasından doğan borcun henüz vadesi gelmemiş ise, İcra ve İflâs Kanununun 257. maddesinin 2. fıkrasında öngörülen koşullardan birinin varlığı halinde gemi alacağı için geminin ihtiyaten haczine karar verilebilir. İlgili hüküm uyarınca; (i) borçlunun muayyen yerleşim yerinin olmaması, (ii) borçlunun taahhütlerinden kurtulmak amacı ile mallarını gizlemeye, kaçırmaya veya kendisinin kaçmaya hazırlanması yahut kaçması ya da bu maksatla gemi alacaklısının

---

[429] Belirtmek gerekir ki, Tasarının bu hükmü ile gemi ipotekleri bakımından da ihtiyatî haciz yolu açılmıştır. Nitekim, gemi alacaklısı hakkı bakımından Türk Ticaret Kanununun 1242. maddesinin 2. fıkrasının 1. bendi ve İcra ve İflâs Kanununun 257. maddesinin 4. fıkrası ile aynı hükmün 1. fıkrasına getirilen istisna sonucunda, yalnızca gemi alacakları bakımından ihtiyatî hacze başvuru yolu açılmış olmakta, bu istisna kapsamına gemi ipoteği sahipleri dâhil edilmemektedir. Uygulamada yaşanan bu aksaklığın giderilmesi amacı ile Tasarı hükmüne akdî deniz alacakları da ilâve edilmiş ve gemi ipoteği sahiplerine ve gemi üzerinde rehin ve hapis hakkı olan diğer bütün rehinli alacaklılara, deniz alacaklarına ilişkin olmak üzere ihtiyatî haciz talep etme yolu açılmıştır. **Atamer,** *Tasarı Cebrî İcra*, s. 269-270; **Atamer,** *Açıklamalar*, s. 43. Ayrıca bkz. Tasarının 1353. maddesi gerekçesi, s. 388. Mevcut mevzuat uyarınca gemi ipoteklerinde ihtiyatî haciz talep edilip edilemeyeceği hakkında bkz. **Seven,** s. 213-236.

haklarını ihlâl eden hileli işlemlerde bulunması hallerinden birinin varlığı şartı ile müeccel alacaklar için ihtiyatî haciz yolu açıktır.

Tasarıda, müeccel deniz alacakları bakımından ihtiyatî haciz talep edilip edilemeyeceği hususunun belirsiz olduğu ifade edilmiştir[430]. Ancak Türk Ticaret Kanunu Tasarısının 1353. maddesinin 5. fıkrası da müeccel alacaklar için ihtiyatî haciz yolu açıkça öngörülmüş olup, İcra ve İflâs Kanununun 257. maddesinin 2. fıkrasında öngörülen hallerden birinin bulunması şartıyla bu yola başvurulabileceği hükme bağlanmıştır. Kaldı ki, Tasarıda böyle bir hüküm bulunmasa dahi, Tasarının 1351. maddesi dikkate alınarak ve İcra ve İflâs Kanunu hükümlerine başvurulmak suretiyle iddia edilen boşluğu doldurmak her zaman mümkün olabilecektir.

Belirtmek gerekir ki, ihtiyaten haczedilen mallar ile esas alacak arasında bir bağlantının mevcudiyeti gerekli ve zorunlu değildir[431]. Ancak gemi alacağı nedeniyle ihtiyaten haczedilen gemi ile gemi alacağı arasında bu bağlantının zarurî olarak bulunduğunu belirtmek mümkündür. Nitekim hâlihazırdaki Türk Ticaret Kanunu hükümleri uyarınca gemi alacağının konusunu, ilgili yolculuğun gerçekleştirildiği gemi, navlun yahut bunların yerine geçen surrogatlar oluşturmaktadır. Türk Ticaret Kanunu Tasarısı bakımından da yalnızca gemi ve eklentisi hakkın konusunu teşkil etmektedir. Görülüyor ki, her halükarda, gemi alacağı ile gemi alacaklısı hakkının üzerinde doğduğu gemi arasında bağlantı mevcut bulunmaktadır. Türk Ticaret Kanunu Tasarısında da aynı sistem benimsenmiş olup, yalnızca istisnai hallerde borçlu donatana ait diğer gemiler *(sister ships)* üzerinde ihtiyatî haciz mümkündür[432].

İspat bakımından ise gemi alacaklısı, İcra ve İflâs Kanununun 258. maddesinin 1. fıkrası uyarınca, gemi alacağı ve icabında ihtiyatî haciz sebepleri hakkında mahkemeye kanaat getirecek deliller göstermek zorunda kılınmış iken, Tasarının 1362. maddesi dikkate alındığında alacaklının, gemi alacağının 1352. maddede sayılan deniz alacaklarından olduğunu ve alacağının parasal değeri hakkında mahkemeye kanaat getirecek delil göstermesi yeterli görülmüştür[433]. Bu hüküm, ihtiyatî haciz müessesinin

---

430 **Kuru, S.,** s. 389.
431 **Seven,** s. 225.
432 Bkz. aşa. s. 135.
433 Bu bakımdan örneğin, müşterek avaryadan doğan gemi alacaklarında dispeç raporunun sunulması yeterli görülecektir.

alacaklılar bakımından kötüye kullanılabileceği gerekçesiyle eleştirilmiştir[434]. Her ne kadar gemi alacaklısına ispat kolaylığı sağlanmışsa da, 1363. madde ile getirilen güvence yükümlülüğü nedeniyle aslında alacaklı büyük bir riziko altına sokulmuştur[435]. Bu nedenle, özelikle Tasarının 1363. maddesinde öngörülen teminat tutarı, kanaatimizce alacaklının kötü niyetli başvurularının önüne geçebilecektir. Nitekim bu durumun, yukarıda ifade ettiğimiz menfaatler dengesinin bir yansıması olduğu sonucuna varmak mümkündür.

Alacaklının söz konusu teminat yatırma yükümlülüğüne gelince; İcra ve İflâs Kanununun 259. maddesinin 1. fıkrasında ihtiyatî haciz talep eden alacaklının, bu talebinde haksız çıkması halinde borçlunun ve üçüncü şahsın bu yüzden uğrayacakları bütün zararlardan sorumlu olduğu belirtilmiş ve alacaklıya yazılı bir teminat verme yükümlülüğü getirilmiştir. Alacağın genellikle %10'u ilâ %40'ı arasında değişen oranlarında talep edilen teminat miktarları, özellikle gemi alacakları bakımından uygulamada sıkıntıya yol açmıştır[436]. Örneğin, meblağı küçük olan gemi alacaklarından bu hesap üzerinden alınan teminat tutarları, geminin kısa mesafe yakıt parasını dahi karşılayamamakta; büyük meblağlı gemi alacaklarında ise alınacak teminat neredeyse küçük bir gemi satın alınması boyutlarına ulaşmakta idi[437]. Teminat alınmasındaki asıl amacın, haksız ihtiyatî haciz talebi sonucu uğranılacak zararın karşılanması olduğunu dikkate alan kanun koyucu, Tasarının 1366. maddesinde, alacaklıdan alınacak teminat tutarını 10.000 özel çekme hakkı olarak tespit etmiştir[438]. Tasarıda ihtiyatî haciz müracaatı anında[439] alınacak bu teminatın daha sonra aynı madde hükmü uyarınca

---

434 **Kuru, S.,** s. 394.

435 **Tasarı Gerekçe,** s. 392.

436 **Tasarı Gerekçe,** s. 392; **Atamer,** *Tasarı Cebrî İcra*, s. 294; **Atamer,** *Açıklamalar*, s. 43. Tasarının ilgili hüküm gerekçesinde ayrıca, alacaklının yatıracağı bu miktarın, müracaat tarihinde Merkez Bankası tarafından Resmi Gazetede ilan edilen parite üzerinden Türk Lirasına çevrileceği açıklandıktan sonra, bu teminatın nakden veya teminat mektubu şeklinde yahut mahkemece uygun görülecek başka şekillerde de verilebileceği ifade edilmiştir. Tasarının bu hükmü ile 1999 tarihli Sözleşme arasında herhangi bir uyumsuzluk bulunmamaktadır. Zira Sözleşmenin 6. maddesinin 1. fıkrası uyarınca alacaklıdan teminat talep edilebilmesi hususunu mahkemenin hukukuna *(lex fori)* bırakmıştır. **Atamer,** *Tasarı Cebrî İcra*, s. 293.

437 **Atamer,** *Tasarı Cebrî İcra*, s. 294.

438 Öğretide bir görüşe göre, alacağın bu miktardan az olması halinde, dengenin sağlanması bakımından, "*her halükarda teminat tutarı, hakkında ihtiyatî haciz kararı verilen alacak miktarını geçemez.*" ibaresinin hükme eklenmesi gerekmektedir. **Karaman/Bektasoğlu Sanlı/Ünsal Aksakal/ Demir/Kurt,** s. 381. Bizim de katıldığımız diğer bir görüşe göre ise, alacağın bu tutardan az olması hallerine ilişkin belli bir yüzde miktarının tespit edilmesi daha yerinde olacaktır. **Kuru, S.,** s. 395.

439 Nitekim ilgili madde gerekçesinde özel çekme hakkının Türk Lirasına çevrilmesi esası öngörülürken "*müracaat tarihi*" esas alınmıştır. Bu nedenle teminatın yatırılması gereken anın, müracaat tarihi

artırılması yahut azaltılmasını talep etmek mümkündür. Buna ilâveten aynı maddenin 3. fıkrası hükmü uyarınca, gemi adamlarının gemi alacakları hakkında güvence bağışıklığı getirildiği görülmektedir. Kanun koyucu tarafından, söz konusu bağışıklığın gerekçesi olarak ise gemi adamlarının sosyal konumları ile ekonomik durumlarının dikkate alındığı ifade edilmiştir[440].

Mevcut sistemde, İcra ve İflâs Kanunu bakımından ise, 259. maddenin 2. fıkrası uyarınca, gemi alacağının ilâma dayanması durumunda teminat bağışıklığı söz konusu olacak iken; 3. fıkrası uyarınca, alacağın ilâm niteliğinde bir belgeye dayanması halinde teminat hususunda takdir mahkemeye aittir.

Gemi alacaklısı, öngörülen teminatı yatırmasının dışında, İcra ve İflâs Kanununun 95. maddesi hükmü uyarınca ihtiyatî haciz için yapılacak masrafları istenildiği halde peşinen vermek zorundadır.

G) İHTİYATÎ HACZE KONU TEŞKİL EDEBİLEN GEMİLER

Yürürlükteki mevzuatımız uyarınca, ihtiyatî hacze konu teşkil edebilecek gemilerin, ilgili geminin işletilmesi sonucunda üzerinde gemi alacaklısı hakkı doğan ve aşağıda açıklandığı üzere haczi caiz olmayan gemiler kapsamı dışında kalan gemiler olduğunu belirtmek mümkündür.

Türk Ticaret Kanunu Tasarısında cebri icraya ilişkin özel hükümler, bayrağına ve Türk veya yabancı bir gemi siciline kayıtlı olup olmadığına bakılmaksızın, Türk mahkemelerinin yetki çevresine giren bütün ticaret gemileri, inşa halindeki gemiler ve gezinti ve bilim gemileri hakkında uygulanacaktır[441]. Bu nedenle gemi alacaklısı hakkı

---

olduğunu kabul etmek gerekir. İcra ve İflâs Kanununda ise teminatın verilmesi gereken an hususunda herhangi bir düzenleme getirilmemiştir. Öğretide, teminat yatırılmadan ihtiyatî haciz kararına hükmedilemeyeceği kabul edilmiştir. Bkz. **Kuru/Arslan/Yılmaz,** s. 435; **Pekcanıtez/ Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes,** s. 454; **Muşul,** s. 921; **İpekçi,** *Sıra Cetveli,* s. 161; **Saldırım,** s. 43.

440 **Tasarı Gerekçe,** s. 392. Bu güvence bağışıklığı dışında, diğer kanunlardan doğan bazı bağışıklıkların da varlığı kabul edilmiştir. Bankacılık Kanunu kapsamındaki alacakların takibinde, örneğin, banka tarafından gemi için kaptana verilen kredilerde, yapılacak ihtiyatî haciz başvurularında teminat verilmesine gerek görülmemiştir. **Atamer,** *Tasarı Cebrî İcra*, s. 298. Buna ilâveten, İcra ve İflâs Kanununun 259. maddesinin 2. fıkrası uyarınca, alacağın bir ilâma dayanması halinde teminat gösterilmesi gerekmez. Hükmün 3. fıkrası uyarınca ise, alacağın ilâm niteliğindeki bir belgeye dayanması durumunda teminat gösterilmesine gerek olup olmadığı mahkemenin takdirine bırakılmıştır.

441 **Atamer,** *Tasarı Cebrî İcra*, s. 273.

nedeniyle geminin ihtiyaten haczedilmesine ilişkin hükümler genel olarak bu gemiler hakkında uygulama alanı bulacaktır. Ancak Tasarının 1369. maddesinde ise "*İhtiyatî Haciz Hakkının Kullanılması*" başlığı altında hangi gemilerin ihtiyatî hacze konu teşkil edebileceği özel olarak belirtilmiştir. Her ne kadar bu hüküm, geminin ihtiyatî haczi için gerekli şartlar olarak değerlendirilebilse de, hükümde ihtiyatî haczin mümkün olduğu gemilerin belirtilmiş olması bakımından, bu başlık altında incelenmesi daha uygun görülmüştür.

Bu açıklamanın ardından belirtmek gerekir ki, ihtiyaten haczi mümkün olan gemiler, öncelikle aynı hükmün 1. fıkrasının (d) bendi uyarınca uyuşmazlık konusunu teşkil eden, başka bir deyişle, gemi alacaklısı hakkının üzerinde doğduğu gemilerdir. İcra ve İflâs Kanununun 257. maddesinin 4. fıkrasında öngörülen düzenlemenin aksine, Tasarının 1369. maddesinin 2. fıkrası ile, 1999 tarihli Sözleşmenin 3. maddesinin 2. fıkrasına uygun olarak[442], belli koşulların varlığı halinde kardeş gemi (*sister ship*)[443] üzerinde de ihtiyatî hacze cevaz vermiştir. Şöyle ki; gemi alacağından sorumlu kişi, bu alacak doğduğunda (i) üzerinde gemi alacağı doğmuş olan geminin maliki veya (ii) geminin kiracısı veya tahsis olunanı ya da taşıtanı ise[444], bu kişinin maliki olduğu diğer gemiler üzerinde ihtiyatî haciz mümkündür[445].

Tasarı uyarınca, deniz alacakları için kural olarak, deniz alacağının doğduğu ve ihtiyatî haczin uygulandığı sırada borçlunun mülkiyetinde bulunan gemi üzerinde ihtiyatî haciz mümkündür. Gemi üzerindeki aynî haklarla ilgili olan kişiler bakımından

---

442 İlgili hüküm şu şekildedir; "2. *Tutuklama sırasında deniz alacağından sorumlu olan kişinin sahibi bulunduğu diğer gemi veya gemilerin de tutuklanmasına, eğer o kişi alacak doğduğu sırada:*
(a) hakkında deniz alacağı doğmuş olan geminin donatanı ise veya;
(b) o geminin çıplak gemi kiracısı, zaman çartereri veya sefer çartereri ise;
izin verilebilir.
Bu hüküm geminin mülkiyeti veya zilyedliğine ilişkin alacaklara uygulanmaz. **Aybay/Oral/ Oğuzülgen/Parlakyıldız/Aybay/Özdemir,** s. 154.

443 **Atamer,** *Tasarı Cebrî İcra*, s. 276.

444 1999 tarihli Sözleşmenin orijinal metninde yer alan "*time charterer*" ve "*voyage charterer*" kavramları, Tasarının bu hükmünde "*tahsis olunan*" ve "*taşıtan*" olarak kullanılmıştır. Bu durum öğretide eleştiri konusu yapılmış ve bu kavramlar için "*zaman çartereri*" ve "*yolculuk çartereri*" sözcüklerinin kullanılmasının daha uygun olacağı savunulmuştur. **Atamer,** *Tasarı Cebrî İcra*, s. 277. Ayrıca taşıyanın sorumluluğu nedeniyle gemi alacaklısı hakkı öngörülmediği için, taşımanın gerçekleştirildiği geminin değil, sadece taşıyanın malik olduğu geminin haczinin mümkün olduğu ifade edilmiş ve bu kavramların metinden çıkarılması gerektiği savunulmuştur. **Çetingil/Kender/ Ünal/Yazıcıoğlu,** s. 282-283.

445 Öğretide, Tasarının bu hükmü ile gemi alacağına konu olan gemiden başka bir geminin takip edilmesi halinde, bu hakkın bahşettiği öncelik hakkından faydalanılamayacağı ve sıra cetvelinde alacaklının ancak sekizinci sırada yer alabileceği ifade edilmiştir. **Atamer,** *Tasarı Cebrî İcra*, s. 276.

ise bir istisna söz konusu olup, gemi alacakları için geminin ihtiyatî haczinde borçlunun aynı zamanda gemi maliki olmasına gerek bulunmamaktadır[446]. Aynı şekilde gemi kiracısının borcundan dolayı geminin ihtiyaten haczedilebilmesi, ancak alacağın gemi alacağı olması yahut gemi üzerinde aynî bir hakkın doğmuş olması halinde mümkündür. Bunun dışında gemi kiracısının borcundan dolayı gemi üzerinde ihtiyatî haciz, ancak Tasarının 1369. maddesinin 1. fıkrasının (b) bendi uyarınca daha sonradan, ihtiyatî haciz uygulandığı sırada geminin maliki olması koşuluna bağlıdır. Bu durum, finansal kiralama konusu gemiler üzerinde inceleme yapılmasını gerekli kılmakta olup, aşağıda ilgili bölümde bu hususa yer verilmiştir[447].

H) İHTİYATÎ HACZİ CAİZ OLMAYAN GEMİLER

Yürürlükteki mevzuatımız uyarınca ihtiyatî haczi caiz olmayan gemileri; (i) Sefere hazır gemiler, (ii) Karasularından zararsız geçiş halinde bulunan yabancı gemiler (iii) Devlet gemileri olarak sınıflandırmak mümkündür[448].

1- Sefere Hazır Gemiler

Öğretide özellikle sefere hazır gemilerin haciz yasağı tartışmalara konu olmuş ve bu hususta birçok çalışma ortaya konulmuştur[449]. Türk Ticaret Kanununun 892. maddesinde düzenlenen bu muafiyet yalnızca sefere hazır gemiye tanınmamakta olup, geminin sefere çıkmasını temin eden kumanya, yakıt ve teferruat da haciz yasağı kapsamına girer[450]. Öğretide, Türk Ticaret Kanununun 866. maddesinin 1. fıkrası uyarınca, kanunda aksine hüküm bulunmadıkça, dördüncü kısımda yer alan hükümlerin sadece Türk gemi siciline kayıtlı gemiler hakkında uygulanacağı cihetiyle, yabancı

---

446 **Atamer,** *Tasarı Cebrî İcra*, s. 274.

447 Bkz. aşa. s. 183 vd.

448 **Çağa/Kender,** s. 124-142.

449 Münhasıran yola hazır gemilerin haciz yasağının inceleme konusu oluşturduğu çalışmalar için bkz. **Barlas, N.:** "*Yola Hazır Gemilerin İhtiyatî Hacze Tâbi Tutulamazlığı İlkesi*", İstanbul Barosu Dergisi, 1987, C. 61, S. 4-5, s. 328-339 (Yola Hazır Gemiler); **Kayıhan, Ş.:** "*Yola Hazır Geminin İcradaki Durumu*", Batider, 1998, C. XIX, S. 3, s. 152-161. Yola hazır gemilere haciz yasağı getirilmesinin tarihçesi hakkında bkz. **Atamer,** *Seferden Men Önleminin Uygulanması*, s. 291-292; **Barlas,** *Yola Hazır Gemiler*, s. 329.

450 **Atamer,** *Seferden Men Önleminin Uygulanması*, s. 292; **Barlas,** *Yola Hazır Gemiler*, s. 331. İlgili yasak hükmü yalnızca özel hukuktan doğan alacakların takibinde değil, kamu alacaklarının takibinde de uygulanır (Alacak takibi dışında kalan hususlar, örneğin ceza hukuku bakımından gerçekleşecek müsadere ve el koymalar bu hükmün kapsamına girmemektedir). **Çağa/Kender,** s. 125; **Barlas,** *Yola Hazır Gemiler*, s. 331; **Kayıhan,** s. 154.

gemilerin haciz yasağı kapsamı dışında kaldığı ifade edilmiştir[451]. Hâlbuki, söz konusu muafiyetin uygulama kapsamı tespit edilirken, özellikle günümüz ihtiyaçlarını dikkate almak, uluslararası hukuk ve özellikle yabancılar hukukunda geçerli olan "*karşılıklılık*" ve "*eşit işlem*" prensiplerini göz ardı etmemek gerekir. Nitekim ancak bu şekilde, uluslararası hukukta devletler arasında adil ve eşit bir uygulama geçerlilik kazanmış olur[452]. Yabancılar hukukunda karşılıklılık ilkesi uyarınca, bir devlet vatandaşının Türkiye'de bir haktan istifade edebilmesi, Türk vatandaşlarının da o devlette aynı haktan istifade edebilmeleri şartına tabi tutulmuştur[453]. Söz konusu prensip, bir devletin vatandaşları ile yabancılar arasında yeknesak ve eşit bir uygulama sağlama amacını taşımakta olup[454], ilkenin uygulanabilirliği, kişinin, tebaası olduğu devlet kanunları uyarınca yabancıların aynı haktan faydalandığını ispat edebilmesine bağlıdır[455]. Konuyu sefere hazır gemilerin haciz muafiyeti kapsamında değerlendirmek gerekirse; sefere hazır yabancı bir gemi, kendi ülkesinde sefere hazır Türk gemilerine haciz muafiyetinin tanındığını ispat ettiği takdirde, ilgili gemi, karşılıklılık ve eşit işlem prensipleri gereğince aynı muafiyetten istifade edebilmelidir. Aksi halde, Türk gemileri ile eşit muameleye tabi tutulmayan yabancı gemilerin üç tarafı denizlerle çevrili ülkemizde deniz ticaretine rağbet göstermeyeceği ve limanlarımız vasıtasıyla gerçekleşen birçok uluslararası deniz seferinin sekteye uğrayacağı kuşkusuzdur.

---

451 **Kender/Çetingil,** s. 231; **Atamer,** *Seferden Men Önleminin Uygulanması*, s. 293; **Barlas,** *Yola Hazır Gemiler*, s. 333; **Sengir, T.:** "*Deniz Ticaret Hukukunda Gemi İhtiyati Haczi*", İstanbul Barosu Dergisi, 1966, C. 40, S. 11-12, s. 563. Öğretide bir görüş, geminin yola hazır olması halinde bayrak kanununun uygulanması gerektiğini ileri sürmekte ise de, hâkim olarak savunulan bir diğer görüş uyarınca, uluslararası hukukta usule ait hususlarda *lex fori* uygulanması sebebiyle, mahkemenin hukukunun, başka bir deyişle, ilgili meselede Türk hukukunun uygulanması gerektiği ifade edilmektedir. **Barlas,** *Yola Hazır Gemiler*, s. 333; **Ekşi,** s. 152; **Berlingieri, G.:** "*Yabancı Devlete Mensup Bir Gemi İhtiyatî Haciz Altına Alınabilir Mi?*", İstanbul Barosu Mecmuası, 1938, C. XII, S. 1, s. 123. Türk Ticaret Kanununun 892. maddesinin 1. fıkrası hükmünün devamı uyarınca, geminin o yolculuktan doğan alacaklar için ihtiyaten haczedilebilmesi, söz konusu muafiyetin istisnasını teşkil etmektedir. **Kayıhan,** s. 157-158.

452 Nitekim uluslararası özel hukuk kurallarının getirilmesinde çeşitli menfaatlerin dengelenmesi amaçlanmış olup, temel amaç, eşitlik esasının uygulanması suretiyle adaleti yerine getirmektir. **Çelikel, A.:** *Milletlerarası Özel Hukuk*, B. 6, İstanbul 2000, s. 29-30.

453 **Göğer, E.:** *Yabancılar Hukuku,* B. 3, Ankara 1979, s. 28. "*Karşılıklılık*" *(mütekabiliyet)* ilkesi hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **Göğer,** s. 28-30; **Gündüz, A.:** *Yabancı Devletin Yargı Bağışıklığı ve Milletlerarası Hukuk*, İstanbul 1984, s. 71-74; **Tekinalp, G.:** *Türk Yabancılar Hukuku,* B. 6, İstanbul 1998, s. 19-20 (Yabancılar Hukuku); **Altuğ, Y.:** *Yabancıların Hukukî Durumu*, İstanbul 1963, s. 12-13.

454 **Göğer,** s. 28; **Gündüz,** s. 74; **Altuğ,** s. 13.

455 Her iki devlet arasında karşılıklı antlaşmadan doğan bir mütekabiliyet esasının mevcut olmaması halinde "*kanunî (yasal) mütekabiliyet*"in uygulama alanı bulabilmesi için, yabancı devlet kanununun ülkesindeki yabancılara karşı aynı kanunî uygulamanın var olması gerekir. **Göğer,** s. 29; **Altuğ,** s. 12-13.

Buna ilâveten, yabancı devlet gemisinin haciz muafiyetinden istifade edememesi halinde, ilgili geminin tebaasında bulunduğu ülkenin Türk gemilerine "*karşı işlem*" *(misilleme)* uygulaması da her zaman ihtimal dahilindedir. Karşı işlem, bir devletin diğer bir devletin âdil olmayan davranışları karşısında, o ülke tebaasında bulunanlara karşı benzer nitelikte uygulamalar gerçekleştirmesi olduğuna göre[456], eşitlik ilkesi gözetilmeksizin yabancı gemilere haciz muafiyeti tanımamanın neticesi, "*o devletin benzer uygulamaları ile karşılaşmak*" şeklinde kendini gösterecektir. Tüm bu gerekçeler dikkate alındığında, yabancı gemilerin haciz muafiyetinden mahrum bırakılamayacağını kabul etmek gerekecektir.

Belirtmek gerekir ki, Türk Ticaret Kanununun 892. maddesinin 2. fıkrasında, söz konusu hükmün aynı Kanunun 867. maddesinde yazılı gemiler hakkında da uygulanacağı açıkça hükme bağlanmıştır. Türk Ticaret Kanununun 867. maddesinde yer alan hüküm ise, Türk gemi siciline kayıtlı olmayan gemilere ilişkindir. Kanunun bu açık hükmü dikkate alındığında, Türk gemi siciline kayıtlı olmayan Türk gemilerinin de söz konusu muafiyetten istifade ettiklerini kabul etmek gerekir.

Türk gemilerinden ise hangi gemilerin yasak kapsamına girdiği öğretide tartışmalıdır. Bir görüşe göre[457] haciz yasağı yalnızca sefere hazır ticaret gemilerine uygulanmalıdır. Diğer bir görüşe göre ise[458] gayri ticarî yahut başka bir limandan yük yahut yolcu almak üzere yola çıkan boş geminin de yasaktan istifadesi mümkündür. Bu muafiyetin getirilmesindeki esas düşünce, geminin yolculuğu ile ilgili olan kişilerin menfaatlerinin, alacaklının menfaatinden üstün tutulması gerekliliğidir[459]. Hükmün getiriliş amacı dikkate alındığında, birinci görüşün kabul edilebilir nitelikte bulunduğunu belirtmek mümkündür. Zira boş gemide henüz yolculukla ilgili kişilerin menfaati gündeme gelmemiştir. Geminin ne zaman sefere hazır sayılacağı hususunda da

---

456 Her ne kadar "*karşılıklılık ilkesi*" ile "*karşı işlem*" kavramları birbirine benzerlik gösterse de, aralarındaki önemli bir fark, karşılıklılık ilkesinde yapılacak işlemlerin aynı nitelikte ve ağırlıkta olması şartı aranmasına rağmen, karşı işlemde bu şartın aranmaması ve uygulamada benzer tedbirlerin alınmasıdır. **Tekinalp,** *Yabancılar Hukuku,* s. 20.

457 **Barlas,** *Yola Hazır Gemiler*, s. 332; **Kayıhan,** s. 154-155.

458 **Çağa/Kender,** s. 126; **Göktürk,** s. 1637.

459 **Atamer,** *Tasarı Cebrî İcra*, s. 32-33; **Barlas,** *Yola Hazır Gemiler*, s. 330; **Kayıhan,** s. 151. Nitekim geminin sefere çıkmaması halinde gemi adamları kazançlarını kaybeder, yolcular seyahat edemez ve yükle ilgililer taahhütlerini yerine getiremezler. **Göktürk,** s. 1636. Hükmün emredici olup olmadığı hususundaki tartışmalar için bkz. **Barlas,** *Yola Hazır Gemiler*, s. 330-331; **Kayıhan,** s. 154.

öğretide çeşitli kriterler yer almaktadır. Bir görüş[460], donatanın veya kaptanın iradesiyle yola çıkacak geminin, yola çıkmayı engelleyebilecek fiilî yahut hukukî engelinin bulunmaması (örneğin; gemi adamlarının sayı ve yeterlik bakımından hazır olması, geminin teknik donanımının yolculuğa hazır olması, liman ve gümrükle ilgili gerekli formalitelerin tamamlanmış olması vb.) halinde geminin sefere hazır olduğunu savunurken; diğer bir görüş[461], bu muamelelerin tamamlanmış olmasını beklemenin hükmün amacına ters düştüğünden cihetle, muamelelere başlanmış olmasını yeterli görmektedir. Ayrıca bir görüş[462], geminin yüklü olmasını, sefere hazır olma bakımından şart koşarken, diğer bir görüş[463], yüklü olmanın şart olmadığını savunmaktadır. Belirtmek gerekir ki, sefere hazır gemiler söz konusu muafiyetten istifade edebiliyorsa, seferde bulunan bir gemi, yüklü olması kaydıyla bu muafiyetten evleviyetle yararlandırılmalıdır. Zira, haciz muafiyetinin getirilmesindeki esas düşünce, şüphesiz seferde bulunan gemiler bakımından da geçerlidir. Haciz yasağı, ara limanlarda geçici bir süre durulsa dahi, varma limanına kadar süren yolculuk boyunca devam eder[464]. Haciz yasağının istinasını ise, geminin o yolculuktan doğan alacaklar için (örneğin geminin yakıt ve yiyecek masrafları) ihtiyaten haczedilebilmesi teşkil eder.

Her ne kadar, mevcut sistemde yola hazır gemilerin ihtiyaten haczi mümkün görülmese de, Türk Ticaret Kanunu Tasarının 1367. maddesinde "*geminin seferde olması*" halinde dahi ihtiyatî haciz yolu açılarak yoruma ihtiyaç bırakmayan bir düzenlemeye gidilmiştir. Nitekim ilgili hükmün gerekçesinde kanun koyucu, bu düzenlemenin kabulüyle birlikte Türk Ticaret Kanununun 892. maddesinde yer alan yola hazır gemilerin ihtiyaten haczedilemeyeceğine ilişkin hükme ihtiyaç kalınmadığını, gemi "*durduğu*" sürece ihtiyatî haciz kararının uygulanabileceğini açıkça ifade

---

460 **Çağa/Kender,** s. 127; **Kender/Çetingil,** s. 232; **Barlas,** *Yola Hazır Gemiler*, s. 334; **Kayıhan,** s. 155. Gemi sefere hazır hale geldikten sonra örneğin hava muhalefeti nedeniyle geminin sefere çıkamaması, sefere hazır olma durumunu etkilemez. **Barlas,** *Yola Hazır Gemiler*, s. 335; **Kayıhan,** s. 155. Gemi sefere hazır hale geldikten sonra, donatanın makul bir sebep göstermeksizin seferden vazgeçmesi de durumu değiştirmez. **Çağa/Kender,** s. 127; **Kayıhan,** s. 156.

461 **Göktürk,** s. 1637.

462 **Sengir,** s. 563.

463 **Barlas,** *Yola Hazır Gemiler*, s. 335; **Kayıhan,** s. 155.

464 Varma limanında yolculuğun sona ermesi, başka bir deyişle, yükün veya yolcuların boşaltılması ile haciz yasağı sona erer. **Barlas,** *Yola Hazır Gemiler*, s. 336; **Kayıhan,** s. 156.

etmiştir[465]. Uluslararası hukukta da sefere hazır gemilerin haciz yasağının artık geçerliliğini yitirdiğini ifade etmek mümkündür.

2- Karasularından Zararsız Geçiş Halinde Bulunan Yabancı Gemiler

Devletler hukukunda bir örf ve adet kuralı olarak kabul edilen yabancı devlet gemilerinin karasularından zararsız geçiş hakları gereğince, söz konusu geçiş hakkından istifade eden gemiler hakkında ihtiyatî haciz kararının uygulanmayacağı kabul edilmektedir[466]. Ancak bu ilkeyi düzenleyen Karasuları ve Bitişik Bölge Hakkında 1958 tarihli Cenevre Konvansiyonu ve 1982 tarihli Deniz Hukuku Hakkında Birleşmiş Milletler Konvansiyonuna Türkiye'nin taraf olmaması ve konvansiyon hakkında sürekli çekince koyması, Türkiye açısında bunların örf ve adet kuralı olup olarak yorumlanıp yorumlanamayacağı hususunda tartışmalara yol açmıştır. Bu tartışmalar çalışma kapsamı dışında kaldığından burada yer verilmemiştir.

Türk Ticaret Kanunu Tasarısı açısından ise özellikle Tasarının 1355. maddesinin gerekçesinde, yabancı bayraklı bir geminin ihtiyaten haczedilebilmesi için geminin sefere ara vermiş olması şartı arandığı, uğraksız geçen gemiler hakkında Türk mahkemesinin yetkisini kurulamayacağı ve ihtiyatî haciz kararı verilemeyeceği, bu düzenlemenin 1936 tarihli Montreux Sözleşmesine[467] de uyum sağladığı ifade edilmiştir. Başka bir deyişle, karasularından uğraksız ve zararsız geçen gemiler seferine ara vermiş olmadığı sürece ihtiyaten haczedilemeyecektir. Bir geminin sefere ara vermiş olma şartına ilişkin açıklamalara aşağıda yer verilmiştir[468].

3- Devlet Gemileri

Devlet gemilerinin haczedilememesindeki temel düşünce, devlet tarafından gerçekleştirilen kamu hizmetinin, özel şahısların alacaklarını himaye etmek maksadı ile sekteye uğratılamayacağıdır[469]. Ancak bu düşünce, eğer devlet borçlarını her zaman

---

465 **Tasarı Gerekçe,** s. 393-394.

466 **Çağa/Kender,** s. 131; **Kender/Çetingil,** s. 233.

467 Türk Boğazlarından geçen gemilerin ihtiyatî hacze cevaz verip vermediği de tartışmalıdır. Zira 1936 tarihli Montreux Sözleşmesi Türk Boğazlarından geçen ticarî gemilerin geçiş serbestisini haiz olduğunu belirtmekle yetinmiş, geçiş serbestisi bakımından Türk mahkemelerinin yargı yetkisine ilişkin herhangi bir hüküm öngörmemiştir. **Ekşi,** s. 159-164.

468 Bkz. aşa. s. 148-149.

469 Devlet gemilerinin haciz yasağı hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **Berlingieri,** s. 121; **Çağa/Kender,** s. 133-147; **Kender/Çetingil,** s. 235-238; **Günay,** *Gemi Alacaklısı Hakkı*, s. 76-94.

ödemeye hazır ise, gemisini hacizden kurtarmak için gerekli güvenceyi yatırabileceği gerekçesi ile eleştirilmiştir[470]. "*Devlet aleyhine hüküm vermek, onun hâkimiyetine bir tecavüzdür*" görüşünün uzun zaman önce uluslararası hukukta dayanağını yitirdiğini belirtmek mümkündür[471].

Sayılan bu hususlara ilâveten İcra ve İflâs Kanunun 82. maddesinin 1. fıkrasının 4. bendinde, *"...kayıkçı...gibi küçük nakliye erbabının geçimlerini temin eden nakil vasıtaları*"nın da haczedilemeyeceği belirtilmiştir. Kayık, Türk Ticaret Kanununun 816. maddesinde yer alan "*gemi*" tanımının dışında kalmakta olup, üzerinde gemi alacaklısı hakkının doğması mümkün olamayacağından, burada tartışma konusu yapılmamıştır.

I) İHTİYATÎ HACZİN KAPSAMI

İcra ve İflâs Kanununun 92. maddesinin 1. fıkrası dikkate alınarak Türk Ticaret Kanunu Tasarısının 1368. maddesinin 1. fıkrasında, geminin ihtiyatî haczinin borçlunun o geminin işletilmesinden elde ettiği geliri ve menfaatleri de kapsayacağı hükme bağlanmıştır. Başka bir deyişle, gemi alacağı için ihtiyaten haczedilen geminin örneğin kira bedeli, navlunu, yolcu taşıma ücreti gibi alacaklarına da el konulmalıdır. Bu gibi alacaklar, İcra ve İflâs Kanununun 92. maddesinin 4. fıkrası uyarınca borçlu tarafından icra dairesine ödenmelidir.

İ) YARGILAMA USULÜ

İcra ve İflâs Kanununun 258. maddesinin 2. fıkrası uyarınca, tarafların ihtiyatî haciz taleplerini dinleme hususunda mahkemeye takdir yetkisi tanındığı görülmektedir. Ancak bu hükmün özellikle gemilerin limandan her an ayrılması rizikosu dikkate alındığında gemiler bakımından uygulanmaması, bu nedenle karşı tarafa tebligat yapmaktan ve duruşma açılmasından kaçınılması gerektiği öğretide kabul edilmektedir[472]. Türk Ticaret Kanunu Tasarısında bu hususta özel bir hüküm getirilmediği için genel hükümlerin uygulanacağını belirtmek mümkündür.

---

470 **Berlingieri,** s. 121.
471 **Berlingieri,** s. 122.
472 **Atamer,** *Tasarı Cebrî İcra*, s. 299; **İpekçi,** *Sıra Cetveli,* s. 214.

J) GEMİ ALACAKLISI HAKKI NEDENİYLE GEMİ ÜZERİNDE İHTİYATÎ HACİZ KARARININ UYGULANMASI VE KARARIN UYGULANMASI ESNASINDA YAPILACAK İŞLEMLER

1- Genel Olarak

İcra ve İflâs Kanununun 261. maddesinin 1. fıkrası uyarınca, gemi alacaklısı, ihtiyatî haciz kararının verilmesi tarihinden itibaren "*on gün*" içinde kararın uygulanmasını, kararı veren mahkemenin yargı çevresindeki icra dairesinden istemek zorundadır. Aksi halde bunun yaptırımı, ihtiyatî haciz kararının kendiliğinden ortadan kalkması olacaktır. Türk Ticaret Kanunu Tasarısının 1364. maddesi uyarınca ise bu süre kısaltılmış ve "*üç gün*" olarak öngörülmüştür. İlgili sürelerin kaçırılması ve kararın kendiliğinden ortadan kalkması halinde, gemi alacaklısının yeniden başvuruda bulunup aynı kararı alabilmesi mümkün olup, önceden yatırılmış teminatın yeni dosyaya aktarılması ve yeniden teminat yatırılmaması alacaklı tarafından talep edilebilir[473].

Kararının icrası talebinin ardından yürürlükteki mevzuat bakımından, İcra ve İflâs Kanununun yollama yapılan 79. maddesinin 1. fıkrası uyarınca "*üç gün*", Türk Ticaret Kanunu Tasarısının 1365. maddesinin 1. fıkrası uyarınca ise "*derhal*" geminin ihtiyaten haczi gerçekleştirilecektir. Hükme işlerlik kazandırabilmek ve gemilerin çalışma saatleri de dikkate alınarak Tasarının ilgili hükmünün devamında İcra ve İflâs Kanununa göre gece ve resmî tatil sayılan zamanlarda da ihtiyatî haczin yapılabileceği hüküm altına alınmıştır.

Gemiler üzerinde alınan ihtiyatî haciz kararlarının uygulanması esnasında yapılacak işlemler aşağıda yer almıştır.

2- Geminin Seferden Men Edilmesi ve Gemiye El Konulması

İhtiyaten haczine karar verilen bir geminin yürürlükteki İcra ve İflâs Kanunu hükümleri uyarınca muhafaza altına alınırken, seferden men edilip edilemeyeceği ve özellikle sicile kayıtlı gemilerde İcra ve İflâs Kanununun 91. maddesi hükmü uyarınca

---

473 **Atamer,** *Tasarı Cebrî İcra*, s. 301. Sürenin "*üç gün*" olarak tespit edilmesinin, uygulamada özellikle yabancı donatanlardan, kiracılardan bilgi ve belge temini bakımından sıkıntı yaratabileceği gerekçesiyle, "*yedi gün*"lük sürenin dikkate alınması gerektiği ifade edilmiştir. **Kuru, S.,** s. 395.

yalnızca sicile şerh vermekle yetinilmesinin geminin ihtiyatî haczinden beklenen faydayı sağlayıp sağlayamayacağı öğretide tartışılan meseleler arasında yer almıştır[474].

Uygulamada mahkemelerin, ihtiyatî haciz kararını tatbik ederken gemiyi seferden men etmekten kaçındıkları, yalnızca bir ihtiyatî haciz tutanağı düzenlemekle yahut sicile kayıtlı gemilerde sicile şerh vermekle yetindikleri görülmektedir[475]. Söz konusu uygulamanın, gemi alacaklısının, geminin ihtiyaten haczinden beklediği faydayı karşılamadığı kuşkusuzdur. Zira icra dairesi tarafından geminin seferden men edilip, gemiye fiilen el konulması işlemi gerçekleştirilmez ise, yeni yolculuğa çıkan gemi üzerinde, özellikle gemi alacaklısının alacağına kavuşmasını tehdit eden çeşitli rizikoların gerçekleşme olasılığı yüksektir. Yukarıda genel olarak açıklandığı üzere bu rizikolar, (i) gerçekleşecek yeni yolculuktan doğan yeni tarihli gemi alacaklarının doğması halinde "*tarihte sonuncu, sıralamada birinci*" *(last in time, first in line)* ilkesi uyarınca yeni tarihli gemi alacaklarının öncelikle alacaklarının karşılanması (ii) geminin kurtarılamayacak ölçüde batması halinde, söz gelimi, gemi ile birlikte gemi alacağının da batması[476] (iii) geminin yurtdışında zarurî olarak cebrî icra yolu ile satılması yahut kaptanın zarurî nedenlerle gemiyi satması halinde gemi alacaklısı hakkının sona erecek olmasıdır.

İhtiyatî haciz kararı ile gemiye el konulması gerekliliğinin bir diğer nedeni ise, geminin yüksek değerde bir deniz serveti olması ve çoğu kez donatanın malvarlığındaki en önemli yahut yegâne varlığı teşkil etmesi nedeniyle, alacaklı açısından önemli bir teminat unsuru sayılmasıdır. Şöyle ki, deniz ticareti uygulamasında "*bir gemi-bir şirket*"

---

474 Meseleye ilişkin tartışma ve ileri sürülen görüşler hakkında bkz. **Çağa/Kender,** s. 147-148; **Kender/Çetingil,** s. 228-229; **Atamer,** *Tasarı Cebrî İcra*, s. 303; **Atamer,** *Seferden Men Önleminin Uygulanması,* s. 290; **Seven,** s. 232. Göknil, gemilere taşınmaz hükümlerinin uygulanmasının hacizden elde edilen menfaati karşılayamayacağını şu görüşü ile haklı olarak savunmuştur; "*...gemi bir ev gibi, bir tarla gibi değildir…Onu bilfiil zincire vurmadıkça alelade bir gayri menkulün haczile elde edilen neticeleri aynen beklemek beyhudedir…*" (**Atamer,** *Seferden Men Önleminin Uygulanması*, s. 295'den naklen).

475 **Atamer,** *Seferden Men Önleminin Uygulanması*, s. 281. Yapım halindeki gemilere ilişkin ihtiyatî hacizde ise, alacaklının icra müdürlüğünün gemi üzerindeki ihtiyatî haciz yazısını alarak, yapı sicil memurluğuna müracaat etmesi mümkündür. Ancak yapı siciline şerh, Türk Ticaret Kanunun 860. maddesinin 3. fıkrası ile 941. maddesinin 2. fıkrası uyarınca gerekli koşulları sağlamış olması (omurganın ortaya çıkması, ad-numara konulmak suretiyle ayırt edilebilir olması, 18 gros tonilato veya daha fazla hacimde olması) halinde mümkündür. **İpekçi,** *Sıra Cetveli,* s. 216. Uygulamada, sicile yapılan bildirimlerin ve konulan şerhlerin ihtiyatî haciz için yeterli görülmediği başka durumlar da mevcuttur. Örneğin, trafik siciline yapılan ihtiyatî haciz bildirimlerinin yeterli görülmemekte, trafik siciline kayıtlı araçlara mutlaka fiilen el konulması gerekmektedir. **Atamer,** *Seferden Men Önleminin Uygulanması*, s. 294.

476 **Atamer,** *Seferden Men Önleminin Uygulanması*, s. 299.

(one ship - one company) tipinde örgütlenmelerin yaygın olduğu görülmektedir[477]. Bu nedenle donatanın ticaret hayatını devam ettirebilmesi, ancak yegâne malvarlığı olan geminin işletilmesinin aksatılmamasına ve kesintisiz bir biçimde devam ettirilebilmesine bağlıdır. Söz konusu gerçeğin bilincinde olan donatan, gemisini ihtiyatî hacizden kurtarıp yeni yolculuklara çıkarmasını sağlamak için çoğu zaman borcunu ödemekte yahut gerekli teminatı yatırmaktadır[478]. Bu nedenle de, gemi alacağı nedeniyle gemi üzerindeki ihtiyatî haciz kararı ile geminin seferden men edilmesini, deniz ticareti uygulanmasında ciddi bir teminat vasıtası olarak kabul etmek mümkündür. Buna ilâveten, geminin sorunsuz bir şekilde seferini gerçekleştirmesinde, borçlunun olduğu kadar, yolculukla ilgili kişilerin menfaati olduğunda da şüphe yoktur.

Teminat işlevinin dışında, gemi alacakları bakımından takibin başarıyla sonuçlanması da takip konusu gemi üzerindeki fiilî hâkimiyeti zorunlu kılmaktadır[479]. Zira sicile kayıtlı olmayan gemilerde, teslime bağlı olmayan taşınır rehni gündeme geldiğinden, zilyetliği fiilen devredilmemiş gemi, taşınır rehninden beklenen teminatı gerçekleştiremeyecektir. Sicile kayıtlı gemiler bakımından ise, gemi alacaklılarının elinde ipotek akit tablosu gibi bir belge bulunmadığından ve bu gemiler fiziksel özelliği itibari ile taşınmaz mallar gibi sabit yerde bulunmayıp sürekli hareket halinde olduğundan, taşınmaz rehnindeki teminat işlevi gemi alacaklıları bakımından yeterli koruma sağlayamamaktadır. Hâlbuki niteliği gereği sürekli hareket halinde bulunan gemi üzerindeki gemi alacaklılarının haklarının korunması, sicile kayıtlı olup olmadığına bakılmaksızın bütün gemiler üzerinde seferden men önleminin uygulanmasını zorunlu kılmaktadır[480]. Ayrıca, İcra ve İflâs Kanununun taşınmazların haczinin sonuçlarına tahsis edilen 92. maddesinin 3. fıkrasında yer alan, "*icra müdürünün sicile kayıtlı geminin idare ve işletmesi ile eklentinin korunması için gerekli*

---

477 **Atamer**, *Seferden Men Önleminin Uygulanması*, s. 282, 299.

478 **Barlas,** *Yola Hazır Gemiler*, s. 328. "*Çünkü donatanın yolculuğun gerçekleştirilmesi sonucunda elde edeceği menfaat, göstereceği teminatın kendisine yüklediği külfetten hemen her zaman daha fazladır.*" **Kayıhan,** s. 158-159.

479 **Seven,** s. 213.

480 Öğretide, ihtiyatî haczin, gemiler bakımından seferden men önlemini de beraberinde getirdiği görüşü de mevcuttur. İlgili görüş için bkz. **Sengir,** s. 561.

tedbirleri alacağı" hükmü ile de müseccel gemiler üzerinde geminin seferden men önleminin uygulanacağını kabul etmek gerekir[481].

Buna ilâveten, geminin satışının gerçekleştirilip, gemi alacaklısının satış bedelinden alacağının karşılanması, ancak gemiye el konulmakla mümkün olabilecektir. Zira icra memuru gemi üzerinde fiilî hâkimiyet kurmakla satış işlemlerine başlayacak ve gemi üzerinde bilirkişiler tarafından fiilî değer tespiti yapılabilecektir[482].

Uygulamada ortaya çıkan bu sakıncanın giderilmesi için kanun koyucu, Türk Ticaret Kanunu Tasarısının 1366. maddesi ile bayrağı ve hangi sicile kayıtlı oldukları dikkate alınmaksızın ihtiyatî haczine karar verilen bütün gemilerin seferden men edilerek koruma altına alınacağını isabetli olarak hüküm altına almıştır[483].

İcra ve İflâs Kanununun 88. maddesinin 4. fıkrası uyarınca seferden men edilen geminin bir depo yahut garajda muhafaza edilmesi mümkün olmadığından, ilgili

---

481 Buna ilâveten, söz konusu maddenin son fıkrasında, yola hazır gemilerin haciz muafiyetini düzenleyen Türk Ticaret Kanununun 892. maddesi saklı tutulmuştur. Bu nedenle işbu sonuca yorum yöntemi ile değil ve fakat bizzat kanun koyucu tarafından yapılan bu düzenlemeler ile varmak gerekir. İlgili sonuca yorum yöntemi ile ve kıyasen ulaşanlar için bkz. **Çağa/Kender,** s. 148; **Kender/Çetingil,** s. 229. Kanun koyucunun bu düzenlemesi ile doğrudan sonuca ulaşan görüş için bkz. **Atamer,** *Seferden Men Önleminin Uygulanması*, s. 288 vd. Geminin ihtiyatî haczi ile birlikte seferden men önleminin uygulanması zorunluluğuna ilişkin bir diğer gerekçe de İcra ve İflâs Kanununun 263. maddesinde yer alan mahcuzun borçluya bırakılması yasağı olarak ifade edilmiştir. Nitekim, borçlu teminat vermedikçe mahcuz gemi borçluya bırakılamaz. **Atamer,** *Seferden Men Önleminin Uygulanması,* s. 296. Bu durumda başvurulacak yolun, gemiye bir yediemin tayin etmek olduğu da savunulmaktadır. **İpekçi,** *Sıra Cetveli,* s. 215. Ayrıca, Türk Ticaret Kanunu Tasarısının 1326. maddesinin 1. fıkrası uyarınca, geminin seferden men edilmesi, gemi alacaklısı hakkı bakımından işleyen hak düşürücü sürenin korunması açısından bir zorunluluk teşkil etmektedir.

482 **Seven,** s. 213. Takip kesinleşmeden icra memurunun hacizli mal üzerinde gerekli tedbirleri alabilmesi mümkün olmayıp, ancak satış talebi üzerine harekete geçilecektir. Gemi üzerinde bu tedbirler alınana kadar ise geminin yurtdışına çıkması yahut kaçırılması ihtimal dâhilindedir. Alacağın bu şekilde tahsil edilememesi rizikosu, ancak icra memurunun takip kesinleşmeden önce de gemi üzerinde fiilen hâkimiyet kurması ile bertaraf edilebilecektir. **Seven,** s. 220, 228.

483 İlgili hükmün devamında ise, geminin seferden men edildiğinin "*kaptana, malike, malik olmayan donatana veya bunların bir temsilcisine*" tebliğ edileceği öngörülmüştür. Öğretide, ilgili tebligatın, belirtilen bu dört kişiden birine yapılmasının gerekli ve yeterli olduğu, nitekim Tasarının 1104. maddesinin 3. fıkrası hükmü ile yabancı bayraklı gemilerde malik yahut malik olmayan donatana yapılacak tebligatların kaptana yapılabileceği, Tasarının 105. maddesinin 2. fıkrası uyarınca ise öngörülen şartların gerçekleşmesi kaydıyla acenteye tebligat yapılabileceği göz önüne alındığında, ilgili hükümde yer alan ifadenin "*kaptana veya malike ya da malik olmayan donatana yahut bunların bir temsilcisine*" olarak anlaşılması gerektiği savunulmuştur. **Atamer,** *Tasarı Cebrî İcra*, s. 303. Ancak kanaatimizce, özellikle gemi alacağının şahsî borçlusu ile gemi malikinin aynı kişi olmadığı durumlarda, bu tebligatın özellikle gemisi seferden men edilecek gemi malikine yapılması zorunludur. TBMM'de görüşülmekte olan metnin son halindeki bu ifade karışıklığının düzeltilmesi gerektiği inancındayız.

geminin yediemin sıfatı ile kaptana bırakılması bir zorunluluk teşkil etmektedir[484]. Türk Ticaret Kanunu Tasarısında bu husus, 1366. maddenin devamında hükme bağlanmış ve geminin güvenilir kişi olarak kaptana bırakılacağı, gemiye çıkma olanağının bulunmadığı durumlarda ise (örneğin; kötü hava ve deniz şartlarında) geminin, malik, malik olmayan donatan veya bunların bir temsilcisine bırakılacağı hüküm altına alınmıştır. Aynı madde hükmünde, kaptana, görevi ve İcra ve İflâs Kanununun 336/a maddesinden doğan sorumluluk da dâhil olmak üzere, kanunî sorumluluklarının hatırlatacağı belirtilmiştir. Ancak belirtmek gerekir ki, İcra ve İflâs Kanununa 4949 sayılı kanunla ilâve edilen 336/a maddesi, 31.05.2005 tarih ve 5358 sayılı Kanununun 23. maddesi uyarınca yürürlükten kaldırılmıştır. Yürürlükten kaldırılmış bu hükme Tasarı'da yer verilmesi, öğretide de eleştiri konusu yapılmış ve haklı olarak, ilgili hükmün 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 289. maddesine yapılacak atıf ile değiştirilmesi gerektiği savunulmuştur[485].

Gemi üzerinde ihtiyatî haczin uygulanması ve geminin seferden men edilmesi sonucunda geminin serbest bırakılması için borçlu yahut alacaklı tarafından bir güvence yatırılmadıkça ve icra dairesinin talimatı alınmadıkça geminin kullanılması mümkün değildir[486].

3- İhtiyatî Haciz Tutanağı Düzenlenmesi

İcra ve İflâs Kanununun 262. maddesi hükmü uyarınca ihtiyatî haczi icra eden icra memuru bir ihtiyatî haciz tutanağı düzenler ve bu tutanakta haczedilen gemiye ait bilgiler ve geminin kıymeti gösterilir. Türk Ticaret Kanunu Tasarısında ise, geminin

---

484 **Atamer,** *Tasarı Cebrî İcra*, s. 304.

485 **Atamer,** *Tasarı Cebrî İcra*, s. 304; **Türkel,** s. 226. Türk Ceza Kanununun "*Muhafaza Görevini Kötüye Kullanma*" başlıklı 289 maddesi şu şekildedir;

"*(1) Muhafaza edilmek üzere kendisine resmen teslim olunan rehinli veya hacizli veya herhangi bir nedenle elkonulmuş olan mal üzerinde teslim amacı dışında tasarrufta bulunan kişi, üç aydan iki yıla kadar hapis ve üç bin güne kadar adlî para cezası ile cezalandırılır. Kişinin bu malın sahibi olması hâlinde, verilecek ceza yarı oranında indirilir.*

(2) Birinci fıkrada tanımlanan suçun konusunu oluşturan eşyayı kovuşturma başlamadan önce geri veren veya bunun mümkün olmaması hâlinde bedelini ödeyen kişi hakkında verilecek cezaların beşte dördü indirilir.

(3) Muhafaza edilmek üzere kendisine resmen teslim olunan rehinli veya hacizli veya herhangi bir nedenle elkonulmuş olan malın dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırı davranması nedeniyle kaybolmasına veya bozulmasına neden olan kişi, adlî para cezası ile cezalandırılır.

(4) Bir suça ilişkin soruşturma veya kovuşturma kapsamında elkonulan eşyayı amacı dışında kullanan kimse, bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır."

486 **Atamer,** *Tasarı Cebrî İcra*, s. 310.

değerini bilmesine olanak bulunmayan icra müdürünün, bu bilgiyi tutanağa yazması şartı aranmamış ve 1366. maddenin 2. fıkrasında geminin adıyla belirtilmesi yeterli kabul edilmiştir. İlgili hükmün gerekçesinde ayrıca, geminin değerinin tespit edilmesinde tarafların menfaatinin bulunabileceği kabul edilmiş ve hükmün devamında ihtiyatî haciz uygulamasından sonra taraflardan herhangi birinin icra mahkemesine başvurarak değer tespiti talep edebileceği öngörülmüştür[487]. İcra ve İflâs Kanununun 262. maddesinin 2. fıkrasında yer alan ve üç günlük süre içinde tutanağın haciz sırasında hazır bulunmayan alacaklıya, borçluya ve icabında üçüncü kişilere tebliğ edilmesi zorunluluğu Tasarı ile kaldırılmış ve 1366. maddenin 1. fıkrası uyarınca belirtilen kişilerden birine yapılacak tebligat yeterli görülmüştür[488].

4- Bildirimde Bulunma

İhtiyatî haczin icra dairesince geminin bağlı olduğu Liman Başkanlığına bildirilmesini müteakip Liman Başkanlığı, sicil memurluğu tarafından sicile, ihtiyatî haciz kaydının düşülmesini sağlamakla yükümlüdür[489]. Yabancı gemiler bakımından, geminin ihtiyaten haczedildiğinin Liman Başkanlığına ve diğer ilgili makamlara bildirilmesi gerekmektedir[490].

Türk Ticaret Kanunu Tasarısının 1366. maddesinin 3. fıkrası hükmü uyarınca, icra müdürü, ihtiyatî haciz kararını "*derhal*"[491] geminin bulunduğu bölgeden sorumlu sahil güvenlik komutanlığına veya emniyet teşkilâtına, liman başkanlığına ve gümrük idaresine bildirir; 4. fıkrası uyarınca ise ihtiyatî haciz kararını, "*kararın uygulanmasını izleyen ilk iş gününde*" geminin kayıtlı olduğu sicile ve yabancı bayraklı gemilerde, geminin bayrağını taşıdığı devletin en yakın konsolosluğuna bildirir. Tasarı ile getirilen

---

487 **Tasarı Gerekçe,** s. 393.

488 Tebligat yapılacak kişiler hakkında açıklama için bkz. yuk. s. 145 (dipnot 483). İlgili üçüncü kişilerin tümüne tebligat yapılmasını öngörmek, derhal yapılması gerekli kılınan ihtiyatî haciz işlemini uzun süre sürüncemede bırakabilir. **Atamer,** *Tasarı Cebrî İcra*, s. 308.

489 **İpekçi,** *Sıra Cetveli,* s. 215.

490 **İpekçi,** *Sıra Cetveli,* s. 216.

491 Geminin kısa bir süre içinde limandan ayrılacak olması halinde, icra müdürünün önce bildirimde mi bulunacağı yahut gemiyi ihtiyaten mi haczedeceği sorusu gündeme gelebilir. Böyle bir durumda geminin ihtiyaten haczini gerçekleştirmenin asıl amaç olduğu dikkate alınmalı ve icra müdürü öncelikle ihtiyati haciz işlemini gerçekleştirmelidir. Öğretide, icra müdürünün bu durumda gemiye el koymak üzere derhal yola çıkması, bildirimde bulunmak için ise icra dairesinde bir memurunu görevlendirmesi gerektiği ifade edilmiştir. Bkz. **Atamer,** *Tasarı Cebrî İcra*, s. 305.

bildirim yükümlülüğü ile ihtiyatî haciz kararına en geniş şekilde aleniyet kazandırılması ve gerektiğinde kolaylıkla idarî tedbirlerin alınması amaçlanmıştır[492].

5- Geminin Seferde Olması Halinde Yapılacak İşlemler

Gemi alacağı için gemi üzerinde ihtiyatî haciz müracaatında bulunulduğu ve kararın verildiği an arasında gemi seferde bulunabilir. Dolayısıyla ihtiyatî haciz kararının uygulanacağı sırada geminin limanda bulunmaması ihtimal dâhilindedir. Bu ihtimali göz önüne alan kanun koyucu, Türk Ticaret Kanunu Tasarısının 1367. maddesinde, geminin seferde olması halinde 1366. maddenin 2 ilâ 4. fıkralarında öngörülen işlemlerden başka uygulanacak işlemleri, geminin Türk bayraklı ve yabancı bayraklı olması bakımından bir ayrıma giderek ayrı bir maddede hükme bağlamıştır.

Tasarının ilgili 1367. maddesinin 1. fıkrasının (a) bendi uyarınca Türk bayraklı gemilerde ihtiyatî haciz kararı, malike, malik olmayan donatana ve borçtan kişisel olarak sorumlu bulunan kişiye tebliğ edilir. Hükmün devamı uyarınca gemi alacağı için "*on gün içinde*" teminat verilmesinin, aksi hâlde geminin izleyen ilk seferinde icra dairesine teslim olunmasının ihtar edileceği ifade edildikten sonra, geminin teslim edilmemesi hâlinde fail hakkında Türk Ceza Kanununun 289. maddesine göre cezaya hükmolunacağı öngörülmüştür.

İlgili maddenin (b) bendi uyarınca ise, yabancı bayraklı gemilerde ihtiyatî haciz kararının, sahil güvenlik komutanlığının yardımı alınarak ve gemi Türk karasularını terk edinceye kadar uygulanabileceği hükme bağlanmıştır. Bu şekilde yabancı bayraklı gemi, Türk karasularında bulunduğu sırada, sahil güvenlik komutanlığı tarafından durdurulabilecek ve emniyetle bir yere demirleme talimatı verilebilecektir[493]. Ancak gerekçedeki ifade kabul edildiğinde, Tasarının 1355. maddesinde yer alan gerekçe ile çelişkili bir durumun ortaya çıkabileceğini belirtmek mümkündür. Nitekim yukarıda da belirtildiği üzere[494], Tasarının 1355. maddesinin gerekçesinde, yabancı bayraklı bir geminin ihtiyaten haczedilebilmesi için geminin sefere ara vermiş olması şartı aranmış ve uğraksız geçen gemiler hakkında Türk mahkemesinin yetkisini kurulamayacağı ve ihtiyatî haciz kararı verilemeyeceği, bu düzenlemenin 1936 tarihli Montreux

---

492 **Tasarı Gerekçe,** s. 393.
493 **Tasarı Gerekçe,** s. 393.
494 Bkz. yuk. s. 140.

Sözleşmesine de uyum sağladığı ifade edilmiştir. Hükmün gerekçesinde ve öğretide, ihtiyatî hacze ilişkin mahkeme kararının gecikmesi nedeniyle bu uygulamaya başvurulacağı ifade edilmişse de[495], "*gecikme*" ile kastedilen süre ve uğraksız geçen gemilerin sahil güvenlik komutanlığı yardımı alınarak durdurulmak suretiyle ihtiyatî haczinin gerçekleştirilmesinin, sefere ara vermiş olması şartını ne şekilde karşılayacağı belirsizliğini korumaktadır.

6- Geminin Yönetilmesi ve İşletilmesi

İcra ve İflâs Kanununun 92. maddesini 3. fıkrası uyarınca icra dairesi, ihtiyatî haciz kararı ile birlikte, geminin idare ve işletmesi ile eklentinin korunması için gerekli tedbirleri alır[496]. Zira, geminin seferden men edilmesi halinde, uzun süre âtıl kalma tehlikesi altında bulunan gemi, tamirat işlerini gerekli kılmaktadır[497]. İlgili hükmün devamında zarar görme ihtimali bulunan eklentinin, gemi alacaklısının talebi üzerine, işletmenin faaliyetine engel olmayacak şekilde muhafaza altına alınacağı da ifade edilmiştir. Geminin seferden men edilmesi halinde, kural olarak, işletme faaliyeti söz konusu olamayacağı için eklentinin muhafazasında bu şartın mevcudiyetinin aranmadığını kabul etmek gerekir.

Türk Ticaret Kanunu Tasarısında ise bu hükme paralel bir hüküm getirilmiş ve 1368. maddesinin 2. fıkrasında icra dairesinin, geminin yönetilmesi ve işletilmesi[498] ile bakımı ve korunması için gerekli her türde önlemi alacağı hükme bağlanmıştır.

---

495 **Tasarı Gerekçe,** s. 393, **Damar,** s. 44. Bu hüküm, uygulamacıların mahkemeden ihtiyatî haciz talep ederken, müracaat anında geminin seferine ara vermiş olduğunu ispat külfeti altında bulunduğu ve bu durumun uygulamada sıkıntılara yol açacağı gerekçesiyle eleştirilmiştir. **Ertan, K.:** "*Türk Ticaret Kanunu Tasarısı'nın Bazı Maddeleri Hakkında Yazılı Görüş*", Deniz Hukuku Dergisi, Özel Sayı, Ocak 2006, s. 413.

496 Öğretide, emredici gibi gözüken bu hükmün, aslında bir zorunluluk değil, bir yetkilendirmeyi ifade ettiği, zira alacaklı yerine icra dairesine hacizli malın işletilip korunması zorunluluğu getirilmesinin hukuken mümkün olmadığı görüşü savunulmuştur. İlgili görüş için bkz. **Atamer,** *Tasarı Cebrî İcra*, s. 308-309.

497 Bu yetkiye dayanarak icra dairesi geminin sigortasını dahi yaptırabilecektir. Bkz. **Tasarı Gerekçe,** s. 394.

498 Geminin işletilmesi imkânının açık bırakılması durumunda, icra dairesinin gemiyi kiraya vermek yahut navlun sözleşmeleri akdetmek suretiyle işletmelerinin alacaklılar tarafından istenebilmesi ihtimalini bertaraf etmek için, Tasarıdan "*işletilmesi*" ibaresinin çıkartılması gerekmektedir. **Karaman/Bektasoğlu Sanlı/Ünsal Aksakal/Demir/Kurt,** s. 383.

K) İHTİYATÎ HACZİ TAMAMLAYAN İŞLEMLER

Gemi alacaklısı hakkı için gemi üzerinde yapılan ihtiyatî haczi tamamlayan işlemlere örnek olarak; ilâmsız icra takibi, alacağın bir ilâm yahut ilâm niteliğindeki bir belgeye dayanması halinde ilâmlı icra takibi, gemi alacağı hakkında mahkemede yahut taraflar arasında bir tahkim şartı veya tahkim sözleşmesi mevcutsa bu sözleşme uyarınca teşkil edecek hakem mahkemesi nezdinde dava açmak sayılabilir. İhtiyatî haciz kararının alınıp uygulanmasını müteakip başvurulacak bu işlemlerde seçimlik olarak yetkili mahkeme, İcra ve İflâs Kanununun 50. maddesindeki yollama sonucunda uygulanan Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 12. maddesi hükmü uyarınca, ihtiyatî haciz kararını veren mahkeme olarak tespit edilmiştir.

Türk Ticaret Kanunu Tasarısında ise gemi alacaklarının takibinde kural olarak ilâmsız icra prosedürü işletilemeyeceğinden, ihtiyatî haczi tamamlayan işlemlere örnek olarak, gemi alacağı hakkında mahkemede yahut hakem mahkemesi nezdinde dava açılması ve ilâmlı icra takibine başvurulması sayılabilir. Türk Ticaret Kanunu Tasarısı, İcra ve İflâs Kanununun söz konusu hükmü ile 1999 tarihli Sözleşmenin 7. maddesinin 1. fıkrasını esas alarak, 1359. maddesinde, ihtiyatî haciz kararını vermeye yetkili olan mahkemenin, esasa ilişkin davalarda; kararı uygulayan icra dairesinin ise, icra takibinde yetkili olduğunu hükme bağlamıştır.

İcra ve İflâs Kanunu ile Türk Ticaret Kanunu Tasarısı arasındaki konuya ilişkin önemli farklılık, ihtiyatî haczi tamamlayan işlemlerde süreler bakımından karşımıza çıkmaktadır. İcra ve İflâs Kanununun 264. maddesi hükmü uyarınca[499] gemi alacaklısı;

---

[499] İlgili madde hükmü aynen şu şekildedir;

"*Dava açılmadan veya icra takibine başlanmadan evvel ihtiyati haciz yaptırmış olan alacaklı; haczin tatbikinden, haciz gıyabında yapılmışsa haciz zabıt varakasının kendisine tebliğinden itibaren yedi gün içinde ya takip talebinde (Haciz veya iflâs) bulunmaya veya dava açmaya mecburdur.*

İcra takibinde, borçlu ödeme emrine itiraz ederse bu itiraz hemen alacaklıya tebliğ olunur. Alacaklı, tebliğ tarihinden itibaren yedi gün içinde icra mahkemesinden itirazın kaldırılmasını istemeye veya mahkemede dava açmaya mecburdur. İcra mahkemesi, itirazın kaldırılması talebini reddederse alacaklının kararın tefhim veya tebliği tarihinden itibaren yedi gün içinde dava açması lazımdır.

İhtiyati haciz, alacak davasının mahkemede görüldüğü sırada konulmuş veya alacaklı birinci fıkraya göre mahkemede dava açmış ise, esas hakkında verilecek hükmün mahkemece tebliğinden itibaren bir ay içinde alacaklı takip talebinde bulunmaya mecburdur.

Alacaklı bu müddetleri geçirir veya davasından yahut takip talebinden vazgeçerse veya takip talebi kanuni müddetlerin geçmesiyle düşerse veya dava dosyası muameleden kaldırılıp da bir ay

ihtiyatî haciz tatbikinden sonra dava açılması için "*yedi gün*", borçlunun ödeme emrine itirazı üzerine itirazın kaldırılması yahut itirazın iptali taleplerinde "*yedi gün*", dava açıldıktan sonra icra takibi yapılması için ise "*bir ay*"lık süreler içerisinde hareket etmek zorundadır. Türk Ticaret Kanunu Tasarısının 1376. maddesinde ise bütün bu süreler "*bir ay*" olarak tespit edilmiştir[500]. İlgili hükmün gerekçesinde, yedi günlük sürenin uzatılmasının nedenleri: (i) uyuşmazlıkların çoğunda ihtiyatî haciz kararını takiben tarafların sulh olması, dolayısıyla dava açılmasına gerek kalmaması, bu nedenle taraflara anlaşmaları için yeterli süre tanınması, (ii) yurtdışında mahkemeye yahut tahkime müracaat edildiğinde, ilgili müracaat ve usul işlemleri için yedi günlük sürenin yeterli görülmemesi olarak ifade edilmiştir[501].

Bu sürelere uyulmaması halinde, İcra ve İflâs Kanununun 264. maddesinin 4. fıkrası uyarınca ihtiyatî haciz kararı kendiliğinden hükümsüz kalır.

L) İHTİYATÎ HACZİN ETKİSİ

Türk Ticaret Kanununun Yürürlüğü ve Uygulama Şekli Hakkında Kanun Tasarı Taslağının 44. maddesi uyarınca, İcra ve İflâs Kanununun 23. maddesinin son fıkrasının şu şekilde değiştirilmesi öngörülmüştür: "*Açıkça öngörülen istisnalar dışında, bayrağına ve bir sicile kayıtlı olup olmadığına bakılmaksızın bütün gemiler hakkında bu Kanunun taşınırlara ilişkin hükümleri uygulanır. Bu Kanun uyarınca gemi siciline verilecek şerhler, Türk Ticaret Kanununun 977 nci maddesi hükmüne tâbidir*." Türk Ticaret Kanunu Tasarısının ilgili 977. maddesi hükmünün 2. fıkrası uyarınca ise, "*Şerhten sonra gemi veya ipotek üzerinde yapılacak tasarruflar, şerh ile güvence altına alınan hakkı zarara uğrattığı ölçüde geçerli değildir. Tasarrufun cebrî icra veya ihtiyatî*

---

içinde dava yenilenmezse veya davasında haksız çıkarsa ihtiyati haciz hükümsüz kalır ve alakadarlar isterse lazım gelenlere bildirilir.

Borçlu müddeti içinde ödeme emrine itiraz etmez veya itirazı icra mahkemesince kesin olarak kaldırılır veya mahkemece iptal edilirse, ihtiyati haciz kendiliğinden icrai hacze inkılabeder." Belirtmek gerekir ki, bu hükmün 3. fıkrasında öngörülen mahkemede dava açılmış olması halinde "*esas hakkında verilecek hükmün mahkemece tebliğinden itibaren bir ay içinde takipte bulunulması zorunluluğu*", hüküm kesinleşmeden icra edilemeyeceği durumlarda, hükmün kesinleşme tarihinden itibaren işlemeye başlayacaktır. **Atamer,** *Tasarı Cebrî İcra*, s. 327. Örneğin Türk Ticaret Kanununun Yürürlüğü ve Uygulama Şekli Hakkında Kanun Tasarısının 44. maddesinin (e) bendi uyarınca İcra ve İflâs Kanununa ilâve edilecek olan 31/a maddesi uyarınca, bayrağına ve sicile kayıtlı olup olmadığına bakılmaksızın bütün gemilere ve bunlarla ilgili aynî haklara ilişkin kararlar, kesinleşmedikçe icra edilemez.

500 İlgili hükümde sürelerin ne zaman başlayacağı hususunda bir düzenlemeye yer verilmediğinden, bu hususta İcra ve İflâs Kanununun 264. maddesinin esas alınacağını belirtmek mümkündür.

501 **Tasarı Gerekçe,** s. 396.

haciz yoluyla yahut iflâs idaresi tarafından yapılması hâllerinde de hüküm böyledir." Bu hükümlerden hareket edilerek, ihtiyatî haczin esas olarak bir geçici hukukî himaye tedbiri niteliğinde olmasına karşın, kesin haciz ile aynı etkiye sahip olduğu ifade etmek mümkündür[502].

Belirtmek gerekir ki, İcra ve İflâs Kanununun 92. maddesi hükmü uyarınca ihtiyatî haciz rehinli alacaklıların (örneğin gemi alacaklılarının) haklarına halel getirmez. Ancak alacaklıya kendiliğinden bir rüçhan hakkı yahut aynî bir hak da bahşetmez[503].

M) İHTİYATÎ HACZE KARŞI BAŞVURU YOLLARI

İcra ve İflâs Kanununun 265. maddesi uyarınca, gıyapta verilen ihtiyatî haciz kararlarına karşı borçlu, ihtiyatî haczin dayandığı sebeplere, mahkemenin yetkisine ve teminata karşı, haciz tutanağının kendisine tebliği tarihinden itibaren "*yedi gün içinde*" itiraz edebilir. Ancak öğretide, Türk Ticaret Kanunu Tasarısının 1366. maddesinin 1. fıkrasında belirtilen kişilere tebligat yapılacak olması dikkate alındığında, gıyapta haciz uygulamasının Tasarı açısından gündeme gelmeyeceği ifade edilmiştir[504]. Hâlbuki Tasarının 1358. maddesinin gerekçesinde açıkça belirtildiği üzere, genel olarak gemilerin limanlarda kısa süreler için bulunacak olması sebebiyle, ihtiyatî haciz müracaatlarının çoğu duruşma açılmadan sonuçlandırılacak, başka bir deyişle, ihtiyatî haciz kararı borçlunun gıyabında verilebilecektir. Kanaatimizce, Tasarının 1366. maddesinde yer alacak kişilere tebligat yapılması, ihtiyatî haciz kararının borçlunun gıyabında alınması sonucunu değiştirmeyecektir. Zira ilgili kişilere tebligat yapılmasının amacı, gıyapta haciz kararı alınmasının önüne geçmek değildir. Aksine söz konusu hüküm, ihtiyatî haciz kararı alındıktan sonra yapılacak bildirimi öngörmektedir.

İcra ve İflâs Kanununun 265. maddesinin 2. fıkrası uyarınca, menfaati ihlâl edilen üçüncü kişiler de ihtiyatî haczi öğrendiği tarihten itibaren "*yedi gün içinde*" ihtiyatî haczin dayandığı sebeplere veya teminata itiraz edebilir. Dikkat edilecek olursa, İcra ve

---

502 **Atamer,** *Tasarı Cebrî İcra*, s. 309. İhtiyatî haczin kesin (icrai) etkisi olmadığı yönündeki aksi görüş için bkz. **İpekçi,** *Sıra Cetveli,* s. 144.

503 **Kalpsüz,** *Milletlerarası Sözleşmelerde Gemi Alacağı ve Deniz Alacağı*, s. 99; **Üstündağ,** *İcra Hukuku,* s. 407; **Yıldırım/Deren Yıldırım,** s. 325. Kuşkusuz alınacak bir ihtiyatî haciz kararı, kanunî rehin hakkı kuvvetinde olmayacak ve öncelik hakkından faydalanamayacaktır. **Tekil,** *Deniz Hukuku*, s. 318; **Doğrucu,** *Kanuni Rehin Hakkı,* s. 41.

504 **Atamer,** *Tasarı Cebrî İcra*, s. 312.

İflâs Kanunu sisteminde, mahkemenin yetkisine itiraz etme hakkı yalnızca borçluya tanınmış, üçüncü kişiler bu haktan yoksun bırakılmıştır. Hâlbuki özellikle gemisi üzerindeki ihtiyatî haciz kararından belki de en çok olumsuz etkilenecek kişi olan üçüncü kişi gemi malikinin yetkiye ilişkin itiraz hakkını elinden almak pek de isabetli gözükmemektedir. Bu nedenle Tasarının 1358. maddesinde "*kişilerin itirazları*" ifadesi tercih edilmiş ve başta gemi maliki olmak üzere, menfaati ihlâl edilen herkesin bütün itiraz sebeplerini ileri sürebilmesi yolu açılmıştır.

Güvenceye karşı yapılan itirazlar, Türk Ticaret Kanunu Tasarısının 1374. maddesi dikkate alındığında "*her zaman*" yapılabilecektir.

Türk Ticaret Kanunu Tasarısı bakımından bu hususta yetkili mahkeme, 1358. maddesinde açıkça tayin edilmiştir. İlgili madde hükmü uyarınca "*1) Yokluğunda ihtiyatî haciz kararı verilmiş olan kişilerin itirazları hakkında karar vermeye; a) Esas hakkında dava açılmadan önce, ihtiyatî haciz kararını vermiş olan mahkeme, b) Esas hakkında Türkiye'de dava açılmışsa, bu mahkeme, c) Esas hakkında hakem önünde veya yurt dışındaki bir mahkemede dava açılmışsa, ihtiyatî haciz kararını veren mahkeme, yetkilidir.*

(2) Birinci fıkrada sayılan mahkemeler, ihtiyatî haciz kararının değiştirilmesi, istihkak iddiaları[505]*, tarafların yatırdıkları teminatların artırılması veya azaltılması, türünün değiştirilmesi veya iptali hususlarında yapılacak başvurular hakkında karar vermeye de yetkilidir.*"

Açılan dava sonucunda ihtiyatî haczin haksız çıkması halinde, geminin maliki ve diğer ilgililerin, gemi üzerine ihtiyatî haciz konulması sonucunda uğradıkları zararları gemi alacaklısından talep edebilmeleri mümkündür. Tasarının 1361. maddesinin 1. fıkrası uyarınca, ihtiyatî haciz kararını veren mahkeme, haksız çıkan gemi alacaklısı aleyhine açılacak tazminat davasını da görmeye yetkilidir. Aynı hükmün 2. fıkrası uyarınca ise gemi alacağının esası hakkında yurt içinde veya yurt dışında mahkemede

---

505 İcra ve İflâs Kanununun 96 ve devamındaki maddelerinde düzenlenen istihkak iddialarına ilişkin usulün gemilerin ihtiyatî haczine uygun olmadığı kanun koyucu tarafından ifade edilmiştir. Bu nedenle ihtiyatî hacizde ileri sürülen istihkak iddialarını inceleyecek mahkemenin, icra mahkemesi değil, ihtiyatî haciz kararını vermeye görevli olan (Tasarının 5. maddesi uyarınca kurulacak) uzman mahkemeler olduğu ifade edilmiştir. **Tasarı Gerekçe,** s. 391.

veya hakem önünde dava açılmış olması halinde, bu davanın sonuçlanmasının, tazminat davası yönünden bekletici sorun oluşturacağı açıkça hükme bağlanmıştır.

Belirtmek gerekir ki, ihtiyatî haciz kararına itiraz üzerine verilen mahkeme kararlarına karşı İcra ve İflâs Kanununun 265. maddesinin 5. fıkrası uyarınca kanun yoluna müracaat edilebilir. Ancak temyiz incelemesi üzerine verilecek kararlara karşı, karar düzeltme yolu kapalıdır. İlgili hükmün devamında, yapılacak bu başvuruların ihtiyatî haciz kararının icrasını durdurmayacağı da açıkça hükme bağlanmıştır.

Gemi üzerindeki ihtiyatî haciz kararlarına karşı başvurulabilecek diğer bir yol ise, İcra ve İflâs Kanununun 261. maddesinin 3. fıkrası uyarınca "*şikâyet*" yoludur. Bu başvurular ihtiyatî haczi uygulayan icra dairesinin bağlı olduğu icra mahkemesine, ihtiyatî haczin uygulandığı tarihten itibaren "*yedi gün"* içinde yapılır[506].

N) GEMİNİN SERBEST BIRAKILMASI

Gemi alacağı nedeniyle üzerine ihtiyatî haciz konan geminin iki şekilde serbest bırakılması söz konusu olabilir: Bunlardan birincisi, geminin değerini karşılayacak güvencenin yatırılması[507]; ikincisi ise, gemi alacağını karşılayan güvencenin yatırılmasıdır[508].

Belirtmek gerekir ki, birinci ihtimalde gemi üzerindeki ihtiyatî haciz devam etmekte, ancak geminin borçluya bırakılması söz konusu olmaktadır. İcra ve İflâs

---

506 **Atamer,** *Tasarı Cebrî İcra*, s. 315.

507 Nitekim Tasarının 1370. maddesi gerekçesinde verilecek teminatın geminin yerine geçtiği açıkça ifade edilmiştir. Başka bir deyişle, alınacak teminat geminin değerini karşılamalıdır. **Tasarı Gerekçe,** s. 394. Teminatın, nakdî Türk parası, döviz, tahvil yahut hisse senedi, banka teminat mektubu, gayrimenkul rehni olarak gösterilmesi hallerine bağlanan hukukî sonuçlar için bkz. **Çağa, T.:** "*Teminat Karşılığında Gemi veya Yükün Serbest Bırakılması*", Batider, 1989-1990, C. XV, S. 1-4, s. 131-136 (Gemi veya Yükün Serbest Bırakılması). Ancak bu güvence miktarının tespitinin bilirkişi yardımıyla icra memuru tarafından yapılması ve ihtiyatî haciz tutanağına yazılması, bu tespite karşı da taraflarca itiraz yolunun açık bırakılması gerektiği ifade edilmiştir. **Karaman/Bektasoğlu Sanlı/Ünsal Aksakal/Demir/Kurt,** s. 382.

508 **Atamer,** *Tasarı Cebrî İcra*, s. 316 vd. Yatırılacak güvence miktarı hususunda 1999 tarihli Sözleşmenin 4. maddesinin 2. fıkrası taraf iradelerini esas almıştır. Başka bir deyişle, bu miktar öncelikle taraflarca belirlenecek, taraflar arasında anlaşmaya varılamaması halinde mahkeme, yatırılacak güvence miktarını tayin edecektir. Bu hükme paralel olarak Tasarının 1372. maddesinde, verilecek güvencenin tür ve miktarının, alacaklı ile geminin maliki veya maliki olmayan donatanı arasında serbestçe kararlaştırılabileceği hükme bağlanmıştır. Örneğin, kulüp sigortacıları (P&I Kulüpleri) tarafından taahhüt mektubu olarak verilen güvenceler çoğu zaman alacaklılar tarafından kabul edilmektedir. Taraflarca kararlaştırılan güvence hususunda mahkemeye takdir yetkisi tanınmamış olup, mahkeme bu güvenceyi kabul etmek zorundadır. **Tasarı Gerekçe,** s. 395.

Kanununun 263. maddesinde, Türk Ticaret Kanunu Tasarısının ise 1370. maddesinin 1. fıkrasında yer alan bu düzenlemeler uyarınca, geminin borçluya bırakılması ancak (i) doğrudan geminin değeri depo edilmesi halinde, icra müdürünün takdir hakkı bulunmaksızın, (ii) geminin değerini karşılayacak taşınmaz rehni, gemi ipoteği yahut güvenilir bir banka kefaletinin gösterilmesi halinde ise icra müdürünün uygun görmesi şartıyla söz konusu olur. Gemi alacağının borçlusu ile gemi malikinin aynı kişiler olmaması durumunda, üçüncü kişi gemi maliki, bir taahhüt senedi vererek gemisinin kendisine bırakılmasını talep edebilecektir[509]. İstenilecek teminat her halde gemi alacağı ve masrafı tutarını geçemez. Geminin bu aşamadan sonra üzerindeki ihtiyatî haciz devam etmek kaydıyla serbest bırakıldığı, Tasarının 1370. maddesinin 2. fıkrası uyarınca 1366. maddede sayılan kurumlara bildirilmeli ve sicilde ihtiyatî hacze dair yer alan şerh korunmalıdır. Aynı hükmün 3. fıkrası uyarınca ise, gemiye serbest bırakılması için verilecek güvence geminin yerine geçtiğinden, güvence olarak yatırılan para icra veznesinden çekilene kadar, diğer alacaklılarının hacze iştirakleri mümkündür[510]. Tasarının ilgili hükmünün son fıkrasında ise, bu kitabın yedinci kısmında uygulanması gereken milletlerarası sözleşme hükümlerinin (1976 tarihli Deniz Alacaklarına Karşı Mesuliyetin Sınırlanması Hakkında Milletlerarası Sözleşme ile 1992 tarihli Petrol Kirliliği Zararının Tazmini İçin Bir Uluslararası Fonun Kurulması ile İlgili Uluslararası Sözleşme) saklı tutulduğu ifade edilmiştir. İlgili hükmün gerekçesinde de ifade edildiği üzere[511], bu Sözleşmelerin uygulama alanına giren durumlarda da geminin yerine geçen bir güvence yatırılmakta olup, bunun Tasarının 1370. maddesinin 1. fıkrasından farkı, Sözleşmelere göre yalnızca sınırlı sorumluluğun tavanını oluşturan tutarın yeterli görülmesidir. 2. fıkrasından farkı ise, bu halde ihtiyatî haczin sona ermesidir.

Geminin serbest bırakılmasına ilişkin ikinci ihtimalde ise, gemi alacağını karşılayan bir güvencenin gösterilmesi halinde gemi üzerindeki ihtiyatî haczin kaldırılması mahkemeden talep edilebilecektir. Bunun için, İcra ve İflâs Kanununun 266. maddesi, Türk Ticaret Kanunu Tasarısının ise 1371. maddesinin 1. fıkrası uyarınca geminin

---

509 **Atamer,** *Tasarı Cebrî İcra*, s. 316.

510 Diğer alacaklıların hacze iştiraklerinin dereceleri bakımından, Tasarının 1389 ilâ 1397. maddelerinde yer alan özel hükümler, İcra ve İflâs Kanununun 268. maddesinin atfıyla 100. maddesinin yerine uygulanacaktır. Bkz. **Tasarı Gerekçe,** s. 384. Hacze iştirak hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **Kuru/Arslan/Yılmaz,** s. 278 vd; **Pekcanıtez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes,** s. 275 vd; **Üstündağ,** *İcra Hukuku,* s. 228 vd; **Yıldırım/Deren Yıldırım,** s. 196 vd; **Muşul,** s. 574 vd.

511 **Tasarı Gerekçe,** s. 395. İlgili Sözleşmelere ilişkin hükümler çalışma kapsamı dışında bulunduğundan, yalnızca konu ile ilgili kısmına atıfta bulunulmakla yetinilmiştir.

maliki veya borçlu, ihtiyatî haczin kaldırılmasını talep edebilmek için, geminin değerini geçmemek kaydıyla, gemi alacağının tamamı ile faizi ve giderleri için yeterli güvence yatırmalıdır. Belirtmek gerekir ki, gösterilen bu güvence yalnızca gemi alacağının yerine geçeceğinden, esasa ilişkin takip ve davanın sonunda güvencenin alacaklıya ödenmesi durumunda, diğer alacaklıların hacze iştirakleri mümkün değildir[512]. Tasarının 1371. maddesinin 2. fıkrası uyarınca, yeterli güvencenin yatırılması sonucunda ve ihtiyatî haczin kaldırılması halinde, bu durumun 1366. maddede sayılan kurumlara bildirilmesi gerekmektedir. Şu kadar ki, ihtiyatî haciz kararının ortadan kalkması nedeniyle, gemi sicilindeki kaydın da silinmesi icap etmektedir.

Tasarının 1373. maddesinin 1. fıkrası uyarınca, geminin serbest bırakılması için teminat verilmesi, sorumluluğun kabulü veya herhangi bir itiraz ve def'iden ya da sorumluluğun sınırlandırılması hakkından vazgeçilmesi şeklinde yorumlanamaz. İcra ve İflâs Kanununun 265. maddesinde öngörülen "*yedi günlük*" süreden[513] farklı olarak, Tasarının 1374. maddesi uyarınca, teminat veren kişi "*her zaman*", bu teminatın miktarının azaltılması, türünün değiştirilmesi veya iptali için 1358. maddenin 2. fıkrası hükmün yollaması ile aynı maddenin 1. fıkrasında belirtilen yetkili mahkemeye başvurabilir. Örneğin, gemi alacağının tahmin edilenden yüksek miktarlara ulaşması halinde, alınan teminatın artırılması istenebileceği gibi, esas hakkında açılan davanın müracaata kalması halinde güvencenin iptali de söz konusu olabilir[514].

Gemi alacağı için ihtiyaten haczedilen gemi hakkında güvence verilmesi durumunda ayrıca, alacağa konu olan geminin yahut kardeş geminin tekrar ihtiyaten haczedilmesi, Tasarının 1375. maddesi hükmü uyarınca mümkün olmamakla birlikte, ilgili hükümde sınırlı sayıda muhtelif istisnaların öngörüldüğü dikkati çekmektedir. Buna göre, (i) alınan ilk güvencenin türü yahut miktarı yeterli değilse[515], (ii) ilk

---

512 **Tasarı Gerekçe,** s. 395. Öğretide, ilgili takip ve dava kesinleşene kadar başka alacaklıların da güvenceye kesin ve ihtiyatî haciz koydurabilecekleri; ancak dava sonucunda güvencenin alacaklıya ödenmesine karar verilirse, diğer alacaklıların hacizlerinin düşeceği ifade edilmiştir. İlgili görüş için bkz. **Atamer,** *Tasarı Cebrî İcra*, s. 319.

513 İlgili hüküm uyarınca bu süre, borçlunun huzurunda yapılan ihtiyatî hacizlerde, haczin tatbiki anından itibaren; gıyapta yapılan ihtiyatî hacizlerde ise ihtiyatî haciz tutanağının kendisine tebliği tarihinden itibaren başlar.

514 **Atamer,** *Tasarı Cebrî İcra*, s. 321.

515 Örneğin, Tasarının 1320. maddesinin 1. fıkrasının (b) bendi uyarınca, geminin işletilmesi ile doğrudan bağlantılı olarak suda can kaybının meydana gelmesi sonucunda doğan gemi alacaklısının destekten yoksun kalan mirasçılarına ödenecek olan destekten yoksun kalma tazminatlarının

güvenceyi vermiş olan kişi, kendi borçlarını kısmen veya tamamen yerine getirmez veya yerine getirmekten âciz olursa, (iii) ihtiyaten haczedilen gemi veya ilk teminat; akla yatkın sebeplere dayanarak hareket eden gemi alacaklısının istemiyle veya onayıyla yahut gemi alacaklısının serbest bırakılmayı engelleyecek akla yatkın önlemleri alamaması sebebiyle[516] serbest bırakılmışsa, (iv) yurtdışında verilmiş bir güvence, fiilen gemi alacaklısının emrine hazır veya gemi alacaklısı tarafından serbestçe transfer edilemiyorsa[517], (v) gemi hukuka aykırı yollarla ihtiyatî hacizden kurtulur yahut kaçarsa, gemi alacaklısı hakkına konu teşkil eden gemi üzerinde yeniden ihtiyaten haczi mümkün olabilecektir.

Kardeş gemiler (*sister ships*) bakımından ise, Tasarının 1375. maddesinin 2. fıkrası uyarınca, yukarıda saymış olduğumuz ilk üç istisnanın (i, ii, iii) mevcut olması halinde yeniden haciz mümkün olabilecektir. Buna ilâveten, söz konusu hükmün 3. maddesinde öngörülen istisnanın (yukarıda belirtilen "v" maddesi) da bu gemiler bakımından uygulanabileceğini kabul etmek gerekir. Zira, ihtiyatî hacizden beklenen amacın yerine getirilebilmesi için, hukuka aykırı olarak ihtiyatî hacizden kurtulan yahut kaçan kardeş gemilere yeniden ihtiyatî haciz imkanının tanınması gerekmektedir.

II. KANUNÎ REHİN HAKKI TESİSİ UYGULAMASI

A) GENEL OLARAK

Uygulamada gemi alacaklısı hakkı sahiplerinin, gemi alacağının doğumu ile birlikte esasen kanundan ve kendiliğinden doğan kanunî rehin haklarının tesisi yahut tanınmasını mahkemelerden talep ettikleri görülmektedir. Böyle bir talebi alan mahkemelerin ise, çoğu kez borçlu tarafa haber vermeksizin, dosya üzerinden gerçekleştirdiği inceleme sonucunda bir karara vardıkları ve mahkemenin ilgili kararını

---

başlangıçta öngörülenden yüksek olması halinde, verilen güvencenin yetersiz kalması ihtimal dâhilinde olup, bu durumda geminin yeniden ihtiyaten haczi gündeme gelebilecektir.

516 Örneğin, (P&I) kulüp sigortacısının güvence verme taahhüdünde bulunması, ancak gemi serbest bırakıldıktan sonra bu taahhüdünü yerine getirmemesi durumunda gemi yeniden ihtiyaten haczettirilebilecektir. **Atamer,** *Tasarı Cebrî İcra*, s. 331. Yahut alacaklı ile borçlu arasında bir sulh anlaşmasına varılması sonucunda ihtiyatî haczin kaldırılmış, ancak borçlu daha sonra sulh şartlarına uymamış ise, alacaklının gemiyi yeniden ihtiyatî haczini isteyebileceğini kabul etmek gerekir. **Ülgener,** *1999 Konvansiyonu*, s. 15.

517 Örneğin, ilgili ülke ile Türkiye arasında kambiyo işlemleri bakımından bir yasaklama getirilmesi halinde, bu hüküm geçerli olacak ve gemi üzerinde yeniden ihtiyatî haciz konulabilecektir. **Atamer,** *Tasarı Cebrî İcra*, s. 331.

alan hak sahiplerinin de bu kararı ilâmlı icraya koymak suretiyle cebri icra takibini başlattıkları görülmektedir. İşte "*kanunî rehin hakkı tesisi*" olarak adlandırılan ve öğretide önemli eleştirilere tabi tutulan bu uygulamanın incelenmesinin nedeni ve dolayısıyla çalışma konusunu asıl olarak ilgilendiren kısmı, ilgili kararların bir ilâm yahut ilâm niteliğinde bir belge niteliğinde olup olmadığının, başka bir deyişle hak sahibinin bu kararlara dayanarak ilâmlı icra yoluna başvurup başvuramayacağının incelenmesidir.

Mahkemelerce gerçekleştirilen ve Yargıtay tarafından da desteklenen kanunî rehin hakkı tesisi uygulamasına, öğretide çok ciddi ve sert eleştirilerin yöneltildiğine tanık olmaktayız[518]. Getirilen bu eleştirilen temel noktası, işbu uygulamanın hukuka aykırı ve haksız olduğu görüşüdür. Her ne kadar Yargıtay 11. Hukuk Dairesinin 7.2.1995 tarih ve E. 1994/7369, K. 1995/947 sayılı kararında, bu kararların Türk Ticaret Kanununda yer alan özel bir düzenlemeye dayandığı yer alsa da, gerek Türk Ticaret Kanunu ve Türk İcra ve İflâs Kanununda, gerekse mehaz Alman Ticaret Kanunu ve İsviçre İcra ve İflâs Kanununda, kanunî rehin hakkı tesisine ilişkin hiçbir hukukî düzenlemenin yer almadığını belirtmek mümkündür[519].

Doktrinde yer alan çoğunluk görüşü uyarınca[520], kendisinin gemi alacaklısı hakkına sahip olduğunu iddia eden herhangi bir kişi, bu uygulama ile çok kolay bir biçimde sözde gemi alacaklısı hakkının mahkeme kanalıyla tesisini gerçekleştirebilmekte, ilgili mahkeme kararına dayanarak ilâmlı icra yoluna başvurulmasını müteakip, işleme konulan icra emirleriyle geminin paraya çevrilmesine ilişkin usulü başlatmakta[521], söz

---

518 **Atamer,** *Gemi ve Yük Alacaklısı Hakları*, s. 224 vd.; **Türkel,** s. 183 vd; **Hızır,** s. 364 vd.

519 **Atamer,** *Gemi ve Yük Alacaklısı Hakları*, s. 231-232; **Yardım,** s. 209; **Hızır,** s. 366. Hiçbir yasal dayanağı olmayan bu uygulamanın Türk Medeni Kanununun 1. maddesinin 2. fıkrası uyarınca "*hâkimin hukuk yaratması*" şeklinde değerlendirilebilmesi mümkündür. Ancak böyle bir değerlendirme de, kanunî rehin hakkına ilişkin kanunda boşluk bulunmaması, aksine kanunda bu konuya ilişkin var olan düzenlemelerin yok sayılması nedeniyle özel hukuk sistemimize aykırı düşer. Bkz. **Atamer,** *Gemi ve Yük Alacaklısı Hakları*, s. 232.

520 **Çağa/Kender,** s. 53; **Atamer,** *Karar Hakkında Düşünceler*, s. 91; **Atamer,** *Yasal Sistem*, s. 21-23; **Atamer,** *Gemi ve Yük Alacaklısı Hakları*, s. 224 vd.; **Atamer,** *Tasarı Cebrî İcra*, s. 84; **Ekşi,** s. 118 vd.; **Türkel,** s. 184 vd.

521 Bu konuda icra emri gönderilirken takibin dayanağı olarak mahkemelerden alınan rehin kararları gösterilmiş, bu takiplere karşı İcra ve İflâs Kanununun 16. maddesi uyarınca şikâyet ve 33. maddesi uyarınca icranın geri bırakılması yollarına müracaat edilmiş, ancak icra tetkik mercileri tarafından takibe dayanak gösterilen rehin kararları, 150/h maddesi hükmüne uygun bir ilâm olarak kabul edilmiş ve ilgili müracaatlar çoğunlukla reddedilmiştir. **Atamer,** *Gemi ve Yük Alacaklısı Hakları*, s. 227. Örneğin bkz. İcra Tetkik Merciinin 17.1.1992 tarih ve E/K. 92/34-16 sayılı kararı: "... *rehin hakkı tesisine dair Mahkeme kararının, ilamların icrasına dair hükümlere göre icra takibine*

konusu talepten hiçbir şekilde haberi olmayan borçlu ise, imkânlarının oldukça sınırlı olduğu ilâmlı icra takibi uygulamasıyla karşı karşıya bırakılmakta[522], bu durum ise borçlu açısından oldukça haksız bir uygulamaya yok açmaktadır.

Aksi görüş ise[523], gemi alacaklısının elinde icra müdürüne verebileceği ipotek tablosu gibi bir belge mevcut bulunmadığı ve deniz hukukuna ilişkin ihtilafların hızla çözümlenmesi gerektiği gerekçesiyle, gemi alacaklılarına, rehin haklarının tesisi hususunda mahkemeye başvuru imkânının tanınmasının zorunlu olduğunu savunmaktadır. Bu görüşü destekleyen Yargıtay'ca ise[524], mahkemelerin önüne bir uyuşmazlık geldiğinde, kanunda yer almadığı gerekçesiyle, mahkemenin ilgili uyuşmazlığı bakmaktan imtina edemeyeceği, kaldı ki gerek Türk Ticaret Kanununun 1242. maddesinin, gerekse de İcra ve İflâs Kanununun 150/h maddesinin lafzından hareketle ilgili davaların gemi alacaklıları tarafından açılabileceği ifade edilmiştir. Buna ilâveten Yargıtay 12. Hukuk Dairesi'nin, kanunî rehin hakkı tesisine ilişkin kararların ilâmlı icraya konu teşkil edebilmesi için, kararın kesinleşmiş olması şartını aradığı da görülmektedir[525].

Doktrinde sıkça eleştiriye tabi tutulan bu uygulamaya ilişkin görüşlere ve uygulamacıların açıklamalarına yer verilmesi ile, özellikle bu kararların ilâmlı icra takibine konu teşkil edip edemeyeceği hususunda varılmak istenen sonuca ışık tutulması amaçlanmıştır.

---

konulması yasaldır..."; İcra Tetkik Merciinin 07.01.1994 tarih ve E/K. 94/24-2 sayılı kararı; "*...rehin hakkı ilamın hüküm fıkrasına konu teşkil etmiş ise, hüküm ister bir tespit hükmü olsun, ister bir eda hükmü olsun, İİK. m. 150 h hükmüne göre rehnin paraya çevrilmesi, ilamların icrası rejimine tabi olacaktır...*" (İlgili karar metinleri için bkz. **Atamer,** *Gemi ve Yük Alacaklısı Hakları,* s. 256-257, 268-269).

522 Bu mahkeme kararlarına karşı mağdur olan takip borçluları, en son çare olarak, menfi tespit davası açma yoluna başvurmaktadırlar. **Atamer,** *Gemi ve Yük Alacaklısı Hakları*, s. 227-228; **Türkel,** s. 184. Esasen bir ilâma karşı menfi tespit davası açılamamasına rağmen, borçlu tarafından karşılaşılacak ağır sonuçlar dikkate alınmak suretiyle Yargıtay'ca, gemi alacaklısı borçlularına menfi tespit davası açma hakkı tanınmaktadır. **Eriş,** *Rehin Tesisi ve İlamlı İcra*, s. 17.

523 **Doğrucu, M.:** "*Rehin Tanınması Kararlarının Uygulanmasında İcra Emri-Ödeme Emri Tartışması*," İstanbul Barosu Dergisi, 1995, C. 69, S. 7-9, s. 423-424 (Rehin Tanınması Kararları); **Doğrucu,** *Kanuni Rehin Hakkı*, s. 218.

524 **Eriş,** *Rehin Tesisi ve İlamlı İcra*, s. 16. vd; **Doğrucu,** *Rehin Tanınması Kararları,* s. 424.

525 Nitekim Yargıtay 12. Hukuk Dairesinin 07.01.1995 tarih ve 95-15346/15237 sayılı kararında "*...Dolayısıyla kesinleşmiş kanuni rehin hakkının tesisine ilişkin ilamlar için icra emri çıkarılabilir. Ayrıca İİK. m. 150g delaletiyle aynı kanun m. 92 f. 3 uyarınca gemi seferden men edilebilir...*" hükmü yer almış ve ihtilaf konusu geminin seferden men edilebileceğine karar verilmiştir. **Atamer,** *Gemi ve Yük Alacaklısı Hakları*, s. 273; **Türkel,** s. 184.

B) MAHKEMELERDE KANUNÎ REHİN HAKKI TESİSİ TALEBİNDE BULUNULMASININ NEDENLERİ

Gemi alacaklısı hakkının, kanundan doğan ve gizli nitelikli bir rehin hakkı bahşetmesi nedeniyle, hak sahiplerinin, alacaklarına kavuşmak amacıyla doğrudan icra müdürlüğüne başvurduklarında çoğu zaman ellerinde alacaklarına ilişkin herhangi bir belge (örneğin, özellikle haksız fiilden doğan gemi alacaklarında yahut sicile kayıtlı gemilerde ipotek belgesi yahut akit tablosu) bulunmamaktadır[526]. Ayrıca gemi alacaklısı hakkının, teslime bağlı olmayan bir rehin hakkı bahşetmesi ve pratikte alacaklının gemi üzerinde fiilî hâkimiyeti bulunmaması nedeniyle de hak sahipleri, aslında doğmuş bulunan ve mevcut olan haklarını mahkemece teyit ettirmek suretiyle kendilerini güvence altına almak istemektedirler.

Bütün bu gerekçelere ilâveten öğretide[527], gemilerin sürekli hareket halinde olması nedeniyle ve hak sahiplerinin haklarına süratle kavuşmalarını sağlamak amacıyla mahkemelerin dosya üzerinde kanunî rehin hakkının tanınmasına karar verdikleri ve ilgili kararın ilâmlı icrasıyla hak sahibinin hakkının pratikte ancak bu şekilde korunabildiği ifade edilmektedir.

Yukarıda belirtmiş olduğumuz gerekçelerin haklı olup olmadığı tartışmasına geçmeden önce, meselenin özellikle deniz icra hukukunu ilgilendiren boyutlarının incelenmesi ve bunun sonucunda değerlendirmede bulunulması gerekmektedir.

Aşağıda öncelikle kanunî rehin hakkı tesisine ilişkin açılan davaların hukukî niteliği incelenmiştir. Hak sahipleri tarafından mahkeme önüne getirilen bu davaların hukukî niteliğine ilişkin yapılan bu incelemedeki amaç, dava sonucunda elde edilen mahkeme kararlarının esasen ilâm yahut ilâm niteliğinde kabul edilebilirliğinin tartışılması ve bu bakımdan ilâmlı icra yoluna müracaatın caiz olup olmadığının tespit edilmesidir. Esasen söz konusu davanın hukukî niteliğinin tespiti ile bağlı kalınmamalı, yargılama sonucunda alınacak kararın ilâm hükmünde olup olmadığının muhtelif açılardan değerlendirilmesi yoluna da gidilmelidir. Nitekim konuya ilişkin ancak birden çok unsurun değerlendirilmesi ile sonuca ulaşılabilecektir.

---

526 **Doğrucu,** *Rehin Tanınması Kararları*, s. 422.
527 **Doğrucu,** *Rehin Tanınması Kararları*, s. 423-424.

C) KANUNÎ REHİN HAKKI TESİSİNE İLİŞKİN AÇILAN DAVALARIN HUKUKÎ NİTELİĞİ

Kanunî rehin hakkı tesisine ilişkin açılan davaların hukukî niteliğindeki belirsizlik, uygulamada birçok soruna yer açmaktadır. Öğretide de, özellikle Yargıtay 11. Hukuk Dairesi tarafından konuya ilişkin herhangi bir tespit ortaya konmaması büyük bir eksiklik olarak değerlendirilmiştir[528].

Öğretide bir görüş[529], kanunî rehin hakkı tanınması ve tesisine ilişkin kararların, kanunî bir hakkın teyidinden ibaret olduğunu, başka bir deyişle bir "*tespit davası*" niteliğini haiz olduğunu savunmaktadır. Yargıtay'ın da aynı görüşü benimsediğini belirtmek mümkündür[530]. Tespit davaları, bir hukuki ilişkinin var olup olmadığının saptanmasına ilişkin davalar olup[531], kanunî rehin hakkı tesisi davalarını bir tespit davası olarak nitelendirenler, burada müspet tespit davasının mevcut olduğunu ifade etmişlerdir[532].

Kanunî rehin tesisi davalarının tespit davası niteliğini haiz olup olmadığının incelemesinde, öncelikle tespit davasının şartlarının kısaca incelenmesi ve müteakiben uygulamadaki bu davaların tespit davası için öngörülen özel şartları taşıyıp taşımadığının belirlenmesi gerekmektedir.

a) Tespit davası açılabilmesinin ilk şartı; bir kişi ile diğer bir kişi yahut mal arasında somut bir olaydan doğan bir hukukî ilişkinin varlığıdır[533]. Gemi alacağı, kanunda sayılan somut olayların meydana gelmesi ile doğmaktadır. Başka bir deyişle, gemi alacaklısı ile borçlu arasında çeşitli sebeplerden doğan (örneğin sözleşmeden veya haksız fiilden) bir hukukî münasebetin varlığı kuşku götürmez.

---

528 **Türkel,** s. 191.

529 **Doğrucu,** *Rehin Tanınması Kararları*, s. 421.

530 **Eriş,** *Rehin Tesisi ve İlamlı İcra*, s. 18. Ayrıca bkz. Yargıtay 11. HD'nin 20.11.1975 ve 975/90-612 sayılı kararı (**Doğrucu,** *Rehin Tanınması Kararları*, s. 421'den naklen); Yargıtay 19. HD'nin 08.06.2000 tarih ve E. 2000/3166, K. 2000/4509 sayılı kararı (http://www.kazanci.com).

531 **Kuru, B.:** *Hukuk Muhakemeleri Usulü*, B. 6, C. II, İstanbul 2001, s. 1409. Ayrıca bkz. Yargıtay HGK'nun 31.03.1004 tarih ve E. 2004/7-411, K. 2004/477 sayılı kararı; Yargıtay 4. HD'nin 07.06.1983 tarih ve 5345/5964 sayılı kararı (**Kuru, B.,** s. 1411-1412).

532 **Eriş,** *Rehin Tesisi ve İlamlı İcra*, s. 18. Müspet tespit davaları, bir hukukî münasebetin mevcudiyetinin tespitine ilişkin davalardır. **Üstündağ, S.:** *Medenî Yargılama Hukuku*, C. I-II, İstanbul 1997, s. 327 (Medenî Yargılama Hukuku).

533 **Kuru, B.,** s. 1418; **Üstündağ,** *Medenî Yargılama Hukuku*, s. 329.

b) Tespit davası için aranan diğer bir şart ise, davacının hukukî ilişkinin tespitinde hukukî menfaatinin bulunmasıdır. Söz konusu hukukî menfaatin varlığının tespiti için ise (i) davacının bir hakkı veya hukukî durumunun halihazır bir tehlike ile tehdit edilmiş olması, (ii) bu tehdit nedeni ile davacının hukukî durumunun tereddüt içinde bulunması ve bu durumun davacıya zarar verebilecek nitelikte olması, (iii) yalnızca kesin hüküm etkisini haiz olup, cebrî icra takibine konulamayan tespit hükmünün bu tehlikeyi kaldırmaya elverişli olması aranmaktadır[534]. Ayrıca eda davasının açılması mümkün olan hallerde tespit davasının açılmasında hukukî yararın mevcut olmadığı, hukuk camiasında bilinen bir gerçektir[535].

Esasen tespit davasına ilişkin özellikle hukukî menfaat şartının içeriği dikkatle incelendiğinde, kanunî rehin tesisine ilişkin davaların tespit davası niteliğini haiz olmadığı anlaşılacaktır. Nitekim, gemi alacaklısı hakkı sahibinin eda davası açma ve dava sonucunda temin edeceği mahkeme ilâmı ile ilâmlı icra yoluna müracaat edebilme imkanı her zaman mevcuttur[536]. Gemilerin sürekli hareket halinde olması nedeniyle hak sahibinin alacağına kavuşması tehlikeye düşecek olsa dahi, bir geçici hukukî himaye tedbiri olarak ihtiyatî haciz yolu ile geminin seferden men edilmesi ve alacağın takibinin güvence altına alınabilmesi mümkündür. Buna ilâveten, tespit hükümlerinin yalnızca kesin hüküm etkisini haiz olması ve cebrî icra takibine konulamayacağı bir gerçektir. Uygulamada bu davalar, bir an için tespit davası niteliğinde kabul edilse dahi, söz konusu tespit hükümlerinin ilâmlı icraya konulması aşamasında icra müdürlerinin sessiz kalmalarının ve özellikle Yargıtay'ın uygulamaya cevaz vermek suretiyle usul hukukuna aykırı bir uygulamayı adeta meşru görmesinin hukuk camiasında büyük bir soru işareti yarattığı kuşkusuzdur.

Tüm bu gerekçeler ışığında, kanundan doğan gemi alacaklısı hakkına ilişkin olarak alacaklının ilâmsız icra yoluna başvurma imkânını haiz olması, dilerse de eda davası açmak suretiyle ilâmlı icraya müracaat edebilmesi, hakkına kavuşmasının tehlike arz etmesi halinde ise geçici hukuksal koruma tedbirlerine başvuru imkânının her zaman mevcut olması karşısında, kanunî rehin tesisi kararlarının hukukî menfaat yokluğundan

---

534 **Kuru, B.,** s. 1424-1425.

535 "*Eda davası açmak mümkün iken tespit davası açılamaz*" kuralının istisnaları esasen usul hukukunu ilgilendirdiğinden, konuya ilişkin açıklamaya yer verilmemiştir. İlgili hususa ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz. **Kuru, B.,** s. 1448 vd.

536 **Türkel,** s. 191.

tespit davası niteliğinde kabul edilemeyeceğini, kabul edilse dahi hiçbir şekilde tespit kararlarının cebri icraya konulamayacağı sonucuna varmak mümkündür.

Belirtmek gerekir ki, kanunî rehin tesisi kararları, bir inşaî dava niteliğini de haiz değildir. Nitekim inşaî davalar, var olan bir hukukî durumun değiştirilmesi, kaldırılması yahut yeni bir hukukî durumun yaratılmasına ilişkin davalardır[537]. Gemi alacaklısı hakkı ise gemi alacağının doğması ile hiçbir işleme, sicilde tescile yahut mahkeme hükmüne hacet kalmaksızın sahibine kanundan doğan bir rehin hakkı bahşeder. Başka bir deyişle, söz konusu hakkın doğması için mahkemede dava açmaya gerek olmadığı gibi, dava açılsa dahi alınacak hükmün yenilik doğurucu bir hüküm olduğu söylenemez. Zira esasen hak, gemi alacaklısı hakkının doğumuna ilişkin olarak kanunda sayılan durumların meydana gelmesi ile ortaya çıkar. Bu nedenle de kanunî rehin hakkı tesisine ilişkin açılan davaları bir inşaî dava olarak nitelendirmek mümkün değildir.

Kanunî rehin hakkı tesisine ilişkin bu davaları eda davası olarak nitelendirmek de pek mümkün görülmemektedir[538]. Nitekim eda davalarında davacı, davalının bir işi yapmaya, bir şey vermeye yahut bir işi yapmamaya mahkûm edilmesini talep etmekte[539], mahkemeler de talebi uygun gördükleri takdirde davalıyı bir şeyi yapmaya, yapmamaya yahut bir şeyi vermeye mahkûm etmektedirler. Kanunî rehin hakkının tesisine ilişkin davalarda ise davacılar, davalıya karşı doğrudan talep yöneltmek yerine, yalnızca rehin haklarının tanınması yahut tespitini, buna ilâveten geminin seferden men edilmesi doğrultusunda karar verilmesini talep etmektedirler[540].

---

537 **Kuru, B.,** s. 1468.

538 Doğrucu, söz konusu davalarda alınan kararların kendine özgü "*sui generis*" bir karar olduğunu savunmuştur. **Doğrucu,** *Kanuni Rehin Hakkı*, s. 219. Ayrıca bkz. İstanbul 5. Asliye Ticaret Mahkemesinin 08.03.1993 tarih ve E. 1992/662, K. 1993/114 sayılı kararı (**Doğrucu,** *Kanuni Rehin Hakkı*, s. 314-315).

539 **Kuru, B.,** s. 1405.

540 **Türkel,** s. 184. Örneğin; Mahkemenin 4.4.1995 tarih ve E. 1995/77, K. 1995/53 sayılı kararı alan "*...talep uygun görüldüğünden kabulü ve X tutarındaki alacak için TTK'nın ilgili maddelerine göre "Pyotr Smorodin" gemisi üzerinde kanunî rehin hakkı tanınmasına ve geminin seferden men edilerek bağlanmasına...*" hükmü; Mahkemenin 4.4.1994 tarih ve E/K 94/797 sayılı kararında yer alan "*...Nassia isimli tanker ve yükü üzerinde kanunî rehin ve hapis hakkının tesisine dair karar ittihazı ile söz konusu tankerin seferden men'ine karar verilmesini ve kararın ... gönderilmesini talep etmiştir. Dosya ve deliller incelendi. Talebin kabulüne... alacaklı lehine kanuni rehin ve hapis hakkının tanınmasına ve geminin seferden men'ine...*"hükmü. Diğer kararlara örnek olarak; Mahkemenin 28.12.1993 tarih ve E/K 93/1651 sayılı kararı; Mahkemenin 13.1.1992 tarih ve E/K 92/33-3 sayılı kararı. İlgili mahkeme karar metinleri için bkz. **Atamer,** *Gemi ve Yük Alacaklısı Hakları*, s. 257 vd. Öğretide, özellikle acenteler lehine kanunî rehin hakkı tesisinin yanı sıra hapis hakkının da tanınıp tesis edildiği ifade edildikten sonra, Türk Medeni Kanununun 864. ve Türk

Kanunî rehin hakkı tesisine ilişkin kararların hüküm fıkraları incelendiğinde ise, mahkemelerce davacının kanunî rehin hakkının tanınmasına karar verilmesini müteakip, "*infazın nöbetçi İcra Müdürlüğünce yapılmasına*"[541], "*kararın infazı için bir örneğinin İcra Müdürlüğü'ne tevdiine*"[542] yahut "*kararın İcra Müdürlüğünce infazına*"[543] şeklinde ifadelere yer verildiği görülmektedir. Gerek davacının talepleri, gerekse hüküm fıkrasında yer alan bu ifadeler ve bu doğrultuda gemilerin seferden men edilmesi dikkate alındığında, kanuni rehin hakkı tesisi hükümlerinin bir ihtiyatî haciz kararı olarak verildiği sonucuna ulaşmak mümkündür[544].

Ticaret Kanununun 132. maddesi hükümleri uyarınca hapis hakkının mevcut olabilmesi için gerekli olan temel şartın "*zilyetlik*" olduğu, hâlbuki acentelerin hiçbir zaman geminin zilyedi olamayacağı gerekçesiyle eleştirilmiştir. İlgili görüş için bkz. **Atamer,** *Gemi ve Yük Alacaklısı Hakları*, s. 233-234.

541 Mahkemenin 23.07.1993 tarih ve E/K 93/2229-2216 sayılı kararı (**Atamer,** *Gemi ve Yük Alacaklısı Hakları*, s. 262-263).

542 Mahkemenin 31.12.1991 tarih ve E/K 91/1468-1407 sayılı kararı (**Atamer,** *Gemi ve Yük Alacaklısı Hakları*, s. 255); Mahkemenin 28.5.1992 tarih ve E/K 92/278-555 sayılı kararı (**Atamer,** *Gemi ve Yük Alacaklısı Hakları*, s. 258); Mahkemenin 25.11.1993 tarih ve E. 93/2336 sayılı kararı (**Atamer,** *Gemi ve Yük Alacaklısı Hakları*, s. 263-264; Mahkemenin 28.12.1993 tarih ve E/K 93/1651 sayılı kararı (**Atamer,** *Gemi ve Yük Alacaklısı Hakları*, s. 267-268. Hatta Mahkemenin 10.06.1994 tarih ve E/K 94/1407 sayılı kararının hüküm fıkrasında aynen "*...Alacaklının karşı taraf "Volna" gemisi donatanına ait yolcu gemisi üzerinde gemi alacağından kaynaklanan X Dolar karşılığı X TL alacağının tahsilini sağlamak amacıyla, TTK m. 1235 f. 6 delaleti ile 1236 uyarınca kanuni rehin hakkının tanınmasına; kararın infazı için bir suretinin nöbetçi İcra Müdürlüğüne gönderilmesine*" ifadesi yer almıştır **(Atamer,** *Gemi ve Yük Alacaklısı Hakları*, s. 227'den naklen).

543 Mahkemenin 13.01.1992 tarih ve E/K 92/33-3 sayılı kararı (**Atamer,** *Gemi ve Yük Alacaklısı Hakları*, s. 257); Mahkemenin 02.11.1993 tarih ve E/K 93/1927 sayılı kararı **Atamer,** *Gemi ve Yük Alacaklısı Hakları*, s. 263); Mahkemenin 04.04.1994 tarih ve E/K 94/797 sayılı kararı (**Atamer,** *Gemi ve Yük Alacaklısı Hakları*, s. 269).

544 Aksi görüş için bkz. **Doğrucu,** *Rehin Tanınması Kararları*, s. 422; **Doğrucu,** *Kanuni Rehin Hakkı*, s. 219. Ayrıca bkz. Yargıtay 11. HD'nin 20.11.1975 tarih ve E. 975/190, K. 975/6612 sayılı kararı (**Doğrucu,** *Kanuni Rehin Hakkı*, s. 312-314). İlgili mahkeme kararları incelendiğinde, kanunî rehin hakkı tesisi kararlarına karşı hangi kanun yoluna başvurulabileceği hususundaki çelişkili uygulamalar sonucunda tereddütler yaşandığına şahit olunmaktadır. Bu bağlamda, bir kısım kararlarda temyiz yolu kabul etmekte iken (ilgili kararlarda "*...yasa yolu açık olmak üzere...*", "*...yasal yollar açık olmak üzere...*" şeklinde ifadeler yer almaktadır. Bkz. Mahkemenin 2.2.1996 tarih ve E/K. 96/3-3 sayılı kararı; Mahkemenin 21.3.1996 tarih ve E/K 96/76-76 sayılı kararı. İlgili karar metinleri için bkz. **Atamer,** *Gemi ve Yük Alacaklısı Hakları*, s. 255), bir kısım kararlarda itiraz yolunun açık tutulduğu (ilgili kararlarda "*...itirazı kabil olmak üzere...*", "*...itiraz yolu açık olmak üzere...*" şeklinde ifadeler yer almaktadır. Bkz. Mahkemenin 13.1.1992 tarih ve E/K. 92/33-3 sayılı kararı; Mahkemenin 15.1.1993 tarih ve E/K. 93/8-2 sayılı kararı; Mahkemenin 2.11.1993 tarih ve E/K. 93/1927 sayılı kararı. İlgili karar metinleri için bkz. **Atamer,** *Gemi ve Yük Alacaklısı Hakları*, s. 255 vd.), bazı kararlarda ise hiçbir kanun yolunun gösterilmediği (Mahkemenin 23.7.1993 tarih ve E/K. 93/2229-2216 sayılı kararı; Mahkemenin 25.11.1993 tarih ve E. 93/2336 sayılı kararı; Mahkemenin 28.12.1993 tarih ve E/K. 93/1651 sayılı kararı. İlgili karar metinleri için bkz. **Atamer,** *Gemi ve Yük Alacaklısı Hakları*, s. 255 vd.) dikkati çekmektedir. Belirtmek gerekir ki, ilgili mahkeme kararlarında hiçbir kanun yolunun gösterilmemesi Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 388. maddesinin 4. fıkrası hükmüne açıkça aykırıdır. Zira bu hüküm uyarınca varsa kanun yolu ve süresinin mahkeme kararlarında yer alması gerektiği açıkça hükme bağlanmıştır. Bu sebepten başvuru süresini kaçıran tarafın tek çıkar yolu, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun

D) MAHKEMELERCE KANUNÎ REHİN HAKKI TESİSİ TALEPLERİNİN İNCELENMESİNDEKİ USUL

Kanunî rehin hakkı tesisi davalarında mahkemelerce uygulanan usulün incelenmesi, dava sonucunda alınacak kararın ilâm hükmünü taşıyıp taşımadığı, başka bir deyişle, ilgili hükme dayanarak ilâmlı icra yoluna başvurulup başvurulamayacağı hususunda dikkate alınması gereken diğer bir unsuru teşkil etmektedir.

Gemi alacaklısı hakkı sahipleri tarafından yapılan kanunî rehin haklarının tesisine ilişkin talepler, mahkemelerin alışık olduğu uygulamaya göre ya "*değişik işler*" defterine yahut "*esas defteri*"ne sıra numarası verilmek suretiyle kaydedilmektedir[545]. Bu talebin mahkemelerce "*değişik işler*" defterine kaydedilmesi halinde, ilgili mahkemeye göre talebin, ihtiyatî haciz, ihtiyatî tedbir gibi bir geçici hukukî koruma tedbiri olarak değerlendirildiği sonucuna varmak mümkündür[546]. Nitekim bu müracaatlardan Harçlar Kanunu uyarınca "*ihtiyati haciz*", "*ihtiyati tedbir*" gibi geçici koruma tedbirleri başvurularına uygulanan harç miktarı tutarında maktu harç alınması[547] bu görüşü destekler niteliktedir. Ayrıca kanaatimizce, talebe ilişkin müracaat dilekçelerinde, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun ihtiyatî tedbirlere ilişkin olarak öngörülen 105. maddesi 2. fıkrası ve ihtiyatî hacizlere ilişkin olarak ise İcra ve İflâs Kanununun 258. maddesi 2. fıkrası dikkate alınmak suretiyle[548] *"işin müstaceliyeti nedeniyle karşı tarafa tebligattan sarfı nazar edilmesi"*[549] istemine yer verilmesi sonucunda, başvuruyu yapan kişilerce de kanunî rehin hakkı tesisi talebinin bir geçici hukukî himaye tedbiri olarak anlaşıldığını belirtmek mümkündür.

---

166 vd. hükümleri uyarınca eski hale iade yolu olacaktır. **Atamer,** *Gemi ve Yük Alacaklısı Hakları*, s. 236-237. Uygulamada Yargıtay içtihatlarında söz konusu kararların temyizi kabil kararlar olduğu ifade edilmiştir. Bkz. Yargıtay 11. HD'nin 31.10.1994 tarih ve E. 1994/3787, K. 1994/8040 sayılı kararı (**Doğrucu,** *Kanuni Rehin Hakkı*, s. 318-319); Yargıtay 11. HD'nin 17.05.1994 tarih ve E. 1994/97, K. 1994/4360 sayılı kararı (**Doğrucu,** *Kanuni Rehin Hakkı*, s. 322-323). Ancak kanaatimizce ilgili hükümlere karşı başvurulacak kanun yolunun İcra ve İflâs Kanununun 265. maddesi hükmü uyarınca "*itiraz*" olarak kabul edilmesi gerekmektedir. **Yardım,** s. 211.

545 **Atamer,** *Gemi ve Yük Alacaklısı Hakları*, s. 224; **Atamer,** *Tasarı Cebrî İcra*, s. 84; **Türkel,** s. 183.

546 **Atamer,** *Gemi ve Yük Alacaklısı Hakları*, s. 235; **Türkel,** s. 185. Bu değerlendirmeye ilişkin olarak esas alınabilecek düzenleme, Hukuk ve Ticaret Yazı İşleri Yönetmeliğinin 7. maddesinde yer alan "*Değişik İşler ve İstinabe defteri: İhtar, paranın tevdi mahallinin tayini, sulh teşebbüsü ve esas hakkındaki dâvaya takaddüm eden ihtiyati tedbir, ihtiyati haciz, tespiti delail, adlî müzaheret vesair taleplerle, diğer mahkemelerden gelen istinabe varakalarının kaydına mahsustur*." hükmüdür.

547 **Atamer,** *Gemi ve Yük Alacaklısı Hakları*, s. 225, 235.

548 HUMK. m. 105. f. 2 uyarınca "*Müstacel veya müddeinin hukukunu derhal muhafaza zaruri olan hallerde her iki taraf davet edilmeksizin dahi ihtiyati tedbire karar verilebilir*."
İİK. m. 258. f. 2 uyarınca ise "*Mahkeme iki tarafı dinleyip dinlememekte serbesttir*."

549 **Atamer,** *Gemi ve Yük Alacaklısı Hakları*, s. 225.

Mahkemelerce kanunî rehin tesisi hükümlerinin esasen bir ihtiyatî haciz hükmü mahiyetinde verilmesine rağmen, bu kararların doğrudan bir ihtiyatî haciz kararı olduğunu ifade etmek hukuken mümkün değildir[550]. Zira hukukumuzda geçici hukukî koruma tedbirlerinin türleri kanundan doğmakta olup, sınırlı sayı ilkesi *(numerus clausus)* ile tespit edilmiştir. Böylesine sıkı bir şekilde tespit edilen sınırlı sayıdaki geçici hukukî koruma tedbirlerine karşı mahkemelerce keyfiyetle yeni ilâvelerin yapılmasını haklı ve makul görmek mümkün değildir. Bu bağlamda, kanunî rehin hakkı tesisine ilişkin mahkeme kararlarının şeklen bir karar olarak kabul edilmesi halinde dahi bu kararların esasında birer etkisiz hüküm mahiyetinde olduğu görüşü doktrinde savunulmaktadır[551]. Zira hukukumuzda sınırlı sayıda var olan geçici hukukî koruma tedbirleri içerisinde yer almayan bir geçici koruma yolunun kabulü sonucunda elde edilecek hüküm, şeklen var olsa dahi, hukuk dünyasında herhangi bir etki doğurmayacaktır[552].

Kanunî rehin hakkı tesisi talebi, ilgili mahkemece ister değişik işler defterine, isterse esas defterine kaydedilmiş olsun, uygulamada mahkemeler, karşı tarafa tebligat yapmaksızın ve duruşma açmaksızın, başka bir deyişle borçluya yargılamaya müdahale etme ve kendini savunma imkânı tanımadan, kanunî rehin hakkı tesisine ilişkin kararlarını borçlunun gıyabında dosya üzerinde inceleme yapmak suretiyle süratle vermişlerdir[553]. Ancak özellikle Yargıtay 11. Hukuk Dairesinin daha sonra istikrarlaşan kararları incelendiğinde[554] uygulamanın, usul hukuku yönünden, özellikle davanın hasımsız görülemeyeceği vurgulanmak suretiyle farklılaştığı dikkati çekmektedir.

---

550 **Türkel,** s. 185.

551 **Türkel,** s. 185.

552 Etkisiz hükümlerin varlığı halinde taraflar, kanun yollarına başvurarak ilgili hükmün şeklen ortadan kaldırılmasını sağlayabilirler. **Türkel,** s. 185.

553 **Atamer,** *Gemi ve Yük Alacaklısı Hakları*, s. 225; **Türkel,** s. 183. Ancak istisnaen duruşma icra etmek suretiyle hüküm altına alınan talepler de mevcuttur. Bkz. Mahkemenin 5.7.1995 tarihli ve E./K. 275 sayılı "değişik iş dosyası"na kayıtlı kararı. İlgili karar metni için bkz. **Atamer,** *Gemi ve Yük Alacaklısı Hakları*, s. 283-284.

554 **Eriş,** *Rehin Tesisi ve İlamlı İcra*, s. 17; **Atamer,** *Gemi ve Yük Alacaklısı Hakları*, s. 226; **Türkel,** s. 190-191. Örneğin, bkz. Yargıtay 11. HD'nin 25.03.1997 tarih ve E. 230, K. 2098 sayılı kararı (**Deynekli/Kısa,** s. 781-782); Yargıtay 11. HD'nin 25.03.1997 tarih ve E. 230, K. 2098 sayılı kararında; (**Deynekli/Kısa,** s. 786-787) "*...davacı vekili, deniz ödüncü ve tersane giderleri için kanunî rehin ve hapis hakkının tanınmasını istemiştir...her şeyden önce davalı ROAST SRL şirketine dava dilekçesi tebliğ edilmeden ve usulünce taraf teşkili sağlanmadan, davalı aleyhinde alacağın tahsilini sağlayan kararın bu noktadan bozulması gerekir.*"; Yargıtay 11. HD'nin 05.12.1996 tarih ve E. 5715, K. 8532 sayılı kararında (**Deynekli/Kısa,** s. 782-783) "*Davacı yük sahibinin , davalı taşıyana ait gemi üzerinde rehin hakkı tanınması ve tesisi istemi için karar verilebilmesinin ilk koşulu, gemi donatanın, bu istemde hasım gösterilmesi ve dava dilekçesinin esas deftere kaydı ve en hızlı biçimde hasma tebliğ gerekir…*".

Nitekim, Hukuk ve Ticaret Mahkemelerinin Yazı İşleri Yönetmeliğinin 7. maddesi hükmü uyarınca bir müracaat "*esas defteri*"ne kaydedildiğinde, bir "*dava*" açılmış demektir. Genel olarak çekişmeli[555] bir davanın mevcut olabilmesi için de öncelikle taraf teşkilinin sağlanması gerektiği kuşku götürmez. Kanaatimizce usul hukukundaki bu gerçeği dikkate alan Yargıtay 11. Hukuk Dairesi, değişen görüşü uyarınca, kanunî rehin hakkı tesisi davalarının hasımsız olarak görülemeyeceğine işaret etmiştir. Bunun sonucu olarak, davanın "*esas defteri*"ne kaydedilmesini müteakip, dava dilekçesi süratle davalıya tebliğ edilecektir. Dava konusu talebin evrak üzerinden incelenip karara bağlanması ise, ancak davalının cevap vermemesi durumunda söz konusu olacaktır. Bu sayede, söz konusu davalar, esastan incelenecek olan davalar olarak hükme bağlanabilecek, alınacak kararlar da ilâmlı icraya konu teşkile edebilecektir. Ancak yine de kanunî rehin hakkı tesisi usulünün hiçbir yasal dayanağının bulunmaması, sorunun çözümü için yeterli görülmemektedir[556].

Bütün bu gerekçelere rağmen, uygulamada bu kararların kanunî ve usule uygun olduğu yönünde açıklamaların İcra ve İflâs Kanununun 150/h maddesine dayandırıldığı görülmektedir[557]. Söz konusu hükümde yer alan *"... rehin hakkının ... bir ilamda veya ilam mahiyetini haiz belgelerde tespit edilmiş olması halinde, ilamların icrasına dair hükümler kıyasen uygulanır.*" ifadesinin lafzından hareket etmek suretiyle Yargıtay, kanunî rehin hakkı tesisi kararlarının ilâmlı icraya konulabileceği sonucuna varmıştır. Ancak belirtmek gerekir ki, söz konusu hükmün uygulanabilmesi için alacağa yahut rehin hakkına ilişkin ortada bir ilâm yahut ilâm niteliğini haiz belge bulunmalıdır. Bir belgenin ilâm yahut ilâm niteliğinde olup olmadığının tespiti ise, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun hükümleri kapsamında belirlenir. Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 388. maddesinde yazan şartları taşımayan kanunî rehin tesisi kararları da bir ilâm olarak değerlendirilemez. Zira karşı tarafa tebligat

---

555 Alacağın kendisi çekişmeli olduğu sürece, o alacağın fer'i niteliğindeki "*rehin hakkı*" da çekişmeli bir nitelik arz eder. Dolayısıyla kanunî rehin hakkının tesisine ilişkin davaların çekişmeli bir dava olduğunu belirtmek mümkündür. **Atamer,** *Gemi ve Yük Alacaklısı Hakları*, s. 234-235.

556 **Atamer,** *Gemi ve Yük Alacaklısı Hakları*, s. 236.

557 Bkz. İstanbul 9. İcra Tetkik Mercii Hâkimliğinin 17.01.1992 tarih ve 1992/34-16 sayılı kararı. (**Yardım,** s. 208); Yargıtay 12. HD'nin 22.06.1995 tarih ve E. 95/8960, K. 95/9332 sayılı kararı (**Doğrucu,** *Kanuni Rehin Hakkı*, s. 315-316). Buna ilâveten, öncelikle Türk Ticaret Kanununun 1242. maddesi hükmünde yer alan "*dava veya takip donatana karşı olabileceği gibi*.." ve "*kaptan aleyhine verilen hüküm veya kesinleşen takip donatana saridir*" ifadelerinde "*dava*" ve "*hüküm*"den bahsedildiği, başka bir deyişle, gemi alacaklılarının mahkemeye müracaat edebileceği savunulmuştur. **Eriş,** *Rehin Tesisi ve İlamlı İcra*, s. 16.

yapılmaksızın ve işin esasına girilmeksizin, dosya üzerinden yapılan inceleme sonucunda verilen kararlar, ilâm niteliğinde değil[558], ancak bir ihtiyatî haciz, ihtiyatî tedbir gibi geçici hukuksal koruma tedbiri niteliğindedir. Bu kararlar, İcra ve İflâs Kanununun 38. maddesinde sayılan ilâm niteliğini haiz belgelerden de olmadıklarından[559], Kanunun 150/h maddesi uygulama alanı bulmaz. Kaldı ki söz konusu hüküm, rehin hakkının tanınmasını değil, bir ilâm yahut ilâm niteliğindeki belge ile tespit edilmiş olması şartını aramaktadır. Bütün bu gerekçelerle, ilgili kararlara dayanılarak ilâmlı icra yoluna müracaat edilemeyeceğini belirtmek mümkündür.

E) TÜRK TİCARET KANUNU TASARISINDAKİ DURUM

Kanunî rehin hakkı tesisi uygulaması sonucunda yaşanan tereddüt ve tartışmaları bertaraf etmek isteyen kanun koyucu[560], Türk Ticaret Kanunu Tasarısının 1377. maddesinin birinci fıkrasında "*gemi üzerinde, kanun veya sözleşme uyarınca doğan veya mahkemece tesciline karar verilen bütün rehin ve hapis hakları, temin edilen alacaktan ayrı ve bağımsız olarak yargılama veya icra konusu yapılamaz*." hükmüne yer vermiş ve söz konusu hükmün gerekçesine ilişkin aşağıdaki açıklamalarda bulunmuştur:

"*Uygulamada, gemi üzerinde doğmuş olan rehin haklarının alacaktan bağımsız olarak yargı veya icra yoluyla ileri sürülmesinin mümkün olup olmadığı tereddüt ve tartışmalara sebep olmuştur. Maddenin birinci fıkrası bu tereddütleri gidermek üzere sevk edilmiştir; 4721 sayılı Türk Medenî Kanununun sistemine uygun olarak, bu*

---

558 **Çağa/Kender,** s. 53; **Atamer,** *Gemi ve Yük Alacaklısı Hakları*, s. 236; **Yardım,** s. 209-210; **Hızır,** s. 366.

559 **Yardım,** s. 209-210. Doğrucu ise aksi görüşte olup, mahkemece yapılan inceleme sonucunda oluşan bir kararın ilâm niteliğinde sayılmamasının yasal bir boşluk olduğunu, mahkeme hükmü kuvvetinde olmayan pek çok belgeye özel yasalarla ilâm niteliği verilmiş olduğu halde (örneğin bir meslek odası yönetim kurulu kararı), mahkeme kararlarını tamamen etkisiz saymanın işin mahiyetine aykırı olduğunu savunmaktadır. **Doğrucu,** *Rehin Tanınması Kararları*, s. 423; **Doğrucu,** *Kanuni Rehin Hakkı,* s. 222-223.

560 **Atamer,** *Tasarı Cebrî İcra,* s. 87. Türk Ticaret Kanunu Tasarısının Genel Gerekçesinde "*Rehinli Alacaklar*" başlığı taşıyan 201. paragrafında ise; "*Tasarının 1377 ilâ 1381 inci maddelerinde, uygulamada tereddütlere ve sorunlara yol açan, gemiler üzerindeki rehin haklarının takibiyle ilgili temel kurallar sevk edilmiştir. 1377 nci maddeyle, kanunî ve akdî bütün rehinlerin fer'iliği vurgulanmış ve bu hakların alacaktan bağımsız olarak yargılama ve icra konusu yapılamayacağı açıkça bildirilmiştir. Dolayısıyla, uygulamada karşılaşılmış olan, tek başına rehin hakkının "tanınmasına veya tesisine" ilişkin kararlar artık her türlü kanunî dayanaktan yoksun kalmaktadır...*" ifadesi yer almakta olup; kanun koyucunun uygulamadaki meseleyi çözüme kavuşturma gayesi bu ifadeden açıkça anlaşılmaktadır. **Tasarı Gerekçe,** s. 63.

Kanunun ayrılmaz bir parçası olan Tasarıya da "bütün rehin haklarının alacağa bağlı ve alacağın fer'i oldukları" ilkesi hâkimdir. Dolayısıyla rehin hakkının tek başına yargıya intikal etmesi mümkün değildir. Tasarının 1380 ilâ 1381 inci maddeleri uyarınca yapılacak rehin takiplerinde, borçlu yalnızca rehne itiraz ederse borç kesinleşecek, ancak rehnin bahşettiği önceliğin elde edilmesi için "rehne itirazın iptali" için dava açılacaktır. Ancak, bu hallerde borç kesinleşmiş olduğu için, 1377 nci maddenin birinci fıkrasında açıklanan ilke korunmuş olmaktadır..."

Bu hüküm uyarınca, gemi alacaklısı hakkının hüküm altına alınabilmesi için, güvence altına alınan gemi alacağının da dava konusu yapılması gerekmektedir. Burada "*özel bir dava şartı*"nın öngörüldüğünü belirtmek mümkündür[561].

Görüldüğü üzere, gerek Türk Ticaret Kanunu Tasarısının genel gerekçesi, gerekse Tasarının 1377. maddesi dikkate alındığında, hukukî dayanaktan yoksun bulunan tek başına rehin hakkının tanınmasına veya tesisine ilişkin kararların, Tasarının kanunlaşması ile birlikte artık her türlü kanunî dayanaktan da yoksun kalacağını açık bir biçimde ifade etmek mümkündür.

Yürürlükteki mevzuat bakımından ise bir öneri getirmek gerekirse; gemi alacaklılarının, haklarını korumak amacıyla öncelikle ihtiyatî haciz yoluna müracaat etmeleri ve bu müracaatı müteakip usulüne uygun bir eda davası açmaları yerinde olacaktır. Söz konusu davada da öncelikle taraf teşkili sağlanmalı, dosya üzerinden inceleme yapmak yerine duruşma usulü benimsenerek taraflara sözlü savunma imkânı tanınmalıdır. Taraf teşkili bakımından ise, gemi alacaklısı hakkının şahsî borçlusu ile aynî yükümlüsünün farklı kişiler olması durumunda, her ikisine de davaya katılma imkânı sağlanmalıdır. Zira örneğin gemi alacağının şahsî borçlusunun yokluğunda gemi alacağının mevcudiyetinin tespit edilmesi ihtimal dâhilindedir. Dolayısıyla, bu tespitin borçlu huzurunda ve kendisine hukukî dinlenilme hakkı tanınarak gerçekleştirilmesi yerinde olacaktır. Bu şekilde gemi alacağının ve gemi alacaklısı hakkının birlikte esastan incelenmesi neticesinde alınacak mahkeme ilâmı ile ilâmlı icra yoluna başvurulabilecektir.

---

[561] **Türkel,** s. 193.

III. GEMİ ALACAKLARI ARASINDAKİ SIRA VE SIRA CETVELİNE KARŞI ŞİKÂYET VE İTİRAZ

Gemi alacaklısı hakkının cebrî icra yolu ile takip edilmesini müteakip, satış bedelinin alacaklılar arasında paylaştırılması aşamasında ve elde edilen bu bedelin alacaklıların alacağını karşılayamaması halinde icra dairesinin bir sıra cetveli yapacağı yukarıda ifade edilmiş idi[562]. Uygulamada özellikle Yargıtay kararları incelendiğinde, gemi alacaklılarının, icra dairesi tarafından tanzim edilen sıra cetveline karşı itiraz yahut şikâyet usulü ile başvuruda bulundukları dikkati çekmektedir. Gemi alacaklısı hakkının cebri icrasında uygulamada sıklıkla yer bulan bu hususun ayrıca incelenmesine ihtiyaç duyulmuştur. Aşağıda öncelikle gerek Türk Ticaret Kanunu, gerekse de Türk Ticaret Kanunu Tasarısında gemi alacakları arasındaki sıraya yer verilmesini müteakip, sıra cetveline itiraz ve şikâyet usulü, gemi alacakları bakımından kısaca incelenmiştir.

A) GEMİ ALACAKLARININ SATIŞ BEDELİNİN PAYLAŞTIRILMASI ANINDA SIRA CETVELİNDEKİ YERİ VE KENDİ ARALARINDAKİ SIRANIN TESPİTİ

Gemi alacaklılarının, gerek Türk Ticaret Kanununun 1257. maddesi hükmü, gerekse de Türk Ticaret Kanunu Tasarısının 1323. maddesi hükmü uyarınca rüçhan hakları mevcuttur. Yukarıda incelendiği üzere, söz konusu bu rüçhan hakkı ile gemi alacaklıları, cebri icrada satış bedeli paylaştırılırken, doğuş tarihlerine bakılmazsızın, bütün adî ve gemi siciline tescil edilmiş yahut edilmemiş rehinli alacaklardan, hapis haklarından ve icraî yahut ihtiyatî hacizle temin edilmiş olanlardan öncelikli olarak alacaklarına kavuşma imkânını haizdirler[563]. Söz konusu rüçhan hakkının bazı istisnaları mevcuttur. Bu nedenle gemi alacaklısı hakkı konusu malın paraya çevrilmesini müteakip, satış bedelinin alacakları karşılamaya yetmemesi halinde düzenlenecek sıra cetvelinde gemi alacaklarının yerinin tespit edilmesini müteakip, gemi alacaklarının kendi arasındaki sıraya ilişkin açıklamalara yer verilmiştir. Türk Ticaret Kanunu Tasarısında, konuya ilişkin özel nitelikli cebrî icra hükümleri sevk

---

562 Bkz. yuk. s. 114.

563 Belirtmek gerekir ki, gemi alacağının ilâma bağlanmış olmasının sıra cetvelindeki sıraya bir etkisi bulunmamaktadır. **Deynekli/Kısa,** s. 658. Ayrıca bkz. Yargıtay 19. HD'nin 03.02.2000 tarih ve E. 8342, K. 625 sayılı kararı (**Deynekli/Kısa,** s. 775-776); Yargıtay 19. HD'nin 02.07.1996 tarih ve E. 4837, K. 6950 sayılı kararı (**Deynekli/Kısa,** s. 783-784). Konuya ilişkin açıklamalar ve söz konusu rüçhan hakkının istisnaları hakkında bkz. yuk. s. 23-26.

edilmiş olduğundan, incelemenin Türk Ticaret Kanunu ile Türk Ticaret Kanunu Tasarısı sistemleri bakımından ayrı ayrı gerçekleştirilmesinde fayda bulunmaktadır.

1- Türk Ticaret Kanunu Bakımından

Gemi alacaklısı hakkının paraya çevrilmesini müteakip hazırlanacak sıra cetvelinde, gemi alacaklılarının hangi sırada yer alacağına ilişkin özel bir düzenlemenin Türk Ticaret Kanununda yer almaması nedeniyle, İcra ve İflâs Kanununun genel hükümlerine müracaat etmek gerekmektedir[564].

---

[564] İflâs yolu ile takipte bulunulması halinde adi ve rehinli alacakların sırası ise, İcra ve İflâs Kanunumuzun 206. maddesinde açıkça düzenlenmiştir. Söz konusu madde hükmü uyarınca:

"***ADİ VE REHİNLİ ALACAKLARIN SIRASI:***

Madde 206 - (Değişik madde: 03/07/1940 - 3890/1 md.)

Alacakları rehinli olan alacaklıların satış tutarı üzerinde, gümrük resmi ve akar vergisi gibi Devlet tekliflerinden muayyen eşya ve akardan alınması lazım gelen resim ve vergi o akar veya eşya bedelinden istifa olunduktan sonra rüçhan hakları vardır.

Bir alacak birden ziyade rehinle temin edilmiş ise satış tutarı borca mahsup edilirken her rehinin idare ve satış masrafı ve bu rehinlerden bir kısmı ile temin edilmiş başka alacaklar da varsa bunlar nazara alınıp aylaştırmada lazım gelen tenacübe riayet edilir.

Alacakları taşınmaz rehniyle temin edilmiş olan alacaklıların sırası ve bu teminatın faiz ve eklentisine şümulü Kanunu Medeninin taşınmaz rehnine müteallik hükümlerine göre tayin olunur. (Ek cümle: 29/06/1956 - 6763/42 md.) Alacakları gemi ipoteği ile temin edilmiş olan alacaklılarla gemi alacaklıları hakkında Türk Ticaret Kanununun bu cihetlere ait hususi hükümleri tatbik olunur.

(Değişik fıkra: 17/07/2003 - 4949 S.K./52. md.) Teminatlı olup da rehinle karşılanmamış olan veya teminatsız bulunan alacaklar masa mallarının satış tutarından, aşağıdaki sıra ile verilmek üzere kaydolunur:

Birinci sıra:

A) İşçilerin, iş ilişkisine dayanan ve iflasın açılmasından önceki bir yıl içinde tahakkuk etmiş ihbar ve kıdem tazminatları dahil alacakları ile iflas nedeniyle iş ilişkisinin sona ermesi üzerine hak etmiş oldukları ihbar ve kıdem tazminatları,

B) İşverenlerin, işçiler için yardım sandıkları veya sair yardım teşkilatı kurulması veya bunların yaşatılması maksadıyla meydana gelmiş ve tüzel kişilik kazanmış bulunan tesislere veya derneklere olan borçları,

C) İflasın açılmasından önceki son bir yıl içinde tahakkuk etmiş olan ve nakden ifası gereken aile hukukundan doğan her türlü nafaka alacakları.

İkinci sıra:

Velayet ve vesayet nedeniyle malları borçlunun idaresine bırakılan kimselerin bu ilişki nedeniyle doğmuş olan tüm alacakları;

Ancak bu alacaklar, iflas, vesayet veya velayetin devam ettiği müddet yahut bunların bitmesini takip eden yıl içinde açılırsa imtiyazlı alacak olarak kabul olunur. Bir davanın veya takibin devam ettiği müddet hesaba katılmaz.

Üçüncü sıra:

Özel kanunlarında imtiyazlı olduğu belirtilen alacaklar.

Dördüncü sıra:

İmtiyazlı olmayan diğer bütün alacaklar.

Gemi alacaklısı hakkının rehnin paraya çevrilmesi yolu ile takibinde paylaştırma aşamasına ilişkin İcra ve İflâs Kanununun 151. maddesinin 1. fıkrası hükmünün atfıyla uygulanacak olan 138. madde hükmü uyarınca, gemi alacaklısı hakkı konusu malın tamamen satılmasını müteakip, satış bedelleri alacaklılara hisseleri nispetinde paylaştırılır. Aynı hükmün 2. fıkrasında ise, haciz, paraya çevirme ve paylaştırma gibi bütün alacaklıları alakadar eden masrafların öncelikli olarak satış tutarından alınacağı açıkça hükme bağlanmıştır. Başka bir deyişle, gemi alacaklısı hakkının cebrî icra takibi sonucunda paraya çevrilmesinde birinci sırayı takip masrafları alacaktır.

Genel olarak kamu alacaklarının sıra cetvelindeki yeri incelendiğinde ise, 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsili Usulü Hakkında Kanunun 21. maddesinin 2. fıkrası hükmünde, rehinli alacaklıların haklarının mahfuz tutulduğu, başka bir deyişle, sırada rehinli alacaklardan sonra geleceği; ancak gümrük resmi, bina ve arazi vergisi gibi eşya ve gayrimenkulün aynından doğan amme alacaklarının rehinli alacaklardan önce geleceğinin hükme bağlandığı görülmektedir. Öğretide bir görüş[565], 6183 sayılı söz konusu hükmünde getirilen istisnanın gemi üzerinde doğan gemi alacakları bakımından uygulanamayacağını, zira gemilerin gümrük resmine tabi olmadığını ve gemilerin aynından doğan bir kamu alacağının mevcut bulunmadığını ifade etmektedir. Diğer bir görüş ise[566], gemilerin gümrük resmine tabi olmadığını kabul etmekle birlikte, veraset ve intikal vergisini, malın aynından doğan bir vergi alacağı olarak nitelendirmekte ve bu alacakların, gemi alacaklarından önce ödenmesi gerektiğini savunmaktadır. Veraset ve intikal vergisinin hukukî niteliği, vergi hukukunun konusu oluşturmakla birlikte, çalışma kapsamının dışındadır. Ancak konu hakkındaki kanaatimizi kısaca açıklamak gerekirse, veraset ve intikal vergisi; emlak vergisi ve motorlu taşıtlar vergisi gibi

---

(Ek fıkra: 17/07/2003 - 4949 S.K./52. md.) Bir ve ikinci sıradaki müddetlerin hesaplanmasında aşağıdaki süreler hesaba katılmaz:

1. İflasın açılmasından önce mühlet de dahil olmak üzere geçirilen konkordato süresi.

2. İflasın ertelenmesi süresi.

3. Alacak hakkında açılmış olan davanın devam ettiği süre.

*4. Terekenin iflas hükümlerine göre tasfiyesinde, ölüm tarihinden tasfiye kararı verilmesine kadar geçen süre."*Konuya ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz. **Deynekli/Kısa,** s. 651 vd.

565 **Çağa/Kender,** s. 45; **Doğrucu,** *Kanuni Rehin Hakkı,* s. 266.

566 **Deynekli/Kısa,** s. 656; **Deynekli,** s. 193; **Uyar, T.:** "*Hacizde Âdi (Takipli) Katılma (İİK. mad. 100)*", http://www.talihuyar.com, s. 16 (Hacizde Âdi Katılma); **Uyar, T.:** "*Taşınır Mallara İlişkin İhalenin Yapılması (İİK. mad. 115, 116)*", http://www.talihuyar.com, s. 8 (İhalenin Yapılması). Ayrıca bkz. Yargıtay İİD'nin 12.5.1964 tarih ve E. 206, K. 5685 sayılı kararı (**Deynekli/Kısa,** s. 656.)

"*servetten alınan vergiler*" tasnifi içerisinde yer almaktadır[567]. Bu nedenle malın aynından doğan bir vergi alacağı olarak nitelendirmek mümkündür[568]. Dolayısıyla, mirasçıların veraset ve intikal vergisi borçları, kanaatimizce, tıpkı takip masrafları gibi, sıralamada gemi alacağından önce yer alacaktır.

618 sayılı Limanlar Kanununun 7. maddesi hükmü uyarınca, seyrüsefer selametine engel olacak şekilde batan bir geminin liman idaresi tarafından kurtarılması masraflarına ilişkin Hazine alacağı gemi alacaklısı hakkının istisnasını teşkil etmekte, sıralamada gemi alacaklarından önce gelmektedir[569]. Diğer kanunlarda mevcut bulunan rüçhanlı alacakların sıra cetvelindeki sırası hususunda ise kanunda özel bir düzenleme yer almadığından, öğretide[570] bu belirsizlik eleştirilmiş, ilgili meselenin çözümünün kanun hükmü ile getirilmesi gerektiği kabul edilmiş; ilgili hükümlerin gemi alacaklısı hakkı ile çatışması halinde meselenin yorum yolu ile giderilmesi ve gemi alacaklarına öncelik tanınmasına yol açan düşünce ve zorunlulukların göz önünde bulundurulması gerektiği ifade edilmiştir. Belirtilen alacaklar dışında sıra cetvelinde, İcra ve İflâs Kanununun 151. maddesinin 2. fıkrası hükmünün atfıyla[571] 206. maddesinin dikkate alınması gerekmektedir. Şöyle ki, Kanunun 206. maddesinin 3. fıkrasının son cümlesinde, alacakları gemi ipoteği ile temin edilmiş olan alacaklılarla gemi alacaklıları hakkında Türk Ticaret Kanununda yer alan özel düzenlemelerin tatbik olunacağı açıkça hükme bağlanmıştır.

Türk Ticaret Kanununda ise 1247 ilâ 1250. madde arasındaki hükümlerin gemi alacaklarının kendi arasındaki sırayı tayin ettiği görülmektedir. İlgili hükümler uyarınca,

---

567 **Öncel, M./Kumrulu, A./Çağan, N.:** *Vergi Hukuku*, B. 12, Ankara 2004, s. 357 vd.

568 Nitekim İstanbul Vergi Dairesi Başkanlığının resmî web sitesinde yer alan, Maliye Bakanlığı İstanbul Defterdarlığı Tahsilat Gelir Müdürlüğünün 26.02.2001 tarih ve B.07.4.DEF.0.34.17/288-A sayılı mukteza örneğinde, "*...Buna göre, anılan Kanun maddeleri hükümleri gereğince dairelerce satılan menkul ve gayrimenkulün bedelinden,*
-İlk önce aynından doğan borç (MTV, Emlak Vergisi.....)
-Rehin olması halinde rehinli borç ikinci sırada..." ifadesi aynen yer almış olmakla, motorlu taşıtlar vergisi ve emlak vergisinin malın aynından doğan vergi borcu olduğu açıkça belirtilmiş olmaktadır. Bkz. http://www.ivdb.gov.tr/Mukteza/6183/ornek17.htm. Yukarıda bahsedildiği üzere, veraset ve intikal vergisi bu iki vergi türü ile aynı tasnif içerisinde yer aldığından, malın aynından doğan bir vergi alacağı olduğu sonucuna varılmıştır.

569 **Çağa/Kender,** s. 44.

570 Örneğin, Avukatlık Kanununun 166. maddesinin 2. fıkrası uyarınca avukatın vekâlet ücreti alacağı. **Çağa/Kender,** s. 46; **Atamer,** *Tasarı Cebrî İcra*, s. 397.

571 İlgili hüküm uyarınca; "*Satış tutarı alacaklıların alacağını ödemeğe yetmezse icra memuru 206 ncı maddenin ikinci ve üçüncü fıkralarına göre alacaklıların her birine ait sıra ve payları tayin eder*."

cebrî icra takibini müteakip tanzim edilecek sıra cetvelinde gemi alacaklarının kendi aralarındaki sırası aşağıdaki şekilde olacaktır;

Kanunun 1247. maddesi hükmü uyarınca, geminin son limana girmesinden itibaren yapılan bekçilik ve muhafaza masrafları, doğuş tarihlerine bakılmaksızın[572], gemi alacakları arasında birinci sırada yer alır.

Belirtmek gerekir ki, Kanunun 1235. maddesinin 2 ilâ 9. bentlerinde sayılan alacaklar arasındaki sıraya ilişkin olarak, Kanunun 1248. maddesi hükmünde yer alan ve öğretide "*kıdem esası*"[573] ve "*last in time, first in line*"[574] ilkesi olarak da ifade edilen prensip uyarınca "*sonraki yolculuğa ait alacaklar, daha önceki yolculuklara ait alacaklara karşı rüçhan hakkını haizdir*". Getirilen bu hükmün gerekçesi olarak ise, geminin bakım ve muhafazası için yapılan masraflardan, eski alacaklıların da faydalanmakta olduğu, ayrıca kredi alacaklılarına alacağın doğuş tarihi bakımından rüçhan hakkı tanınmasının kredi temininde kolaylık sağlayacağı ve pek tabii ki gemi üzerindeki rehin haklarının açıklığa kavuşturulmasında herkesin menfaati bulunduğu kabul edilmektedir[575]. Ancak belirtmek gerekir ki, söz konusu hükme istisnaen Kanunun 1248. maddesinin 3. ve 4. fıkrası hükümlerinde iki durum öngörülmüştür. Buna göre;

Kanunun 1248. maddesinin 3. fıkrası uyarınca gemi adamlarının hizmet sözleşmesinden doğan gemi alacakları, muhtelif yolculuklar aynı hizmet veya iş mukavelesi gereğince yapılmış oldukları takdirde, doğuş tarihlerine bakılmaksızın aynı sırayı haizdirler.

Kanunun 1248. maddesinin 4. fıkrası uyarınca ise deniz ödüncüne sebep olan yolculuk 1258. madde gereğince birden çok yolculuğu ihtiva ediyorsa, deniz ödüncü alacağı, bu yolculukların birincisine ait alacaklarla aynı sırada[576] yer alıp, yolculuk bittikten sonra başlanan diğer yolculuklara ait olan alacaklardan ise sonra gelir.

---

572 **Çağa/Kender,** s. 47.

573 Burada alacağın hangi yolculukta doğduğunun değil, hangi yolculuğa ilişkin olduğunun önemli olduğu ifade edilmekte, örneğin bir yolculuğun hazırlığına ilişkin olarak doğan alacakların, yolculuğa ilişkin alacak olarak kabul edilmesi gerektiği kabul edilmektedir. **Çağa/Kender,** s. 47-48.

574 **Atamer,** *Tasarı Cebrî İcra*, s. 401.

575 **Çağa/Kender,** s. 47-48; **Kender/Çetingil,** s. 208.

576 **Çağa/Kender,** s. 48.

Kanunun 1235. maddesinin 2 ilâ 9. bentlerinde sayılan alacakların aynı yolculuktan doğması halinde ise Kanunun 1249. maddesine müracaat etmek gerekecektir. İlgili hükme göre bu alacaklar arasındaki sıra aşağıdaki gibidir;

1) Gemi, seyrüsefer ve liman resimleri (bent 2);

2) Gemi adamlarının hizmet ve iş mukavelelerinden doğan alacakları (bent 3);

3) Kılavuz ücretleriyle kurtarma, yardım, fidye ve itiraz ücret ve masrafları (bent 4); geminin müşterek avarya garame borçları (bent 5), zaruret hallerinde kaptanın giriştiği deniz ödüncü muamelesinden ve diğer kredi muamelelerinden doğan alacaklarla bu nitelikte sayılan alacaklar (bent 6);

4) Yük ve bagajın teslim edilmemesinden veya hasara uğramasından doğan alacaklar ile yolcu veya mal taşıma akitlerinin hiç veya gereği gibi yerine getirilmemiş olmasından doğan peşin ödenmiş navlunun geri alınması dâhil diğer bütün alacaklar (bent 7);

5) Kaptanın kanunî yetkisine dayanarak yaptığı hukukî muamelelerden ve donatan tarafından akdedilmiş olup ifası kaptana düşen bir mukavelenin yerine getirilmemesinden yahut eksik veya kötü ifasından doğan ve diğer bentlere girmeyen alacaklar (bent 8); gemi adamlarından birinin kusurundan doğan alacaklar (bent 9).

Aynı sırada yer alan muhtelif alacaklar arasındaki sıra ise, Kanunun 1250. maddesi hükmünde tayin edilmiştir. İlgili hüküm uyarınca, yukarıda üçüncü sırada belirtilen alacaklar hariç, aynı sıra içinde bulunan gemi alacakları, türleri ve doğuş zamanları dikkate alınmaksızın, aynı sırada yer alırlar.

Üçüncü sırada yer alan alacaklar bakımından getirilen istisnai durum ise, Kanunun 1350. maddesinin 2. fıkrası uyarınca, bu alacaklar arasındaki sıranın doğuş tarihlerine göre tespit edilmesidir. Şöyle ki, sonraki tarihli gemi alacakları, önceki tarihlilere nazaran öncelikli olup, aynı zamanda doğanlar aynı sırayı haizdirler. Söz konusu maddenin 3. fıkrası uyarınca, kaptanın aynı zaruret icabı olarak kanunî yetkisi uyarınca yapmış olduğu hukukî muamelelerin birden çok olması halinde, bunlardan doğan alacaklar aynı zamanda doğmuş sayılacaktır. 4. fıkrası uyarınca ise; kaptan tarafından

yine üçüncü sıraya giren ve daha önce doğmuş olan alacakları ödemek için yapılan kredi muamelelerinden ve bilhassa deniz ödüncü mukavelelerinden doğan alacaklarla bu gibi önceki alacakları tanıma veya tecdit yahut bunların vadesini uzatmak maksadıyla yine kaptan tarafından yapılan mukavelelerden doğan alacaklar, kredi muamelesi veya mukavele, yolculuğa devam etmek için zarurî bulunmuş olsa bile ancak önceki alacağın haiz olduğu rüçhan hakkından istifade edebilirler. Başka bir deyişle, bu muamelelerden doğan alacakların yeni tarihli olması herhangi bir hüküm ifade etmez; rüçhan hakkı bakımından eski tarihli alacak niteliğinde kabul edilirler.

Nihayet, Sosyal Güvenlik Kurumunun iş hayatına ilişkin olarak donatandan talep edebileceği sigorta alacakları, Kanunun 1250. maddesinin son fıkrası hükmü uyarınca, doğuş tarihlerine bakılmasızın, gemi alacakları arasında son sırada yer alırlar.

2- Türk Ticaret Kanunu Tasarısı Bakımından

İcra ve İflâs Kanununun 206. maddesinde yer alan sıralamanın, gemilerle ilgili talep haklarının sıralanmasında uygulamada sıkıntılara yol açtığı ve yetersiz kaldığı gerekçesiyle kanun koyucu[577], 1993 Tarihli Sözleşmenin hükümlerini de dikkate almak suretiyle, Türk Ticaret Kanunu Tasarısının 1389 ilâ 1397 maddesinde gemilerle ilgili takip haklarında sıra cetveli ve hakların sıralamasına ilişkin özel hükümler sevk etmiştir. Buna göre, İcra ve İflâs Kanununun 140. maddesinin 1. fıkrası hükmüne paralel olarak öngörülen Tasarının 1389. maddesi uyarınca icra dairesi, Türk veya yabancı bayraklı bir geminin cebri icra yoluyla satışı sonucunda satış bedelinin bütün alacaklıların alacağını ödemeye yetmemesi halinde bir sıra cetveli hazırlar[578].

Sıra cetveli hükümlerine ilişkin olarak Tasarı ile getirilen temel farklılık, Türk Ticaret Kanununda benimsenen "*tarihte sonuncu, sıralamada birinci*" (*last in time, first in line*) prensibine 1993 tarihli Sözleşmede yer verilmemiş olması gerekçesiyle, yeni yolculuklar esas alınarak bir değerlendirme yapılmaması ve aynı derecede yer alan gemi alacaklılarının alacakları nispetinde, başka bir deyişle, garameten gerçekleşecek

---

577 **Tasarı Gerekçe,** s. 399.

578 Tasarının ilgili hükmünün devamında, gemilere ilişkin olarak hazırlanacak sıra cetvelinde, bir sıradaki alacaklıların alacakları tamamen karşılanmadıkça, diğer sıraya geçilmeyeceği açıkça hükme bağlanmıştır. Belirtmek gerekir ki, alacaklı tarafından başvurulan takip yolu herhangi bir önem taşımamakta olup, hangi takip yolu seçilirse seçilsin Tasarıda sıra cetveline ilişkin ilgili hükümler uygulama alanı bulacaktır. **Atamer,** *Tasarı Cebrî İcra*, s. 397.

paylaştırma sonucunda alacaklarına kavuşacak olmalarıdır[579]. Bunun tek istisnasını, kurtarma ücretinden doğan gemi alacakları teşkil eder. Şöyle ki; 1324. maddesinin 2. fıkrası hükmü uyarınca kurtarma ücretinin kendi arasındaki sırası bakımından garameten paylaştırma ilkesi geçerli olmayıp, "*tarihte sonuncu, sıralamada birinci*" ilkesi uygulanacaktır. Buna ilâveten söz konusu hükmün devamı uyarınca, kurtarma ücreti, gemi alacakları arasında üçüncü sırada yer almasına rağmen, kurtarma faaliyetinin tamamlanmasından evvel doğmuş olan diğer bütün rehin haklarından önce gelecektir. Bu önceliğin, kurtarma ücretinin üst sırasında yer alan gemi alacakları bakımından önem teşkil ettiğine öğretide işaret edilmiştir[580]. Kanaatimizce de, üçüncü sırada yer alan bu alacağın rüçhan hakkının, alt derecelerinde yer alan alacaklara değil, ancak üst derecesinde yer alan alacaklara takaddüm etmesi gerekir. Ayrıca bu hükmün uygulanmasında her bir kurtarma faaliyetinin sona erdiği tarih esas alınacaktır.

Tasarının ilgili hükümleri uyarınca geminin cebrî icra yolu ile satışından sonra hazırlanacak sıra cetvelinde yer alan sıralama aşağıdaki gibidir;

Birinci sırada; Tasarının 1390. maddesi hükmü uyarınca, geminin haczi tarihinden itibaren satış bedelinin paylaştırılması tarihine kadar söz konusu olan cebri icra giderleri yer almaktadır. Bu giderlerin kapsamı söz konusu hükümde ifade edilmiştir. Buna göre, geminin haczine ilişkin olarak geçen süre boyunca geminin bakımı ve korunması masrafları ile bu süreye ilişkin olarak gemi adamlarının geçim masrafları ve Tasarının 1320. maddesinin 1. fıkrasının (a) bendinde yer alan gemi alacakları[581] ile geminin paraya çevrilmesinden ve satış bedelinin paylaştırılmasından doğan gider ve harcamalar, cebrî icra giderlerinin kapsamındadır[582].

İkinci sırada, Tasarının 1391. maddesi hükmü uyarınca, satılan gemi karaya oturmuş veya batmış iken, seyrüsefer güvenliği veya deniz çevresinin korunması amacıyla kamu kurumları tarafından gerçekleştirilen geminin kaldırma giderleri yer

---

579 **Atamer,** *Tasarı Cebrî İcra*, s. 401.

580 **Atamer,** *Tasarı Cebrî İcra*, s. 402.

581 "*Ülkelerine getirilme giderleri ve onlar adına ödenmesi gereken sosyal sigorta katılma payları da içinde olmak üzere, gemi adamlarına, gemide çalıştırılmakta olmaları dolayısıyla ödenecek ücretlerle, onlara ödenmesi gereken diğer tutarlara ilişkin istem hakları*".

582 Bu alacakların kendi aralarındaki sıra hususunda 1993 tarihli Sözleşme, herhangi bir hüküm öngörmemiş, Tasarının söz konusu hükmünün son fıkrasında birinci sırada yer alan alacaklıların kendi aralarında eşit sırayı haiz olduğu belirtilmiştir.

alır[583]. Görülüyor ki, özellikle Limanlar Kanununun 7. maddesi hükmünde mevcut bulunan ve gemi alacaklarının rüçhan hakkına ilişkin istisna olarak kabul edilen hüküm, Tasarı ile aynen korunmuş bulunmaktadır. Bu hükmün tek istisnasını, hiç şüphesiz, bir önceki sırada ifade edildiği üzere, cebrî icra masrafları kapsamında yer alan gemi adamlarının gemi alacakları teşkil eder.

Üçüncü sırada, Tasarının 1392. maddesi hükmü uyarınca, Tasarının 1320. maddesinde sayılan gemi alacakları yer almakta olup, gemi alacaklarının kendi aralarındaki sıra, hükmün 2. fıkrasında da öngörüldüğü üzere, Tasarının 1324. maddesine tabidir. Tasarının 1324. maddesi uyarınca ise; gemi alacaklarının kendi arasındaki sıra 1320. maddede sayılan alacakların sırasına göre belirlenir[584]. Bu hükmün istisnasını ise, 1320. maddenin birinci fıkrasının (f) bendinde sayılan müşterek avarya garame payı alacakları teşkil eder[585]. Şöyle ki, müşterek avarya garame payı alacakları, Tasarının 1323. maddesinin 2. fıkrası ve 1324. maddesinin 1. fıkrasının son cümlesi uyarınca, sıralamada gemi üzerinde tescil edilmiş veya edilmemiş olan bütün kanunî ve akdî rehin hakları ile aynî yükümlülüklerden sonra gelir. 1320. maddenin birinci fıkrasının (a), (b), (d) ve (e) bentlerinde öngörülen gemi alacakları kendi aralarında eşit hakka sahiptirler. (c) bendinde yer alan kurtarma ücretine ilişkin istisnai düzenlemeye yukarıda yer verildiğinden, bir kez daha açıklamada bulunulmamıştır.

Dördüncü sırada; Tasarının 1393. maddesi hükmü uyarınca, cebrî icra yoluyla satış sırasında geminin zilyetliğinin bir tersanede bulunması halinde tersane sahibinin,

---

583 Öğretide bu alacakların kamusal olma zorunluluğuna işaret edilmiştir. **Atamer,** *Tasarı Cebrî İcra*, s. 400.

584 Buna göre gemi alacakları arasında;
1. sırada; Ülkelerine getirilme giderleri ve onlar adına ödenmesi gereken sosyal sigorta katılma payları da içinde olmak üzere, gemi adamlarına, gemide çalıştırılmakta olmaları dolayısıyla ödenecek ücretlere ve diğer tutarlara ilişkin istem hakları, (belirtmek gerekir ki, burada yer alan alacaklar, 1390. maddesinde yer alan cebrî icra masrafları kapsamında yer almayan gemi alacaklarıdır)
2. sırada; Geminin işletilmesi ile doğrudan doğruya ilgili olarak karada veya suda meydana gelen can kaybı veya diğer bedensel zararlardan doğan alacaklar,
3. sırada; Kurtarma ücreti,
4. sırada; Liman, kanal, diğer su yolları, karantina ve kılavuzluk için ödenecek resimler,
5. sırada; Gemide taşınan eşya, konteynerler ve yolcuların eşyalarına gelecek olan zıya veya hasar dışında, geminin işletilmesinin sebep olduğu maddî zıya veya hasardan doğan ve haksız fiile dayanan alacaklar yer almaktadır.

585 Müşterek avarya garame payı alacakları, 1993 tarihli Sözleşmede bir gemi alacağı olarak sayılmayıp, Sözleşmenin 6. maddesinde tanınan yetki uyarınca kabul edilmiş olduğundan, diğer gemi alacaklarından sonraki sırada yer alması kanun koyucu tarafından uygun görülmüştür. **Tasarı Gerekçe,** s. 400.

Tasarının 1013. maddesi uyarınca kanunî ipotekle veya Türk Medenî Kanununun 950. maddesi uyarınca hapis hakkıyla teminat altına alınmış alacakları bulunacaktır.

Beşinci sırada; Tasarının 1394. maddesi hükmü uyarınca, gümrük vergisi ve gelir vergisi gibi Devlete ödenmesi gerekli, belli eşya veya gelirlerden alınacak vergiler yer alacaktır.

Altıncı sırada; Tasarının 1395. maddesi hükmü uyarınca, akdî veya kanunî bir rehin hakkı ile teminat altına alınmış olup da 1390 ilâ 1394 üncü maddelere girmeyen alacaklar bulunacaktır. Hükmün 2. fıkrasında ise, işbu alacakların, bunları teminat altına alan rehin hakkını düzenleyen kanunda gösterilen sıraya tâbi olacağı hükme bağlanmıştır.

Yedinci sırada; Tasarının 1396. maddesi hükmü uyarınca, 1352. maddede sayılan deniz alacaklarından 1390 ilâ 1395 inci maddelere girmeyen alacaklar kaydedilecektir.

Sekizinci sırada; İcra ve İflâs Kanununun 206. maddesinin 4. fıkrasında sıralanan alacaklar, başka bir deyişle imtiyazlı olmayan diğer bütün alacaklar kaydedilecektir.

Belirtmek gerekir ki, Tasarının 1389. maddesinin 4. fıkrası uyarınca, sıra cetvelinin birinci ilâ yedinci sıralarına kabul edilen alacaklılar, alacaklarının tamamını tahsil edemezse, borçlunun kalan malvarlığına başvururken bir öncelikten yararlanamayacaklardır. Hükmün gerekçesinde de bu alacakların tümünün, 1397. maddede yer alan sekizinci sıra alacaklıları ile birlikte, İcra ve İflâs Kanununun 206. maddesinin 4. fıkrasında öngörülen dördüncü sıraya, 207. maddenin kuralına tabi olarak ve yalnızca bakiye alacakları için kaydolunacağı ifade edilmiştir[586].

B) GEMİ ALACAKLARININ KAYDEDİLDİĞİ SIRA CETVELİNE KARŞI BAŞVURU YOLLARI

Gemi alacaklısı hakkının cebrî icra yolu ile takibi sonucunda elde edilen satış bedelinin, alacakları karşılamaya yetmemesi sonucunda icra dairesince hazırlanan sıra

[586] **Tasarı Gerekçe,** s. 400. Örneğin; ilk geminin satışından elde edilen satış tutarının alacakları karşılamaya yetmemesi ve donatanın kardeş gemisinin paraya çevrilmesi halinde, kardeş geminin satışından sonra düzenlenecek sıra cetvelinde alacaklı, sekizinci sırada yer alacaklardır. **Atamer,** *Tasarı Cebrî İcra*, s. 398.

cetveline karşı gemi alacaklılarının iki çeşit başvuru yolu mevcuttur[587]. Bunlardan birincisi, sıra cetveline karşı şikâyet başvurusu; diğeri ise sıra cetveline karşı itiraz davası açılmasıdır. Aşağıda her iki başvuru yolunun genel niteliklerinin kısaca incelenmesini müteakip, gemi alacaklıları bakımından karşılaşılan durumlar, ilgili Yargıtay kararları ışığı altında açıklanmıştır.

1- Sıra Cetveline Karşı Şikâyet

İcra ve İflâs Kanununun 142. maddesinin 3. fıkrası uyarınca, sıra cetveline itiraz, alacağın esas ve miktarına ilişkin olmayıp, yalnızca sıraya dairse şikâyet yoluyla icra mahkemesine[588] müracaat edilecektir[589]. Örneğin, geminin muhafazası esnasında gemi adamlarından birinin kusurundan doğan bir gemi alacağı meydana geldiğinde, bu gemi alacaklısının alacağı, sonraki tarihte doğmuş bulunması gerekçe gösterilerek sıra cetvelinde geminin muhafaza masrafından doğan gemi alacağına göre üst sıraya yazılırsa, muhafaza masrafı alacaklısının, icra dairesinin bu işlemine karşı şikâyet yolu ile icra mahkemesine müracaat etmesi gerekecektir[590]. Nitekim Türk Ticaret Kanunu bakımından geminin muhafaza masraflarından doğan gemi alacağı, doğuş tarihine bakılmaksızın, gemi alacakları arasında ilk sırada yer alır. Ayrıca başvuru, alacağın esas

---

587 Gemi alacaklısının, diğer alacaklıların sırasına itiraz yahut şikâyet yolu ile karşı koyabilmesi için, öncelikle mevcut bir sıra cetveli bulunmalıdır. **Deynekli/Kısa,** s. 113.

588 Türk Ticaret Kanunu Tasarısı bakımından, sıra cetveline ilişkin hükümler bizzat Tasarı içerisinde yer aldığından, Tasarının 5. maddesinin 2. fıkrası uyarınca sıra cetveline ilişkin her türlü uyuşmazlığın "*bu Kanundan doğan deniz ticaretine ilişkin hukuk davası*" olarak nitelendirilmesi, bu nedenle de Denizcilik İhtisas Mahkemelerinde (denizcilik işlerine bakmakla görevli asliye ticaret mahkemeleri) davanın görüleceği ifade edilmektedir. **Atamer,** *Tasarı Cebrî İcra*, s. 399.

589 Sıra cetveline ilişkin olarak bunun dışında da şikâyet sebepleri mevcuttur. Örneğin, ihale kesinleşmeden sıra cetvelinin düzenlenmesi, sıra cetveli düzenlenmeden paylaştırma yapılması (bkz. Yargıtay 12. HD'nin 22.12.1998 tarih ve E. 14329, K. 4802 sayılı kararı) (**Deynekli/Kısa,** s. 778), satış tutarından, haciz, paraya çevrime, paylaştırma giderleri gibi bütün alacaklıları ilgilendiren masrafların ayrılmaması, sıra cetvelini düzenleyen icra dairesinin yetkisiz olması vb. Ayrıntılı bilgi için bkz. **Kuru/Arslan/Yılmaz,** s. 347; **Deynekli/Kısa,** s. 120 vd.

590 Gemi alacaklısı hakkına ilişkin olarak sıra cetveline karşı yapılan şikâyet başvuruları hakkında ilgili Yargıtay kararları için bkz. Yargıtay 19. HD'nin, 15.06.2000 tarih ve E. 3372, K. 4689 sayılı kararı (**Deynekli/Kısa,** s. 774-775); Yargıtay 19. HD'nin 03.02.2000 tarih ve E. 8342, K. 625 sayılı kararında "*...Bedeli paylaşıma konu gemi üzerinde gemi alacaklısı hakkı bulunduğunu ileri süren alacaklının hakkının ilama bağlanması şartı aranmadan bu alacaklıya öncelik tanınmalıdır. Bir başka alacaklı bu alacağın gemi alacaklısı hakkı tanınmadığı kanaatinde ise sıra cetveline itiraz yoluyla bu iddiasını ileri sürebilir. Mercii Hakimliğince anılan yönler gözetilerek şikayetin kabulü gerekirken yazılı gerekçeyle reddinde isabet görülmemiştir.*"; Yargıtay 19. HD'nin 20.04.2000 tarih ve E. 1161, K. 2990 sayılı kararı (**Deynekli/Kısa,** s. 776-777); Yargıtay 19. HD'nin 08.06.2000 tarih ve E. 3166, K. 4509 sayılı kararı (**Deynekli/Kısa,** s. 777); Yargıtay 19. HD'nin 31.05.2001 tarih ve E. 2953, K. 4192 sayılı kararı (http://www.kazanci.com); Yargıtay 19. HD'nin 02.07.1996 tarih ve E. 4837, K. 6950 sayılı kararı (**Deynekli/Kısa,** s. 783-784). İlgili kararların birçoğunda yapılan şikâyet başvuruları "*itiraz*" olarak anılmakta olup, yalnızca sıraya yapılan itirazların esasında "*şikâyet*" yolu ile ileri sürüldüğünü kabul etmek gerekir.

ve miktarına değil, yalnızca sıra cetvelindeki sırasına ilişkin olduğundan, şikâyet yoluna başvuru gündeme gelmektedir.

Sıra cetveline şikâyet yolunu işleten gemi alacaklısı[591], sıra cetvelinin kendisine tebliğinden itibaren kural olarak 7 (yedi) günlük hak düşürücü süre[592] içerisinde, sıra cetvelinin düzenlendiği icra dairesinin bağlı bulunduğu icra mahkemesine başvuruda bulunmalıdır[593]. Şikâyet müracaatı, kural olarak sıra cetvelini düzenleyen icra dairesinin işlemine karşı yapılmış olmakla, "*şikâyet olunan*" ilgili icra dairesi olsa da, "*hukukunu ilgilendiren alacaklının*" da icra dairesi ile birlikte şikâyet olunan durumunda gösterilmesi gerektiği kabul edilmektedir[594]. Bu nedenle, gemi alacaklısının, sırasına itiraz ettiği alacaklının hasım olarak gösterilmesi gerekecektir.

İcra mahkemesine yapılan şikâyet başvurusunun yerinde görülmesi halinde, mahkeme, sıra cetvelinin iptaline yahut düzeltilmesine karar verir. Söz konusu kararı müteakip düzenlenen yeni sıra cetveli, ilgililere tebliğ edilir ve ilgililerin yeni sıra cetveli aleyhine yeniden şikâyet yahut itiraz yoluna müracaat edebilmesi mümkündür. Şikâyet başvurusunun yerinde görülmemesi halinde ise icra dairesi şikâyetin reddine karar verir ve sıra cetveli, başvuruda bulunan gemi alacaklısının şikâyeti bakımından kesinleşmiş olur[595]. İcra ve İflâs Kanununun 363. maddesinin 1. fıkrası uyarınca, icra

---

591 Şikâyet sebebine dayanmak suretiyle, sıra cetvelinin iptali yahut düzenlenmesinden menfaati bulunan her alacaklı şikâyet yoluna başvurabilir. **Kuru/Arslan/Yılmaz,** s. 347; **Deynekli/Kısa,** s. 115. Bu nedenle örneğin, gemi alacaklısının mirasçıları yahut gemi alacağını ödemek suretiyle onun yerine halef olan gemi maliki sıra cetveline karşı şikâyette bulunabilir. Nitekim gemi alacakları nedeniyle kendi gemisinin satılmasına katlanmak zorunda kalan ve ödediği gemi alacaklarından birinin yerine halef olan gemi malikinin, satış bedelinden hiç değilse pay alabilmesinde hukukî yararının bulunduğu kuşku götürmez. Her ne kadar İcra ve İflâs Kanununun 141. maddesinde yer alan "*alakadarlar*" ifadesine borçlunun da dâhil olduğu düşünülse de, özellikle Kanunun 142. maddesinde "*her alacaklı*" ifadesine yer verilmesi sebebiyle, "*borçlu*"nun kapsam dışında kaldığını kabul etmek gerekir. Bkz. Yargıtay 19. HD'nin 4.7.1995 tarih ve E. 6194, K. 6117 sayılı kararı (**Deynekli/Kısa,** s. 499-500). Ancak az önce de ifade edildiği gibi, gemi alacağının borçlusu değil, fakat aynî yükümlüsü olan gemi malikinin, gemi alacaklarından birini ödemek suretiyle alacaklının bu alacağına halef olması neticesinde, şikâyet başvurusunda bulunabileceği sonucuna varmak uygun olacaktır.

592 Sıra cetveline, tebligattan önce muttali olunsa dahi, süre tebliğ tarihi itibariyle başlar. Ancak, sıra cetveli düzenlenmiş olmakla, gemi alacaklısının başvuruda bulunmasında hukukî yarar şartının gerçekleştiği kabul edilmeli ve tebliğden önce sıra cetvelinden muttali olan gemi alacaklısı tarafından yapılan şikâyet başvurusunun incelemeye alınması gerekir. **Deynekli/Kısa,** s. 113.

593 İcra ve İflâs Kanununun 16. maddesinin 2. fıkrası uyarınca, bir hakkın yerine getirilmemesi yahut sebepsiz olarak sürüncemede bırakılması nedeniyle ileri sürülecek şikâyetlerin süresiz şikâyete tabi olacağını kabul etmek gerekir. **Deynekli/Kısa,** s. 114-115; **Aslan,** s. 312-313.

594 **Deynekli/Kısa,** s. 116. Ayrıca bkz. Yargıtay 19 HD'nin, 18.10.1993 tarih ve E. 6337, K. 6686 sayılı kararı (**Deynekli/Kısa,** s. 517).

595 **Deynekli/Kısa,** s. 147.

mahkemesinin şikâyete ilişkin kararı, tefhim yahut tebliğ tarihinden itibaren 10 (on) gün içinde temyiz edilebilir. Kanunun 364. maddesi uyarınca temyiz, satıştan başka icra muamelesini durdurmaz. Sıra cetveline karşı şikâyet üzerine, satış bedelinin alacaklılara ödenmesi mümkün olmadığı gibi, şikâyetin reddi kararının temyiz edilmesi ile henüz sıra cetveli kesinleşmemiş olduğundan, satış bedelinin alacaklılar arasında paylaştırılması ve gemi alacaklısının alacağına kavuşması söz konusu olmaz[596]. Ancak İcra ve İflâs Kanununun 142/a maddesi hükmü uyarınca, alacaklı, bir bankanın kesin teminat mektubunu dosyaya ibraz etmesi karşılığında, itiraz yahut şikâyet konusu cetvelde kendi payına düşen miktarı tahsil edebilecektir.

2- Sıra Cetveline Karşı İtiraz

Gemi alacaklısının sıra cetveline karşı koyması, takip hukuku kurallarının hatalı uygulanmasına değil ve fakat bizzat sıra cetveline alınmış olan bir alacağın esasına yahut miktarına dayanıyorsa, alacaklının sıra cetveline karşı, cetvelin kendisine tebliğinden itibaren 7 (yedi) günlük hak düşürücü süre içinde "genel mahkemelerde" itiraz davası açması gerekmektedir[597]. Öğretide, genel mahkemelerde açılan bu davada görevli mahkemenin, takibin icra edildiği yerdeki[598] Denizcilik İhtisas Mahkemesi olduğu savunulmaktadır[599]. Gerçekten de, itiraz davasının konusunu gemi alacağı oluşturduğundan, asliye mahkemesi görev sınırının üzerinde bulunan gemi alacakları için görevli mahkemenin Denizcilik İhtisas Mahkemesi (bulunmadığı yerlerde asliye ticaret mahkemelerinin, asliye ticaret mahkemesi olmayan yerlerde ise asliye hukuk mahkemesinin) olacağı kabul edilmelidir.

Sıra cetveline karşı itiraz davasını, dava açmakta hukukî yararı bulunan her alacaklı[600], cetveldeki alacağın esası yahut miktarına itiraz edilen ilgili diğer alacaklılara

---

596 İcra mahkemesince şikâyetin reddine karar verilmesi halinde, yukarıda da ifade edildiği üzere, sıra cetveli yalnızca şikâyette bulunan ve talebi reddedilen alacaklı bakımından kesinleşir, bu karar üzerine diğer alacaklılar bakımından sıra cetvelinin kesinleşmesi söz konusu olmaz. Süresi içinde şikâyet yahut itiraz yoluna başvurulmaması durumunda sıra cetveli kesinleşir. **Kuru/Arslan/Yılmaz,** s. 348; **Pekcanıtez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes,** s. 343. Başvurulabilecek diğer kanun yolları hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **Deynekli/Kısa,** s. 147-149.

597 **Kuru/Arslan/Yılmaz,** s. 347; **Deynekli/Kısa,** s. 149-150.

598 "*Takibin icra edildiği yer*"den anlaşılması gereken, sıra cetvelini düzenlemek suretiyle takibi icra eden yerdir. **Deynekli/Kısa,** s. 153.

599 **Türkel,** s. 275.

600 Sıra cetvelinde ön sırada yer alan gemi alacaklısı, sıralamada kendisinden sonra gelen alacaklının alacağına karşı, hukukî yarar yokluğu nedeniyle itiraz davası açamaz. Ancak sonraki sırada yer alan

karşı açabilir[601]. Borçluya yahut icra dairesine karşı itiraz davası açılması kabul görmemektedir[602]. Belirtmek gerekir ki, örneğin gemi alacağına karşı borçlunun itiraz etmemiş olması yahut itirazının kaldırılmış olması ve takibin kesinleşmiş olması halinde dahi, paylaştırma zamanında alacaklıların itiraz hakları baki kalır[603]. Ancak, sıra cetvelinde esasına yahut miktarına itiraz olunan alacaklının alacağı bir ilâma bağlı ise, itirazda bulunan, ancak alacaklı ile borçlunun kendi hissesini azaltmak maksadı ile davayı sonuçlandırdıklarını yargılamanın yenilenmesi yolu ile ileri sürmek suretiyle hükmü iptal ettirebilir[604].

İtiraz davasının kabul edilmesi halinde, sonucundan ancak davayı açan alacaklı istifade eder. Başka bir deyişle, davalının payından indirilecek miktar, tamamen davacıya tahsis edilir; davacının alacağının tamamen karşılanması halinde artan bakiye davalıya verilir[605]. Burada önemli olan husus, davanın kabulü halinde, şikâyet usulünde olduğu gibi sıra cetvelinin iptali söz konusu olmamakta, dava giderleri de dâhil olmak üzere davacı alacaklının alacağının, davalı alacaklının indirilen payından ödenmesine karar verilmektedir[606]. Davanın reddi halinde ise, alacağına itiraz olunan alacaklı, sıra cetvelinde belirtilen şekliyle alacağına kavuşacaktır.

IV. FİNANSAL KİRALAMA KONUSU GEMİLERİN GEMİ ALACAKLISI HAKKI NEDENİYLE CEBRİ İCRA TAKİBİNE KONU TEŞKİL EDİP EDEMEYECEĞİ MESELESİ

A) GENEL OLARAK

Deniz ticareti ile uğraşmayı düşünen müteşebbisler bakımından bir gemi sahibi olmanın oldukça yüksek bir sermaye gerektirdiği kuşkusuzdur. Bu durum, gerekli kapitalin temini için müteşebbisleri çoğu zaman malî sıkıntılar içerisine sokmuş ve

---

alacaklı, örneğin şikâyet yolu ile sıra cetvelinin düzeltilmesi sonucunda, gemi alacaklısının ön sırasına geçmiş ise, bu durumda gemi alacaklısının sıra cetveline karşı itiraz davası açmakta hukukî yararının bulunduğunu kabul etmek gerekir. **Deynekli/Kısa,** s. 151.

601 **Kuru/Arslan/Yılmaz,** s. 347; **Deynekli/Kısa,** s. 150-151.

602 Yargıtay 19 HD'nin 11.3.1999 tarih ve E. 1047, K. 1608 sayılı kararı (**Deynekli/Kısa,** s. 562-563); Yargıtay 19. HD'nin 03.03.2005 tarih ve E. 2004/7343, K. 2005/2180 sayılı kararı (http://www.kazanci.com)

603 **Deynekli/Kısa,** s. 151.

604 **Deynekli/Kısa,** s. 152.

605 **Kuru/Arslan/Yılmaz,** s. 348; **Pekcanıtez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes,** s. 345-346; **Deynekli/Kısa,** s. 159.

606 Yargıtay 12. HD'nin 13.4.1982 tarih ve E. 8529, K. 3056 sayılı kararı (**Deynekli/Kısa,** s. 159)

muhtelif finansman araçları arayışına sevk etmiştir. İşte bu nedenle müteşebbislerin bir kısmı, deniz ticaretinde kullanacakları gemileri satın almak yerine, kiralamayı tercih etmişlerdir[607]. Geminin kiralanması ise, adî kira sözleşmesi ile söz konusu olabileceği gibi[608], finansal kiralama yolu ile de mümkün olabilmektedir. Çalışma konusu bakımından tartışılması gereken asıl mesele, finansal kiralama sözleşmesi uyarınca kiralanan gemilerin gemi alacaklısı hakkı nedeniyle cebri icra takibine konu teşkil edip edemeyeceğidir. Bu nedenle, adî kira sözleşmeleri, meselenin dışında bırakılmıştır.

Finansal kiralama konusu gemiler hakkında gemi alacaklısı hakkı nedeniyle cebrî icra takibi yapılıp yapılamayacağı, ancak iki önemli meselenin sonuca ulaştırılması ile mümkündür. Bunlardan birincisi, finansal kiralama konusu gemiler üzerinde gemi alacaklısı hakkı doğup doğmayacağı; ikincisi ise bu hakkın doğabilecek olması varsayımında, 10.06.1985 tarih ve 3226 sayılı Finansal Kiralama Kanununun 8. maddesinin 2. fıkrası ile 19. maddesi hükümleri dikkate alınarak, bu gemilerin cebrî icra takibine konu teşkil edip edemeyeceğidir. Çalışma kapsamını aşmamak adına, aşağıda yalnızca bu soruların cevabı aranmış, finansal kiralama sözleşmeleri hakkında yalnızca meseleyi ilgilendiren genel açıklamalara yer verilmiştir. Uygulamada oldukça tartışılan bu meseleye ilişkin olarak Yargıtay'ın ilgili hukuk dairelerinin bazı kararları mevcuttur. Söz konusu kararlara ilişkin öğretideki görüş ve değerlendirmelerin açıklanmasını müteakip, şahsî kanaatimiz uyarınca hukukî bir sonuca ulaşılmaya çalışılmıştır.

B) FİNANSAL KİRALAMA KONUSU GEMİLER ÜZERİNDE GEMİ ALACAKLISI HAKKININ DOĞUP DOĞMAYACAĞI MESELESİ

10.06.1985 tarih ve 3226 sayılı Finansal Kiralama Kanununun 4. maddesinde, finansal kiralama sözleşmesinin tanımına yer verilmiştir. Buna göre; finansal kiralama sözleşmesi, "*...kiralayanın, kiracının talebi ve seçimi üzerine üçüncü kişiden satın aldığı veya başka suretle temin ettiği bir malın zilyetliğini, her türlü faydayı sağlamak üzere ve belli bir süre feshedilmemek şartı ile kira bedeli karşılığında, kiracıya bırakmasını öngören bir sözleşmedir*"[609].

---

607 **Can,** s. 206.

608 Türk Ticaret Kanununun 890. maddesi hükmü uyarınca, "*Sicile kayıtlı gemilerin kiralanmasında Borçlar Kanununun gayrimenkul kiralarına mütaallik hükümleri kıyas yolu ile tatbik olunur.*"

609 Halen TBMM Adalet Komisyonunda görüşülmekte olan 1/707 sayılı Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketleri Kanunu Tasarısının 18. maddesinde ise sözleşme şu şekilde tanımlanmıştır;

Yukarıda belirtilen finansal kiralama sözleşmesi ile bir geminin işletilmek maksadı ile kiralanması sonucunda, Türk Ticaret Kanununun 946. maddesi uyarınca kiracı, mülkiyeti kendisine ait olmayan bir gemiyi kendi adına deniz ticaretinde bizzat yahut kaptan marifetiyle işletmek suretiyle, üçüncü şahıslara karşı "donatan" sayılır. Başka bir deyişle, öğretide[610] "*gemi işletme müteahhidi*" olarak da anılan kiracı, geminin işletilmesinden doğan borçlarından ötürü "*donatan*" gibi sorumlu olur. Bu nedenledir ki, Türk Ticaret Kanununun 948. maddesi hükmü uyarınca donatanın sınırlı aynî mesuliyetinin söz konusu olduğu haller, kiracı için de geçerlidir. Günümüzde uluslararası sözleşmelerde ve nihayet Türk Ticaret Kanunu Tasarısında donatanın sınırlı aynî sorumluluğu sisteminin geçerliliğini kaybetmiş olması karşısında, geminin işletilmesinden doğan borçlar nedeniyle kiracının bütün malvarlığı ile sorumluluğu gündeme gelecektir.

Finansal Kiralama Kanununun 8. maddesinin 1. fıkrasında, finansal kiralama sözleşmesinin düzenleme şeklinde noterlikçe yapılıp, taşınır mala dair sözleşmenin, kiracının ikametgâhı noterliğinde özel sicile tescil edileceği, taşınmaz mala dair sözleşmenin ise taşınmazın bulunduğu tapu kütüğünün beyanlar hanesine, gemilere dair sözleşmelerin ise gemi siciline şerh edileceğinin öngörülmesini müteakip, 2. fıkrasında tescil veya şerhten sonra, üçüncü kişilerin finansal kiralama konusu mal üzerindeki aynî hak iktisaplarının kiralayana (finansal kiralama şirketine) karşı ileri sürülemeyeceği hükme bağlanmıştır. Söz konusu hüküm dikkate alındığında, gemi alacaklısı hakkı bakımından karşımıza iki mesele çıkmaktadır. Birincisi, finansal kiralama konusu gemi

---

"*Finansal kiralama sözleşmesi, kiralayanın, kiracının talebi ve seçimi üzerine üçüncü bir kişiden veya bizzat kiracıdan satın aldığı veya başka suretle temin ettiği veya daha önce mülkiyetine geçirmiş bulunduğu bir malın zilyetliğini, her türlü faydayı sağlamak üzere kira bedeli karşılığında, kiracıya bırakmasını öngören sözleşmedir*." Tasarı metni için bkz. http://www2.tbmm.gov.tr/d23/1/1-0707.pdf. Bu sözleşme, muhteviyatında iki alt unsuru barındırmakta olup, birincisi "*finansal kiralama konusu malın temin edilmesi*", ikincisi ise "*malın kiracıya bırakılması*" dır. Sözleşmenin tipik özellikleri ise; "*sözleşmenin finansman sağlama amacına yönelik olması*", "*kiralayanın, kiracının ihtiyaç duyduğu malı temin ederek kiracının kullanımına bırakması*" ve " *kiralayanın malın temini bakımından kullandığı fonun geri dönüşünü teminata altına almak amacıyla, malın mülkiyetinin kiralayanda kalması*" dır. İlgili açıklamalar ve finansal kiralama sözleşmeleri hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **Altop, A.:** *Özellikle Taşınır Yatırım Mallarına İlişkin Finansal Kiralama (Leasing) Sözleşmesi*, Ankara 1990 (Finansal Kiralama Sözleşmesi); **Kuntalp, E.:** "*Finansal Kiralama Sözleşme Tipinin Özellikleri ve Bu Özellikler Açısından FKK. m. 25/1'in Değerlendirilmesi (Finansal Kiralama Konusu Malın Teminat İşlevi)*", Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Y. 1, S. 1, s. 253-271; **Sözer, B.:** *Gemi Geminin Mütemmim Cüzü ile Teferruatı ve Bunların Finansal Kiralama Sözleşmesi ile Temini Halinde Ortaya Çıkabilecek Sorunlar*, İstanbul 2010, s. 73. vd.

610 **Arkan,** s. 438.

üzerinde gemi alacaklısı hakkının doğduğu kabul edilecek olur ise, sicile verilecek şerhin gemi alacaklısı hakkı bakımından etkisinin ne olacağı; ikinci ise, gemi alacaklısı hakkının bahşettiği sınırlı bir aynî hak olan kanunî rehin hakkının, kiralayana karşı ileri sürülüp sürülemeyeceği meselesidir.

Yukarıda ifade edildiği üzere, Finansal Kiralama Kanununun 8. maddesinin 1. fıkrası uyarınca gemilere dair finansal kiralama sözleşmelerinin gemi siciline şerh edilmesi gerekmektedir. Bu durum şüphesiz, gemi siciline kayıtlı gemiler bakımından söz konusudur. Gemi siciline kayıtlı olmayan gemiler bakımından yapılması gerekenin ne olduğu öğretide tartışmalı olup[611], esasen inceleme konusunu ilgilendirmemektedir. Zira çalışma konusu bakımından incelenmesi gereken esas mesele, finansal kiralama hususunda sicile verilecek şerhin, gemi alacaklısı hakkının doğumunu etkileyip etkilemeyeceğidir. Belirtmek gerekir ki, Finansal Kiralama Kanunu uyarınca sicile verilecek şerhin amacı, sözleşmeye aleniyet kazandırmak suretiyle, üçüncü kişilerin iyiniyetini bertaraf etmektir[612]. Bu amacın, gemi alacaklıları bakımından geçerli olacağı sonucuna varmak güçtür. Zira gemi alacaklısı hakkı, çalışmanın birinci bölümünde de ifade edildiği üzere, Türk Ticaret Kanununda sayılan gemi alacaklarından birinin meydana gelmesi sonucunda teslim yahut tescile gerek kalmaksızın kanundan doğan bir haktır. Deniz ticareti hukukunun ihtiyaçları gözetilerek kabul edilen bu hakkın doğması sicile şerh verilmek suretiyle engellenemeyeceği gibi, gemi alacağının şahsî borçlusu olmayan gemi maliki iyiniyetli olsa dahi, hakkın kullanılmasına mani olamaz. Nitekim malik, geminin işletilmesini bir başkasına bırakırken, bunun sonuçlarına katlanmayı daha en başından kabul etmiş olmaktadır[613]. Malikin, gemi alacaklısı hakkını bertaraf edebilmesi, ancak Türk Ticaret Kanununun 946. maddesi uyarınca, geminin işletilmesinin haksız olması ve gemi alacaklısının kötü niyetli bulunması halinde yahut 1246. madde hükmü uyarınca kanunî rehin hakkının iptali prosedürünün işletilmesi ile söz konusu olabilir. Finansal kiralama sözleşmesi ile geminin işletilmesi haksız kullanma teşkil etmeyeceğinden, Türk Ticaret Kanununun 946. maddesi hükmü

---

611 **Altop,** *Finansal Kiralama Sözleşmeleri*, s. 95 vd.; **Altop,** *Gemilere İlişkin Finansal Kiralama Sözleşmeleri*, s. 23 vd.; **Arkan,** s. 436; **Can,** s. 209.

612 **Çetingil,** *Finansal Kiralama Konusu Gemiler Üzerinde Gemi Alacaklısı Hakkı*, s. 15.

613 **Arkan,** s. 440; **Çetingil,** *Finansal Kiralama Konusu Gemiler Üzerinde Gemi Alacaklısı Hakkı*, s. 16.

uyarınca, malik finansal kiralama şirketinin, gemi alacaklısı hakkını bertaraf edebilmesi mümkün görünmemektedir.

Gemi alacaklısı hakkının bahşettiği sınırlı bir aynî hak olan kanunî rehin hakkının, Finansal Kiralama Kanununun 8. maddesinin 2. fıkrası uyarınca kiralayana karşı ileri sürülüp sürülemeyeceği meselesine gelince; söz konusu hüküm ile, kiraladığı mala emin sıfatıyla zilyet olan kiracının, bu mal üzerinde yapabileceği tasarruflar nedeniyle finansal kiralama şirketinin zarara uğramasının önüne geçilmesi amaçlanmıştır[614]. Bu madde hükmünün lafzî yorumuna gidildiğinde, finansal kiralama konusu gemi üzerinde hiçbir aynî hakkın doğmayacağı sonucuna varılacaktır[615]. Bu durumda gemi üzerinde kanunî rehin hakkının doğumu söz konusu olamayacak ve gemi alacaklısı, varsa alacağın doğduğu gayrisafi navlun veya surrogat üzerinden hakkına kavuşabilecektir ki, deniz ticaretinin ihtiyaçları gereği bunun kabulü mümkün değildir[616].

Ayrıca Türk Ticaret Kanunu Tasarısında, navlun ve surrogatın gemi alacaklısı hakkı konusu olmaktan çıkarılmış olması karşısında, durumun gemi alacaklısı aleyhine oldukça haksız bir sonuç yaratacağı kuşkusuzdur. Türk Ticaret Kanunu Tasarısında, donatanın sınırlı aynî sorumluluğu sisteminin terk edilmesi nedeniyle kiracının bütün malvarlığı ile sorumlu olması sonucunda dahi, özellikle yüksek meblağlı gemi alacaklarında, kiracının malvarlığının alacağı karşılayamaması ihtimal dâhilindedir. Bu nedenle, oldukça yüksek ekonomik değeri haiz geminin, sırf finansal kiralama nedeni

---

614 **Can,** s. 209. Başka bir deyişle bu hüküm, finansal kiralama konusu mal üzerindeki hukukî işleme dayanan iyiniyetli hak iktisaplarını önleme amacını taşır. **Çetingil,** *Finansal Kiralama Konusu Gemiler Üzerinde Gemi Alacaklısı Hakkı*, s. 16. Ayrıca Çetingil tarafından aynen ifade edildiği üzere; "*FKK 8 m. f. 2 hükmü sadece taşınır malların finansal kiralamasında bir işleve sahiptir. Taşınmaz mallar ve gemiler bakımından ise, finansal kiralama şirketinin korunması için, böyle bir düzenlemenin herhangi bir anlam ve öneminden bahsedilemez. Zira tapu siciline kayıtlı bir taşınmazın veya gemi siciline kayıtlı bir geminin kiracısı tarafından üçüncü bir şahsa devri veya bunlar üzerinde üçüncü şahıs lehine ayni hak tesisi, hukuken mümkün değildir. Şöyle ki, tapu siciline veya gemi siciline malik olarak finansal kiralama şirketi kayıtlı olduğundan, tapu veya gemi sicilinin amme itimadı fonksiyonu böyle bir durumda söz konusu olamaz.*" (**Çetingil,** *Finansal Kiralama Konusu Gemiler Üzerinde Gemi Alacaklısı Hakkı*, s. 15-16'dan naklen). Benzer gerekçe için bkz. **Sözer,** s. 89.

615 **Can,** s. 210.

616 Navlunun, günümüzde bir takip unsuru olarak hemen hemen hiçbir önemi kalmadığı, zira tarifeli sefer yapan gemilerin kırkambar sözleşmelerinde navlunların hem küçük, hem de borçlularının sayısının fazla ve bunları takip etme imkânının zor olduğu, buna ilâveten navlunun özellikle varma limanında teslim edilmesi halinde, kısa sürede donatanın eline geçmiş olması dolayısıyla hakkın zaten son bulacağı, bu defa da donatanın sınırlı şahsî sorumluluğuna başvurulmak zorunda kalınacağı gibi problemlerin mevcut bulunduğu ifade edilmiştir. **Çetingil,** *Finansal Kiralama Konusu Gemiler Üzerinde Gemi Alacaklısı Hakkı*, s. 17-18.

ile gemi alacaklısı hakkının kapsamı dışında bırakılması, gemi alacaklıları aleyhine haksız bir uygulamaya neden olacaktır[617]. Kaldı ki, gemi alacaklısı hakkı, Finansal Kiralama Kanununun söz konusu hüküm ve gerekçesinde belirtildiği gibi, kiracı tarafından hukukî muameleye dayanılarak gerçekleştirilen herhangi bir aynî hak tasarrufu da değildir[618]. Yukarıda da belirtildiği üzere, Kanunda sayılan hallerin meydana gelmesi halinde, işbu hak kendiliğinden ve kanundan doğmaktadır. Bu nedenle de, gemi alacaklısı hakkını, ilgili hükmün kapsamı dışında tutmak gerekir.

C) GEMİ ALACAKLISI HAKKI NEDENİYLE FİNANSAL KİRALAMA KONUSU GEMİLER ÜZERİNDE TAKİP YAPILIP YAPILAMAYACAĞI MESELESİ

Finansal kiralama konusu gemi üzerinde cebri icra takibi yapılıp yapılamayacağı hususunda Finansal Kiralama Kanununun 19. maddesinin 2. fıkrasında açık bir düzenleme öngörülmüş olup, ilgili hükmü uyarınca "*Kiracı aleyhine icra yoluyla takip yapılması halinde, icra memuru, finansal kiralama konusu malların takibin dışında tutulmasına karar verir. İcra memurunun kararına karşı yedi gün içinde itiraz edilebilir.*" Başka bir deyişle, söz konusu hükümde, finansal kiralama konusu gemi aleyhine takibin gerçekleştirilemeyeceği, kiracı aleyhine cebri icra takibi başlatılması halinde ise finansal kiralama konusu geminin bu takibin dışında tutulması gerektiği öngörülmüştür. Bu hükme uymamanın yaptırımı ise, icra memurunun kararına karşı "*yedi gün*"lük süre içerisinde şikâyet yoluna başvurmaktır[619]. Hükmün dayandığı düşünce ise, kiracının malvarlığına dâhil olmayan bir malın, kiracıya karşı yapılan takiplerde takip dışında tutulması zorunluluğuna ilişkindir[620]. Ancak belirtmek gerekir

---

617 Öğretide hâkim görüş tarafından, gemi alacaklısı hakkı ile özellikle sınırlı aynî sorumluluk sistemi çerçevesinde korunması amaçlanan menfaatler dengesi gerekçesiyle, hakkın finansal kiralama konusu üzerinde doğup, geminin takibe konu teşkil etmesi gerektiği savunulmaktadır. **Arkan,** s. 441; **Çetingil,** *Finansal Kiralama Konusu Gemiler Üzerinde Gemi Alacaklısı Hakkı*, s. 21; **Can,** s. 215. Deniz hukukunda uluslararası sistemde ve Türk Ticaret Kanununda artık sınırlı aynî sorumluluk sisteminin geçerli olmamasının, bu sonucu değiştirmemesi gerekir. Zira her ne kadar gemi alacaklısı hakkı nedeniyle borçlunun bütün malvarlığı ile sorumlu olacağı kabul edilse de, borçlunun malvarlığında önemli bir unsur teşkil eden geminin takip dışında bırakılmasının herhangi bir haklı gerekçesi olamayacağı kanaatindeyiz.

618 **Çetingil,** *Finansal Kiralama Konusu Gemiler Üzerinde Gemi Alacaklısı Hakkı*, s. 16; **Can,** s. 214.

619 Hükmün ifadesinde başvurulacak yol "*itiraz*" olarak ifade edilmiş olsa dahi, İcra ve İflâs Kanunu sistemi göz önüne alındığında yapılacak başvurunun "*şikâyet*" olarak anlaşılması gerektiği hakkında bkz. **Altop,** *Gemilere İlişkin Finansal Kiralama Sözleşmeleri,* s. 40.

620 **Çetingil,** *Finansal Kiralama Konusu Gemiler Üzerinde Gemi Alacaklısı Hakkı*, s. 16. Söz konusu hükmün, Finansal Kiralama Kanununun 8. maddesinin 2. fıkrasının takip hukuku bakımından tamamlayıcısı olduğu kabul edilmektedir. **Can,** s. 213.

ki, gemi alacaklısı hakkının hukukî niteliği nedeniyle, hakkın konusunu teşkil eden geminin takip dışında bırakılması düşünülemez. Şöyle ki; gemi alacaklısı hakkının hukukî niteliği, aynî hak ile teminat altına alınmış bir şahsî haktan ibaret olup, "*borç*" ile "*sorumluluk*" kavramları arasındaki farka dayanmaktadır[621]. Nitekim gemi alacaklısı hakkının şahsî borçlusu kiracı olmakla birlikte, hakkın aynî yükümlüsü, gemi maliki kiralayan, başka bir deyişle finansal kiralama şirketidir. Bu nedenle, hakkın aynî sorumlusu olarak kiralayan, gemisi üzerinde doğan gemi alacaklısı hakkının takibine engel olamayacağı gibi, takibin sonuçlarına katlanmak zorundadır[622].

Konuya ilişkin olarak Yargıtay 11. Hukuk Dairesinin 02.06.1998 tarih ve E. 1998/10440, K. 1998/4127 sayılı kararı öğretide tartışmalara yol açmıştır[623]. İlgili Hukuk Dairesi kararının gerekçe bölümünde; "*1- Davacının sattığı yakıt bedelini tahsil edememesi nedeniyle kanuni rehin hakkını kullanmak istediği OBO Engin gemisi mülkiyetinin davalılardan Vakıf Deniz Finansal Kiralama A.Ş ne ait olduğu ve diğer davalı Ermar Deniz Taşımacılığı A.Ş ne ise, gemi çıplak gemi kirası esası ile ve finansal kiralama yoluyla kiraya verildiği hususu ihtilafsız olup, esasen mahkemece de finansal kiralama sözleşmesi gereğince davalı kiralayan şirket hakkındaki dava reddolunmuştur. 3226 sayılı Finansal Kiralama Kanunu'nun 15 ve 25. maddelerine göre, kiracı borçlarından gemi maliki sorumlu değildir. Ve bunun sonucunda da, kiracının sorumlu olduğu borçlardan dolayı alınacak bir karar da kiralayana ait gemi hakkında infaz ve icrası mümkün değildir. Şu halde, kiracının borçlarından dolayı gemi üzerinde rehin hakkı tanınamaz. Aksi takdirde kiracının borçlarından dolayı, gemi üzerinde rehin hakkı tanındığı zaman, gerektiğinde geminin satışı dahi mümkün hale gelecektir ki, yukarıda anılan yasa maddeleri karşısında bu mümkün değildir. Bu itibarla her ne kadar Finansal Kiralama Şirketi Vakıf Deniz Finansal Kiralama A.Ş hakkındaki dava reddolunmuş ise de, diğer davalı hakkında davanın kabulüne ilişkin verilen karar bu davalıyı doğrudan ilgilendirdiğinden kararı temyiz etmekte hukuki menfaati olduğu gibi, diğer davalı temyiz itirazları ise, bu yönde yerinde görülmüş ve kararın öncelikle bu nedenlerle davalılar yararına bozulmasına karar vermek gerekmiştir.*

---

621 Bkz. yuk. s. 18-19.

622 **Çetingil,** *Finansal Kiralama Konusu Gemiler Üzerinde Gemi Alacaklısı Hakkı*, s. 17.

623 İlgili tartışma ve değerlendirmeler hakkında bkz. **Çetingil,** *Finansal Kiralama Konusu Gemiler Üzerinde Gemi Alacaklısı Hakkı*, s. 18 vd.; **Can,** s. 210 vd.

2- Yukarıda açıklanan bozma şekil ve sebebine göre davalı Ermar A.Ş vekilinin sair temyiz itirazlarının şimdilik incelenmesine gerek görülmemiştir." ifadesine yer verilmiştir.

İlgili Yargıtay kararı incelendiğinde, kiracının borcundan gemi maliki finansal kiralama şirketinin sorumlu olmayacağının Finansal Kiralama Kanununun 15. ve 25. maddelerine dayandırıldığı görülmektedir. Ancak bu hükümlerden böyle bir sonuca varılamayacağı da ortadadır[624]. Zira Kanunun 15. maddesi hükmü, alt kiralama yasağını[625]; 25. madde hükmü ise, sözleşmenin feshi halinde kiracının malı iade yükümlülüğünü düzenler[626]. Hâlbuki gemi alacaklısı hakkının doğumu yahut takibinin, gerek alt kiralama yasağı, gerekse de sözleşmenin feshi sonucu iade yükümlülüğü ile herhangi bir ilgisi bulunmamaktadır. Finansal kiralama konusu gemiler üzerinde gemi alacaklısı hakkının doğmadığının kabulü, yukarıda da ifade edildiği üzere, hem deniz ticaretinin ihtiyaçlarına, hem de bu hakkın kabul ediliş nedenlerinden özellikle hazinenin menfaati ve sosyal düşüncelere aykırı düşecektir[627]. Belirtmek gerekir ki, Yargıtay 11. Hukuk Dairesi, aynı olaya ilişkin karar düzeltme talebinin incelenmesi

---

624 **Çetingil,** *Finansal Kiralama Konusu Gemiler Üzerinde Gemi Alacaklısı Hakkı*, s. 21.

625 İlgili madde hükmü uyarınca,
"*Kiracı, finansal kiralama konusu maldaki zilyedliğini bir başkasına devredemez.*
Ancak, tüketicilerin konut edinmesine veya yatırımlara finansman sağlayan finansal kiralama işlemlerinde kiracı, kiracılık sıfatını ve/veya sözleşmeden doğan hak ve/veya yükümlülüklerini, kiralayandan yazılı izin alınması kaydıyla devredebilir. İş bu devir nedeniyle finansal kiralama sözleşmesinde yapılan kiracı değişikliği, bu Kanunun 8 inci maddesi çerçevesinde tescil edilir veya şerh olunur.
Konut finansmanı kapsamında yapılan finansal kiralama işlemlerinde kiracı, kiralayana bilgi vermek, diğer finansal kiralama işlemlerinde ise sözleşmede hüküm bulunmak kaydıyla finansal kiralama konusu malın zilyetliğini bir başkasına devredebilir."

626 Söz konusu madde aynen şu düzenlemeyi içermektedir;
"*Sözleşmenin kiralayan tarafından feshi halinde kiracı malı iade ile birlikte vadesi gelmemiş finansal kiralama bedellerini ödemek yükümlülüğü altında olduğu gibi kiralayanın bunu aşan zararından da sorumludur.*
Sözleşme kiracı tarafından feshedilirse kiracı malı geri vermekle beraber uğradığı zararın tazminini kiralayandan talep edebilir." Sözleşmenin feshi halinde, kiracının malı kiralayana devretme yükümlülüğü, diğer gemi kiralarında da geçerli olup, gemi alacaklısı hakkının takibine engel teşkil etmez. **Çetingil,** *Finansal Kiralama Konusu Gemiler Üzerinde Gemi Alacaklısı Hakkı*, s. 21.

627 Öğretide hâkim görüş tarafından, gemi alacaklısı hakkı ile özellikle sınırlı aynî sorumluluk sistemi çerçevesinde korunması amaçlanan menfaatler dengesi gerekçesiyle hakkın finansal kiralama konusu üzerinde doğup, geminin takibe konu teşkil etmesi gerektiği savunulmaktadır. **Çetingil,** *Finansal Kiralama Konusu Gemiler Üzerinde Gemi Alacaklısı Hakkı*, s. 17-18, 22; **Can,** s. 215

sonucunda vardığı kararında, isabetli olarak, öğretinin haklı görüşlerini dikkate almış ve bir önceki kararından dönmüştür[628].

---

[628] Yargıtay 11. HD'nin 04.06.1999 tarih ve E. 1998/8202, K. 1999/4832 sayılı kararının gerekçe bölümü önemine binaen aşağıya aynen aktarılmıştır;

"*1- Dava kanuni rehin hakkı tanınması ve alacak istemine ilişkin bulunmaktadır. Dairemizce, finansal kiralama konusu gemi üzerinde kiracının borcu dolayısıyla kanuni rehin hakkı tanınamayacağı gerekçesiyle yapılan bozmaya karşı vaki karar düzeltme incelemesinin başında ihtilafın çözümüne esas olacak hukuki müesseselerin ve yasal düzenlemelerin genel olarak birbirini doğrulayan ilmi içtihatlar ışığı altında yeniden incelenmesine gerek görülmüştür (Bkz. Prof. Dr. Sabih Arkan, Prof. Dr. Haluk Tandoğan Hatırasına Armağan Ank. 1990 Gemilerle İlgili Finansal Kiralamadan Doğan Bazı Sorunlar, makale. s. 435 vd. Prof. Dr. Turgut Kalpsüz Gemi Rehni, İkinci Baskı, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları Ank. 1990 s. 10 vd. Prof. Dr. Rayegan Kender, Prof. Dr. Ergon Çetingil Deniz Ticaret Hukuku Temel Bilgiler Kitabı s. 174 vd.)*

Deniz ticaretinin kendine has özellikleri sebebiyle konuyu düzenleyen kanunlarda donatanın sorumluluğu kısıtlanmış, alacaklılara karşı mesuliyeti "deniz serveti" gemi ve navlun ile sınırlı tutulmuş, buna karşılık da TTK.nun 1235. maddesinde on bent halinde belirlenen alacakların doğumu halinde de alacaklılara alacaklarını donatanın deniz servetinden öncelikle takip etme yetkisi tanıyan kanuni rehin hakkı verilmiştir (TTK. 1236).

TTK.nun 1235. maddesinde belirlenen alacaklara tanınan hakka "gemi alacağı hakkı" bu hakkın sağladığı rehin hakkına da kanuni rehin hakkı denilmektedir. Gemi alacaklısı hakkını doğuran olay meydana geldiğinde kanuni rehin hakkı yasadan dolayı kendiliğinden doğar ve TTK.nun 1257. maddesi gereğince bütün alacaklara takaddüm eder. Rehin hakkı veren alacakların ortak özelliği geminin işletilmesinden doğmuş olması ve zilyedine bakılmaksızın gemi ve navluna takip etmesidir (TTK. 1236/2). TTK.nun 946/2. maddesine göre, "malik geminin işletilmesinden dolayı gemi alacaklısı sıfatıyla talepte bulunan kişiyi hakkını işlemekten men edemez. Gemi alacaklısı hakkı hukuki niteliği itibariyle borç-sorumluluk ayrımına dayanan bir haktır. Bu hakkın borçlusu gemi donatanıdır. Gemi maliki ise, alacak dolayısıyla şahsen sorumlu olmayıp, gemisi ile ayni mesuliyet taşır.

10.6.1985 tarihli 3226 sayılı Finansal Kiralama Kanunu'nun (FKK) 8. maddesinin ilk fıkrasında finansal kiralama sözleşmesinin noterlikçe yapılacağı, sözleşme gemiye ait ise siciline şerh verileceği, ikinci fıkrasında ise, tescil ve şerhten sonra üçüncü kişilerin finansal kiralama konusu mal üzerindeki ayni hak iktisaplarının kiralayana karşı ileri sürülemeyeceği hükme bağlanmıştır. Yasa'nın 19/1. maddesinde kiracının iflâsı halinde iflâs memurunun finansal kiralama konusu malların tefrikine karar vermesi, 19/11. maddesinde de kiracı aleyhinde icra takibi yapıldığında bunları takip dışı tutması gerektiği düzenlenmiştir. Yasa'nın gerekçesinde şerh ve tescil ile iyiniyetli kişilerin finansal kiracıdan ayni hak iktisap edememelerinin amaçlandığı belirtilmiştir.

Somut olayda çözümü gereken husus, FKK.nun 8 ve 19. maddeleri karşısında gemi alacaklısına finansal kiralama konusu gemi üzerinde rehin hakkı tanınıp tanınmayacağı ve rehin hakkının tanınması için açılan davada finansal kiralayana husumet yöneltilip yöneltilemeyeceğinden ibarettir.

Gemi alacaklısı hakkı ve bunun sağladığı kanuni rehin hakkının borçlusu donatandır. Finansal kiralamada kiracı donatan olduğundan (TTK.nun 1242. maddesi) dava donatan-kiracıya veya kaptana karşı açılmak gerekir. Gemi maliki olan finansal mal kiralayanı ise alacak hakkının borçlusu olmayıp, alacaktan gemisi ile yani aynen mesul olduğundan rehin hakkının tanınması davasında davalı sıfatı yoktur. Yerel mahkemenin husumete ilişkin bu yoldaki kararı yasaya uyarlıdır. FKK.nun kanuni rehin hakkının doğum ve uygulanmasına engel teşkil edip etmeyeceği hususuna gelince; FKK.nun 8/2. maddesi yukarıda izah edildiği ve yasa gerekçesinde de belirtildiği gibi finansal kiralama konusu malın (Gemi) iyiniyetli üçüncü kişilerin malik olmayan (finansal kiracı)dan ayni hak iktisap etmelerini engellemek için vazedilmiştir. Bu iktisap, tescilden sonra yapılan sözleşmeden kaynaklanan bir edinimdir. Gemi alacağı ve kanuni rehin hakkı ise TTK.nun 1235. maddesinde yazılı olayların vukuu ile yasa sebebiyle kendiliğinden doğar. Kanuni rehin hakkı kullanımı gemiye yönelik bir haktır. Bu hak geminin sicilde kayıtlı olup olmamasına, zilyet veya sahibinin kim olduğuna bakılmaksızın vücut bulur ve uygulanabilir. Deniz ticaretinin özelliklerinden kaynaklanan, kendine özgü bir imtiyaz ifade eden, doğrudan mülkiyet iddiası içermeyen kanuni

Sonuçta, yürürlükteki mevzuat açısından, finansal kiralama konusu gemiler üzerinde dahi, gemi alacaklısı hakkının doğabileceğini ve geminin bu haktan dolayı takibe konu teşkil edebileceğini kabul etmek gerekir. Buna ilâveten, aynı gerekçe ile, finansal kiralama konusu geminin ihtiyaten haczine karar verilmesinde ve Finansal Kiralama Kanununun 8. maddesinin 1. fıkrası hükmüne rağmen iflâs yolu ile gemi alacağının takip edilmesinde bir engel bulunmadığını da ifade etmek mümkündür[629].

Ayrıca belirtmek gerekir ki, Türk Ticaret Kanunu Tasarısının 1369. maddesinin 1. fıkrasının (b) bendi uyarınca, deniz alacağı doğduğunda geminin kiracısı olan kişinin, ihtiyati haczin uygulandığı sırada da bu borçtan sorumlu olup, geminin maliki olması halinde geminin ihtiyaten haczedilebileceği hükmüne yer verilmiştir. İşbu hüküm hususunda finansal kiralama sözleşmeleri açısından bir değerlendirmede bulunmak gerekirse; finansal kiralama sonucunda kural olarak geminin mülkiyeti finansal kiralama şirketinde kaldığından, ihtiyatî haciz esnasında kiracının gemiye malik bulunması ihtimali oldukça düşüktür. Bu nedenle, ilk bakışta yalnızca bu hüküm dikkate alındığında, Tasarı açısından genel olarak finansal kiralama konusu gemi üzerine

---

rehin hakkının doğum ve kullanımının, FKK.nun 8/11. maddesinde yazılı ve ancak finansal kiralanandaki üçüncü kişilerin edinimini yasaklayan kuralla ortadan kaldırılması düşünülemez. Esasen TTK.daki kanuni rehin hakkı ile FKK.nunda yasaklanan 3. kişilerin mülkiyet iktisabı mahiyet itibariyle birbirinden farklı ve yekdiğeri ile çatışmayan kavramları ifade etmektedir. Bu belirleme finansal kiralama konusu geminin işletilmesi gemi malikine karşı haksız olmayıp, finansal kiralama sözleşmesine dayandığından, TTK.nun 946. maddesinde yazılı kurala da uyarlık arzetmektedir.

Gemi alacaklısı ve kanuni rehin hakkının izah edilen mahiyeti ve doğumunun engellenemeyeceği kuralı icabı, bu hakların kullanılması FKK.nun 19/1. maddesi öne sürülerek engellenemez. FKK.nun 19. maddesinde yazılı kiralama konusu malların iflâsta tefriki ve icra takibinde takip dışı tutulması kuralları ile, kanundan doğan ve özel bir imtiyaz teşkil eden kanuni rehin hakkını birbirinden ayrı düşünmek ve kanuni rehin hakkını 8. maddede olduğu gibi, bu maddesinde dışında mütalaa etmek gerekir. Geminin finansal kiralamaya konu edildiği hallerde deniz hukukuna özgü bu özel amaçların gözardı edilerek, gemi malikinin korunmasının bir gereği ve dayanağı olamaz. Kanuni rehin hakkı geminin işletilmesinden doğup finansal kiralayanda gemi işletilmesini menfaat karşılığı kiralayıp devrettiğine göre, gemi üzerinde gemi alacağı ve kanuni rehin hakkı doğumu riskini de göze almış demektir. Gemi, donatan-borçlunun malvarlığına dahil olsun veya olmasın, malik veya zilyedi kim olursa olsun, rehin hakkının alacağın takip konusunu kanunen gemi teşkil ettiğinden onun iflâs masasından tefriki ve icrada takip dışı tutulması mümkün olamaz. Aksi görüşü içeren daire bozmasındaki gerekçe yukarıdaki açıklamalar karşısında isabetli görülmemiştir.

Yukarıdan beri izah edilen nedenlerle, davacı vekilinin karar düzeltme isteminin kabulüyle, 2.6.1998 tarihli bozma kararımızın kaldırılmasına, husumete ve kanuni rehin hakkının kabulüne, alacak isteminin reddine ilişkin hükmün onanmasına karar vermek gerekmiştir.

2- Davalı E. A.Ş.nin temyizine gelince; dosyada mevcut delil durumuna, delillerin değerlendirilmesinde ve yasanın uygulanmasında bir usulsüzlük bulunmamasına göre, E. A.Ş. vekilinin de yerinde olmayan temyiz itirazlarının reddi ile hükmün onanması gerekmiştir." (http://www.kazanci.com). Yargıtay 11. HD'nin daha sonraki tarihli kararlarında da aynı görüşün benimsendiği görülmektedir. Bkz. Yargıtay 11. HD'nin 02.05.2000 tarih ve E. 423, K. 3790 sayılı kararı (**Deynekli/Kısa,** s. 775).

629 **Arkan,** s. 439, 441.

ihtiyatî haciz konulamayacağı sonucuna varılabilecektir. Hâlbuki hükmün devamı incelendiğinde görülecektir ki, hükmün (e) bendinde, deniz alacağının 1320. madde uyarınca gemi alacaklısı hakkı vermesi halinde de geminin ihtiyatî haczinin mümkün olabileceği açıkça öngörülmüştür. Sonuç itibariyle, finansal kiralama konusu gemiler üzerinde doğan gemi alacaklarının takibinde ihtiyatî haciz yoluna müracaat edilmesinde, Tasarı açısından da herhangi bir engel bulunmamaktadır.

D) MALİKİ OLDUĞU GEMİ ÜZERİNDE GEMİ ALACAKLISI HAKKININ DOĞMASI YAHUT DOĞMASI İHTİMALİ BULUNMASI HALİNDE FİNANSAL KİRALAMA ŞİRKETİNİN BAŞVURABİLECEĞİ YOLLAR

Maliki olduğu gemisinin kiracı tarafından işletilmesi sonucunda gemi alacaklarının doğması ihtimalinin her zaman mevcut olduğunu göz önüne alması gereken finansal kiralama şirketlerince uygulamada, finansal kiralama sözleşmelerinde Finansal Kiralama Kanununun 17. maddesinin 2. fıkrası uyarınca kendisinin yaptıracağı ancak primlerinin kiracı tarafından ödeneceği malî sorumluluk sigortaları ile P&I Kulüp sigortalarına ilişkin klozlara yer verdiği görülmektedir[630]. Belirtmek gerekir ki, sorumluluk sigortaları ve P&I Kulüp sigortaları çalışma kapsamı dışında olduğundan, yalnızca ilgili husus bakımından açıklamalara yer vermekle yetinilmiştir. Bu kapsamda, finansal kiralama sözleşmelerinde yer alan bu kloz uyarınca, gemi üzerinde gemi alacaklısı hakkının doğması halinde sigorta sözleşmesi ile kapsam altına alınan teminatın, gemilerin cebri takibi bakımından önemli bir tedbir niteliğinde olduğu kabul edilmektedir[631].

Bunun dışında, finansal kiralama sözleşmesinde, finansal kiralama şirketinin herhangi bir şekilde sorumlu olması halinde kiracıya rücu edebileceği hükmüne de yer verilebilir[632]. Ancak belirtmek gerekir ki, böyle bir kloz sözleşme içerisinde yer almasa dahi, öncelikle Türk Ticaret Kanununun 915 ve Borçlar Kanununun 109. maddesinin 2.

---

630 **Altop,** *Gemilere İlişkin Finansal Kiralama Sözleşmeleri,* s. 37; **Çetingil,** *Finansal Kiralama Konusu Gemiler Üzerinde Gemi Alacaklısı Hakkı*, s. 14.

631 Ancak bu klozların kapsamına hangi rizikoların dâhil edildiği önem taşımaktadır. Bu bakımdan Türk Ticaret Kanununun 1379. maddesinin 7. bendi uyarınca çatmadan doğan gemi alacaklarının sigorta kapsamına dâhil olacağı ifade edilmektedir. **Çetingil,** *Finansal Kiralama Konusu Gemiler Üzerinde Gemi Alacaklısı Hakkı*, s. 14. Ancak kurtarma ve yardım ücretinin kulüp sigortası kapsamında olmadığı, bu nedenle finansal kiralama şirketlerinin tekne sigortalarının da tam olması gerektiği ifade edilmiştir. Bkz. Ahmet Çalık'ın; Çetingil'in "*Finansal Kiralama Konusu Gemiler Üzerinde Gemi Alacaklısı Hakkının Doğması ile İlgili Olarak Uygulamada Ortaya Çıkan Bazı Sorunlar"* adlı tebliği üzerine *"Tartışmalar*" bölümü, s. 33'de yer alan konuşması.

632 **Çetingil,** *Finansal Kiralama Konusu Gemiler Üzerinde Gemi Alacaklısı Hakkı*, s. 15.

fıkrası uyarınca, kiracının gemi alacağı nedeniyle gemisi üzerinde takip gerçekleştirilen yahut alacağı ödemek suretiyle gemisinin satılması rizikosunu bertaraf eden kiralayanın, borçlu kiracıya karşı rücu hakkı mevcuttur.

Buna ilâveten, gemisi üzerinde doğan gemi alacaklısı hakkı nedeniyle zarara uğrayan finansal kiralama şirketi, bundan doğan zararının tazminini, Finansal Kiralama Kanununun 14. ve 25. maddeleri hükümleri çerçevesinde kiracıdan talep edebilecektir[633].

E) MESELEYE İLİŞKİN ÖNERİLER

Öğretide hâkim görüş[634], gerek Finansal Kiralama Kanununun 8. maddesi, gerekse 19. maddesi hükmü düzenlenirken, gemi alacaklısı hakkına ilişkin istisnai düzenlemelerin kanun koyucu tarafından dikkate alınmadığına ilişkindir. Gerçekten de kanun koyucu, deniz ticaretinin ihtiyaçları ve nitelikleri gereği kabul edilen gemi alacaklısı hakkına ilişkin önemli ve istisnai düzenlemeleri dikkate alsa idi, en azından ilgili hükümde, gemi alacaklısına ilişkin hükümleri saklı tutabilir, yahut hakkın mahiyetine aykırı düşmeyecek ve hakkın getirdiği güvenceyi temin edecek düzenlemeler öngörebilirdi. Finansal Kiralama Kanununun, kiralayanın mülkiyet hakkını koruma amacı elbette ki himaye görmelidir. Ancak, bu himayenin, kanundan doğan ve imtiyazlı bir rehin hakkı bahşeden gemi alacaklısı hakkı sahiplerinin haklarına halel getirmeyip, hakkaniyete aykırı bir durum da yaratmaması gerekir. Kaldı ki, gemi alacaklısı hakkının, bu gemiler üzerinde de varlığının korunması, finansal kiralama şirketlerinin lehine bir durum da yaratacaktır. Nitekim, bu hakkın finansal kiralama konusu gemiler üzerinde doğmayacağını ve geminin bu nedenle takip edilemeyeceğini kabul etmek demek, geminin özellikle kredi, yakıt, kumanya, kurtarma hizmeti vs. temininde zorluklarla karşılaşması ve geminin işletilmesinin neredeyse imkansız hale gelmesi demektir[635]. Bu durum ise müteşebbislerin, deniz ticaretinde finansal

---

633 **Can,** s. 214. Kanunun 14. maddesi hükmü uyarınca; malın sözleşme süresi içinde hasar ve zıyaı sorumluluğu kiracıya ait olup, bu sorumluluk ödenen sigorta miktarının karşılanmayan kısmı ile sınırlıdır. Ancak bu farkı kiracı, finansal kiralama bedelleri ile ödemek zorundadır.

634 **Altop,** *Gemilere İlişkin Finansal Kiralama Sözleşmeleri,* s. 43; **Çetingil,** *Finansal Kiralama Konusu Gemiler Üzerinde Gemi Alacaklısı Hakkı*, s. 17; **Can,** s. 215.

635 **Altop,** *Gemilere İlişkin Finansal Kiralama Sözleşmeleri,* s. 43; **Çetingil,** *Finansal Kiralama Konusu Gemiler Üzerinde Gemi Alacaklısı Hakkı*, s. 22. Bu durumun rekabet şartlarını da olumsuz etkileyeceğini kabul etmek gerekir. **Çetingil,** *Finansal Kiralama Konusu Gemiler Üzerinde Gemi Alacaklısı Hakkı*, s. 18. Buna ilâveten, Yalçın Kavak tarafından da ifade edildiği üzere, "*...gemi*

kiralamaya sıcak bakmamalarına neden olacağı gibi, finansal kiralama şirketlerinin iş kapasitelerinin daralması sonucunda müessesenin gerilemesi kaçınılmaz olacaktır.

TBMM Adalet Komisyonunda görüşülmekte olan 1/707 sayılı Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketleri Kanunu Tasarısında ise, öğretide konuya ilişkin getirilen tüm eleştirilere rağmen, gemi alacaklısı haklarının istisnai durumu gözetilmeksizin ilgili hükümlerde değişiklik yapılmadığı görülmektedir[636].

İzah etmiş olduğumuz bütün bu gerekçeler dikkate alındığında önerimiz, Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketleri Kanunu Tasarısında, gemi alacaklısı hakkı istisna tutulmak suretiyle ilgili düzenlemelerin yapılması ve meselenin açıklığa kavuşturulmasıdır. Bu bakımdan, söz konusu Tasarının 28. maddesi hükmüne örneğin; "*İşbu hüküm finansal kiralama yolu ile işletilen gemiler üzerinde doğan gemi alacaklarının takibinde uygulanmaz.*" yahut "*Türk Ticaret Kanununun gemi alacaklısı hakkına ilişkin hükümleri saklıdır*" gibi hükümlerin ilâve edilmesi düşünülebilir.

Türk Ticaret Kanunu Tasarısı bakımından ise, Tasarının 1369. maddesinin 1. fıkrasının (b) bendi gereğince kiracının kural olarak finansal kiralama konusu geminin maliki olamayacağı dikkate alındığında, gemi alacaklılarını "*ihtiyatî haciz*" gibi takip açısından önemli bir teminattan yolsun bırakmak, haklı görülemez. Tasarı kanunlaşıp yürürlüğe girmeden önce, ilgili hükme "*finansal kiralama konusu gemilerin saklı tutulduğuna, istisna tutulduğuna ilişkin*" ilâve bir hüküm getirilmesi, hakkın mahiyeti itibariyle yerinde olacaktır.

---

alacaklısı hakkını bilhassa kiralama yönünden bertaraf ettiğiniz takdirde, deniz hukuku çok önemli bir müessesesini kaybetmiş olacaktır." (Çetingil'in "*Finansal Kiralama Konusu Gemiler Üzerinde Gemi Alacaklısı Hakkının Doğması ile İlgili Olarak Uygulamada Ortaya Çıkan Bazı Sorunlar"* adlı tebliği üzerine *"Tartışmalar*" bölümü, s. 30'dan naklen).

636 Nitekim mevcut Kanunun 8. maddesinin 2. fıkrasına tekabül eden Tasarının 22. maddesinin 5. fıkrası ve Kanunun 19. maddesinin 2. fıkrasına tekabül eden Tasarının 28. maddesinin 2. fıkrasında, aynı hükümlerin benimsenmiş olduğu görülmektedir.

SONUÇ

1) Deniz ticaretinin nitelikleri ve ihtiyaçları gereğince ve deniz ticaretinin devamlılığını sağlamak amacıyla ortaya çıkan "*gemi alacaklısı hakkı*", Türk Ticaret Kanununun 1235. maddesinde sayılan gemi alacaklardan birinin doğması halinde, alacaklısına, hiçbir işleme, mahkeme kararına yahut tescile gerek kalmaksızın, kendiliğinden ve kanundan doğan bir kanunî rehin hakkı bahşeder. Ayrıca bu hak, deniz servetinin her üçüncü kişi zilyedine karşı ileri sürülebilen ve sahibine, alacağını diğer bütün adî ve rehinli alacaklılardan öncelikli olarak temin edebilme imkânını veren imtiyazlı bir haktır. Ancak belirtmek gerekir ki, özellikle uluslararası anlaşmalarda ve bu bakımdan 06.05.1993 tarihli "*Gemiler Üzerinde İmtiyazlar ve İpotekler Hakkında Milletlerarası Sözleşme*" (*International Convention on Maritime Liens and Mortgages*)'yi esas alan Türk Ticaret Kanunu Tasarısında, donatanın sınırlı aynî sorumluluğu sistemi terk edilmiş ve gemi alacaklarına bazı imtiyazlar tanınması için neden kalmadığı görüşünden hareket edilerek, gemi alacaklısı hakkı bahşeden alacakların azaltılması yoluna gidilmiştir.

Gemi alacağının hukukî niteliğine ilişkin olarak öğretide muhtelif görüşler ileri sürülmüş olsa da, bu hakkın yalnızca kanunî rehin hakkından ibaret olmadığını, aksine kanunî rehin hakkı ile teminat altına alınmış şahsî bir hak olduğunu belirtmek mümkündür. Zira "borçlu olma" ile "sorumlu olma" kavramları birbirinden farklı kavramlar olup; deniz serveti üçüncü şahıslara temlik edilse dahi, ilk donatan borçlu olarak kalmaya devam etmekte, fakat aynî sorumluluk deniz serveti ile birlikte intikal etmektedir. Başka bir deyişle, deniz servetinin el değiştirmesi sonucunda "borç" değil, yalnızca "sorumluluk" bu serveti temlik alan üçüncü kişiye geçmektedir.

Gemi alacaklısı hakkının bahşettiği hukukî himayeler, esasen hakkın tanımında mevcut olmakla birlikte, deniz icra hukukunda önem teşkil eden hususlar: (i) deniz icra hukukunda İcra ve İflâs Kanununun 45. maddesinin 1. fıkrasına getirilen istisna ile iflâs yolu ile takipte bulunma hakkı ile, (ii) deniz icra hukukunda İcra ve İflâs Kanununun 257. maddesine getirilen istisna ile gemi üzerinde ihtiyatî haciz talep edebilme hakkıdır. Gerçekten de rehinli alacaklıların başvurabilecekleri yegâne takip yolu rehnin paraya çevrilmesi yolu ile takip olsa dahi, gemi alacaklıları bakımından getirilen özel düzenleme karşısında bu kişiler iflâs yolu ile takip imkânını haizdirler. Buna ilâveten,

rehinli alacaklıların kural olarak ihtiyatî haciz talep edememelerine de gemi alacakları bakımından bir istisna getirilmiş olup, İcra ve İflâs Kanununun 257. maddesine eklenen 4. fıkra hükmü uyarınca gemi alacaklısı hakkı sahipleri, donatanın sınırlı aynî mesuliyetinin söz konusu olduğu hallerde, sorumluluğun konusunu oluşturan mal ve haklar üzerinde ihtiyatî haciz koydurabilirler. Donatanın sınırlı aynî sorumluluğu sistemine yer vermeyen Türk Ticaret Kanunu Tasarısında ise gemi üzerinde ihtiyatî haciz koydurabilme imkânı yalnızca deniz alacaklılarına tanınmıştır.

2) Gemi alacaklısı hakkı, geminin Türkiye içinde cebri icra yolu ile satışı, gemi alacaklısı hakkının iptali, hakkın konusunu teşkil eden deniz servetinin zıyaı, hakkın doğumuna neden olan gemi alacağının sona ermesi, geminin zaptı yahut müsaderesi sonucunda sona erer.

Gemi alacaklısı hakkının, geminin cebrî icra yolu ile satışı ile sona ermesi, yürürlükteki Türk Ticaret Kanunu açısından, yalnızca Türkiye içerisinde gerçekleştirilen cebrî satışlar bakımından geçerli olup, yurtdışında yapılacak satışların gemi alacaklısı hakkı üzerindeki etkisi, kanunî rehin hakkının sukutunun devletlerin hâkimiyet hakları ile ilgili birer icra işlemi olması nedeniyle, satışın gerçekleştiği ülkenin hukuka tabidir.

Türk Ticaret Kanunu Tasarısında ise, uygulamada özellikle yabancı gemilerin yurtdışında cebri icra yolu ile satışının sonuçları bakımından ortaya çıkan karışıklık giderilmiş ve geminin cebrî icra yoluyla satışı ve mülkiyetin intikali de dâhil olmak üzere bu satışın sonuçları, geminin bu işlem ve tasarrufların yapıldığı sırada bulunduğu ülkenin hukukuna tâbi olacağı açıkça hükme bağlanmıştır.

3) Gemi alacaklısı hakkının cebri icra yolu ile takibinde kural olarak başvurulacak yol, hakkın bahşettiği kanunî rehin hakkı nedeniyle, İcra ve İflâs Kanununun 45. maddesinin 1. fıkrası hükmü uyarınca rehnin paraya çevrilmesi yolu ile takiptir. Buna karşın gemi alacaklısı, rehnin paraya çevrilmesi yolu ile takip yerine, haciz yolu ile yahut alacağın kambiyo senedine bağlı olması halinde, kambiyo senetlerine mahsus özel takip yolunu tercih ederse, yürürlükteki düzenleme dikkate alındığında bu durum onun rehin hakkından feragat ettiği anlamına gelmeyecek, ancak önce rehne başvurma kuralı karşısında borçlu tarafından şikâyet yoluna başvurulması halinde takibin iptali gündeme

gelebilecektir. Bu tehlikeyi dikkate alan kanun koyucu, Türk Ticaret Kanunu Tasarının 1379. maddesinde, böyle bir tercihte bulunmanın, kanunî rehin hakkından feragat anlamını taşıyacağını açıkça hükme bağlamıştır.

Buna ilâveten yukarıda da açıklandığı üzere, gemi alacaklıları, Türk Ticaret Kanununun 1242. maddesinin 2. fıkrasının 1. bendi ile getirilen istisna sonucunda, iflâs yolu ile takipte bulunma hakkını haizdirler.

Takibin hukukî niteliğinin tespiti hususunda ise, yürürlükteki mevzuat açısından İcra ve İflâs Kanununun 23. maddesinin 4. fıkrası hükmüne müracaat edilmelidir. Nitekim söz konusu hükümde, İcra ve İflâs Kanununun tatbikinde Türk gemi siciline kayıtlı gemilerin "*taşınmaz*" , Türk gemi siciline kayıtlı olmayan gemilerin ise "*taşınır*" sayılacağı açıkça ifade edilmiştir.

İcra ve İflâs Kanununun 23. maddesi hükmünün gemilerin takibi bakımından uygun olmadığını dikkate alan kanun koyucu, Türk Ticaret Kanunu Tasarısının 1380. maddesi ile, gemi alacaklılarının başvuracakları takip yolunu, Türk ve yabancı bütün gemilere uygulanmak üzere "*taşınır rehninin paraya çevrilmesi yolu ile takip*" olarak açıkça tespit etmiştir. Ancak kanun koyucu, gemi alacaklısı hakkının paraya çevrilmesi hususunda bu kuraldan ayrılmış ve satış aşamasına ilişkin olarak Tasarının 1383. maddesi ile geminin bir sicile kayıtlı olup olmamasına göre bir ayrımda bulunmuştur. Buna göre bir sicile kayıtlı olan Türk ve yabancı gemiler, İcra ve İflâs Kanununun taşınmazların satışına ilişkin hükümlerine göre, bir sicile kayıtlı olmayan Türk ve yabancı bayraklı gemiler ise yine İcra ve İflâs Kanununun taşınırların satışına ilişkin hükümleri uyarınca paraya çevrilirler.

4) Gemi alacaklısı hakkı sahibi, yürürlükteki mevzuat açısından, rehnin paraya çevrilmesi yolu ile ilâmsız takibe müracaat edebileceği gibi; elinde bir ilâm yahut ilâm niteliğinde bir belge bulunması halinde, ilâmlı takip yoluna başvuracaktır. İcra ve İflâs Kanununun 150/h maddesinde öngörülen alacağın yahut rehin hakkının yahut her ikisinin ilâma bağlanmış olması kuralına gemi alacaklısı hakkı bakımından getirilen eleştiriler dikkate alındığında, kanaatimizce en doğru çözüm, gemi alacaklısı hakkına sahip gemi alacaklısının elinde ilâmlı takip yapabilecek bir belgenin bulunmasının zorluğu da göz önünde bulundurulması, bu nedenle kural olarak rehnin paraya

çevrilmesi yolu ile ilâmsız takip yolunun işletilmesi; alacak ve rehin hakkının her ikisinin ilâm yahut ilâm niteliğindeki bir belgede tespit edilmesi halinde ise ilâmlı takip yoluna başvurulabilmesidir. Türk Ticaret Kanunu Tasarısı bakımından ise, Tasarının 1377. maddesinin 1. fıkrası uyarınca, gemi alacağı ve bu alacağın bahşettiği rehin hakkının birbirinden bağımsız olarak ilâma bağlanması mümkün olamayacağı gibi, ayrı olarak icra takibinde de bulunulamayacaktır.

Öğretide Tasarı ile getirilen bu hükmün ilâmsız icraya başvurma yolunu kapatmayacağı savunulmuş olsa dahi, Türk Ticaret Kanunu Tasarısının 1377. maddesinin 2. fıkrası hükmü dikkate alındığında, gemi alacakları bakımından yalnızca ilâmlı takip yolu işletilebileceği sonucuna ulaşılmıştır. Kanun koyucunun Komisyonda görüştüğü metin ile TBMM'ne sevk ettiği metin arasındaki bilinçli değişiklik, madde metninin açık hükmü, madde gerekçesi, Tasarının 1400. maddesi ile hapis haklarına getirdiği istisnaya rağmen gemi alacaklısı hakkı bakımından sessiz kalınması, vardığımız bu sonucun gerekçelerini teşkil etmiştir.

Takibin ilâmlı gerçekleştirilebilmesi halinde, ilâmın kesinleşmesi şartı gemi alacakları bakımından aranıp aranmayacağı meseline gelince; Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 433. maddesi uyarınca, bir mahkeme kararına karşı temyiz yoluna müracaat edilmesi, kararın icrasını durdurmaz. Ancak hükmün 2. fıkrası gereğince, kişiler ve aile hukukuna, taşınmaz mala ve bununla ilgili aynî haklara ilişkin kararların kesinleşmedikçe yerine getirilemeyeceği hükme bağlanmıştır. Buna ilâveten Türk Ticaret Kanununun Yürürlüğü ve Uygulama Şekli Hakkında Kanun Tasarısı Taslağının 44. maddesinin (e) bendi uyarınca, İcra ve İflâs Kanununun 31. maddesinin devamına eklenmesi öngörülen 31/a maddesinin 1. fıkrasında "Bayrağına ve sicile kayıtlı olup olmadığına bakılmaksızın bütün gemilere ve bunlarla ilgili aynî haklara ilişkin kararlar, kesinleşmedikçe icra edilemez" hükmü yer almaktadır. Gemi alacaklısı hakkından doğan uyuşmazlıkların asıl sebebi ise, hakkın bahşettiği aynî haktan öte, bu hakkın temelini teşkil eden şahsî alacak hakkıdır. Bu nedenle hükmün kesinleşme şartının, gemi alacakları bakımından aranmadığını kabul etmek gerekir.

5) Gemi alacaklısı hakkının cebri icra yolu ile takibinde takip alacaklısı, gemi alacaklısı hakkı sahibidir. Takip borçluları ise donatan, gemi maliki, gemi işletme müteahhidi, taşıyan ve donatma iştiraki olabilmektedir. Türk Ticaret Kanunu Tasarısı

açısından ise gemi maliki, kiracısı, yöneticisi ve işleteni takip borçlusu olabilecektir. Donatma iştirakinin, tüzel kişiliği haiz olmadığı gerekçesiyle takipte taraf olarak gösterilemeyeceği görüşünün aksine, Türk Ticaret Kanununun 46. maddesinin 2. fıkrası uyarınca donatma iştirakinin bir ticaret unvanının mevcut olduğu, ayrıca tayin edilen gemi müdürünün müşterek donatanlardan bağımsız olarak donatma iştirakini mahkemede temsil edebileceği gerekçeleri ile takip borçlusu olarak yer alabileceğini kabul etmek gerekir. Ancak donatma iştirakinin bazı durumlarda takip borçlusu olarak gösterilebilmesi ile onun tüzel kişiliği olmasa da taraf ehliyetini haiz olduğu sonucuna varılmamalıdır. Nitekim Türk Ticaret Kanununun 956. maddesinde yer alan "müşterek donatanların adlarının gösterilmiş olup olmamasının önemli olmadığı" hükmü, donatma iştirakine bahşedilen bir imkân olarak değerlendirilmelidir.

Gemi alacaklısı hakkının hukukî niteliği "rehin hakkı ile teminat altına alınmış şahsî hak" olarak tespit edilirken "borçlu olma" ve "mesul olma" kavramları arasındaki farklılığın esas alındığı ve deniz serveti üçüncü şahıslara temlik edilse dahi ilk donatan borçlu olarak kalmaya devam ettiği, fakat aynî sorumluluğun deniz serveti ile birlikte intikal ettiği ifade edilmiş idi. Bu gerekçeyle, gemi alacaklısı hakkının şahsî borçlusu ile aynî yükümlüsünün farklı kişiler olduğu durumlar gündeme gelebilmektedir. Örneğin, malik olmayan donatanın gemi alacağının şahsî borçlusu olması durumunda, gemisinin icra takibine katlanmak zorunda kalan gemi maliki, alacağın şahsî yükümlüsü haline gelmektedir. Bu durum neticesinde, gemi alacağının şahsî borçlusu ile aynî yükümlüsü arasında zorunlu takip arkadaşlığı mevcuttur.

6) Türk Ticaret Kanununun 1235. maddesinde yer alan gemi alacakları listesi incelendiğinde bunların birer para ve tazminat alacağı olduğu görülmektedir. Nitekim, her ne kadar gemi alacağı, sahibine aynî bir hak niteliğindeki kanunî rehin hakkı bahşetse de, taraflar arasında meydana gelen uyuşmazlıkların çoğu, gemi alacaklısı hakkına ilişkin olmayıp, bizzat para veya tazminat alacağı niteliğindeki gemi alacağına ilişkindir. Ayrıca, İcra ve İflâs Kanununun 257. maddesinin 4. fıkrasında ve Türk Ticaret Kanununun 1242. maddesinin 2. fıkrasının 2. bendinde, gemi alacakları bakımından ihtiyatî haciz yolu açıkça öngörülmüştür. Bu nedenle alacağın takibini güvence altına almak isteyen alacaklının başvuracağı yegâne geçici hukuksal koruma tedbiri "*ihtiyatî haciz*"dir.

Yürürlükteki mevzuat açısından gemilerin ihtiyatî haczinde İcra ve İflâs Kanununun genel hükümleri uygulama alanı bulacaktır. Ancak bu hükümlerin deniz ticaretinin nitelikleri ve ihtiyaçlarına uygun düşmediği gerekçesi ile, Türk Ticaret Kanunu Tasarısı, gemilerin ihtiyatî haczine ilişkin hükümleri ayrıntılı bir biçimde özel olarak düzenlemiştir. Tasarı bakımından cebrî icraya ilişkin olarak belki de getirilmiş en önemli düzenleme, yalnızca deniz alacakları bakımından ihtiyatî haczin açık tutulması ve deniz alacakları bakımından da takibi güvence altına almak için sadece ihtiyatî haciz yoluna müracaat edilebilmesidir. Tasarının 1320. maddesinde belirtilen gemi alacaklarının tamamının, 1352. maddesinin birinci fıkrasının (a), (b), (c), (i), (k), (n) ve (o) bentleri uyarınca aynı zamanda deniz alacağı olması karşısında, gemi alacaklılarına da gemi üzerinde ihtiyatî haciz talep etme imkânı bahşedilmiş olmaktadır. Tasarı bakımından ihtiyatî haczin en önemli sonuçlarından biri ise bayrağı ve hangi sicile kayıtlı oldukları dikkate alınmaksızın ihtiyatî haczine karar verilen bütün gemilerin seferden men edilerek koruma altına alınmasıdır. Bu sayede takibin korunması işlevi gerçekleştirilmiş olmaktadır.

7) Uygulamada gemi alacaklısı hakkı sahiplerinin, gemi alacağının doğumu ile birlikte esasen kanundan ve kendiliğinden doğan kanunî rehin haklarının tesisi yahut tanınmasını mahkemelerden talep ettikleri, mahkemelerce ise bu talepler karşısında, çoğu kez borçlu tarafa haber vermeksizin, dosya üzerinden gerçekleştirdiği inceleme sonucunda bir karara varıldığı ve mahkemenin ilgili kararını alan hak sahiplerinin de bu kararı ilâmlı icraya koymak suretiyle cebri icra takibini başlattıkları görülmektedir. İcra emrinin kendisine tebliğine kadar çoğu kez takipten haberdar olamayan takip borçluları bakımından ise, ilâmlı icra takibinin savunma imkânlarının oldukça sınırlı olması karşısında haksız bir uygulamanın söz konusu olduğu kuşku götürmez.

Mahkemelerce verilen kanunî rehin hakkı tesisi kararları incelendiğinde, ilgili kararların esasen bir ihtiyatî haciz kararıymış gibi işlem gördükleri, kararın infaz için ilgili icra müdürlüklerine gönderildiği dikkati çekmektedir. Açılan bu davaların, Yargıtay'ın görüşünün aksine, özellikle hukukî yarar yokluğu nedeniyle bir tespit davası olmadığı da bir gerçektir. Tespit davası olarak nitelendirilse dahi, tespit hükümleri cebri icra takibine konu teşkil edemez. Esasen eda hükmünü ihtiva etmeyen ve ihtiyatî haciz kararı mahiyetinde olan söz konusu mahkeme kararlarına karşı ilâmlı icra takibi

takibinde bulunulması mümkün değildir. Nitekim taraf teşkili tam olarak sağlanmaksızın alınan kararların ilâm olmadığı, ayrıca bu kararların İcra ve İflâs Kanunu hükümleri uyarınca ilâm niteliğinde bir belge mahiyetini haiz olmadığı dikkate alınmalıdır. Bu konuda yapılması gereken, taraf teşkilinin tam olarak sağlandığı ve taraflara savunma imkânının tam anlamıyla bahşedildiği bir eda davası açılmak suretiyle alınacak mahkeme ilâmına dayanılarak ilâmlı icra takibinde bulunulabilmesidir.

8) Gemi alacaklısı hakkı nedeniyle geminin cebri icra yolu ile satışı ve bu satış sonucunda elde edilen bedelin alacaklıların alacağını karşılayamaması halinde icra dairesince bir sıra cetveli tanzim edilecektir. Yürürlükteki mevzuat bakımından, bu sıra cetvelinde genel olarak gemi alacaklarının yerinin tespitinde İcra ve İflâs Kanununun genel hükümleri; birden fazla gemi alacağının mevcut olması halinde aralarındaki sıranın tespitinde ise, Türk Ticaret Kanununda yer alan özel düzenlemeler uygulama alanı bulmaktadır.

Türk Ticaret Kanunu Tasarısı açısından ise, deniz hukukunda cebri icraya ilişkin olarak getirilen özel usul hükümleri karşısında, gerek gemi alacaklarının sıra cetvelindeki sıra, gerekse de bu alacakların kendi arasındaki sıra hususunda ihdas edilen bu özel düzenlemeler uygulanacaktır. Gemi alacaklarının kendi arasındaki sıra bakımından Tasarı ile getirilen en büyük farklılık, Türk Ticaret Kanununda benimsenen "*tarihte sonuncu, sıralamada birinci*" *(last in time, first in line)* ilkesinden kural olarak vazgeçilmesi, aynı derecede yer alan gemi alacaklılarının, alacakları nispetinde alacaklarının karşılanması, başka bir deyişle, garameten paylaştırma ilkesinin benimsenmiş olmasıdır. Bunun tek istisnasını, kurtarma ücretinden doğan gemi alacakları teşkil eder. Şöyle ki, kurtarma ücreti, gemi alacakları arasında üçüncü sırada yer almasına rağmen, kurtarma faaliyetinin tamamlanmasından evvel doğmuş olan diğer bütün rehin haklarından önce gelir.

Sıra cetveli bakımından başvurulabilecek yollardan birincisi, sıra cetveline karşı şikâyet, diğeri ise sıra cetveline karşı itiraz davası açma yoludur. Bunlardan uygulamada en sık karşılaşılan "şikâyet" yolu, gerçekleşen itirazın, alacağın esas ve miktarına ilişkin olmayıp, yalnızca sıraya dair olması halinde gündeme gelir. İtiraz davası ise, sıra cetveline gerçekleşen itirazın takip hukuku kurallarının hatalı uygulanmasından değil,

fakat bizzat sıra cetveline alınmış olan bir alacağın esasından yahut miktarından kaynaklanması halinde söz konusu olur.

9) Finansal Kiralama Kanununun 8. maddesinin 2. fıkrası dikkate alındığında, kiracının borcundan doğan gemi alacaklısı hakkının bahşettiği kanunî rehin hakkının, kiralayana karşı ileri sürülüp sürülemeyeceği tartışma konusu yapılmıştır. Söz konusu hükmün amacı, finansal kiralama konusu mal üzerindeki hukukî işleme dayanan iyiniyetli hak iktisaplarının önüne geçmek suretiyle finansal kiralama şirketinin zarara uğramasını önlemektir. Gemi alacaklısı hakkı, hak iktisabını sağlamaya yönelik bir hukukî işlem değildir. Kanunda sayılan muhtelif gemi alacaklarının doğması sonucunda kendiliğinden ve kanundan ortaya çıkan bir haktır. Buna ilâveten, deniz hukukunun ihtiyaçları dikkate alındığında, hükmün gemi alacakları bakımından kabul edilebilirliği mümkün olmamaktadır.

Finansal kiralama konusu geminin, Finansal Kiralama Kanununun 19. maddesi hükmü uyarınca cebri icra takibi dışında bırakılması da söz konusu değildir. Nitekim geminin işletilmesini bir başkasına bırakırken, bunun sonuçlarına katlanmayı daha en başından kabul etmiş olan gemi maliki kiralayan, hakkın aynî sorumlusu olarak, gemisi üzerinde doğan gemi alacaklısı hakkının takibine engel olamayacağı gibi, takibin sonuçlarına da katlanmak zorundadır.

KAYNAKÇA

Kitaplar ve Monografik Eserler

AKINCI, Sami : "*Ticaret Kanununun Deniz Ticareti Hukukuna Getirdiği Yenilikler ve Yeni Meselelerden Bazıları*", II. Ticaret ve Banka Hukuku Haftası (10-18 Mayıs 1961) Bildiriler-Tartışmalar, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, 1962, s. 493-542.

ALANGOYA, H. Yavuz : *Medenî Usul Hukuku Esasları I*, İstanbul 2000.

ALGANTÜRK LIGHT, S. Didem : "*TTK Tasarısı'nın Deniz Ticareti Başlıklı Beşinci Kitabı ile Getirilen Düzenlemeler ve Değerlendirmeler*", İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Y. 5, S. 10, Güz 2006/2, s. 123-145.

ALGANTÜRK, S. Didem : "*1993 Deniz İmtiyazları ve İpotekleri ile İlgili Milletlerarası Sözleşme*", Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi, 2002, C. VI, S. 1-4, AÜHF'nin 15. Kuruluş Yılına Armağan, s. 391-399.

ALTOP, Atilla : "*Gemilere İlişkin Finansal Kiralama Sözleşmelerinin Ülkemizdeki Gelişimi ve Ortaya Çıkan Özellikli Durumlar*", Deniz Hukuku Dergisi, Y. 3, S. 3-4, Eylül-Aralık 1998, s. 17-45 (Gemilere İlişkin Finansal Kiralama Sözleşmeleri).

ALTOP, Atilla : *Özellikle Taşınır Yatırım Mallarına İlişkin Finansal Kiralama (Leasing) Sözleşmesi*, Ankara 1990 (Finansal Kiralama Sözleşmesi).

ALTUĞ, Yılmaz : *Yabancıların Hukukî Durumu*, İstanbul 1963.

ARKAN, Sabih : "*Gemilerle İlgili Finansal Kiralamalardan Doğan Bazı Sorunlar*", Prof. Dr. Haluk Tandoğan'ın Hatırasına Armağan, Ankara 1990, s. 435-443.

ARSEVEN, Haydar : "*Türk Ticaret Kanunu'na Göre Gemi Alacaklısı Hakkının Doğurduğu Bazı Problemler",* II. Ticaret ve Banka Hukuku Haftası (10-18 Mayıs 1961) Bildiriler-

Tartışmalar, Ankara 1961, s. 543-558 (Gemi Alacaklısı Hakkı Problemleri).

ARSEVEN, Haydar : *Deniz Ticareti Hukuku Dersleri*, İstanbul 1961 (Deniz Ticareti Hukuku).

ASLAN, Kudret : "*Hacizde Sıra (Tertip)*", Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Y. 2005, C. 54, S. 2, s. 269-318.

ATAMER, Kerim : "*Gemi Alacaklısı Haklarının Kullanılmasında Yasal Sistem*", Deniz Hukuku Dergisi, Y. 2, S. 4, Aralık 1997, s. 21-22 (Yasal Sistem).

ATAMER, Kerim : "*Gemi ve Yük Alacaklısı Haklarının Kullanılmasında Yargılama Usulü ve İcra*", Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu XIV, Bildiriler-Tartışmalar, Ankara, 4-5 Nisan 1997, s. 201-299 (Gemi ve Yük Alacaklısı Hakları).

ATAMER, Kerim : "*Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun 6 Mayıs 1998 Tarihli Kararı Hakkında Düşünceler*", Deniz Hukuku Dergisi, Y. 3, S. 1-2, Mart-Haziran 1998, s. 81-93 (Karar Hakkında Düşünceler).

ATAMER, Kerim : "*Yargıtay Kararları Işığında Deniz Ticareti ve Deniz Sigortası Hukukunda Güncel Sorunlar ve Gelişmeler*", XXIII. Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu, Ankara 12 Haziran 2009 (Deniz Ticareti ve Deniz Sigortası Hukukunda Güncel Gelişmeler), s. 159-275.

ATAMER, Kerim : *Gemilerin İhtiyatî Haczinde Seferden Men Önleminin Uygulanması (İİK. m. 23 f. 4 ve 92'nin tarihsel kökenleriyle Deniz Takip Hukuku'ndaki anlamları üstüne)*, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, Prof. Dr. Türkan SADO'ya Armağan Sayısı, C. LV, S. 3, İstanbul 1997, s. 279-337 (Seferden Men Önleminin Uygulanması).

ATAMER, Kerim : *Türk Ticaret Kanunu Tasarısı'nın Deniz Ticareti Hukuku Hükümlerine İlişkin Açıklamalar (2),* Hukukî

Perspektifler Dergisi, Ağustos 2005, S. 4, s. 40-43 (Açıklamalar).

ATAMER, Kerim : *Türk Ticaret Kanunu Tasarısına Göre Deniz Hukukunda Cebrî İcra*, İstanbul 2006 (Tasarı Cebrî İcra).

ATAOL, Hüseyin : "*Deniz Alacaklarına Karşı Sorumluluğun Sınırlandırılmasına İlişkin 1976 Londra Konvansiyonu'nda Öngörülen Sınırlı Sorumluluğun Kapsamı*", Prof. Dr. Tahir ÇAĞA'nın Anısına Armağan, İstanbul 2000, s. 57-85.

AYBAY, G./ORAL, N./ OĞUZÜLGEN, M./ PARLAKYILDIZ, S./ AYBAY, E./ÖZDEMİR, D. : "*Gemilerin Tutuklanmasına İlişkin Uluslararası Sözleşme*", Deniz Hukuku Dergisi, Y. 4, S. 1-2, Mart-Haziran 1999, s. 149-173.

BARLAS, Nuray : "*Yola Hazır Gemilerin İhtiyatî Hacze Tâbi Tutulamazlığı İlkesi*", İstanbul Barosu Dergisi, 1987, C. 61, S. 4-5, s. 328-339 (Yola Hazır Gemiler).

BARLAS, Nuray : *Gemi Alacaklısı Hakkı Veren Alacaklar ve Gemi Alacaklısı Hakkının Hukukî Niteliği*, İstanbul 2000 (Gemi Alacaklısı Hakkı).

BAŞBUĞOĞLU, Tarık : *Uygulamalı Türk Ticaret Kanunu-Açıklamalar-İçtihatlar,* C. II, Ankara 1988.

BEKTAŞOĞLU, Dilek : "*Türk Boğazları'ndan Geçen Ticari Gemilerin Haciz Muafiyeti Var Mıdır?*", Deniz Hukuku Dergisi, Y. 5, S. 1-4, Ocak-Aralık 2000 (Basım Tarihi: Ekim 2002), s. 199-214.

BERLINGIERI, Giorgio : "*Yabancı Devlete Mensup Bir Gemi İhtiyatî Haciz Altına Alınabilir Mi?*", İstanbul Barosu Mecmuası, 1938, C. XII, S. 1, s. 120-123.

BUDAK, Ali Cem : *İpoteğin Paraya Çevrilmesi Yoluyla Takip*, B. 2, İstanbul 2009.

CAN, Mertol : "*Mülkiyeti Finansal Kiralama Şirketlerine Ait Gemiler Üzerinde Gemi Alacaklısı Hakkının Sahibine Bahşettiği Kanunî Rehin Hakkının Doğup Doğmayacağı Meselesi*", XVI. Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu, Bildiriler-Tartışmalar, Ankara 14 Mayıs 1999, s. 199-217.

CANSEL, Erol/
İNAN, Ali Naim : "*Aynî Hak Kavramı, Taksimi ve Eşya Hukukunun Konusu*", Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Y. 1964, C. 21, S. 1-4, s. 345-367.

ÇAĞA, Tahir/
KENDER, Rayegân : *Deniz Ticareti Hukuku*, *(Gemi ve Yük Alacaklısı Hakları, Zamanaşımı, Deniz Hukukunda Cebrî İcra)*, C. III, B. 4, İstanbul 2005.

ÇAĞA, Tahir/
KALPSÜZ, Turgut/
KENDER, Rayegân : "*Donatanın Sorumluluğu ile İlgili Olarak Türk Ticaret Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Tasarısı*", Batider, Aralık 1978, C. IX, S. 4, s. 1077-1144.

ÇAĞA, Tahir : "*Acenteler Aleyhine Müvekkillerine İzafeten Açılan Davalarda Sadır Olan İlamların İcrası*", I. Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu, Bildiriler-Tartışmalar, Ankara 6-7 Ocak 1984, s. 1-22 (İlamların İcrası).

ÇAĞA, Tahir : "*Teminat Karşılığında Gemi veya Yükün Serbest Bırakılması*", Batider, 1989-1990, C. XV, S. 1-4, s. 131-136 (Gemi veya Yükün Serbest Bırakılması).

ÇELİKEL, Aysel : *Milletlerarası Özel Hukuk*, B. 6, İstanbul 2000.

ÇETİNGİL, E. A./
KENDER, R./
ÜNAL, A. S./
YAZICIOĞLU, E. : "*TTK Tasarısı'nın "Deniz Ticareti" Başlıklı 5. Kitabında Yer Alan Hükümler Hakkında*", Deniz Hukuku Dergisi, Özel Sayı, Ocak 2006.

ÇETİNGİL, Ergon A. : "*Finansal Kiralama Konusu Gemiler Üzerinde Gemi Alacaklısı Hakkının Doğması ile İlgili Olarak Uygulamada Ortaya Çıkan Bazı Sorunlar*", Deniz Hukuku Dergisi, Y. 4, S. 1-2, Mart-Haziran 1999, s. 7-23 (Finansal Kiralama Konusu Gemiler Üzerinde Gemi Alacaklısı Hakkı).

ÇEVİK, Orhan Nuri : *Türk Ticaret Kanunu*, Ankara 1993.

DAMAR, Duygu : "*Deniz Ticareti Hukuku Tartışmalarına Notlar*", Hukukî Perspektifler Dergisi, Ağustos 2005, S. 4, s. 43-44.

DAYINLARLI, Kemal : *Alacağın Temliki*, B. 3, Ankara 2008.

DAYINLARLI, Kemal : *HUMK'da Düzenlenen İhtiyarî İç Tahkim*, B. 2, Ankara 2004.

DEYNEKLİ, Adnan/ KISA Sedat : *Hacizde ve İflasta Sıra Cetveli*, B. 3, Ankara 2005.

DEYNEKLİ, Adnan : "*4949 Sayılı Kanunla Değişik İcra ve İflas Kanununa Göre Adi ve Rehinli Alacakların Sırası*", Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2004, C. 54, S. 1, s. 191-204.

DOĞANAY, İsmail : Türk Ticaret Kanunu Şerhi, C.III, Ankara 1990.

DOĞRUCU, Muhittin : "*Rehin Tanınması Kararlarının Uygulanmasında İcra Emri-Ödeme Emri Tartışması*," İstanbul Barosu Dergisi, 1995, C. 69, S. 7-9, s. 420-424 (Rehin Tanınması Kararları).

DOĞRUCU, Muhittin : *Deniz Taşımacılığında Kanuni Rehin Hakkı,* İstanbul 1997, (Kanuni Rehin Hakkı).

EKŞİ, Nuray : *Yabancı Gemilerin İhtiyati Haczi,* B. 2, İstanbul 2004.

ERİŞ, Gönen : "*Gemi ve Yük Alacaklısı Haklarının Kullanılmasında "Rehin Tesisi ve İlamlı İcra" Uygulamasına Dair*", Deniz Hukuku Dergisi, Y. 2, S. 4, Aralık 1997, s. 15-19 (Rehin Tesisi ve İlamlı İcra).

ERİŞ, Gönen : *Açıklamalı-İçtihatlı Türk Ticaret Kanunu Deniz Ticareti ve Sigorta,* Ankara 1990 (Deniz Ticareti ve Sigorta).

ERTAN, Kerem : "*Türk Ticaret Kanunu Tasarısı'nın Bazı Maddeleri Hakkında Yazılı Görüş*", Deniz Hukuku Dergisi, Özel Sayı, Ocak 2006, s. 409-417.

GÖĞER, Erdoğan : *Yabancılar Hukuku,* B. 3, Ankara 1979.

GÖKTÜRK, H. Avni : "*Gemilerde Haczi İhtiyati*", Adliye Ceridesi, 1936, S. 13, s. 1628-1637.

GÜNAY, M. Barış : "*Türk, İngiliz ve Amerikan Hukukunda Gemi Alacaklısı Hakkının Tarihçesi*", Prof. Dr. Hüseyin ÜLGEN'e Armağan, İstanbul 2007, s. 927-944 (Gemi Alacaklısı Hakkı Tarihçesi).

GÜNAY, M. Barış : *Türk, İngiliz ve Amerikan Hukukunda Gemi Alacaklısı Hakkı,* Ankara 2009 (Gemi Alacaklısı Hakkı).

GÜNDÜZ, Aslan : *Yabancı Devletin Yargı Bağışıklığı ve Milletlerarası Hukuk*, İstanbul 1984.

HIZIR, Serdar : "*Gemi Alacaklısı Hakkının Bahşettiği Bir İmkân Olarak Rehnin Paraya Çevrilmesi Suretiyle Takip Usulü*", Batider, Aralık 2006, C. XXIII, S. 4, s. 355-403.

HIRSCH, Ernst Eduard : *Deniz Ticareti ve Sigorta Hukuku -Teksir Halinde- Ders Notları*, Ankara 1945.

İNCEOĞLU, M. Murat : "*Gemi İpoteğinde Alacaklının Alacak Muaccel Olmadan Öncelik Hakları (TTK. m. 909-910)*", Prof. Dr. Tahir Çağa'nın Anısına Armağan, İstanbul 2000, s. 261-277.

İPEKÇİ, Nizam : *Haciz - İhtiyati Haciz - Sıra Cetveli*, Ankara 2006 (Sıra Cetveli).

İPEKÇİ, Nizam : *İcra Tetkik Mercii (İcra ve İflasta Pratik Bilgiler),* İstanbul 2000 (Pratik Bilgiler).

İZVEREN, Adil : *Deniz Ticaret Hukuku,* Ankara 1979.

KAÇAK, Nazif : *Açıklamalı İçtihatlı Yeni Değişikliklerle Örnek Dilekçe ve İşlemlerle İcra ve İflas Kanunu Şerhi,* B. 3, C. I, Ankara 2006.

KALPSÜZ, Turgut : *Gemi Rehni*, Genişletilmiş B. 5, Ankara 2004, (Gemi Rehni).

KALPSÜZ, Turgut : "*Gemi Alacaklısı Hakkının Hukukî Mahiyeti",* Prof. Dr. Yaşar KARAYALÇIN'A 65 nci Yaş Armağanı, s. 301-317 (Hukukî Mahiyeti).

KALPSÜZ, Turgut : "*Milletlerarası Sözleşmelerde Kullanıldıkları Manada Gemi Alacağı ve Deniz Alacağı Kavramları*", Prof. Dr. Tuğrul ANSAY'a Armağan, Ankara 2006, s. 59-104 (Milletlerarası Sözleşmelerde Gemi Alacağı ve Deniz Alacağı).

KALPSÜZ, Turgut : "*Türk Ticaret Kanunu Tasarısı'nın Deniz Ticareti Hukuku Hükümlerine İlişkin Açıklamalar (1)*", Hukukî Perspektifler Dergisi, Ağustos 2005, S. 4, s. 32-39 (Açıklamalar).

KALPSÜZ, Turgut : Müvekkiline İzafeten Acentalara Karşı Dava Açılması ve Takip Yapılması, Batider, 1983, C. XII, S. 1, s. 1-11 (Müvekkiline İzafeten Acentalara Karşı Dava ve Takip).

KARAMAN, M/ BEKTAŞOĞLU SANLI, D./ ÜNSAL AKSAKAL, S./ DEMİR, E./KURT, F. : "*Türk Ticaret Kanunu Tasarısı Hakkında Görüş ve Öneriler*", Deniz Hukuku Dergisi, Özel Sayı, 2006, s. 369-384.

KARAN, Hakan : "*Deniz Ticareti Şirketleri Arasında Kurulan Gizli Adi Şirketlerde Görünen Ortak Perdesinin Kaldırılması*", XXIII. Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu, Ankara 12 Haziran 2009, s. 119-141.

KAYIHAN, Şaban : "*Yola Hazır Geminin İcradaki Durumu*", Batider, 1998, C. XIX, S. 3, s. 152-161.

KENDER, Rayegân/
ÇETİNGİL, Ergon : *Deniz Ticareti Hukuku (Takip Hukuku ve Deniz Sigortaları ile Birlikte) Temel Bilgiler*, B. 8, İstanbul 2007.

KUNTALP, Erden : "*Finansal Kiralama Sözleşme Tipinin Özellikleri ve Bu Özellikler Açısından FKK. M. 25/1'in Değerlendirilmesi (Finansal Kiralama Konusu Malın Teminat İşlevi)*", Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Y. 1, S. 1, s. 253-271.

KURU, Baki/
ARSLAN, Ramazan/
YILMAZ, Ejder : *İcra ve İflâs Hukuku Ders Kitabı*, B. 23, Ankara 2009.

KURU, Baki/
GÖRGÜN, Şanal : *İcra ve İflas Hukuku*, Ankara 1995.

KURU, Baki : *Hukuk Muhakemeleri Usulü*, B. 6, C. II, İstanbul 2001.

KURU, Sevilay : "*TTK Tasarısı'nın Deniz Ticareti Kitabındaki Cebri İcra Hükümlerine İlişkin Görüşler*", Deniz Hukuku Dergisi, Özel Sayı, Ocak 2006, s. 385-408.

MUŞUL, Timuçin : *İcra ve İflas Hukuku*, B. 3, Ankara 2008.

OLGAÇ, Senai : *İcra İflas,* C. I, Ankara 1978.

ÖNCEL, Mualla/
KUMRULU, Ahmet/
ÇAĞAN, Nami : *Vergi Hukuku*, B. 12, Ankara 2004.

ÖNEN, Ergun : "*Gayrimenkul Davalarında Yetki*", Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Y. 1965-66, C. 22-23, S. 1-4, s. 567-633.

PEKCANITEZ, Hakan/
ATALAY, Oğuz/
SUNGURTEKİN ÖZKAN, Meral/
ÖZEKES, Muhammet : *İcra ve İflas Hukuku*, B. 7, Ankara 2009.

PEKCANITEZ, Hakan : *Yabancı Para Alacaklarının Tahsili*, B. 2, İzmir 1996.

SALDIRIM, Mustafa : *Öğretide ve Uygulamada Bütün Yönleriyle İhtiyati Haciz*, Ankara 1997.

SENGİR, Turgut : "*Deniz Ticaret Hukukunda Gemi İhtiyati Haczi*", İstanbul Barosu Dergisi, 1966, C. 40, S. 11-12, s. 261-263.

SEVEN, Vural : "*Alacağı Gemi İpoteği ile Teminat Altına Alınmış Olan Alacaklının İhtiyatî Haciz Talep Edememesi Sorunu*", Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2005, C. 7, S. 1, s. 213-236.

SÖZER, Bülent : *Gemi Geminin Mütemmim Cüzü ile Teferruatı ve Bunların Finansal Kiralama Sözleşmesi ile Temini Halinde Ortaya Çıkabilecek Sorunlar*, İstanbul 2010, s. 73. vd.

ŞENPOLAT, Namık Kemal : "*Uygulamada İhtiyati Tedbir ve İhtiyati Haciz*", İstanbul Barosu Dergisi, 2007, C. 61, S. 4-6, s. 280-286.

TEKİL, Fahiman : *Deniz Hukuku*, B. 4, İstanbul 1993, (Deniz Hukuku).

TEKİL, Fahiman : *Deniz Ticareti Hukuku*, İstanbul 1973, (Deniz Ticareti Hukuku).

TEKİNALP, Gülören : "*Türk Devletler Hususi Hukukunda Gemi Alacaklısı Hakkının Doğuşu ve Buna İlişkin Problemler*", Batider, 1967, C. IV, S. 1-2, s. 230-254 (Gemi Alacaklısı Hakkının Doğuşu ve Buna İlişkin Problemler).

TEKİNALP, Gülören : *Türk Yabancılar Hukuku,* B. 6, İstanbul 1998 (Yabancılar Hukuku).

TÜRKEL, Doğuş Taylan : *Gemi Alacaklısı Hakkının Paraya Çevrilmesi*, İzmir 2008.

UYAR, Talih : "*Hacizde Âdi (Takipli) Katılma (İİK. mad. 100)*", http://www.talihuyar.com, (Hacizde Âdi Katılma).

UYAR, Talih : "*Taşınır Mallara İlişkin İhalenin Yapılması (İİK. mad. 115, 116)*", http://www.talihuyar.com, (İhalenin Yapılması).

UYAR, Talih : *Gerekçeli-Notlu İçtihatlı İcra ve İflas Kanunu,* C. I, İzmir 1996 (İcra ve İflas Kanunu).

UYAR, Talih : *İcra Hukukunda Rehnin Paraya Çevrilmesi*, Manisa 1984, (Rehnin Paraya Çevrilmesi).

ÜLGENER, Fehmi : "*Gemi Üzerindeki Rehin Hakkı "Gemi Alacaklısı Hakkı*", Deniz Hukuku Dergisi, Y. 2, S. 4, Aralık 1997, s. 5-7 (Gemi Alacaklısı Hakkı).

ÜLGENER, Fehmi : "*Gemilerin İhtiyati Haczine İlişkin 1999 Tarihli Cenevre Konvansiyonuna Bir Bakış (International Convention on Arrest of Ships 1999)*", Deniz Hukuku Dergisi, Yıl: 3, S. 3-4, İstanbul, Eylül-Aralık 1998, s. 7-16 (1999 Konvansiyonu).

ÜSTÜNDAĞ, Saim : *İcra Hukukunun Esasları*, B. 8, İstanbul 2004 (İcra Hukuku).

ÜSTÜNDAĞ, Saim : *Medenî Yargılama Hukuku*, C. I-II, İstanbul 1997 (Medenî Yargılama Hukuku).

YARDIM, Orhan : *Rehin Hakkının Tanınması Kararlarının Uygulamada Yarattığı Sorunlar,* İstanbul Barosu Dergisi, 1994, s. 206-211.

YAVUZ, Nihat : *Uygulamada ve Öğretide İtirazın İptali Menfi Tespit ve İstirdat Davaları,* Ocak 2000.

YILDIRIM, M. Kâmil/ DEREN-YILDIRIM, Nevhis : *İcra Hukuku*, B. 4, İstanbul 2009.

YILMAZ, Ejder : *Geçici Hukuki Himaye Tedbirleri*, C. I, Ankara 2001.

YILMAZ, Orhan : "*Bir Yargıtay Kararı Üzerine Düşünceler*", İstanbul Barosu Dergisi, 2005, C. 79, S. 4-6, s. 1144-1151 (Düşünceler).

YILMAZ, Orhan : *İhtiyati Tedbirler*, Konya 1963 (İhtiyati Tedbir).

İnternet Kaynakları

http://arsiv.sabah.com.tr/2007/08/20/ haber.

http://www.denizhaber.com.tr/DENIZ-KAZALARI/15276/Batik-gemi-MV-Ulla kaderine-terkedildi. html

http://www.denizticaretgazetesi.org/ index. php?haber=5753;

http://www.inisiyatif.net/document/tanitim/TTKTasari2007/defaulx.asp

http://www.ivdb.gov.tr/Mukteza/6183/ornek17.htm

http://www.kazanci.com

http://www.kgm.adalet.gov.tr/ tbmmgk/hmk.pdf

http://www.kgm.adalet.gov.tr/tbmmgk/ttkyrr.pdf (Uygulama Kanunu Tasarısı Gerekçe)

http://www.lloydslist.com

http://www.tradewinds.no

http://www.turkhukuksitesi.com/hukuksayfa_humk_parasal.htm

http://www2.tbmm.gov.tr/d23/ 1/1-0707.pdf

http://www2.tbmm.gov.tr/d23/1/1-0324.pdf (Tasarı Gerekçe)

Can, Begüm, Deniz İcra Hukukunda Gemi Alacaklısı Hakkı, Yüksek Lisans Tezi, Danışman: Doç. Dr. Hakan Karan, 214 s.

ÖZET

Bu çalışma, deniz hukukunun nitelikleri ve ihtiyaçları gereği ortaya çıkan gemi alacaklısı hakkı kavramının deniz hukukunda cebri icra başlığı çerçevesinde inceleme yapılarak değerlendirilmesi; bununla ilgili hukuki düzenlemelerin araştırılması, halen TBMM'de görüşülmekte olan Türk Ticaret Kanunu Tasarısı ile Türk deniz hukukuna getirilmesi düşünülen yeniliklerin yine bu bağlamda tespit edilip, hukukî sonuçlara ulaşılması, bu konuya dair uygulamada karşılaşılan somut sorunlar ve diğer uygulamalar ele alınmak suretiyle konunun gelişimine ışık tutulması amacını taşımaktadır.

Can, Begüm, The Maritime Lien on the Maritime Law of Execution, Master's Thesis, Advisor: Assoc. Prof. Hakan Karan, 214 p.

ABSTRACT

The object of this study is to research and evaluate the maritime lien over the ship, incurred from a current qualification and need of maritime law, in the scope of compulsory execution in maritime law; in this context, to research and to establish current regulations and recent regulations generated by the draft of the Turkish Code of Commerce currently discussed on the Turkish Grand National Assembly, to discuss other difficulties and problems incurred from the application of this lien.